

ÎN UNIVERSUL PETROLULUI ROMÂNESC

Gheorghe Calcan

ÎN UNIVERSUL PETROLULUI ROMÂNESC

Gheorghe Calcan

Editura MEGA

Gheorghe Calcan, n. 16.04.1956, Săgeata, Buzău. Prof. univ. dr., Ploiești. Studii generale în localitatea natală, Liceul Teoretic „B. P. Hașdeu”, Buzău, Facultatea de Istorie-Filozofie și doctoratul la Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași. Autor/coautor a 14 cărți, peste 150 de studii și articole în reviste de specialitate și de cultură, cu indexări în baze de date internaționale, peste 200 de comunicări științifice în țară și în străinătate (Chișinău, Lorient și Paris, Senegal, Ouagadougou – Burkina-Faso, Pamukalle și Istanbul, Castilia La Mancha și Granada, cu editări în Belgia, Bulgaria, Canada, Germania, Grecia, Italia, Republica Moldova, Turcia, Singapore). *Chevalier des Palmes Academiques* (Decret, Primul Ministru al Republicii Franceze), Director Colegiul Național „Mihai Viteazul”, Ploiești (2001–2002), Rector al Universității Populare „Dimitrie Gusti” din Ploiești (2002–2010). Participant la cursurile mai multor Universități de Vară din Franța, proiectele *Socrates* și *Erasmus* (Finlanda, Franța, Spania, Turcia), profesor invitat, Universitatea Bretagne-Sud, Franța, vizite interșcolare (Anglia), membru al mai multor proiecte internaționale privind implicarea tinerilor în știință și societate (Franța și Grecia) etc.

ISBN: 978-606-020-452-7

editura
MEGA

Gheorghe Calcan

**În universul
petrolului românesc**

Studii

Gheorghe Calcan

**În universul
petrolului
românesc**

S T U D I I

Editura MEGA
Cluj-Napoca
2022

ISBN 978-606-020-452-7

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Națională a României.

DTP și copertă:
Editura Mega

Redactor:
Simina Baumgarten

© Editura Mega, 2022

EDITURA MEGA | www.edituramega.ro
e-mail: mega@edituramega.ro

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE.....	9
---------------------	---

CAPITOLUL I

ETAPA PREINDUSTRIALIZĂRII.....	13
--------------------------------	----

I.1. Încercări și concretizări în extragerea și prelucrarea petrolului din spațiul românesc (secolele XVI–XIX).....	13
---	----

1. Introducere.....	13
---------------------	----

2. Despre tehnicile timpurii de extragere a petrolului.....	13
---	----

3. Începuturi și concretizări în prelucrarea și rafinarea petrolului.....	17
---	----

4. Artizani și personalități în zorii industrializării petrolului românesc.....	24
---	----

5. Concluzii.....	25
-------------------	----

I.2. Preludiile industrializării petrolului românesc. Etapele și artizanii acestui proces.....	27
--	----

1. Introducere.....	27
---------------------	----

2. Atestarea petrolului în istorie și în spațiul românesc.....	27
--	----

3. Încercări empirice de prelucrare a petrolului în secolele XVI–XVIII.....	28
---	----

4. Preludiile industrializării petrolului românesc. Momente și concretizări (1833–1860).....	30
--	----

5. Artizanii procesului de industrializare a petrolului românesc (1833–1860)....	34
--	----

6. Concluzii.....	41
-------------------	----

CAPITOLUL II

DIN EPOCA CONSISTENȚEI PETROLIERE.....	43
--	----

II.1. 165 de ani de industrie petrolieră românească (1857–2022).....	43
--	----

1. Introducere.....	43
---------------------	----

2. Atestarea petrolului în spațiul românesc.....	44
--	----

3. Superlativele anului 1857	44
------------------------------------	----

4. Urmările momentului 1857 și performanțele industriei petroliere românești interbelice.....	50
---	----

5. Principalele reperi ale evoluției industriei petroliere românești după cel de al Doilea Război Mondial.....	55
6. Câteva coordonate ale evoluției industriei petroliere românești după 1990....	60
7. Ploieștiul și Prahova în centrul universului petrolier.....	65
8. Concluzii.....	69
II.2. Anghel Saligny: raport asupra transportului petrolului prin conducte (1899).....	70
1. Introducere.....	70
2. Anghel Saligny – scurte reperi biografice.....	71
3. Raportul lui Anghel Saligny.....	71
4. Construirea sistemului de conducte petroliere ale statului.....	77
5. Concluzii.....	77
II.3. „Moniteur du pétrole roumain”, cea mai importantă revistă a industriei petroliere românești din prima jumătate a secolului al XX-lea.....	78
II.4. Școala de maiștri sonatori din Câmpina (1904), un fundament al învățământului petrolier superior	85
II.5. Cel de al treilea Congres Internațional de Petrol, București, 1907	94
1. Introducere.....	94
2. Al III-lea Congres Internațional de Petrol.....	95
3. Concluzii.....	113
II.6. Prezența polonezilor la cel de al treilea Congres Internațional de Petrol de la București din anul 1907.....	115
1. Despre cel de al treilea Congres Internațional de Petrol de la București.....	115
2. Prezența și activitatea delegației galițiene la Congres.....	117
3. Concluzii.....	123
II.7. Distrugerea din ordin a industriei petroliere românești în timpul Primului Război Mondial.....	124
1. Introducere.....	124
2. Petrolul și războiul.....	125
3. Autodistrugerea industriei petroliere românești.....	129
4. Germania și petrolul românesc.....	135
5. Concluzii.....	138
II.8. Despre naționalizarea industriei petroliere din România. Legea minelor din anul 1924 și replicile acesteia din anii 1929 și 1937.....	140
1. Scurte preliminarii.....	140
2. Adoptarea legii minelor din anul 1924	140
3. Reverberațiile și urmările legii minelor din anul 1924.....	147
4. Adoptarea legii minelor din anul 1929.....	151
5. Adoptarea legii minelor din anul 1937.....	155
6. Concluzii.....	158

II.9. Despre conductele de petrol și exporturile petroliere românești din perioada interbelică prin portul Constanța	159
1. Introducere.....	159
2. Transportul prin conducte.....	160
3. Exportul petrolier.....	168
4. Concluzii.....	170
II.10. Omul cu trebuințele lui în interiorul industriei petroliere românești interbelice.....	171
1. Introducere.....	171
2. Reglementări cu caracter social, după Primul Război Mondial	173
3. Din efectele crizei economice din anii 1929–1933, asupra condiției angajaților petrolieri.....	181
4. Din efectele declanșării celui de al Doilea Război Mondial, asupra vieții lucrătorilor petrolieri.....	183
5. Din preocupările industriei petroliere față de trebuințele angajaților și ale societății.....	185
6. Din statistica personalului petrolier interbelic.....	186
7. Concluzii.....	187
II.11. Din tradiția utilajului petrolier românesc (1945–1989).....	189
1. Introducere.....	189
2. Etape și realizări.....	190
3. Martori ai evoluției utilajului petrolier	195
4. Concluzii.....	201

CAPITOLUL III

ÎN DIALOG CU CONTEMPORANEITATEA.....	203
III.1. Efectele crizei din Ucraina asupra pieței de petrol și gaze.....	203
1. Ucraina – scurtă prezentare.....	203
2. Ucraina și resursele de petrol și gaze.....	205
3. Criza din Ucraina și impactul ei asupra pieței de petrol și gaze.....	206
4. Concluzii.....	210
III.2. Resursele de petrol și gaze între reflecție și acțiune.....	211
1. Introducere.....	211
2. Din problematica rezervelor energetice petroliere ale țării.....	212
3. În universul gazelor naturale. Actori, producție, rezerve, perspective.....	215
4. Concluzii.....	220
III.3. Petrolul, sursa unei terminologii științifice, antroponomastici și toponomastici specifice	221
III.4. Industria petrolieră și reprezentanții acesteia în spațiul public ploieștean. Numele și numirea: instituții și străzi.....	231

1. Introducere.....	231
2. Instituții de învățământ, cultură, sănătate, sport.....	234
3. Instituții și unități economice de profil.....	238
4. Busturi.....	241
5. Străzi	242
6. Concluzii.....	245
III.5. Din istoria învățământului superior românesc de petrol: Universitatea Petrol și Gaze din Ploiești – profesori și studenți basarabeni.....	245
1. Introducere.....	245
2. Din istoria Universității Petrol și Gaze din Ploiești	246
3. Profesori și studenți basarabeni la Universitatea Petrol și Gaze din Ploiești..	249
4. Concluzii.....	262
III.6. Muzeul Petrolului din Ploiești – o scurtă prezentare.....	262
1. Introducere.....	262
2. Geneza și evoluția muzeului.....	263
3. Structura muzeului.....	264
4. Activitățile publice ale muzeului.....	269
5. Directorii Muzeului.....	271
6. Concluzii.....	274
BIBLIOGRAFIE.....	275

CUVÂNT ÎNAINTE

În această lucrare încercăm să surprindem un segment al devenirii societății românești, prin filonul său economic petrolier. Cum istoria unei țări este un sumum de evenimente, personalități, instituții, atitudini și fapte, în istorie se integrează instantaneu și concretizările productive și ocupaționale ale colectivității naționale¹.

Avem tradiții vechi în petrol, chiar de la daci și romani. Translăm apoi evul mediu și ne înălțăm pe postamentul a trei premiere mondiale fundamentate în anul 1857.

Devenim prin petrol un referențial național și mondial.

Național, pentru că prin petrol ne afirmăm economic la cumpăna secolilor XIX–XX, petrolul asigurând (alături de cereale și lemn) modernizarea întregii societăți, în interbelic el având contribuția cea mai mare în bugetul de venituri al națiunii. El a generat apoi petrochimia postbelică românească și o veritabilă industrie a utilajului petrolier care a înălțat ingeniozitatea și hărnicia românească pe podiumul performanțelor mondiale. El, *Măria Sa, Petrolul*, a generat o categorie socială distinctă, cea a petroliștilor, cu o instrucție aparte, cu un statut material decent, cu un comportament atitudinal remarcabil.

Mondial, pentru că prin producție și export, prin specialiști și publicații, prin utilaj și implantul de rafinării pe diverse coordonate geografice ale lumii, am devenit un însemnat reper al acestui univers.

El, *Petrolul*, a generat un viguros învățământ de specialitate.

În anul 1904, la Câmpina, în Prahova, s-a înființat prima Școală de maiștri sondori din lume! În anul 1942, aceasta s-a mutat la Ploiești și trei

¹ *Cuvântul înainte* constituie, ca osatură, un colaj ușor adăugit realizat din: Gheorghe Calcan, *Festivitatea aniversării împlinirii a 70 de ani de la înființarea Universității Petrol-Gaze din Ploiești*, Aula Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 12 noiembrie 2018, și Gheorghe Calcan, *Cuvânt înainte/Foreword*, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 2017 – *Prahova Capitală Mondială a Petrolului/World Capital of Petroleum 1967–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 1–2.

ani mai târziu, s-a transformat în Școala de subingineri. Ea s-a alăturat, în anul 1948, Institutului de Petrol și Gaze de la București, mutat două decenii mai târziu la Ploiești, unde își continuă și astăzi activitatea, în Universitatea Petrol-Gaze.

Învățământul petrolier românesc a creat de-a lungul timpului specialiștii care au asigurat performanțele industriei petroliere nu numai pe meleagurile noastre ci și pe multe alte meridiane ale globului pământesc. În discursul său de recepție ținut la Academia Română, în anul 1940, geologul Gh. Macovei evidențiază rolul și ingeniozitatea specialiștilor în progresul industriei petroliere: „Vă cer permisiunea de a prezenta, de la înălțimea acestei tribune, omagii de stimă și admirație specialiștilor de toate felurile și toate treptele: geologi, chimiști, ingineri, economiști etc. apoi savantului celui mai subtil, directorului întreprinderii și șefului de șantier, până la ultimul sondor și rafinor, care, prin capacitatea și vioiciunea lor, au adus o veritabilă contribuție la progresul științei universale, întreținând cea mai importantă industrie a țării”.

În anul 2017, Ploieștiul a marcat în mod festiv împlinirea a 160 de ani de la înregistrarea în 1857, a trei premiere mondiale: a) întemeierea la Ploiești a primei rafinării cu profil industrial din lume, b) Bucureștiul prima capitală din lume iluminată cu petrol, c) România a apărut în statisticile internaționale ca fiind cea dintâi țară din lume care a avut o producție de petrol oficial înregistrată. În domeniul învățământului petrolier s-a marcat, în același an 2017, împlinirea unei jumătăți de secol de la punerea temeliei învățământului superior de petrol și gaze la Ploiești, după ce acesta începuse să funcționeze la București în anul 1948.

Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești a devenit un partener implicat solid în omagierea acestor evenimente. În aprilie 2017, s-a inaugurat în fața Universității un monument al fraților Teodor și Marin Mehedințeanu, ctitorii rafinării din anul 1857, de la Ploiești, și s-a organizat un simpozion cu caracter științific. În luna mai, s-a montat o placă aniversară dedicată iluminării Bucureștiului cu petrol lampant pe zidurile Hanului Manuc, organizându-se concomitent o conferință publică în inima capitalei. În iunie, s-a marcat la Constanța printr-o placă memorială și o întrunire festivă contribuția lui Anghel Saligny la construirea sistemului de transport al petrolului prin conducte și modernizarea celui mai mare port al României. În luna iulie, s-a punctat contribuția bazinului petrolifer al Prahovei la dezvoltarea acestei industrii, prin aportul zonei Buștenari-Telega: resurse, personalități, realizări, concretizate printr-o omagiere și o inscripție la Telega. În luna august s-a evidențiat la Câmpina, rolul Școlii de maiștri sondori (1904). În septembrie s-a punctat în mod festiv, la Palatul Culturii din Ploiești, aniversarea a

60 de ani de la înființarea Muzeului Național al Petrolului în capitala românească a „aurului negru”. Luna octombrie 2017, a încheiat acest moment aniversar, prin omagierea în Aula Universității Petrol-Gaze din Ploiești, a împlinirii a 50 de ani de la începutul învățământului superior petrolier la Ploiești.

Toate aceste momente aniversare au fost marcate festiv prin participarea a numeroase personalități din domeniul industriei petroliere și ale vieții științifice și publice românești, precum și însemnate instituții, societăți și fundații culturale. S-au transmis mesaje, s-au rostit Cuvinte, s-au ținut conferințe. Cele mai semnificative au fost reunite într-un volum omagial².

Lucrarea de față reprezintă reunirea unei părți a studiilor, conferințelor și articolelor noastre realizate de-a lungul timpului, având tematica în universul evoluției petrolului românesc. Elaborarea unora din aceste studii s-a bucurat de colaborarea unor distinși specialiști ai domeniului petrolier: Niculae-Napoleon Antonescu, Lazăr Avram, Emilia Elena Iancu și Mihail Minescu. Acest fapt ne-a onorat și a conferit o mai largă viziune problematicii abordate. La toate studiile, am precizat coordonatele exacte ale publicării inițiale, a autorului/autorilor, a titlului conferinței ori articolului respectiv. Anatomia realizării acestei cărți, prin integrarea unor cercetări de sine stătătoare, a generat uneori apariția unor ușoare repetabilități secvențiale. Nădăjduim, în fond, spre o consolidare a „axiomelor” noastre petroliere. „Asamblarea” studiilor noastre poate oferi o viziune incitantă asupra fenomenului petrolier românesc, în pofida unei anume discontinuități, a subiectelor abordate.

În realizarea acestei lucrări, din rațiunea obținerii unei mai bune focalizări a subiectului tratat, a actualizării unor informații și a coeziunii „narațiunii”, uneori am operat mici modificări ale textelor inițiale, ori ale titlurilor articolelor care au fost publicate. Notele de subsol, numerotate în lucrare „automat”, au fost proiectate inițial și reprezintă în fapt, entități separate pentru fiecare studiu.

Prin parcurgerea acestei lucrări, cititorul va putea face câțiva pași în fascinanta istorie a petrolului și, parțial, a învățământului superior petrolier românesc. În mod cert, lucrarea nu va putea răspunde multiplelor întrebări care se pot genera! Avem însă convingerea că aceasta poate oferi câteva reperi și constitui debutul unei eventuale aprofundări a sferei acestui

² Mihail Minescu, Diana Luciana Cursaru, Mihai Adrian Albulescu, Ionela Neagu (coordonatori), 2017 – *Prahova Capitală Mondială a Petrolului/ World Capital of Petroleum, 1967–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România. 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2017.

univers. Lucrarea noastră poate deveni astfel, o invitație la cunoașterea (fie ea chiar secvențială) a universului istoriei petrolului românesc.

Nu suntem de ieri aici, nu de ieri am început să extragem și să prelucrăm petrolul, nu de ieri am început să formăm maiștri și ingineri petroliști. Să cutezăm deci, a scruta orizontul!

CAPITOLUL I

ETAPA PREINDUSTRIALIZĂRII

I.1. Încercări și concretizări în extragerea și prelucrarea petrolului din spațiul românesc (secolele XVI–XIX)

1. Introducere

În lucrarea de față ne-am propus să creionăm eforturile de început ale extragerii și prelucrării petrolului în spațiul românesc³. Analiza noastră a avut în vedere etapa „modernă” a istoriei petrolului, cea care a pregătit direct și asigurat trecerea la industrializarea acestei resurse naturale atât de importante. Continuitatea și influențarea directă a acestui proces, a impus astfel neglijarea etapei antice din exploatarea și utilizarea petrolului.

Structura observației noastre a vizat următoarele trei aspecte: extragerea, prelucrarea și personalitățile implicate în preludiviile și zorii industrializării petrolifere românești.

Informațiile utilizate au provenit în cea mai mare parte din literatura de specialitate, dar, parțial sunt și rezultate ale unor investigații personale realizate și publicate în ultimul timp.

2. Despre tehnicile timpurii de extragere a petrolului

Produsul petrolier (păcura), a fost „extras” inițial în mod natural, empiric, prin „recoltare”/ strângere directă de la izvoarele sau lacurile ori aflorismenle formate în mod natural. Informații despre „extragerea”/colec-tarea petrolului prin amenajări rudimentare, cu ajutorul unui șanț sunt menționate de documente contemporane domnitorului Matei Basarab⁴

³ Această lucrare a fost prezentată la International Scientific Conference, *First Oil Production and Processing Facilities Candidates on the UNESCO World Heritage List*, Ignacy Lucasiewicz Museum of Oil and Gas Industry Foundation in Bobrka, Poland, 29–30 septembrie 2021.

⁴ Constantin M. Boncu, *Contribuții la istoria petrolului românesc*, Editura Academiei, București, 1971, p. 33.

(1632–1654). Între informațiile timpurii care oferă detalii despre amenajări empirice în ideea extragerii și utilizării petrolului pot fi evidențiate cele oferite de Marcus Bandinus, administratorul bisericii catolice din Moldova, din secolul al XVII-lea. Într-o scrisoare a acestuia către Papa Inocențiu al X-lea, Bandinus relatează că păcura care izvoră printr-un fel de fierbere „se varsă într-un șanț făcut anume pentru acest scop” (subl. ns. – Gh. C.), prin care era colectată pentru unsul osiilor de car⁵.

Din lacurile naturale păcura era extrasă cu ajutorul cârpelor sau a diferitelor tipuri de vase⁶. O etapă ulterioară a fost aceea prin care păcura era colectată în gropi făcute special în pământ. Numeroase documente interne și externe atestă existența „**gropilor de păcură**”. Acestea au fost folosite în exploatarea petrolului în perioada secolelor XVI–XIX⁷. Dacă inițial aceste gropi aveau o adâncime mică de „câteva picioare”⁸, ulterior tehnica construirii lor a evoluat. Pentru împiedicarea scurgerii petrolului în pământ, aceste gropi au fost căptușite/lipite ulterior cu argilă⁹.

Extinderea utilizării păcurii și dezvoltarea activității comerciale a generat nevoia creșterii producției și a depozitării produsului petrolifer. Astfel, țărării puțari au construit pentru satisfacerea cererilor comercianților păcureți, „**băi petrolifere**. Aceste băi erau săpate în pământ, aveau forma pătrată cu latura de 4–6 m și adâncimea de 18–20 m. Pentru reziliența construcției și eficiența lor, băile au fost căptușite cu bârne ori scânduri de stejar. Aceste băi au avut maxima extensiune începând cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea și în secolul al XVIII-lea, ele continuând să existe însă și în secolul al XIX-lea¹⁰.

O metodă empirică de „extragere”/„prelucrare” a produselor petroliere a fost cea a **spălătoarelor**. Acestea erau inițial gropi făcute în pământ argilizat ori impermealizat în care erau spălate nisipurile bituminoase. Cu ajutorul apei care era încălzită de soare, nisipurile erau spălate până ce păcura plutea la suprafață, putând astfel fi colectată. Ulterior, „spălătoarele” au devenit un

⁵ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 51.

⁶ Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 33.

⁷ *Muzeul Petrolului 2017*, p. 4–5, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești, intermediere Director Emilia Iancu, iulie 2021.

⁸ Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 34.

⁹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 53.

¹⁰ *Ibidem*, p. 53–54; Vezi și Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *The Petroleum and Gas History of Romania*, AGIR Publishing House, Bucharest, 2017, p. 65–66; Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 34–35.

fel de vase din lemn, cu dimensiuni aproximativ de 1,5 m lungime, 1,2 m lățime și 0,5 m înălțime. „Spălătoarea” era divizată în două spații inegale, despărțite printr-o „diafragmă” cu orificii perforate în partea superioară. În spațiul mai mare se punea nisipul supus spălării. În urma acestei operațiuni, păcura se ridică la suprafață și se scurgea în spațiul mai mic. „Spălătoarele” puteau fi întâlnite frecvent pe firul unor râuri purtătoare de anumite scurgeri petrolifere, ori în cazul unor prelingerii reziduale rezultate în urma prelucrării intensive în anumite zone¹¹. Ele au funcționat până pe la 1860¹².

O etapă superioară în extracția petrolului a constituit-o cea a **puțurilor**. Atestate încă din secolul al XV-lea, acestea au oferit cea mai mare producție în perioada întinsă pe parcursul celei de a doua jumătăți a secolului al XVIII-lea și în întregul secol al XIX-lea. Ele au reprezentat „apogeul tehnicii manuale” în extracția petrolieră, constituind „adevărate capodopere ale tehnicii miniere”¹³.

Puțurile aveau forma circulară în special în Moldova, unde structura solului era dur-stâncoasă, și pătrată în Muntenia, unde structura solului era slabă. Ele erau executate de echipe specializate alcătuite din 4–5 oameni, numite „tarafe” sau „cete”. Diametrul puțurilor circulare era de aprox. 1,50 m, iar laturile celor pătrate variau între 0,80 și 2,80 m la suprafață, micșorându-se în adâncime până spre 0,75 m.

Pentru săparea puțurilor cu adâncime mică (20–40 m) s-a folosit crivacul. Acesta era un cilindru așezat deasupra gurii puțului pe care se înfășura frânghia care cobora și urca prin acțiune manuală gălețile (hârdăul) cu pământ (în momentul săpării) sau cu țiței (în momentul extracției țițeiului). Pentru puțurile cu adâncime mare s-a folosit hecna. Hecna cuprindea cilindrul de înfășurare a cablului numit porumbac și un cadru de fixare a acestuia numit grătar. Pentru acționare s-a folosit tracțiunea calului¹⁴. Aceasta s-a folosit în a doua jumătate a secolului al XVIII și aproape în întreg secolul al XIX-lea¹⁵.

Adâncimea puțurilor depășea 250 m¹⁶. Săparea acestora a pus serioase probleme de siguranță a lucrătorilor și a exploatării. Era vorba de consolidarea pereților puțului, a aerajului și a iluminatului. **Pereții** puțurilor circulare

¹¹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România...*, p. 54. A se vedea și Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 34.

¹² *Muzeul Petrolului 2017*, p. 5, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului ...

¹³ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România...*, p. 55.

¹⁴ *Ibidem*, p. 55–56.

¹⁵ Adriana Mihai, Veronica Rădulescu, Alisa Angelescu, *Muzeul Petrolului*, p. 6, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești, intermediere Director Emilia Iancu, iulie 2021.

¹⁶ Gh. Buzatu, *O istorie a petrolului românesc*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 24.

săpate în structura dură, erau asigurați prin împletituri de nuiele, iar ai celor pătrate, prin scânduri de fag sau de stejar. **Aerajul** a fost asigurat inițial prin agitarea verticală a unui mănunchi de ramuri cu frunze cu ajutorul unei frânghii acționate de la suprafața solului. Odată cu creșterea adâncimii s-au folosit 1–3 foale, prin care aerul a fost pompat prin burlane în adâncimea puțului. O foală putea pompa 6 m³ de aer pe minut. Pentru **iluminatul** puțurilor s-au folosit la început și pentru adâncimi mici opaite, torțe, lumânări, lămpi. Pentru adâncimile mari iluminatul a fost asigurat prin utilizarea oglinzilor. Acestea erau de formă dreptunghiulară, cu laturi de aproximativ 350/200 mm și erau fixate pe un ax mobil¹⁷.

Lucrătorul era coborât în puț cu ajutorul hârdaului și era asigurat cu frânghii de siguranță. Cu toate acestea, pericolele erau numeroase și accidentele frecvente. Regulamentele din 1893 și 1906, încercau prin măsurile preventive și de protecție să limiteze accidentele fatale. Cu ajutorul sfrederului, o bară metalică lungă de 1–2 m și ascuțită la vârf, se sonda fundul puțului și în caz de emanații de gaze ori de petrol era acționată frânghia semnal. Condițiile de lucru erau ostile, lucrătorii se schimbau la intervale mici, (30 minute–3 ore), iar viteza de săpare 0,60–1,5 m pe zi făcea ca un puț de 200 m să fie săpat în aproximativ 2 ani. Cel mai adânc puț săpat în România a avut adâncimea de 320 m (Breaza-Câmpina). Neîndoielnic puțurile săpate de moșnenii păcureți rămași în anonim au constituit „adevărate capodopere manuale” ale extracției petrolifere¹⁸.

Forajul mecanic a început să fie folosit în anul 1861 (Mosoarele – Târgu Ocna). Lipsa capitalului a determinat însă, ca puțurile să asigure pe mai departe cea mai mare parte a producției petrolifere. Astfel în anul 1897, existau 1215 puțuri productive și 678 neproductive, față de 71 de sonde productive și 63 neproductive. La începutul secolului al XX-lea, balanța a fost definitiv inversată. În anul 1906, în primele trei județe (din cele patru) productive ale țării, existau numai 51 de puțuri, față de 372 de sonde¹⁹.

Referitor la producția petroliferă incipientă, putem reține câteva date. Acestea sunt parțiale și caracterizate prin discontinuitate. În anul 1832, în Moldova existau în zona Moineștiului 70 de gropi care dădeau o producție

¹⁷ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România ...*, p. 56–57.

¹⁸ *Ibidem*, p. 57–59. Vezi și Gheorghe Ivănuș, Nicolae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *The Petroleum and Gas History...*, p. 70–74; Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 37–39.

¹⁹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România ...*, p. 60, 82.

de 17900 vedre (aprox. 179000 litri) de păcură, pentru ca în anul 1848, cele 465 de gropi să ofere o producție de 742000 vedre (7420000 litri), o parte exportându-se în Austria, Rusia și Imperiul Otoman. (Sunt date care indică exportarea unor mari cantități de păcură în spațiul otoman și habsburgic încă din anul 1780²⁰). În județul Prahova, două schele petroliere au produs, în perioada 1841–1860, 742000 vedre (7420000 litri). În anul 1857, România apare în statisticile internaționale ca fiind prima țară din lume, cu producție oficial înregistrată, 275 t țiței²¹. Ulterior producția a crescut constant, 250000t, în 1900, aproximativ 1,9 milioane t în preajma declanșării primului război mondial și 8,7 milioane tone în anul 1936²².

3. Începuturi și concretizări în prelucrarea și rafinarea petrolului

Evoluția prelucrării petrolifere a fost lungă și anevoioasă²³. De-a lungul acestui îndelungat proces considerăm că pot fi conturate trei etape: cea a prelucrării empirice, cea a prelucrării „artizanale” și cea a prelucrării industriale.

3.1. Prelucrarea empirică. Se poate vorbi de practici empirice de prelucrare a petrolului chiar în perioada secolelor XVI–XVIII. Mai întâi au existat metode naturale și involuntare de prelucrare. Astfel, dacă luăm în calcul modul de realizare a gropilor de petrol, este de reținut faptul că unele erau căptușite intenționat cu argilă pentru a evita scurgerea petrolului în pământ. Ele deveneau în acest mod, nu numai bazine de păstrare a petrolului, dar și „recipiente” în care produsul depozitat era supus acțiunii factorilor naturali,

²⁰ Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 24.

²¹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România...*, p. 59–60; Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 24; Vezi și Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *The Petroleum and Gas History...*, p. 70–74.

²² Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 104.

²³ Această parte a lucrării constituie reluarea, adaptarea și aprofundarea studiului nostru, prezentat și publicat astfel: Gheorghe Calcan, *Preludiile industrializării petrolului românesc. Etapele și artizanii acestui proces*, Conferința internațională/Simpozion științific, „Despre relațiile româno-poloneze de-a lungul timpului în anul Centenarului stabilirii relațiilor diplomatice, Zilele Culturii Poloneze/Dni Polskie”, Suceava, 29–31 august 2019; Gheorghe Calcan, *Preludiile industrializării petrolului românesc. Etapele și artizanii acestui proces*, în Consiliul Județean Prahova, Muzeul Județean Științele Naturii Prahova, Academia Română, Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer”, București, Coordonatori Emilia Iancu, Cristina Glavce, Adina Baciu, „Natura și omul”, Editura BIOEDIT, Ploiești, 2019, p. 103–116; Gheorghe Calcan, *Początki industrializacji rumuńskiej nafty etapy i pionierzy tego procesu*, „Wiek Nafty”, Bobrka Muzeum, rok XXVIII, Nr. 2 (109) czerwiec 2020, p. 11–19 (Polska).

în special căldura soarelui, care eliminau o parte a gazelor, obținându-se astfel o păcură de mai bună calitate²⁴. Cu timpul, chiar empirismul a evoluat!

Primele informații care conduc către ideea de prelucrare empirică a petrolului în spațiul românesc pot fi observate în însemnările pe care Francesco Massaro, secretar al oratoriului Veneției în capitala Ungariei, le înainta secretarului Dogelui venețian, în anul 1523. El oferă informații despre fabricarea lumânărilor dintr-„un fel de bitum”. Acesta provenea din acei „munți de sare neagră” care se găseau în Transilvania, și care miroseau a păcură. O asemenea ceară neagră, mai consemna documentul, se afla și în Valahia. Aceasta se prelingea din munți și se întărea, devenind „un fel de bitum, pe care autorii antici îl numesc asfalt”²⁵.

În descrierea pe care genovezul Franco Sivori a făcut-o cu ocazia vizitei în Muntenia (Valachia) în anul 1581, arăta că munții acestei provincii conțineau „un fel de păcură”. Aceasta putea fi „purificată” și în urma acestui proces „se obține pe de o parte smoala, pe de altă parte ceara neagră, ce arde foarte bine și care cu puțină destoinicie s-ar putea face albă”²⁶.

În anul 1703, chimistul german Johann Joachim Becher și-a republicat lucrarea *Fizica subterană*. El menționa existența unui produs pe care îl denumea „bitum valahic”, care era fluid, gălbui, și cu miros specific. Acesta era sursa de obținere a unui produs ceros din care se realizau lumânări. Cum prima ediție a acestei lucrări a apărut în anul 1680, au fost formulate aprecieri că „înainte de 1680, în Muntenia se cunoaște extragerea parafinei din țitei”²⁷.

Noi date despre prelucrarea empirică a petrolului au apărut în anul 1767, când Ioan Fridvalski a publicat la Cluj, în limba latină, lucrarea *Mineralogia*. Autorul menționa existența unor puțuri de petrol în zona Alba Iulia, din care se extrăgea „unsoare bună pentru osiile roților și carelor”. Această materie primă era totodată prelucrată și astfel „prin acțiunea focului, partea mai dură a bitumului este separată de cea moale”. Prin acest procedeu, din partea mai volatilă a produsului se realizau mijloace bune de iluminat („Illa candelis conficiendisconduci”). Restul produsului, rămânea pentru unsul osiilor roților²⁸.

²⁴ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România...*, p. 53.

²⁵ *Ibidem*, p. 51.

²⁶ Magdalena Banu, *Începutul prelucrării țiteiului în Principatele Române*, Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova, I (9), Serie nouă, 1991, p. 187.

²⁷ *Ibidem*, p. 188.

²⁸ Autorul *Mineralogiei* oferea informații și despre puțurile de petrol din zona Ciucului, care în epocă erau exploatate de domnii Moldovei. (*Ibidem*).

Procedeul cel mai simplu și extins de prelucrare a petrolului în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, a fost arderea acestuia în gropi de pământ. Spre sfârșitul secolului s-a practicat metoda de dezbenzinare a petrolului în vase metalice care erau încălșate cu ajutorul focului. Astfel, fracțiile ușoare se pierdeau spontan în aer. Produsul rămas, era un lubrefiant cu calități superioare celui obținut prin metodele tradiționale²⁹.

Deși intuitive și empirice, metodele documentate ale secolelor XVI–XVIII oferă o imagine interesantă despre inventivitatea și spiritul experimental care a animat mințile iscoditoare ale oamenilor mai simpli ori mai școliți ai zonei carpatice atât de bogate în resurse petrolifere. Petrolul mustea la suprafața solului, uneori ardea spontan ani sau chiar decenii la rând, atrăgând atenția involuntar, chemând astfel la utilizare și prelucrare.

3.2. Prelucrarea „artizanală”. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea s-a realizat un salt în acțiunile de prelucrare a petrolului prin faptul că acestea au început să iasă din sfera empiricului și să intre în spațiul „artizanal” al laboratoarelor, al alambicurilor și al cazanelor. Aceste încercări și concretizări au condus în cele din urmă la apariția unor distilării/găzării/„fabrici” de petrol, conturând o veritabilă etapă preindustrială a prelucrării petroliere. S-a asigurat astfel tranziția spre construcția adevăratelor rafinării.

Concretizările acestei etape sunt notabile.

În laboratorul pe care Fridvalski îl avea la Alba Iulia, acesta nu ezita să realizeze experimente de distilare a țiteiului. Astfel, el a reușit să obțină un produs pe care l-a numit „Spiritus naphtae”. Produsul avea calitățile de a fi „unicul dizolvant al tuturor substanțelor rășinoase”. Acesta nu era, de fapt, „decât o benzină”. Se poate considera, astfel, cea de-a doua jumătate a secolului al XVIII-lea momentul realizării primei distilării fracționate a petrolului din spațiul românesc³⁰.

Anul 1833, marchează debutul obținerii gazului lampant prin experimente de rafinare a petrolului. În acest an, farmacistul C. Theodor/ (Thorbor) din Iași a obținut petrol lampant în laboratorul său personal. El nu și-a putut valorifica însă descoperirea³¹. Deși a propus Eforiei Capitalei Moldovei să înființeze o „fabrică de gaz” pentru iluminarea orașului, a fost refuzat³².

²⁹ Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 88; Magdalena Banu, *op. cit.*, p. 188.

³⁰ Magdalena Banu, *op. cit.*, p. 188.

³¹ Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 94; <http://www.eualegromania.ro/2018/10/29/bucures-tiul-devine-primul-oras-din-lume-iluminat-cu-petrol-lampant/>, accesat în data de 18 iulie 2019.

³² Corneliu-Anton Cociășu, Mihaela Cociășu, Mihai-Lucian Stănescu, Ana Carata,

În anul 1840, la Lucăcești, județul Bacău, s-a înființat prima distilărie de petrol. Aceasta era „găzăria”, a lui Natham (Nuhăm) Choss. (Ea a ajuns ulterior în proprietatea lui B. S. Șefler)³³.

În anul 1841, la Orșova a existat o distilărie care prelucra uleiurile ce erau obținute prin carbonizarea șisturilor. Aceste șisturi erau procurate din vecinătate, de la Anina³⁴.

În anul 1844, în zona Bacăului menționat mai sus, a funcționat distilăria lui Avram Heimsohn (preluată apoi de Manase Heimsohn). Aici se obținea un petrol lampant ușor îmbunătățit, mai bun decât alte substanțe utilizate la acel moment pentru iluminat³⁵. Distilăria Heimsohn, ca de altfel și cea din 1840, a lui Choss, avea alura unui simplu atelier meșteșugăresc, care era utilat cu mijloace rudimentare ce folosea pentru rafinare o metodă asemănătoare obținerii țuicii în cazanele țărănești³⁶.

Este posibil ca în anul 1845, la Tețcani, în zona Moldovei, să se fi înființat o altă distilărie de petrol, mai dezvoltată, grație inițiativei a doi galițieni³⁷. Referitor la aceasta, este de reținut că lucrarea autorilor Gh. Ivănuș,

Constanța Rizescu, *Chimiști, farmaciști, oameni de afaceri, în istoria petrolului și cele trei priorități mondiale realizate de România în 1857*, <https://www.revistagalenus.ro/manifestari-stiintifice/chimisti-farmacisti-oameni-de-afaceri-in-istoria-petrolului-si-cele-trei-prioritati-mondiale-realizate-de-romania-in-1857/>, accesat în data de 6 iulie 2021. În foarte serioasa cercetare pe care a realizat-o Const. Boncu, experimentele realizate de C. Thorbor la Iași, nu sunt datate cu precizie, autorul folosind exprimarea „înainte de 1844”. (Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 89, 94). Această formulare a fost utilizată apoi și în alte studii.

³³ Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 24; Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România...*, p. 116; Magdalena Banu, *op. cit.*, p. 189.

³⁴ Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 94.

³⁵ *Ibidem*, p. 94.

³⁶ *Istoria țițeiului și gazelor în România*, <http://www.ropepca.ro/articole/istoria-titeiului-si-gazelor-in-romania/55/>, accesat în data de 18 iulie 2019.

³⁷ Oprindu-ne la acest stabiliment, atrag atenția comentariile Magdalenei Banu. Ar fi vorba despre prima rafinărie din spațiul moldav. Această informație a fost furnizată pentru prima dată de Josef Theiler, și a fost preluată și publicată apoi de Grigore Gane și Constantin Alimăneșteanu în *Monitorul petrolului* din anul 1906. Informația a reapărut în lucrarea *Das Erdöl*, având ca autori pe C. Engler și Hans Höffer, lucrare care a fost tipărită în anul 1915 la Leipzig. Reconstituind traseul acestor informații, autoarea menționată nu eluda mărturisirea lui Alimăneșteanu, că nu existau documente care să dovedească afirmația lui Theiler. Investigațiile pe care autoarea le-a realizat în arhivele băcăuane nu i-au adus informații suplimentare, în sensul confirmării existenței stabilimentului aflat în discuție.

Cu toate acestea, cercetătoarea ajunge la o concluzie care, cel puțin teoretic, este logică: „Ținând cont, însă, că Josef Theiler este și el un vechi petrolist moldovean, conducător al unei găzării înființate la 1868, lipsa dovezilor nu trebuie să anuleze neapărat afirmația sa, deoarece multe «fabrici de gazu» nu au fost înregistrate inițial din frica de taxe de impozit, iar multe documente s-au pierdut în răstriaștea conflagrațiilor mondiale”. Concluzia finală a

I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, despre istoria petrolului românesc, plasa pe scara cronologică a timpului fabrica de distilat de la Tețcani, în anul 1858³⁸.

Anul 1848, este un nou moment al concretizărilor în domeniul eforturilor de obținere a gazului lampant. Adolf Steege, farmacistul Curții domnești din București, a obținut petrol lampant de o calitate mai bună, prin experimentele sale de rafinare în laborator, utilizând ca materie primă șisturi bituminoase. Ulterior (1851), el a folosit pentru distilare în alambicurile sale petrolul³⁹.

În spațiul transilvan, în anul 1853, Dimitrie Nicolau împreună cu fiul său Constantin Nicolau au construit distilăria de la Arpățac, Covasna⁴⁰.

Pentru perioada care a precedat marea realizare din anul 1857, pe Valea Arinilor din Moldova (ținutul Bacăului), existau mai multe instalații primitive de distilare a petrolului.

3.3. Prelucrarea industrială. Anul 1857 reprezintă, în mod convențional, debutul industriei petroliere românești. În primăvara acestui an intra în exploatare prima rafinărie de tip modern din lume, la Ploiești, operă a fraților Marin și Teodor Mehedințeanu. Performanțele acestei rafinării erau într-un totu remarcabile. Dispunea de un perimetru de 4 ha, avea cazane cilindrice de 10000 litri fiecare, cazanele erau dispuse vertical, erau grupate în baterii, iar instalația funcționa cu răcitor de apă și „injectoare” de ardere care utilizau un amestec de benzină și păcură etc. Capacitatea de rafinare era de 7,5 tone pe zi, ceea ce însemna mai mult de 10 ori decât putea să producă România în acel moment. Rafinarea produsului obținut era definitivată la început cu ajutorul leșiei de cenușă, iar mai apoi cu o „soluție de sodă caustică și acid sulfuric”.

În același an s-au construit ori au intrat în funcțiune și alte distilării. Acestea sunt următoarele:

– „fabrica de gaz” de la Solonțu. Scopul înălțării acesteia a fost precis: aprovizionarea iluminării orașului Iași. Fabrica, construită în anul 1857, a început să producă la 8 martie 1858. Materia primă, provenea de pe moșia

autoarei era mai concesivă, acordând credit și eforturilor de rafinare anterioare, dar nu eluda existența rafinării de la Tețcani: „Oricum am privi însă situația, debutul prelucrării țițeiului prin distilare fracționată, s-a produs în Moldova, fie că-l socotim la 1840, sau la 1845”. (Magdalena Banu, *op. cit.*, 189–191).

³⁸ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România...*, p. 118.

³⁹ Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 92, 98.

⁴⁰ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România...*, p. 70.

Solonț. Proprietara acesteia, Catinca Cerchez, se angaja să aprovizioneze distilăria cu 300 de vedre (3000 litri) de țitei în fiecare lună. Constructorii acesteia au fost Iohan Levadivski, semnatar al contractului de iluminare a Iașilor, asociat cu George Miller și Simion Isipovici⁴¹. Este de reținut faptul că Ocârmuirea Iașului a preferat petrolul lampant obținut la Solonț, în locul ofertei unei firme austriece care-i propunea aducerea produsului care era folosit pe calea ferată Viena-Triest⁴²;

– „fabrica” lui Eduard Madasch, din cartierul Mimiu al Ploieștiului. Aceasta a început să funcționeze la numai câteva luni după cea a lui Marin Mehedințeanu. Fabrica avea o producție de 15–18000 ocale pe an. Aceasta se compunea din două cazane zidite, serpentină din tuci cu țevă de alamă și un inventar ajutător bogat (tulumbe, sfeșnice, cântare, putini, butoaie, hârdaie, felinare, lămpi, o carte veche de chimie și alte 25 de cărți, majoritatea în germană, o mică arhivă etc.)⁴³. În 1860, proprietarul său a concurat la licitația pentru iluminarea orașului Buzău⁴⁴;

– două rafinării aparținând lui Avram Meier în Valea Arinilor. Prima, al cărei proprietar va deveni ulterior L. Grunberg, avea o capacitate de rafinare de 873 t și era construită pe o suprafață de 1,5 ha, iar cea de-a doua, al cărei proprietar va deveni M. I. Grunberg, avea o capacitate de rafinare de 873,3 t⁴⁵.

În anul 1858, era consemnată o nouă fabrică de gaz, în aceeași vestită Vale a Arinilor, cu un proprietar necunoscut⁴⁶.

Pentru o echilibrare a statisticilor celor două provincii românești bogate în petrol, „moda rafinăriiilor” s-a extins vizibil și în Muntenia. Astfel, în anul 1859, putem constata atestarea „fabricii” Zoitei Moscu, pe proprietatea Sărata-Ogrăzile din județul Buzău⁴⁷.

În același an (1859), Valea Arinilor se putea mândri cu un nou stabiliment, rafinăria lui B. I. Schoefler (proprietar inițial N. Choss). Aceasta avea o capacitate de lucru de 893 t, și era construită pe o suprafață de 2 ha⁴⁸.

⁴¹ *Ibidem*, p. 116; Constantin M. Boncu, *op. cit.*, 94–95.

⁴² Constantin M. Boncu, *op. cit.*, 94–95.

⁴³ *Muzeul Petrolului 2017*, p. 8, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești ...

⁴⁴ Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 96–98.

⁴⁵ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România...*, p. 117.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 116.

⁴⁷ Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 97.

⁴⁸ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România...*, p. 117.

Anul 1860, cel din urmă luat în calcul în demersul nostru, înregistrează construirea a încă 11 noi „rafinării”:

- înființarea „fabricii de gaz” a lui Gh. Chirciu, de la Păcureți, Prahova. Era prima fabrică din Prahova ridicată la locul de extracție a petrolului⁴⁹;
- construirea unei „fabrici” la Buzău și a încă două în județ;
- existența a două „fabrici” la Brăila (lângă Dunăre);
- funcționarea unei „fabrici” în fostul județ Râmnicu Sărat;
- ridicarea „fabricii” de la București⁵⁰, în mahalaua Izvor (proprietar Pandeles Demidov)⁵¹;
- construirea a încă trei „fabrici” pe Valea Arinilor. La una din ele era proprietar Iancu Haimshon (proprietar ulterior Alic. Leibiu). Aceasta avea o capacitate de rafinare de 1605 t, și un perimetru de 2 ha. Cea de-a doua îl avea ca proprietar pe Haim Măgirescu (proprietar ulterior Hava Haimshon). Aceasta avea o capacitate de lucru de 1323 t anual. Era construită pe o suprafață de 560 m². Despre cea de-a treia rafinărie care îl avea proprietar pe Wolf Lazarovici se cunoaște faptul că a avut o longevitate remarcabilă, aceasta existând și în anul 1891⁵².

După 1860, procesul construirii, dotării și perfecționării rafinăriilor a continuat în același ritm alert, și am zice astăzi cu un oarecare iz ironic, dar evident detașat de realitățile epocii, într-un *ritm entuziast*. Cei care doreau să prospere economic nu realizau de fapt (sau poate, da) că prin eforturile lor, și chiar prin câștigurile proprii, au contribuit la propășirea propriei lor țări. În perioada anilor 1865–1875 s-au construit instalații de distilare care aveau cazanele așezate orizontal și care erau încălzite în partea inferioară și

⁴⁹ Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 96–98.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România...*, p. 116.

⁵² *Ibidem*, p. 117. Referitor la informațiile despre stabilimentele din zona Bacăului, Constantin Boncu face unele precizări interesante analizei noastre. În anii Unirii Principatelor Române (concretizată în 1859), Valea Arinilor era cel de al doilea centru petrolier după Ploiești. Aici existau multe „gropi de păcură”, căi de acces, păduri, și cinci fabrici (trei fabrici existând încă în perioada 1857–1859), construite pe o suprafață de 5 ha cu o producție 837–848 t/anual egalând producția lui Mehedințeanu. Celelalte două fabrici au fost construite în anul 1860, pe o suprafață de 1120 mp, aveau o producție de 1323–1605t/an, și aparțineau unor negustori străini din localitate. Ele se aprovizionau de la proprietarii de gropi din Lucăcești (Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 96–98).

Întrucât există unele nepotriviri între sursele de documentare pe care le-am utilizat, și nu am dispus de documentele originale ale acestor informații, am considerat util să oferim punctele de vedere existente în literatura de specialitate, în ideea că notarea acestora va contribui la elucidarea acestor diferențe pe parcursul cercetărilor care vor urma.

pe laturi. Capacitatea acestora era de 30–70 t. Fiecare cazan distila pe rând toate produsele, iar la încheierea operațiunii, cazanul era golit de reziduul de păcură și reîncărcat cu țiței pentru repetarea procesului de distilare. Primul produs distilat era o fracție de benzină. Aceasta era arsă drept combustibil la cazanul de distilare. Urma gazul lampant/„ulei de iluminat” care cuprindea: benzina grea, white-spiritul, petrolul și motorina⁵³. La sfârșitul secolului al XIX-lea în România existau 87 de distilării⁵⁴.

Apariția rafinăriei de la Ploiești din anul 1857 nu a exclus existența fabricilor, distilărilor ori găzăriilor de tip preindustrial. Micile și marile rafinării au coexistat, s-au influențat și concurat răspunzând provocării creșterii constante a producției petrolifere, asigurând progresul științei și tehnicii petroliere românești.

4. Artizani și personalități în zorii industrializării petrolului românesc

Artizanii tuturor acestor încercări și concretizări au fost țărani, meșterii puțari, proprietarii de terenuri petrolifere, comercianții, întreprinzătorii cu diverse sume de bani, dar și reprezentanți ai intelectualității, tehnicii și științei timpului, apropiați mediului economic, investițional și progresist al epocii. Majoritatea copleşitoare a acestora a rămas în uitare⁵⁵, acțiunile de rememorare conturând personalitatea doar a câtorva nume. Dintre acestea sunt evidențiate cu precădere următoarele: Adolf Steege, Alexe Marin, Marin Mehedințeanu, Teodor Mehedințeanu. Vom contura succint imaginea acestor nume, întrucât în unele din studiile noastre au fost creionate medalioane consacrate acestor personalități⁵⁶.

⁵³ *Muzeul Petrolului 2017*, p. 9, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului ...

⁵⁴ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România...*, p. 113.

⁵⁵ Ion Buturugă din Păcureți-Prahova, a fost un puțar foarte apreciat în meseria sa (1855), iar Ion Constantin Țărul din aceeași localitate, supranumit „Ocoliciul” a fost renumit pentru talentul său de a identifica locurile unde să se construiască puțurile de petrol. Puțari experimentați existau în multe alte localități din zonele petrolifere, precum Valea Lungă, Liliști, Colibași, Moreni etc. (Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 38–39, 77; *Muzeul Petrolului 2017*, p. 9, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești...).

⁵⁶ Gheorghe Calcan, *Preludiile industrializării petrolului românesc ...*, p. 103–116; Gheorghe Calcan, *Początki industrializacji rumuńskiej ...*, p. 11–19; Gheorghe Calcan, *160 de ani de industrie petrolieră românească/ 160 Years of Romanian Petroleum Industry*, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 2017 – *Prahova Capitală Mondială a Petrolului/World Capital of Petroleum, 1967–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 21–35;

Adolf Steege (1817–1864) a fost farmacistul Curții Domnești din București. Este reținut de istoria farmaciei prin inventarea și producerea câtorva medicamente (unele prezentate internațional, Paris, 1851). În perioada anilor 1848–1857 a realizat numeroase experimente de rafinare a petrolului contribuind la realizarea rafinării din anul 1857, și iluminarea Bucureștiului cu petrol lampant.

Alexe Marin (1814–1895), autodidact, chimist, cu studii superioare în Franța, cadru didactic universitar, autor a numeroase lucrări. Poate fi considerat coautor al celor două mari concretizări petroliere din anul 1857.

Marin Mehedințeanu (1823–1861), cofetar, negustor și proprietar de prăvălii și terenuri petrolifere, consilier al municipalității Ploieștiului. Este deținătorul rafinării de la Ploiești.

Teodor Mehedințeanu fratele mai mic al lui Marin Mehedințeanu, întreprinzător, membru fondator și director al Băncii Naționale a României. Este autorul moral al înființării primei rafinării de petrol de tip modern din lume și artizanul iluminării cu gaz lampant al Bucureștiului⁵⁷.

5. Concluzii

Pasul spre industrializarea petrolului s-a făcut greu. Secole de-a rândul au lucrat la realizarea acestui salt. Țărani rămași în anonim, proprietari și comercianți, farmaciști ori veritabili reprezentanți ai științei au transmis unii altora ștafeta cuceririlor lor mai modeste ori mai notabile. Cert este faptul că la jumătatea secolului al XIX-lea, petrolul se afla în etapa prelucrării sale preindustriale.

Cele mai semnificative concretizări ale extragerii și prelucrării timpurii a petrolului din spațiul românesc sunt următoarele:

- secolele XV–XIX – săparea manuală a puțurilor de petrol (adâncimea maximă, 320 metri);
- a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, primele distilări ale petrolului în laborator (Fridvalski, Alba Iulia);

Gheorghe Calcan, *160 de ani de industrie petrolieră românească*, în volumul „Despre relațiile româno-poloneze de-a lungul timpului în anul Centenarului Independenței Poloniei și Marii Uniri a României”, Suceava, 2019, Editor Uniunea Polonezilor din România, Tipografia „S. C. Tipo-Lidana, S.R.L.”, p. 497–524; Gheorghe Calcan, *160 lat rumunskiego przemyslu naftowego (1857–2017)*, „Wiek Nafty”, Bobrka Muzeum, rok XXVII, Nr. 1 (100) marzec 2018, p. 24–37.

⁵⁷ În București funcționau 1000 de felinare, amplasate pe stâlpi la distanță de aproximativ 6 m între ei, care ardeau 290 de noapți pe an, fiecare grup de 30 de felinare fiind repartizat în grija unui lampagiu.

- 1833, primele experimente de laborator pentru obținerea gazului lampant (C. Theodor/ Thorbor, Iași);
- 1840, prima distilărie de petrol (cu scop comercial), (Lucăcești, Bacău);
- 1857, prima rafinărie de petrol de tip industrial, Ploiești (capacitate 7,5 t/zi).

Evident, înființarea rafinăriei de la Ploiești reprezintă neîndoiește un moment memorabil în prelucrarea industrială a petrolului.

Chiar dacă sunt diverse opinii despre întâietatea apariției primei distilării/rafinării din lume (Pittsburg 1835 sau 1853, Galiția 1854 sau 1856)⁵⁸, cu certitudine, realizarea înfăptuită la Ploiești în anul 1857, prin cantitățile supuse distilării, tehnică și inventivitate, a constituit un moment de turnură în evoluția mondială a tehnicii rafinării petrolului. Ea a realizat saltul de la prelucrarea de tip artizanal, la cea de tip industrial.

În urmărirea achizițiilor tehnice ale prelucrării petrolului, considerăm că trebuie făcută diferența între distilărie și rafinărie, între prelucrarea de tip artizanal și cea de tip industrial.

Apreciem că e dificil, dacă nu chiar imposibil să se precizeze cu exactitate unde și cine a rafinat primul, unde și cum a funcționat primul laborator, unde și ce dimensiuni ori cantități au fost supuse prelucrării artizanale petrolul, în alambicurile ori cazanele similare obținerii parfumului ori țuicii, unde a existat cea dintâi distilărie etc. De ce? Pentru că mulți artizani și întreprinzători au lucrat în „anonimat”, pentru că mulți au evitat să-și oficializeze activitatea din pricina taxelor, pentru că activitatea de contabilizare și de statistică a vremii era precară etc.

Cert este că acolo unde a fost petrol, au existat și eforturi de extragere și de prelucrare din ce în ce mai eficiente.

Cert este că românii, alături de galițieni, caucazieni, americani etc., s-au aflat în elita încercărilor și concretizărilor de tehnică și știință ai zorilor industrializării petroliere.

⁵⁸ La indicațiile bibliografice pe care le-am realizat la considerațiile cuprinse în acest paragraf în materialele menționate mai sus, adăugăm și lucrarea: Piotr Franaszek, Pawel Grata, Anna Kozicka-Kolaczowska, Marius Ruszel, Grzegorz Zamoyski, *A Prometheus on a Human Scale – Ignacy Lukaszewicz*, Peter Lang, Berlin, 2019. Această lucrare ne-a fost oferită de domnul Ryszard Rabski, Președintele Fundației Bobrka (Polonia), cu ocazia vizitei pe care a efectuat-o la Muzeul Petrolului din Ploiești, decembrie 2019, fapt pentru care îi adresăm mulțumirile noastre cele mai sincere.

I.2. Preludiile industrializării petrolului românesc. Etapele și artizanii acestui proces

1. Introducere

Lucrarea noastră își propune să prezinte preluțiile și începuturile prelucrării moderne, a rafinării petrolului românesc⁵⁹. Etapele și artizanii acestui proces au avut o consistență remarcabilă, concretizată în încercări de obținere a unui gaz lampant cât mai eficient, cu o luminozitate cât mai bună și cu mirosuri cât mai puțin supărătoare.

Documentele epocii oferă informații despre o veritabilă efervescență în acest domeniu, care în esență a cuprins prima jumătate a secolului al XIX-lea. Punctul culminant al acestei evoluții îl constituie anul 1857, atunci când s-a construit prima rafinărie de tip modern din România și din lume. Urmărind aceste aspecte, după ce vom puncta încercările empirice ale secolului XVI–XVIII, atenția noastră se va focaliza, în mod special, asupra etapei 1833–1860, a încercărilor și concretizărilor acestei perioade, precum și asupra personalității celor care au determinat aceste realizări.

2. Atestarea petrolului în istorie și în spațiul românesc

Istoria petrolului începe și se amestecă cu însăși originile civilizației umane. Pe plan universal, în secolul al XIII-lea î.Hr. legendele Orientului Mijlociu divinizau focurile vii care cuprindeau spațiul dintre Marea Caspică și Golful Persic. Istoricii antici, începând cu Herodot din secolul al V-lea î.Hr., au oferit diverse informații despre extracția și utilizarea petrolului: în construcția zidurilor Babilonului sub forma asfaltului, în construcția unor șosele, în călăfătuirea/smolirea navelor, în scopuri casnice, în scopuri medicinale, și chiar în scopuri războinice dacă avem în vedere temutul „foc grecesc” etc.⁶⁰

⁵⁹ Prezentarea constituie reluarea lucrării noastre: Gheorghe Calcan, *Preludiile industrializării petrolului românesc. Etapele și artizanii acestui proces*, Conferința internațională/Simpozion științific, „Despre relațiile româno-poloneze de-a lungul timpului în anul Centenarului stabilirii relațiilor diplomatice, Zilele Culturii Poloneze/Dni Polskie”, Suceava, 29–31 august 2019. Ulterior lucrarea a fost publicată: Gheorghe Calcan, *Preludiile industrializării petrolului românesc. Etapele și artizanii acestui proces*, în Consiliul Județean Prahova, Muzeul Județean Științele Naturii Prahova, Academia Română, Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer”, București, Coordonatori Emilia Iancu, Cristina Glavce, Adina Baci, „Natura și omul”, Editura BIOEDIT, Ploiești, 2019, p. 103–116; Gheorghe Calcan, *Początki industrializacji rumuńskiej nafty etapy i pionierzy tego procesu*, „Wiek Nafty”, Bobrka Muzeum, rok XXVIII, Nr. 2 (109) czerwiec 2020, p. 11–19.

⁶⁰ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *Industria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 17, 43–45.

În spațiul românesc, petrolul a avut o atestare și utilizare neîntreruptă din antichitate și până în prezent. Începând cu apogeul civilizației dacilor, secolele I î.Hr. – I d.Hr. și până spre miezul epocii feudale, dovezile arheologice ale utilizării petrolului au fost numeroase: tipuri diferite de vase (în special căni) cu urme de petrol, bucăți de bitum și de smoală etc. Sfera utilizării petrolului a fost variată: utilitate casnică, scopuri terapeutice, activități economice, practici religioase: iluminat, încălzit, unsul osiilor de car etc. De-a lungul întregii epoci medievale, petrolul a fost utilizat predominant prin componenta sa principală, păcura.

Atestarea în scris pentru „perioadele moderne” ale spațiului românesc s-a făcut în secolele XV–XVI. Pentru zona Moldovei, un document din anul 1440 menționa un teren cu păcuri la Lucăcești-Bacău, iar pentru cea a Țării Românești, un document din anul 1517 făcea referire la „un dâmb de păcuri” în zona Țintea-Prahova⁶¹. Secolele XVII–XVIII păstrează numeroase înscrisuri despre existența păcurii în spațiul românesc⁶².

Saltul exploatării petrolului în universul industrial s-a făcut destul de târziu, în secolul al XIX-lea, într-un context favorabil al schimbărilor geo-politice și ideatice europene și chiar trans atlantice. Este vorba despre consecințele revoluției industriale declanșate în Occidentul Europei, ale accelerării circulației ideilor după Revoluția franceză, al creșterii consumului intern și chiar al cerințelor externe de petrol. Astfel, în prima jumătate a secolului al XIX-lea s-a putut constata un început de prelucrare industrială a petrolului⁶³. Era vorba de construirea unor distilării rudimentare de petrol (1840 și 1844 în zona Lucăcești-Bacău)⁶⁴.

3. Încercări empirice de prelucrare a petrolului în secolele XVI–XVIII

Se poate vorbi de încercări empirice de prelucrare a petrolului chiar în perioada secolelor XVI–XVIII. Mai întâi au existat metode naturale și involuntare de prelucrare. Astfel, dacă analizăm modul de realizare a gropilor de petrol, este de reținut faptul că unele erau căptușite cu argilă pentru a evita scurgerea petrolului în pământ. Ele deveneau în acest mod, nu numai bazine de păstrare a petrolului, dar și locul în care produsul depozitat era supus acțiunii unor factori naturali, în special căldura soarelui care elimina o parte

⁶¹ *Ibidem*, p. 49.

⁶² *Ibidem* p. 48–50.

⁶³ *Ibidem*, p. 66–68.

⁶⁴ Gheorghe Calcan, *Istoria Românilor*, Editura Universității din Ploiești, 2005, p. 113.

a gazelor, obținându-se astfel o păcură de mai bună calitate⁶⁵. Cu timpul, și empirismul a evoluat!

Primele informații care conduc către ideea de prelucrare empirică a petrolului în spațiul românesc, pot fi observate în însemnările pe care Francesco Massaro, secretar al oratorului Veneției în capitala Ungariei, le înainta secretarului Dogelui venețian, în anul 1523. În acest document se consemna faptul că în Transilvania se găseau „munți de sare neagră”, care îi păreau acestui autor a fi compuși dintr-„un fel de bitum”, ce miroseau a păcură, și din care locuitorii realizau lumânări. (O asemenea ceară neagră, consemna documentul din 1523, se afla și în Valahia. Aceasta se prelingea din munți, se întărea devenind „un fel de bitum, pe care autorii antici îl numesc asfalt”)⁶⁶.

În spațiul extracarpatic, informații despre încercări de prelucrare a petrolului pot fi identificate cu ocazia vizitei pe care genovezul Franco Sivori a făcut-o în Muntenia (Valachia) în anul 1581. În descrierea sa, el arăta că munții acestei provincii conțineau „un fel de păcură”. Aceasta putea fi „purificată” și în urma acestui proces „se obține pe de o parte smoala, pe de altă parte ceara neagră, ce arde foarte bine și care cu puțină destoinicie s-ar putea face albă”⁶⁷.

În anul 1703, chimistul german Johann Joachim Becher își republica lucrarea *Fizica subterană*, și menționa existența unui produs pe care îl denumea „bitum valahic”, fluid, gălbui, cu miros specific. Acesta era sursa de obținere a unui produs ceros din care se realizau lumânări. Cercetătoarea Magdalena Banu, de la Muzeul Național al Petrolului din Ploiești, care consemna aceste informații, apreciind că prima ediție a lucrării lui Becher a apărut în anul 1680, ajungea la concluzia că „înainte de 1680, în Muntenia se cunoaște extragerea parafinei din țitei”⁶⁸.

Noi date despre prelucrarea empirică a petrolului apar în anul 1767, când Ioan Fridvalski publica la Cluj, în limba latină, lucrarea sa *Mineralogia*. În lucrare, autorul menționa existența unor puțuri de petrol în zona Alba Iulia, din care se extrăgea „unsoare bună pentru osiile roților și carelor”. Această materie primă era totodată prelucrată și astfel „prin acțiunea focului, partea mai dură a bitumului este separată de cea moale”. Prin acest procedeu, din partea mai volatilă a produsului se realizau mijloace bune de iluminat („Illa

⁶⁵ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 53.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 51.

⁶⁷ Magdalena Banu, *Începutul prelucrării țiteiului în Principatele Române*, Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova, I (9), Serie nouă, 1991, p. 187.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 188.

candelis conficiendisconduci”). Restul produsului, rămânea pentru unsul osiilor roților⁶⁹.

În laboratorul pe care Fridvalski îl avea la Alba Iulia, nu ezita să realizeze experimente de distilare a țițeiului. Astfel, el a reușit să obțină un produs pe care l-a numit „Spiritus naphtae”. Produsul avea calitățile de a fi „unicul dizolvant al tuturor substanțelor rășinoase”. Acesta nu era de fapt, „decât o benzină”. În acest mod se poate considera cea de doua jumătate a secolului al XVIII-lea momentul realizării primei distilării fracționate a petrolului din spațiul românesc⁷⁰.

La cumpăna secolelor XVIII–XIX se practica utilizarea metodologiei de dezbenzinare a petrolului în vase metalice care erau încinse cu ajutorul focului. Astfel, fracțiile ușoare se pierdeau liber în aer. Produsul rămas, era un lubrefiant cu calități superioare celui obținut prin metodele tradiționale⁷¹.

Deși intuitive și empirice, metodele documentate ale secolelor XVI–XVIII oferă o imagine interesantă despre inventivitatea și spiritul experimental care a animat mințile iscoditoare ale oamenilor mai simpli ori mai școliți ai zonei carpatice atât de bogate în resurse petrolifere. Petrolul mustea la suprafața solului, atrăgea atenția involuntar, chemând astfel la utilizare și prelucrare.

4. Preludiile industrializării petrolului românesc.

Momente și concretizări (1833–1860)

În prima jumătate a secolului al XIX-lea s-a realizat un salt în acțiunile de prelucrare a petrolului prin faptul că acestea au început să iasă din sfera empiricului, să intre în spațiul laboratoarelor, pentru ca mai apoi să îl părăsească și pe acesta și să îmbrace o formă preindustrială prin apariția unor distilării sau găzării. Acestea au asigurat tranziția spre epoca rafinării. Preludiile prelucrării (rafinării) moderne a petrolului românesc de la jumătatea secolului al XIX-lea au avut efecte notabile, s-au consolidat și multiplicat rapid, constituind baza industriei petroliere românești afirmate puternic în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Vom trece în revistă, în paginile următoare, principalele etape ale acestei evoluții preindustriale, ale perioadei 1833–1860, cât și artizanii acestui proces.

⁶⁹ Autorul *Mineralogiei* oferea informații și despre puțurile de petrol din zona Ciucului, care în epocă erau exploatate de domnii Moldovei. (*Ibidem*).

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ *Ibidem*.

Anul 1833, marchează debutul experimental al rafinării petrolului și obținerii gazului lampant. În acest an, farmacistul C. Theodor (Thorbor) din Iași a obținut petrol lampant în laboratorul personal. El nu și-a putut valorifica însă descoperirea⁷². A propus Eforiei Capitalei Moldovei să înființeze o „fabrică de gaz” pentru iluminarea orașului, dar a fost refuzat⁷³.

Anul 1840, este unul memorabil în istoria prelucrării petrolului românesc. La Lucăcești, județul Bacău s-a înființat prima distilărie de petrol, „găzăria”, a lui Natham (Nuhăm) Choss. Aceasta a ajuns ulterior în proprietatea lui B. S. Șefler⁷⁴.

În anul 1844, în aceeași zonă a Bacăului a funcționat distilăria lui Avram Heimsohn (preluată apoi de Manase Heimsohn). Aici se obținea un petrol lampant ușor îmbunătățit, mai bun decât alte substanțe utilizate la acel moment pentru iluminat⁷⁵. Distilăria Heimsohn, ca de altfel și cea din 1840, a lui Choss, avea alura unui simplu atelier meșteșugăresc, care era utilat cu mijloace rudimentare ce folosea pentru rafinare o metodă asemănătoare obținerii țuicii în cazanele țărănești⁷⁶.

Este posibil ca la Tețcani, în zona Moldovei, în anul 1845, să se fi înființat o rafinărie de petrol, grație inițiativei a doi galițieni. Referitor la acest stabiliment, sunt interesante comentariile cercetătoarei mai sus amintite. Ar fi vorba despre prima rafinărie din spațiul moldav. Această informație a fost furnizată pentru prima dată de Josef Theiler, și a fost preluată și publicată apoi de Grigore Gane și Constantin Alimăneșteanu în *Monitorul petrolului* din anul 1906. Informația a reapărut în lucrarea *Das Erdöl*, având ca autori pe C. Engler și Hans Höffer, tipărită în anul 1915 la Leipzig. Reconstituind traseul acestor informații, cercetătoarea ploieșteană nu neglija mărturisirea lui Alimăneșteanu, că nu existau documente care să dovedească afirmația lui

⁷² Constantin M. Boncu, *Contribuții la istoria petrolului românesc*, Editura Academiei, București, 1971, p. 94; <http://www.eualegromania.ro/2018/10/29/bucurestiul-devine-primul-oras-din-lume-iluminat-cu-petrol-lampant/>, accesat în data de 18 iulie 2019.

⁷³ Corneliu-Anton Cociășu, Mihaela Cociășu, Mihai-Lucian Stănescu, Ana Carata, Constanța Rizescu, *Chimiști, farmaciști, oameni de afaceri, în istoria petrolului și cele trei priorități mondiale realizate de România în 1857*, <https://www.revistagalenus.ro/manifesteri-stiintifice/chimisti-farmacisti-oameni-de-afaceri-in-istoria-petrolului-si-cele-trei-prioritati-mondiale-realizate-de-romania-in-1857/>, accesat în data de 10 iul 2019.

⁷⁴ Gh. Buzatu, *O istorie a petrolului românesc*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 24; Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 116; Magdalena Banu, *op. cit.*, p. 189.

⁷⁵ Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 94.

⁷⁶ *Istoria țițeiului și gazelor în România*, <http://www.ropepca.ro/articole/istoria-titeiului-si-gazelor-in-romania/55/>, accesat în data de 18 iulie 2019.

Theiler. Investigațiile pe care ea le-a realizat personal în arhivele băcăuane, nu i-au adus informații suplimentare, în sensul confirmării existenței stabilimentului aflat în discuție.

Cu toate acestea, cercetătoarea ajungea la o concluzie care pare logică: „Ținând cont, însă, că Josef Theiler este și el un vechi petrolist moldovean, conducător al unei găzării înființate la 1868, lipsa dovezilor nu trebuie să anuleze neapărat afirmația sa, deoarece multe «fabrici de gazu» nu au fost înregistrate inițial din frica de taxe de impozit, iar multe documente s-au pierdut în răstriștea conflagrațiilor mondiale”. Concluzia ei finală era mai concesivă, acordând credit și eforturilor de rafinare anterioare, dar nu eluda existența rafinării de la Tețcani: „Oricum am privi însă situația, debutul prelucrării țițeiului prin distilare fracționată, s-a produs în Moldova, fie că-l socotim la 1840, sau la 1845”⁷⁷.

Referitor la toate aceste comentarii, este de reținut că lucrarea autorilor Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, referitoare la istoria petrolului românesc, menționa fabrica de distilat de la Tețcani, în anul 1858⁷⁸.

Anul 1848, este un nou moment al concretizărilor în domeniul eforturilor de obținere a gazului lampant. Adolf Steege, farmacistul Curții domnești din București, a obținut petrol lampant de o calitate mai bună, prin experimentele sale de rafinare în laborator, utilizând ca materie primă șisturi bituminoase.

Pentru perioada care a precedat marea realizare din anul 1857, pe Valea Arinilor din Moldova, (ținutul Bacăului) au existat mai multe instalații primitive de distilare a petrolului.

În anul 1853, Dimitrie Nicolau împreună cu fiul său Constantin Nicolau au construit distilăria de la Arpătac, Covasna⁷⁹.

Anul 1857, reprezintă în mod convențional, debutul industriei petroliere românești. În primăvara acestui an intra în exploatare prima rafinărie de tip modern din lume, la Ploiești, operă a fraților Marin și Teodor Mehedințeanu. Vom oferi unele detalii asupra acestei realizări, ceva mai jos, când vom prezenta personalitatea corifeilor acestei realizări.

În același an s-au construit ori au intrat în funcțiune și alte distilării. Acestea sunt următoarele:

– construirea „fabricii de gaz” de la Solonțu (1857). Scopul înălțării acesteia era foarte precis – aprovizionarea iluminării orașului Iași. Fabrica a

⁷⁷ Magdalena Banu, *op. cit.*, 189–191.

⁷⁸ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 118.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 70.

început să producă la 8 martie 1858. Constructorii acesteia au fost Iohan Levadivski, semnatar al contractului de iluminare a Iașilor, asociat cu George Miller și Simion Isipovici⁸⁰;

- ridicarea „fabricii” lui Eduard Madasch, în cartierul Mimiș, în Ploieștiului, la numai după câteva luni după cea a lui Marin Mehedințeanu. Fabrica avea o producție de 15–18000 ocale pe an. În 1860, proprietarul său a concurat la iluminarea orașului Buzău⁸¹;

- două rafinării aparținând lui Avram Meier în Valea Arinilor. Prima, al cărei proprietar va deveni ulterior L. Grunberg, avea o capacitate de rafinare de 873 t, și era construită pe o suprafață de 1,5 ha, iar cea de-a doua, al cărei proprietar va deveni M. I. Grunberg, avea o capacitate de rafinare de 873,3 t⁸².

În anul 1858, era consemnată o nouă fabrică de gaz, în aceeași vestită Valea Arinilor, cu un proprietar necunoscut⁸³.

Pentru o echilibrare a statisticilor celor două provincii românești, „moda rafinării” se extindea vizibil și în Muntenia. Astfel, în anul 1859, putem constata atestarea „fabricii” Zoii Moscu, pe proprietatea Sărata-Ogrăzile din Județul Buzău.

În același an, Valea Arinilor se putea mândri cu rafinăria lui B. I. Schoefler (proprietar inițial N. Choss), cu o capacitate de lucru de 893 t, construită pe un perimetru de 2 ha⁸⁴.

Anul 1860, ultimul luat în calcul în analiza noastră, înregistrează construirea, atenție, ... a zece noi „rafinării”:

- înființarea „fabricii de gaz” a lui Gh. Chirciu, de la Păcureți, Prahova. Era prima fabrică din Prahova ridicată la locul de extracție a petrolului⁸⁵;

- construirea a două „fabrici” la Buzău;

- existența a încă două „fabrici” la Brăila;

- funcționarea unei „fabrici” la Râmnicu Sărat;

- ridicarea „fabricii” de la București⁸⁶, în mahalaua Izvor (proprietar Pandele Demidov)⁸⁷;

- construirea a încă trei „fabrici” pe Valea Arinilor. La una din ele era proprietar Iancu Haimshon, (proprietar ulterior Alic. Leibu), și avea o capacitate

⁸⁰ *Ibidem*, p. 116; Constantin M. Boncu, *op. cit.*, 94–95.

⁸¹ Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 96–98.

⁸² Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 117.

⁸³ *Ibidem*, p. 116.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 117.

⁸⁵ Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 96–98.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 116.

de rafinare de 1605 t., și un perimetru de 2 ha. Cea de-a doua îl avea ca proprietar pe Haim Măgirescu, (proprietar ulterior Hava Haimshon), cu o capacitate de lucru de 1323 t anual, construită pe un perimetru de 560 m². Despre cea de-a treia rafinărie, care îl avea proprietar pe Wolf Lazarovici, cunoaștem faptul că a avut o longevitate remarcabilă, aceasta existând și în anul 1891⁸⁸.

După 1860, procesul construirii, dotării și perfecționării rafinăriilor a continuat în același ritm alert, și am zice astăzi cu un oarecare iz de sarcasm, dar evident detașat de realitățile epocii, *cu un ritm entuziast*, pentru cei care doreau să prospere economic, nerealizând de fapt, (sau poate, da) că prin eforturile lor, și chiar prin câștigurile proprii, au contribuit la propășirea propriei lor țări. La sfârșitul secolului al XIX-lea în România existau 87 de distilării⁸⁹.

5. Artizanii procesului de industrializare a petrolului românesc (1833–1860)

În epopeea industrializării petrolului românesc s-au remarcat, alături de marii și iluștrii anonimi, țărani descoperitori de izvoare de petrol, de exploratori, exploatare și prelucrători empirici, o serie de mai mici ori mai mari întreprinzători, ori veritabile personalități care prin eforturile lor inegale ca fond și consistență, dar constante în perseverența lor, au asigurat triumful procesului de industrializare a petrolului românesc. Dintre aceștia, investigațiile proprii și literatura de specialitate îi evidențiază în mod special pe următorii: Adolf Steege, Alexe Marin, Marin Mehedințeanu, Teodor Mehedințeanu. Ne propunem ca în paginile următoare să realizăm o scurtă prezentare a biografiei și realizărilor lor din acest domeniu.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 117. Referitor la informațiile despre stabilimentele din zona Bacăului, Constantin Boncu face unele precizări interesante analizei noastre. În anii Unirii Principatelor Române (concretizată în 1859), Valea Arinilor era cel de al doilea centru petrolier după Ploiești. Aici existau multe „gropi de păcură”, căi de acces, păduri, și cinci fabrici (trei fabrici existând încă în perioada 1857–1859), construite pe o suprafață de 5 ha cu o producție 837–848 t/ anual egalând producția lui Mehedințeanu. Celelalte două fabrici au fost construite în anul 1860, pe o suprafață de 1120 mp aveau o producție de 1323–1605t/an, și aparțineau unor negustori străini din localitate. Ele se aprovizionau de la proprietarii de gropi din Lucăcești (Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 96–98).

Existând unele nepotriviri între sursele de documentare pe care le-am utilizat, nedispunând de documentele originale ale acestor informații, am considerat util să oferim punctele de vedere existente în literatura de specialitate, în ideea că notarea acestora va contribui la elucidarea acestor diferențe pe parcursul cercetărilor care vor urma.

⁸⁹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 113.

Adolf Steege (1817–1864) a fost spițerul (farmacistul) Curtii Domnești din București. El este recunoscut prin contribuțiile sale în istoria farmaciei. Este de reținut, fie și cu valoare de inventar, cele mai semnificative realizări ale sale din acest domeniu. El a preparat pentru prima dată, în anul 1842, capsule farmaceutice gelatinoase după o metodă perfecționată. (Primele capsule de acest gen se obținuseră în anul 1833, la Paris⁹⁰).

În anul 1851, A. Steege a prezentat câteva preparate farmaceutice originale, la prima Expoziție universală, organizată la Londra (1 mai–30 septembrie).

Perseverând, în anul 1855, A. Steege s-a remarcat prin prepararea unei tincturi, necesare combaterii epidemiei de holeră. O dovadă a prestigiului activității sale este demonstrată de faptul că într-un clasament al spițeriilor din oraș, realizat în același an, spițeria sa se situa în cea dintâi categorie. Șase ani mai târziu, presa vremii comunica faptul că A. Steege comercializa această tinctură prin farmacia sa „Fortuna”⁹¹.

În domeniul rafinării petrolului, în anul 1848, Adolf Steege, utilizând o „rețetă franțuzească”, a obținut un „gaz lichid” prin distilarea unui șist bituminos⁹². Rezultatele au fost bune și, în anul 1851, s-a încercat introducerea noului produs în sistemul de iluminare. Felinarele care utilizau lumânările de seu au fost scoase, în anul 1852 suprimându-se chiar „concesionarea fabricării lumânărilor de seu”⁹³. Deși acest gaz ardea bine în lămpi, era nerentabil din cauza costului de transport a materiei prime. În pofida acestui inconvenient, noul combustibil a fost utilizat de numeroși negustori ca „materie de iluminat”.

Municipalitatea capitalei a hotărât să înlocuiască iluminatul cu lumânări de seu cu noul produs, dar cantitățile necesare erau greu de asigurat cu instalațiile existente, încât în scurt timp s-a renunțat la această idee. În anul 1855 s-a introdus iluminatul cu ulei de rapiță, dar sistemul s-a dovedit costisitor, nepractic și neigienic.

Adolf Steege a perseverat în domeniul rafinării petrolului. Sursele documentare aferente subiectului atestă o fructuoasă colaborare între Adolf Steege, profesorul de chimie Alexe Marin de la Colegiul Sfântul Sava din București și frații Teodor și Marin Mehedințeanu, deținători de terenuri petrolifere în

⁹⁰ Corneliu-Anton Cociășu, Mihaela Cociășu, Mihai-Lucian Stănescu, Ana Carata, Constanța Rizescu, *op. cit.*

⁹¹ *Ibidem.*

⁹² Constantin M. Boncu, *op. cit.*, p. 92–93. Sunt unele surse care afirmă că Adolf Steege ar fi utilizat pentru experimentele sale de distilare din anul 1848 țiteiul (petrolul brut).

⁹³ *Ibidem.*

Prahova. Această colaborare care a ajuns la cele mai frumoase realizări în anii 1855–1857, a început probabil mai devreme. În alchimia acestei colaborări e foarte greu de precizat rolul fiecăruia dintre actorii acestei ecuații. Important este rezultatul obținut. Probabil, ideea unuia a fost preluată și continuată de un altul, și tot așa. Îndemnat de Alexe Marin, Steege s-a asociat pentru continuarea experimentelor sale cu petrol cu Teodor Mehedințeanu. La rândul său, Teodor Mehedințeanu a fost sfătuit de același Alexe Marin, în anul 1856, să realizeze cercetări asupra petrolului⁹⁴ de pe moșia fratelui său, Marin Mehedințeanu. În acest mod s-a produs un important pas în obținerea petrolului lampant prin distilarea țițeiului de la Păcureți, Prahova.

Pentru distilarea petrolului, Adolf Steege a folosit un alambic obișnuit, utilizat pentru extragerea esențelor din flori și plante. Folosind țițeiul, prin separarea unei fracțiuni mai grele din petrolul brut s-a obținut un produs superior celui rezultat din șisturile bituminoase. Noul produs ardea cu o lumină mai puternică, avea un miros mai agreabil, comparativ cu produsul obținut din șisturile bituminoase, ori din plante (rapița), nu devenea vâscos/nu „se congela”, și era mai ieftin. Noul produs a fost probat în lămpile pe care Teodor Mehedințeanu le-a adus încă din anul 1851, de la Hamburg.

Cu această „idrocarbură”, Teodor Mehedințeanu a participat în zilele de 28–31 iulie 1856, la licitația pentru iluminarea Bucureștiului, și a câștigat. Neavând tehnicitatea și capacitatea necesară de distilare, pentru onorarea cantităților contractuale, oferta i-a fost anulată. A urmat cea de-a doua încercare, cea din anul 1857, care s-a concretizat prin două realizări notabile: recâștigarea licitației pentru iluminarea Bucureștiului și realizarea primei rafinării de tip modern din lume, cea de la Ploiești-Râfov. Petrolul românesc a devenit, astfel, primul combustibil intrat în circuitul comercial⁹⁵.

Alexe Marin poate fi considerat, prin sfaturile și îndemnurile, experimentele și expertiza lui științifică, coautor al celor două mari proiecte pe bază de petrol din anul 1857: înființarea primei rafinării de petrol de tip modern din lume și iluminarea cu gaz lampant a primei capitale din lume⁹⁶. Dar cine a fost Alexe Marin?

Alexe Marin (1814–1895), personalitate proeminentă a epocii sale, a fost un cadru didactic de excepție, putând fi considerat unul din ctitorii

⁹⁴ *Ibidem*, p. 93.

⁹⁵ <https://uzp.org.ro/16271/bucuresti-primul-oras-din-lume-iluminat-cu-lampi-de-petrol-lampant/>, accesat în data de 18 iulie 2019.

⁹⁶ *Alexe Marin, chimistul oltean care a inventat sistemul de iluminare cu gaz lampant*, <https://gazanoua.ro/index/art/t/alexe-marin-chimistul-oltean-care-a-inventat-sistemul-de-iluminare-cu-gaz-lampant->, accesat în data de 18 iulie 2019.

învățământului general și tehnic profesional din România, autor a numeroase manuale și întemeietor al unor reviste științifice⁹⁷. El s-a născut la Slatina, unde a și urmat clasele primare. Având calități școlărești deosebite, la vârsta de numai 11 ani a fost desemnat să-și ajute dascălul în administrarea școlii, iar la 12 ani a devenit monitor didactic, fiind numit „profesor ajutător” la clasa întâi, la școala pe care o absolvise. În anul 1832, a devenit învățător la Craiova. Peste doi ani a fost supleant la școala primară de pe lângă Colegiul „Sfântul Sava” din București, iar în anul 1838, a fost numit profesor la clasa a IV-a, a acestei instituții. Concomitent, Alexe Marin a urmat cursurile superioare ale Colegiului „Sfântul Sava” din București.

Și-a continuat apoi studiile la Paris (1846–1850), la Facultatea de Științe, cu o bursă oferită de Eforia Școalelor, pe baza unei recomandări din partea celebrului Petrache Poenaru⁹⁸ (considerat inventatorul stiloului). I s-a creat astfel posibilitatea energicului tânăr să audieze cursurile unor renumiți oameni de știință, și să-și făurească o cultură cu valențe enciclopedice.

După ce s-a întors din Franța, Alexe Marin a condus laboratorul de fizică și de chimie de la Colegiul „Sfântul Sava”. A suplinat la catedra de fizică și chimie a acestui colegiu (1851), devenind peste patru ani titular al acestei instituții. În anul 1855, prin înaltă poruncă domnească, Alexe Marin i s-a alăturat doctorului Carol Davila și altor specialiști pentru cercetarea calității apelor minerale de la Balta Albă și Călimănești⁹⁹. A fost profesor la mai multe școli nou înființate în București, precum: Școala de chirurgie a doctorului Davila, Școala militară, Școala de medicină veterinară, Școala de farmacie, Școala de agricultură, iar din anul 1868 a devenit cel dintâi profesor de chimie, și apoi decan la Facultatea de Științe din cadrul Universității București (unde a predat un sfert de veac)¹⁰⁰.

Alexe Marin este autor a numeroase manuale pentru toate tipurile de învățământ. Dintre acestea semnalăm: „Astronomie populară”, (1837); „Convorbiri de geometrie practică”, (1839); „Principii de mecanică”, (1840); „Moș Pătru sau Învățătorul de sat. Convorbiri asupra mecanicii”, (1842); „Aritmetica practică cu Tabele”, (1843). În anii 1852–1853 a tradus și publicat manualele de fizică și de chimie ale profesorilor săi de la Paris¹⁰¹. A continuat

⁹⁷ *Ibidem*.

⁹⁸ *Alexe Marin*, <http://galeriaportretelor.ro/item/alexe-marin/>, accesat în data de 8 iulie 2019.

⁹⁹ *Alexe Marin, chimistul oltean ...*

¹⁰⁰ *Alexe Marin (1814–1895)*, <http://www.scribub.com/personalitati/Alexe-Marin2216241920.php>, accesat în data de 8 iulie 2019; *Alexe Marin ...*

¹⁰¹ *Alexe Marin (1814–1895) ...; Alexe Marin ...*

prin „Noțiuni generale de fizică și meteorologie pentru uzul junimii”, (1857); „Cunoștințe pentru școalele primare”, (1858); „Fizica pentru școli primare”, (1863); „Noțiuni de fizică”, (1870); „Manual de aritmetică”, (1871); „Desen al școalelor”, (1876).

În perioada 1845–1850, a colaborat la „Gazeta învățătorului satului”, a fondat revista „Muzeul Național – foaie ilustrată pentru răspândirea științelor” (1857–1860). O realizare remarcabilă a carierei sale este și aceea din anul 1890, când a întemeiat, împreună cu personalități celebre precum Emanoil Bacaloglu, Grigore Ștefănescu, Petru Poni, „Societatea de științe fizice” din București, al cărui președinte a și fost în anul 1891¹⁰².

În semn de respect și de apreciere pentru întreaga sa activitate, în orașul său natal Slatina, un liceu tehnic și o stradă îi poartă numele. Nici capitala nu i-a uitat contribuția în domeniul modernizării: în București există o stradă cu numele acestuia, iar Academia Română l-a integrat între membrii săi de onoare¹⁰³.

Marin Mehedințeanu (1823–1861) este proprietarul rafinăriei de la Ploiești (1857). Documentele vremii îl creionează ca un om practic, cu o stare materială foarte bună, chibzuit și întreprinzător, implicat în treburile urbei. S-a căsătorit la vârsta de 30 de ani cu fiica unui proprietar și negustor de pește, arendaș și ctitor al unei importante biserici din Ploiești¹⁰⁴. Plasat în lumea înstărită a Ploieștilor, Marin și-a consolidat constant statutul său prin calitățile lui. Averea lui era considerabilă, avea trei prăvălii, casă în piața centrală a orașului, „clădirea de la zalhanaua pentru fabricanții de gaz”, terenuri

¹⁰² *Alexe Marin sau „învățătorul de sat”*, <https://www.gds.ro/Local/2010-08-28/Alexe-Marin-sau-invatatorul-de-sat/>, accesat în data de 18 iulie 2019.

¹⁰³ *Ibidem*; <https://www.gds.ro/Local/2010-08-28/Alexe-Marin-sau-invatatorul-de-sat/>, accesat în data de 18 iulie 2019; *Alexe Marin, profesor, fizician și chimist oltean*, <https://ctam-slatina.ro/despre>, accesat în data de 18 iulie 2019.

¹⁰⁴ Medalioanele biografice ale fraților Mehedințeanu reprezintă o preluare și adaptare din prezentările noastre anterioare: Gheorghe Calcan, *160 de ani de industrie petrolieră românească / 160 Years of Romanian Petroleum Industry*, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 2017 – *Prahova Capitală Mondială a Petrolului, 1867–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 21–35; Gheorghe Calcan, *160 lat rumunskiego przemyslu naftowego (1857–2017)*, „Wiek Nafty”, Bobrka Muzeum, rok XXVII, Nr. 1 (100) marzec 2018, p. 24–37); Gheorghe Calcan, *160 de ani de industrie petrolieră românească*, în „Despre relațiile româno-poloneze de-a lungul timpului în anul Centenarului Independenței Poloniei și Marii Uniri a României”, Editor Uniunea Polonezilor din România, Tipografia „S. C. Tipo-Lidana, S.R.L.”, Suceava, 2019, p. 497–524.

Sursele bibliografice ale documentării pentru prezentarea personalității și realizărilor fraților Mehedințeanu, pot fi observate în materialele citate mai sus.

petrolifere în județele Prahova și Dâmbovița. Se bucura de apreciere pentru calitățile lui de comerciant și de cofetar.

Marin s-a remarcat și în viața publică a orașului Ploiești. În anul 1858, el a devenit consilier al municipalității. A fost un simpatizant al Unirii Principatelor Române. S-a bucurat de onoarea de a fi ales în comisia de șase persoane, desemnată cu organizarea festivităților de primire a domnitorului Al. I. Cuza, la 7 februarie 1859, la Ploiești, cu ocazia călătoriei acestuia de la Iași la București. În alaiul care l-a condus pe domnitorul Cuza, de la intrarea în oraș și până în centru, Marin Mehedințeanu s-a aflat alături de primar (Magistratul orașului). Marin a fost și unul din membrii delegației județului Prahova, la festivitățile de felicitare a domnitorului Cuza, organizate la București.

Violenta răscoală a patentarilor din toamna anului 1860, din Ploiești, l-a afectat puternic pe Marin. Casa lui din centrul orașului a fost vandalizată nerămânând „decât zidurile în picioare. Nu este exclus ca tocmai această mare supărare să-i fi produs moartea survenită în chiar anul următor, înainte de a fi avut vârsta de 40 de ani.

Familia Mehedințenilor era originară din zona geografică și istorică a Mehedinților. Tatăl celebrilor frați Marin și Teodor, Mihai Mehedințeanu, s-a stabilit în zona colinară și petroliferă a Prahovei, la Matița, după participarea lui la mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu, din anul 1821. Mihai făcea parte din lumea înaltă a societății, dovadă fiind titlul de logofăt (șef de cancelarie), cu care el apare în documentele epocii. Mihai s-a adaptat lumii prahovene, reușind să pătrundă în elita acesteia. El este unul din ctitorii cunoscutei biserici „Sfântul Vasile” din Ploiești. Familia Mihai Mehedințeanu a avut patru copii: trei băieți și o fată.

Vasile, celălalt frate al Mehedințenilor a fost apropiat afacerilor petroliere ale familiei, girându-le în anumite perioade (în 1868, după moartea lui Marin, spre exemplu). Maria, sora celor trei frați Mehedințeni, a fost soția lui Stan Popescu, comisarul poliției, satirizat de Ion Luca Caragiale, în împrejurările „Republicii” de la Ploiești din anul 1870. Apare astfel, evident faptul că familia Mehedințenilor s-a situat în „lumea de vază” a societății și vieții publice a epocii, din Ploiești, și nu numai.

Teodor Mehedințeanu este autorul moral al înființării primei rafinării de petrol de tip modern din lume și artizanul iluminării cu gaz lampant al Bucureștiului. A fost fratele mai mic al lui Marin Mehedințeanu. A fost o persoană instruită și pasionată de inovații. El era în relații cu înalta societate și cu lumea bună a Bucureștiului. Îndemnat de profesorul Alexe Marin, a realizat mai multe călătorii de documentare în Occident. El ar putea fi

considerat „întreprinzătorul, cercetătorul” și chiar „aventurierul” familiei Mehedințeanu, și nu numai. A fost apropiat de politica liberalilor radicali (din jurul lui Ion C. Brătianu) și de evenimentele anului 1866 (detronarea lui Cuza și instaurarea prințului Carol). Teodor Mehedințeanu s-a remarcat și printr-un insolit angajament, cel de a procura „5000 de carabine ghintuite” de peste Ocean, pentru dotarea efectivelor miliției naționale (1868). Considerând probabil universul provincial al Ploieștiului prea mic, Teodor și-a vândut casele și terenurile din Ploiești, și a devenit proprietar în chiar inima comercială a Bucureștiului, pe strada Lipscani¹⁰⁵. În anul 1880, când s-a întemeiat Banca Națională a României, Teodor Mehedințeanu a fost unul din membrii fondatori ai acesteia. Atunci când, la 15 iunie 1880, a fost instaurat primul guvernator al BNR, Teodor Mehedințeanu a devenit unul din cei patru directori ai Băncii Naționale a României, funcție pe care a deținut-o până în anul 1882.

Teodor Mehedințeanu a câștigat în anul 1856 licitația pentru iluminatul public al orașului București. Pentru concretizarea acestei licitații el a gândit realizarea unei rafinării. El s-a documentat temeinic și a fructificat bunele relații pe care le avea cu farmacistul Curtții Domnești de la București, Adolf Steege, și cu profesorul de chimie de la renumita Școală „Sf. Sava” din București, Alexe Marin. Pentru îndeplinirea planului său, el a întreprins două călătorii de documentare în Occident. A vizitat Franța (întâlnindu-l pe celebrul chimist A. Payene), Anglia și Germania. La Hamburg, a convins cunoscuta firmă Moltrecht să realizeze unele modificări cazanelor pe care aceasta le fabrica pentru distilarea șisturilor bituminoase. Modificările cerute aveau în vedere ca acele cazane să poată utiliza ca materie primă pentru distilare țițeiul. În același an, 1856, el a achiziționat cazanele necesare rafinării plănuite. Teodor l-a convins pe fratele său Marin, care își putea permite financiar, să investească în rafinărie. Marin s-a lăsat convins și a decis să realizeze această investiție.

Cazanele au sosit pe Dunăre, și apoi cu un convoi de care, la Ploiești. Construcția rafinării lui Marin Mehedințeanu a început la sfârșitul anului 1856 și a fost gata în primăvara lui 1857. Aceasta se situa în partea de sud est a orașului, la bariera Râfov, în mahalaua Sfântul Dimitrie, „între gârle”. Ea dispunea de un perimetru de 4 ha și avea cazane cilindrice de 10000 litri fiecare,

¹⁰⁵ În anul 1892, când realiza vânzarea unei case din Ploiești, Teodor Mehedințeanu avea domiciliul pe strada Lipscani, din București, la Nr. 1, în Palatul de Asigurări „Dacia-România”. (Informație oferită de prof. Alexandru H. Popa, de la Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, pe baza unor investigații realizate la Arhivele Naționale din Ploiești, 20 martie 2020).

dispuse vertical, grupate în baterii, răcitor de apă, „injectoare” de ardere etc. Capacitatea ei de rafinare era de 7,5 tone pe zi, ceea ce însemna mai mult de 10 ori decât putea să producă România în acel moment. Rafinarea produsului obținut era definitivată la început cu ajutorul leșiei de cenușă, iar mai apoi cu o „soluție de sodă caustică și acid sulfuric”. Se declanșa astfel începutul industriei prelucrătoare a petrolului. Rafinăria de la Ploiești, („găzăria”), devenea prima rafinărie de petrol de tip industrial din România și din lume, cu o mare capacitate de prelucrare și cu un proces tehnologic bine realizat, radical diferită de vechile distilării. În anul 1899, moștenitorii lui Marin au vândut rafinăria lui M. Mitrany. Rafinăria avea acum un fabricant și zece lucrători, o producție de 80–100 de vagoane anual și exporta întreaga producție de benzină. Rafinăria a avut apoi mai mulți proprietari, a devenit Societatea Anonimă „Luciana”, care și-a încetat activitatea în anul 1933.

Chiar dacă sunt și alte opinii despre întâietatea apariției primei rafinării din lume (Pittsburg 1835 sau 1853, Galiția 1854 sau 1856)¹⁰⁶, cu certitudine, realizarea înfăptuită la Ploiești în anul 1857, prin cantitățile supuse distilării, tehnică și inventivitate, a constituit un moment de turnură în evoluția mondială a tehnicii rafinării petrolului.

Teodor Mehedințeanu a rămas în istorie și în calitate de artizan al iluminării Bucureștiului cu gaz lampant (fiind prima capitală din lume, iluminată astfel): 1000 de felinare, amplasate pe stâlpi la distanță de aproximativ 6 m între ei, care ardeau 290 de noapți pe an, fiecare grup de 30 de felinare fiind în grija unui lampagiu.

6. Concluzii

Prima jumătate a secolului al XIX-lea a reprezentat etapa de salt a industriei petroliere românești din empiricul medieval în modernul industrial. Realizările spațiului românesc din acest domeniu s-au integrat în cele europene și universale, au mers în pas cu acestea, au dialogat cu ele, le-au urmat, iar câteodată chiar le-au depășit, aducându-și astfel o contribuție proprie la progresul tehnicii mondiale.

Autorii acestor experimente au fost oameni instruiți, aflați în elita socială și științifică a epocii lor. A. Steege a fost farmacist cu inovații în sfera

¹⁰⁶ La indicațiile bibliografice ale acestui paragraf, realizate în materialele menționate mai sus, adăugăm și lucrarea: Piotr Franaszek, Pawel Grata, Anna Kozicka-Kolaczowska, Mariusz Ruszel, Grzegorz Zamoyski, *A Prometheus on a Human Scale – Ignacy Lukaszewicz*, Peter Lang, Berlin, 2019. Această lucrare ne-a fost oferită de domnul Ryszard Rabski, Președintele Fundației Bobrka (Polonia), cu ocazia vizitei pe care a efectuat-o la Muzeul Petrolului din Ploiești, decembrie 2019, fapt pentru care îi adresăm mulțumirile noastre cele mai sincere.

medicamentelor, recunoscut prin contribuțiile sale în istoria farmaciei, iar Alexe Marin, un autodidact ambițios, interesat de propria perfecționare, cu studii la Paris, plin de inițiativă, prieten al celor mai importanți oameni din domeniul cercetării și ai întreprinzătorilor economici, profesor universitar.

Frații Marin și Teodor Mehedințeanu fac parte din elita lumii lor economico-financiare, cu cunoștințe în cercurile științifice și mondene ale timpului lor. Teodor Mehedințeanu a fost membru fondator al Băncii Naționale a României, și unul din membrii celei dintâi echipe de directori ai Băncii Naționale.

Prin gest și cutezanță, aceste personalități au survolat epoca lor devenind declanșatorii unei industrii care a performat atât la nivel național cât și la nivel mondial.

Contribuția românească la progresul și inovarea industriei petroliere mondiale este evidentă și incontestabilă.

CAPITOLUL II

DIN EPOCA CONSISTENȚEI PETROLIERE

II.1. 165 de ani de industrie petrolieră românească (1857–2022)

1. Introducere

Lucrarea noastră își propune să surprindă momentul de zvâcnire spre modernitate a industriei petroliere românești și urmările acestui fapt. Punctul declanșator al acestui proces l-a constituit înființarea primei rafinării de tip modern din lume, în anul 1857, la Ploiești. Prin performanțele petroliere obținute de-a lungul timpului, România s-a situat în elita marilor producători, prelucrători și exportatori mondiali. La baza prezentării noastre se găsesc rezultatele cercetărilor bibliografiei de specialitate și propriile investigații științifice¹⁰⁷.

¹⁰⁷ Această lucrare a fost realizată inițial cu ocazia festivităților împlinirii a 160 de ani de industrie petrolieră românească (Ploiești și București, 2017). Ea este rezultatul mai multor investigații și publicații anterioare și posteroare acestui moment cât și a mai multor prezentări orale, publicate în variante diferite în limbile română, engleză și poloneză: Gheorghe Calcan, *Petrolul românesc – un brand național și local*, în Silviu Neagu, Marian Neacșu, Iulian Iancu, Corneliu Dinu, Stelian Dumitrescu, Liviu Ilași, Gheorghe Ionescu, Ovidiu Pintilie, Gheorghe Calcan, Gavriil Preda, Daniel Dimache, Liviu Dumitrașcu (coordonator), *Administrarea afacerilor în industria de petrol și gaze, Studii de caz și seminarii științifice*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2016, p. 225–248; Gheorghe Calcan, *160 de ani de industrie petrolieră românească/ 160 Years of Romanian Petroleum Industry*, Mihail Minescu, Diana Luciana Cursaru, Mihai Adrian Albușescu, Ionela Neagu, (coordonatori), *2017 – Prahova Capitală Mondială a Petrolului/ World Capital of Petroleum, 1967–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România. 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2017, p. 21–35; Gheorghe Calcan, *160 lat rumunskiego przemyslu naftowego (1857–2017)*, „Wiek Nafty”, Bobrka Muzeum, rok XXVII, Nr. 1 (100) marzec 2018, p. 24–37); Gheorghe Calcan, *160 de ani de industrie petrolieră românească*, Conferința internațională/ Simpozion științific, „Despre relațiile româno-poloneze de-a lungul timpului în anul Centenarului Independenței Poloniei și Marii Uniri a României, Zilele

2. Atestarea petrolului în spațiul românesc

După cum petrolul și derivatele sale sunt cunoscute pe plan universal încă de pe vremea înălțării zidurilor Babilonului¹⁰⁸, și în spațiul românesc, prezența lui este atestată în antichitate. Începând cu apogeul civilizației dacilor, secolele I î.Hr. – I d.Hr. și până spre miezul epocii feudale, dovezile utilizării petrolului au fost numeroase: tipuri diferite de vase cu urme de petrol, bucăți de bitum și de smoală etc. Sfera utilizării lui a fost variată: utilitate casnică, scopuri terapeutice, activități economice, practici religioase (iluminat, încălzit, unsul osiilor de car) etc.

Atestarea prin scris a petrolului în teritoriul românesc datează din secolul al XV-lea. Pentru zona Moldovei, un document din anul 1440, menționa un teren cu păcuri la Lucăcești – Bacău, iar pentru cea a Țării Românești, un document din anul 1517, făcea referire la „un dâmb de păcuri”, în zona Țintea din județul Prahova¹⁰⁹. Pe toată întinderea epocii medievale atât exploatarea cât și utilizarea petrolului au fost empirice, folosind nevoilor casnice directe. Saltul în universul industrial s-a făcut destul de târziu, spre jumătatea secolului al XIX-lea.

În contextul implicațiilor revoluției industriale declanșate în Occidentul Europei, al accelerării circulației ideilor după Revoluția franceză, al creșterii consumului și chiar al cerințelor externe de petrol, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în societatea românească s-a putut constata un început de prelucrare industrială a petrolului¹¹⁰. Era vorba de construirea unor distilării de petrol de tip rudimentar (1840, Lucăcești – Bacău)¹¹¹.

3. Superlativele anului 1857

Începând cu anul 1857, putem spune că preocupările petroliere și-au făcut intrarea decisivă în imperiul industrializării. În acest an s-au înregistrat trei premiere mondiale ale industriei petroliere românești, și anume: a) înființarea la Ploiești a primei rafinării de petrol din lume, b) Bucureștiul a

Culturii Poloneze/Dni Polskie”, Suceava, 14–16 septembrie 2018, în volumul „Despre relațiile româno-poloneze de-a lungul timpului în anul Centenarului Independenței Poloniei și Marii Uniri a României”, Suceava, 2019, Editor Uniunea Polonezilor din România, Tipografia „S. C. Tipolidana, S.R.L.”, p. 497–524.

¹⁰⁸ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *Industria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 17, 43–45.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 49

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 66–68.

¹¹¹ Gheorghe Calcan, *Istoria Românilor*, Editura Universității din Ploiești, 2005, p. 113.

fost prima capitală din lume iluminată public cu petrol, c) România a fost prima țară din lume cu o producție de petrol înregistrată în mod oficial¹¹².

a) Prima rafinărie de tip modern din lume

Cea dintâi rafinărie în sensul modern al cuvântului, din România și din lume, s-a construit la Ploiești. Înființarea ei este legată de numele fraților Marin și Teodor Mehedințeanu.

Familia Mehedințenilor provine chiar din zona geografică și istorică a Mehedinților. Tatăl fraților Marin și Teodor, Mihai Mehedințeanu s-a stabilit în zona colinară și petroliferă a Prahovei, la Matița, după participarea lui la mișcarea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu, din anul 1821. Mihai făcea parte din lumea înaltă a societății, dovadă fiind titlul de logofăt (șef de cancelarie), cu care el apare în documentele epocii. Mihai s-a adaptat lumii prahovene, reușind să pătrundă în elita acesteia. El este unul din ctitorii cunoscutei biserici „Sfântul Vasile” din Ploiești. A avut patru copii, trei băieți și o fată.

Marin Mehedințeanu s-a născut în anul 1823 și s-a căsătorit la vârsta de 30 de ani cu Luxița Manea, al cărui tată era proprietar, negustor de pește, arendaș și ctitor al bisericii Sfânta Treime¹¹³. Plasat în lumea înstărită a Ploieștilor, Marin și-a consolidat statutul prin calitățile lui. Averea lui era considerabilă: trei prăvălii, casă în piața centrală a orașului, „clădirea de la zalhanaua pentru fabricanții de gaz”¹¹⁴, terenuri petrolifere în Prahova și Dâmbovița. Se bucura de apreciere pentru calitățile lui de comerciant și de cofetar.

Marin s-a remarcat și în viața publică a localității. În anul 1858, el a devenit consilier al municipalității. A fost un simpatizant al Unirii Principatelor Române. A fost ales în comisia de șase persoane, desemnată cu organizarea festivităților de primire a lui Al. I. Cuza, la 7 februarie 1859, la Ploiești, cu ocazia călătoriei acestuia de la Iași la București¹¹⁵. În alaiul care l-a condus pe domnitorul Cuza, de la intrarea în oraș și până în centru, Marin

¹¹² Gheorghe Buzatu, *A history of Romanian Oil*, I, Mica Valahie Publishing House, Bucharest, 2004, p. 36–37.

¹¹³ Alexandru H. Popa, *Luxița (Dumitra) Mehedințeanu, (I), (15 august 1837 – 13 septembrie 1876)*, în „Atitudini”, Anul XI, Nr. 9 (78), septembrie 2013, Casa de cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești, p. 21.

¹¹⁴ M. Apostol, *Mehedințenii și prima noastră rafinărie de petrol*, „Petrol și Gaze”, vol. 21, nr. 4, April 1970, p. 242.

¹¹⁵ Vezi Florica Dumitrică, Monica-Anca Maria Laza, *Domnitorul Alexandru Ioan Cuza în drum spre capitala țării*, Societatea de Științe Istorice din România, Filiala Prahova, Arhivele Statului, Filiala Prahova, „Anuar”, III–IV, 1991–1992, Ploiești, 1993, p. 84–89.

Mehedințeanu, s-a aflat în cea de-a treia trăsură alături de primar (Magistratul orașului)¹¹⁶. Marin a fost și unul din membrii delegației județului Prahova, la festivitățile de felicitare a domnitorului Cuza, organizate la București.

Violenta răscoală a patentarilor din toamna anului 1860, din Ploiești, l-a afectat puternic pe Marin. Casa lui din centrul orașului a fost vandalizată nerămânând „decât zidurile în picioare”¹¹⁷. Nu este exclus ca tocmai această mare suferință să-i fi produs moartea survenită în chiar anul următor, înainte de a fi avut vârsta de 40 de ani¹¹⁸.

Teodor, fratele mai mic al lui Marin fost o persoană instruită și pasionată de inovații. El era în relații cu înalta societate și cu lumea bună a Bucureștiului. A realizat mai multe călătorii în Occident. El ar putea fi considerat „întreprinzătorul, cercetătorul” și chiar „aventurierul”¹¹⁹ familiei, și nu numai. A fost apropiat de politica liberalilor radicali a lui Ion C. Brătianu și evenimentele anului 1866 (detronarea lui Cuza și instaurarea prințului Carol)¹²⁰. S-a remarcat și printr-un insolit angajament de a procura „5000 de carabine ghintuite” de peste Ocean, pentru dotarea efectivelor miliției naționale (1868). Teodor își va vinde casele și terenurile din Ploiești, și va deveni proprietar în inima comercială a Bucureștiului, pe strada Lipsani. În anul 1880, când s-a întemeiat Banca Națională a României, Teodor Mehedințeanu, a fost unul din membrii fondatori ai acesteia. Atunci când, la 15 iunie 1880, a fost instaurat primul guvernator al BNR, Teodor Mehedințeanu a devenit unul din cei patru directori ai Băncii Naționale a României, funcție pe care a deținut-o până în anul 1882¹²¹.

Vasile, celălalt frate al Mehedințenilor a fost apropiat afacerilor petroliere ale familiei, girându-le în anumite perioade după moartea lui Marin (1868,

¹¹⁶ Carol Nicolae Debie, *O cronică ploieșteană 1825–1974. Muzica în viața orașului Ploiești, Cartea I, Psalți și lăutari, 1825–1865*, Editor Constantin Trestioreanu, Ediție îngrijită, adnotată, completată și ilustrată de Mihai Apostol, Gheorghe Marinică, Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2006, p. 325.

¹¹⁷ N. I. Simache, *Mișcările din Ploiești din 1860*, Comitetul Județean pentru Cultură și Artă, Muzeul de Istorie al Județului Prahova, *Studii și materiale privitoare la trecutul istoric al jud. Prahova*, Ploiești, 1970, p. 23.

¹¹⁸ Carol Nicolae Debie, *op. cit.*, p. 347.

¹¹⁹ Mihai Apostol, Fl. Dumitrică, *Despre începuturile prelucrării petrolului în țara noastră*, Comitetul Județean pentru Cultură și Artă, Muzeul de Istorie al Județului Prahova, *Studii și materiale privitoare la trecutul istoric al jud. Prahova*, Ploiești, 1970, p. 38.

¹²⁰ Ioan Groșescu, *Mahalalele Ploieștilor*, Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2008, p. 78.

¹²¹ Mihaela Tone, Cristian Păunescu, *Istoria Băncii Naționale a României în date*, vol I, 1880–1914, Editura Oscar Print, București, 2008, p. 77. Vezi și <http://www.bnr.ro/Inceputurile--1053.aspx>; <https://alexantonache.wordpress.com/2015/09/30/135-de-ani-de-la-infiintarea-bancii-nationale-a-romaniei/>, accesat în data de 7 aprilie 2016.

spre exemplu)¹²². Maria, sora celor trei frați Mehedințeni, a fost soția lui Stan Popescu comisarul poliției, satirizat de Ion Luca Caragiale, în împrejurările „Republicii” de la Ploiești din anul 1870¹²³. Este, astfel, evident faptul că familia Mehedințenilor s-a situat în „lumea de vază” a societății și vieții publice a epocii, din Ploiești, și nu numai.

Teodor Mehedințeanu a câștigat în anul 1856 licitația pentru iluminatul public al orașului București. Pentru concretizarea acestei licitații el a gândit realizarea unei rafinării. El s-a documentat temeinic și a fructificat bunele relații pe care le avea cu farmacistul Curtții Domnești de la București, Adolf Steege¹²⁴, și cu profesorul de chimie Alexe Marin, de la celebra Școală „Sf. Sava” din București¹²⁵.

Pentru îndeplinirea planului său, el a întreprins două călătorii de documentare în Occident. A vizitat Franța (întâlnindu-l pe celebrul chimist A. Payene), Anglia și Germania. La Hamburg a convins cunoscuta firmă Moltrecht să realizeze unele modificări cazanelor pe care aceasta le fabrica pentru distilarea șisturilor bituminoase. Modificările cerute aveau în vedere ca acele cazane să poată utiliza ca materie primă pentru distilare, țițeiul. În același an, 1856, el a achiziționat cazanele necesare rafinării plănuite.

Teodor l-a convins pe fratele său Marin, care își putea permite financiar¹²⁶, să investească în rafinărie. Marin s-a lăsat convins și a decis să realizeze această investiție.

Cazanele au sosit pe Dunăre, și apoi cu un convoi de care, la Ploiești. Construcția rafinării lui Marin Mehedințeanu a început la sfârșitul anului 1856, și a fost gata în primăvara lui 1857. Aceasta se situa în partea de sud est a orașului, la bariera Râfov, în mahalaua Sfântul Dimitrie, „între gârle”. Ea dispunea de un perimetru de 4 ha și avea cazane cilindrice de 10000 litri fiecare, dispuse vertical, grupate în baterii, răcitor de apă, „injectoare” de ardere etc. Capacitatea ei de rafinare era de 7,5 tone pe zi, ceea ce însemna mai mult de 10 ori decât putea să producă România în acel moment. Rafinarea produsului obținut era definitivată la început cu ajutorul leșiei de cenușă, iar mai apoi cu o „soluție de sodă caustică și acid sulfuric”¹²⁷. Se declanșa

¹²² Mihai Apostol, Fl. Dumitrică, *op. cit.*, p. 32, 38.

¹²³ Ioan Groșescu, *op. cit.*, p. 90–93.

¹²⁴ Ioan M. Mihalache, *Evoluția industriei de petrol și artizanii ei, Imaginara călătorie de la hecnă la automat*, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaz”, București, 2005, p. 214.

¹²⁵ Paul D. Popescu, *Ghid de oraș, Ploiești*, Întreprinderea Poligrafică, Sibiu, 1985, p. 24.

¹²⁶ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 71–72, 112.

¹²⁷ *Ibidem*, p. 72.

astfel începutul industriei prelucrătoare a petrolului. Rafinăria de la Ploiești, („găzăria”), devenea prima rafinărie de petrol de tip industrial din România și din lume, cu o mare capacitate de prelucrare și cu un proces tehnologic bine realizat, radical diferită de vechile distilării¹²⁸. În anul 1899, moștenitorii lui Marin au vândut rafinăria lui M. Mitrany. Rafinăria avea acum un fabricant și zece lucrători, o producție de 80–100 de vagoane anual și exporta întreaga producție de benzină. Rafinăria a avut apoi mai mulți proprietari, a devenit Societatea Anonimă „Luciana”, care și-a încetat activitatea în anul 1933¹²⁹.

Chiar dacă uneori apar și alte opinii despre întâietatea apariției primei rafinării din lume (Pittsburg 1835 sau 1853, Galiția 1854 sau 1856)¹³⁰, cu certitudine, realizarea înfăptuită la Ploiești în anul 1857, prin cantitățile supuse distilării, tehnică și inventivitate, a constituit un moment de turnură în evoluția mondială a tehnicii rafinării petrolului.

b) Bucureștiul prima capitală din lume iluminată public cu petrol

În anul 1848, farmacistul Curtții Domnești din București, Adolf Steege, a reușit prin experimentele lui de rafinare în laborator să obțină petrol lampant. În anii următori el a îmbunătățit calitățile acestuia. Administrația orașului București a sesizat superioritatea luminii noului produs, comparativ cu cea a lumânărilor. În consecință, a decis în anul 1855 ca Bucureștiul să fie iluminat cu ajutorul lămpilor de petrol. Licităția a fost câștigată de Teodor Mehedințeanu, care pentru a obține cantitatea de petrol necesară a construit rafinăria de la Ploiești.

La 8 octombrie 1856, s-a semnat contractul de iluminare a Bucureștiului între Primăria capitalei și Teodor Mehedințeanu. La 1 aprilie 1857, străzile centrale ale Bucureștiului, reședințele celor mai importante instituții publice, locuințele notabilităților orașului au început să fie iluminate cu lămpi cu petrol. Contractul prevedea instalarea a o mie de lămpi, plasate pe stâlpi, care trebuiau să lumineze 290 de seri, la o jumătate de oră de la asfințitul soarelui. Distanța între stâlpi era de trei stânjani (aproximativ șase metri), întreținerea felinarelor și alimentarea acestora revenea antreprenorului. Fiecare grup de 30 de lămpi era repartizat unui felinaragiu. Pentru fiecare felinar primăria plătea

¹²⁸ *Ibidem*, p. 73; C. Beca, *Școala românească de petrol*, în „Mine, petrol și gaze”, nr. 10, 1986, p. 465.

¹²⁹ M. Apostol, *op. cit.*, p. 243.

¹³⁰ Mihai Apostol, Fl. Dumitrică, *op. cit.*, p. 32; *Swiatlo z ziemi, Published for the celebration of the sesquicentennial of the oil industry, 180th anniversary of birth and 120th anniversary of death of Ignacy Lukaszewicz*, Gorlice, Krosno, Sanok, 2002, p. 6; https://en.wikipedia.org/wiki/Oil_refinery, accesat în data de 8 aprilie 2017.

o sumă anuală de 355 lei. Contractul a cerut garanții materiale drept gaj al respectării obligațiilor asumate. Durata concesiunii a fost de patru ani.

Proiectul iluminării Bucureștiului cu petrol a surprins și surclasat marile capitale europene. Startul „urbanismului prin lumină” s-a declanșat, noul sistem „dovedindu-se mai practic, mai eficient și mai puțin costisitor”¹³¹. Bucureștiul a dat trendul modernității iluminării urbane europene. În anul următor, 1858, Ploieștiul și mai apoi alte orașe românești (Iași, Craiova, Brăila, Buzău etc.) au aplicat noul sistem¹³². Marin Mehedințeanu a semnat în 1860, după modelul bucureștean, un contract de iluminare a Ploieștiului, cu primăria acestui oraș¹³³. Cel de al doilea mare oraș european care a introdus iluminatul public cu petrol a fost Viena, în anul 1859.

c) România prima țară din lume cu o producție de petrol înregistrată

Statisticile oficiale interne și externe menționează faptul că în anul 1857, spațiul românesc a extras o cantitate de 275 de tone de petrol. Acest fapt este confirmat de prestigioasa lucrare „The Science of Petroleum” editată de Oxford University Press, în anul 1938 care afirma: „Prima producție de țiței înregistrată a fost în anul 1857, când România a avut o producție de 275 tone. În 1859, SUA au avut o producție de 274 tone. Următoarea țară care a produs țiței în cantități suficiente pentru a fi înregistrate a fost Italia care a produs pentru prima oară în 1860, deși cantitatea obținută din acel an și până în 1890 a fost doar de 6000 tone. Canada intră în statistici în 1862 și în 1863 Rusia, Mexic în 1901 și Persia în 1913”¹³⁴.

Anul 1857 a devenit astfel, un moment de referință în istoria românească și universală a petrolului. „A fost anul care a încheiat etapa păcurii și a inaugurat etapa petrolului lampant”¹³⁵, deschizând era industrializării petrolului și concomitent destinul petrolier al orașului Ploiești, și al țării.

¹³¹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 73.

¹³² Gheorghe Calcan, *op. cit.*, p. 113; Paul D. Popescu, *op. cit.*, p. 24.

¹³³ Mihai Apostol, Fl. Dumitrică, *cit.*, p. 36.

¹³⁴ Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Niculae Napoleon Antonescu, Ștefan Traian Mocuța, Mihai Pascu Coloja, *Industria de petrol și gaze din România*, Editura AGIR, București, 2008, p. 97. Exprimarea originală în *The Science of Petroleum* este următoarea: „The first recorded production of crude petroleum was in 1857, when Romania was an output of 275 metric tons. In 1859 the United States of America first produced petroleum on a commercial basis, the production for that year being 274 metric tons. The next country to yield petroleum in quantities sufficient to be recorded was Italy, which first produced in 1860, although the total quantity obtained from that year until 1890 was only about 6,000 metric tons. In 1862 Canada commenced to give a yield of crude petroleum, and in 1863 Russia entered the field”.

¹³⁵ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 73.

4. Urmările momentului 1857 și performanțele industriei petroliere românești interbelice

Producția de petrol a țării a crescut constant. Astfel, dacă în 1857 România a avut o producție de 275 tone de petrol, la 1900 producția ei creștea de peste 900 de ori ajungând la 250000t. Această creștere petrolieră a făcut ca, în perioada 1857–1900, România să ocupe locul al treilea în rândul producătorilor europeni. La începutul secolului al XX-lea, până la declanșarea primului război mondial, producția petrolieră creștea din nou în mod spectaculos de mai bine de șapte ori ajungând la aproximativ 1,9 milioane tone. Cea mai mare producție de petrol a României din perioada interbelică s-a înregistrat în anul 1936, cu aproximativ 8,7 milioane tone. Tabelul de mai jos punctează cele mai semnificative repere ale evoluției petroliere românești până la declanșarea celui de al Doilea Război Mondial.

Anul	Producția/tone
1857	275
1900	250.000
1913	1.885.619
1919	920.488
1925	2.316.504
1930	5.744.000
1936	8.784.000
1939	6.610.000

Prin producția și mai ales prin exportul ei petrolier, România a ocupat un loc fruntaș în ierarhia mondială a țărilor petroliere din perioada interbelică. Dacă în anul 1925 România ocupa locul al șaptelea în lume, cu o cotă de 1,9% din totalul mondial, în anii 1927 –1928, România a urcat pe locul al șaselea, în anul 1930, locul al cincilea, pentru ca în perioada anilor 1931–1936, România să ocupe poziția a patra în ierarhia producătorilor mondiali, cu o medie de 3,76% din exportul mondial. O ilustrare a acestei situații este prezentată în tabelul următor¹³⁶.

¹³⁶ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 104, 111–112, 115, 126, 170, 180; *Production mondiale mensuelle de pétrole brut pendant l'année 1936, comparative-ment à l'année 1935*, „Moniteur du pétrole roumain”, No. 10, 1937, p. 852; *Producția mondială de țitei în anul 1936*, „Moniteur du pétrole roumain”, No. 19, 1937, p. 1457. Chiar dacă în

Anul	Poziția/locul	Cota petrolului românesc%	Ierarhia mondială – cantități/procente
1857–1900	3 în Europa	-	1.741.000t
1925	7 în lume	1,9%	2.316.504t
1928	6 în lume	2,35%	S.U.A. – 121.770.000t, Venezuela – 14.310.000t, Rusia – 11.853.000t, Mexic – 6.770.250t, Persia – 5.680.000t, România – 4.268.541t
1929	7 în lume	2,38%	S.U.A. – 67,91%, Venezuela – 9,27%, U.R.S.S. – 6,73%, Mexic – 3,01%, Iran – 2,69%, Indiile neerlandeze – 2,58%
1930	5 în lume	2,89%	S.U.A. – 62,00%, U.R.S.S. – 11,40%, Venezuela – 9,51%, Iran – 2,99%
1931	4 în lume	3,53%	S.U.A. – 61,79%, U.R.S.S. – 11,87%, Venezuela – 9,17%
1932	4 în lume	4,09%	S.U.A. – 59,79%, U.R.S.S. – 10,84%, Venezuela – 8,73%
1933	4 în lume	3,73%	S.U.A. – 62,63%, U.R.S.S. – 11,90%, Venezuela – 9,50%
1934	4 în lume	4,05%	S.U.A. – 59,51%, U.R.S.S. – 11,58%, Venezuela – 9,62%
1935	4 în lume	3,70%	S.U.A. – 59,95%, U.R.S.S. – 11,11%, Venezuela – 9,68%
1936	4 în lume	3,52%	S.U.A. – 60,79%, U.R.S.S. – 11,08%, Venezuela – 9,26%
1937	6 în lume	2,71%	S.U.A. – 63,01%, U.R.S.S. – 9,82%, Venezuela – 8,85%, Iran și Bahreim – 3,88%, Indiile neerlandeze – 2,76%
1938	6 în lume	2,41%	6.610.000t
1939	6 în lume	2,18%	S.U.A. – 60,54%, U.R.S.S. – 10,80%, Venezuela – 9,80%, Iran și Bahreim – 4,20%, Indiile neerlandeze – 3,08%

Situația a fost aproape similară și în ceea ce privește exportul produselor petroliere. În 1928, România se situa pe locul al șaselea în rândul marilor exportatori mondiali, cu 4,10% din totalul exportului mondial, după S.U.A. – 37,10%, Venezuela – 20%, Mexic – 13%, Persia – 8,20% și U.R.S.S. – 5,29%. În anul 1937, România ocupa locul al cincilea în aceeași ierarhie, după Venezuela, S.U.A., Iran și Indiile Olandeze. Pe continentul european,

unele statistici sunt mici fluctuații în redarea datelor, acestea nu sunt de natură a modifica esența fenomenului prezentat. Noi am luat ca referință datele *Monitorului petrolului*.

România a ocupat constant locul I sau II, după U.R.S.S., în exportul mondial de petrol.

Deși procentul exportului românesc, ca de altfel și producția sa, nu deținea o cifră spectaculoasă la scara exportului mondial, poziția geostrategică a României a ajutat-o să aibă un rol important în ierarhia resurselor petrolifere ale regiunii, și nu numai. Astfel, în 1931, nouă țări din bazinul european și cel al nordului Africii și Orientului Mijlociu își asigurau peste 50% din necesitățile petroliere interne din România (Bulgaria aprox. 97%, Ungaria aprox. 95%, Marocul Spaniol aprox. 92%, Siria și Libanul aprox. 87%, Austria aprox. 82%, Iugoslavia aprox. 79%, Egiptul aprox. 71%, Palestina aprox. 66%, Grecia aprox. 55%). Tabloul exportului românesc din acest an poate fi observat în tabelul de mai jos¹³⁷.

În mod constant România a exportat produse petroliere într-un număr mare de țări. În anul 1936, România exporta produse petroliere în aproape 50 de țări de pe toate continentele globului pământesc (28 țări din Europa, 6 țări din America, 6 țări și alte teritorii din Africa, 5 țări din Asia și Australia)¹³⁸.

Industria românească din perioada interbelică s-a remarcat la nivel mondial și prin alte elemente: inovațiile tehnice din domeniul forajului (coloana unică de tubaj, utilizarea electricității în foraj, cimentarea coloanelor de foraj), cele din domeniul rafinajului (prelucrarea prin metoda cracării), situate la nivelul de vârf al tehnicii timpului și uneori ca avangardă a acestora, prin seria de personalități științifice și tehnice care au lucrat în acest univers (Ludovic Mrazec, Lazăr Edeleanu, Virgil Tacit, Andrei Drăgulănescu etc.), prin utilizarea gazelor de sondă etc.¹³⁹.

¹³⁷ Gh. Calcan, *op. cit.*, p. 152; *Carte pétrolière de l'Europe en 1931. Production. Raffinage. Exportation. Consommation*, Extrait du „Moniteur du pétrole roumain”, No. 1, 1933, p. 6; Gheorghe Calcan, *Aspects of Romanian petroleum industry in the inter-war period*, „Annual of University of Mining And Geology «St. Ivan Rilski» Sofia, part IV: Humanitarian and Economics Sciences”, Publishing House „St. Ivan Rilski”, Sofia, 2005, p. 39; Gheorghe Calcan, *Les aspects de l'évolution de l'industrie pétrolière roumaine pendant la période comprise entre les deux guerres mondiales. Considerations sur le rapport entre technique et le profit*, La Conférence Internationale de Formations d'Ingénieurs et de Techniciens d'Expresion Française, Journées Internationales de Technologie 2008, „Les défis actuels de la formation des Ingineurs et de Techniciens superieurs pour le developpement economique dans l'espace francophone”, Université Petrol-Gas de Ploiești (Roumanie), 29–1er juin 2008, Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2008, p. 151.

¹³⁸ Gh. Calcan, *op. cit.*, p. 152; *L'exportation des produits pétrolifères de la Roumanie pendant l'année 1936*, „Moniteur du pétrole roumain”, No. 6, 1937, p. 372.

¹³⁹ Gh. Calcan, *op. cit.*, p. 137–147; Gheorghe Calcan, *Les aspects de l'évolution de l'industrie pétrolière roumaine ...*, p. 137–153; Gheorghe Calcan, *Aspects of Tehnical progressis in Romanian petroleum industry in inter war period. Drilling*, „Annual of University of Mining

No.	Country	The percentage of petroleum goods imported from Romania
1.	Bulgaria	97.10
2.	Hungary	95.44
3.	Spanish Morocco	92.21
4.	Syria and Lebanon	86.78
5.	Austria	82.95
6.	Yugoslavia	78.86
7.	Egypt	70.71
8.	Palestine	66.25
9.	Greece	55.15
10.	Tunisia	38.22
11.	Spania	36.30
12.	Turkey	28.65
13.	Algeria	26.83
14.	Italy	25.02
15.	Czechoslovakia	18.82
16.	Portugal	17.01
17.	France	11.54
18.	Estonia	11.21
19.	England	8.63
20.	Libya	8.21
21.	Switzerland	6.91
22.	Belgium	5.65
23.	Germany	5.63
24.	Albania	4.46
25.	French Morocco	4.11
26.	Holland	3.10

Petrolul a avut cel mai important rol în procesul de modernizare a societății românești. O lungă perioadă de timp el a constituit produsul cel mai exportat al României, reprezentând uneori mai mult de jumătate din totalul exporturilor naționale, contribuind, astfel, substanțial la realizarea unor exerciții pozitive ale bugetului țării. Oferim, ca exemplificare, un tabel care reliefează această situație pentru perioada 1932–1936¹⁴⁰.

And Geology «St. Ivan Rilski» Sofia», vol 50, part I: Geology and Geophysics, Publishing House „St. Ivan Rilski”, Sofia, 2007, p. 183–186.

¹⁴⁰ Gheorghe Calcan, *Aspects of Romanian petroleum industry ...*, p. 39; Gheorghe Calcan, *Les aspects de l'évolution de l'industrie pétrolière roumaine ...*, p. 152; *Contribuția industriei de petrol la balanța comerțului exterior*, „Moniteur du pétrole roumain”, No. 8, 1937, p. 579–581.

Year	Petroleum goods exported % out of total	Cereals % out of total	Wood % out of total	Other goods % out of total
1932	43.1	34.3	7.3	15.3
1933	55.3	23.0	7.2	14.3
1934	52.8	17.4	10.8	19.0
1935	51.7	19.6	8.7	20.0
1936	41.3	31.5	7.7	19.5

Industria petrolieră și-a amplificat importanța în societatea românească și printr-o serie de factori conecși. Dintre aceștia, dorim să punctăm doi: revista *Moniteur du pétrole roumain* și Școala de maiștri sondori de la Câmpina.

Moniteur du Pétrole Roumain a fost cea mai valoroasă publicație a industriei petroliere românești. Ea a fost una dintre cele mai importante și cunoscute reviste petroliere din lume. A avut o apariție de aproape o jumătate de secol: 1900–1948. A fost o publicație bilingvă: româno-franceză, cu un intermezzo româno-german în perioada anilor 1941–1944. Publicația a avut o singură perioadă de întrerupere în timpul primului război mondial, între anii 1916–1918.

Monitorul a avut o înaltă ținută tipografică și editorială. Ea s-a remarcat și prin conținutul său: informații pertinente și la zi despre explorarea, exploatarea, prelucrarea și valorificarea petrolului, export și prețuri, evoluțiile petroliere mondiale, cu rubricile fixe ale Cronicii tehnice, Cronicii științifice, Mișcarea petrolului etc. Valoarea publicației a fost sporită și de articolele semnate de mari personalități ale vieții științifice și publice românești, și de faptul că ea nu s-a amestecat în viața politică a țării. Cu o circulație internă, dar și europeană și mondială (S.U.A., Canada, America Latină, Orientul Apropiat, Orientul Îndepărtat etc.) revista a făcut publice realizările industriei petroliere românești, a tehnicii și spiritualității naționale într-o etapă în care presa juca un rol determinant în difuzarea informațiilor¹⁴¹.

Școala de maiștri sondori de la Câmpina (al doilea oraș ca mărime din județul Prahova) s-a înființat în anul 1904. Ea a fost prima școală de acest fel din lume. A avut un regulament extrem de bine realizat, materii specifice acestei meserii, profesori celebri, stagii serioase de practică, care au asigurat absolvenților o foarte bună pregătire. În 1910 școala avea cinci secții (maiștri

¹⁴¹ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică...*, p. 1–5; Gheorghe Calcan, „*Moniteur du pétrole roumain*” – *the Most Important Magazine of the Interwar Roumania Oil Industry*, în *Buletinul Universității „Petrol-Gaze” Ploiești, Seria Științe Socio Umane și Juridice*, Vol. LX, nr. 1 bis, 2008, p. 77–82.

sondori, maiștri fochiști, maiștri rafinori, maiștri de ateliere, maiștri mașiniști). Din anul 1932, școala pregătea maiștri sondori șefi. Ea a avut filiale în unele localități învecinate. În anul 1942 școala s-a mutat la Ploiești, iar din anul 1945 a devenit Școala de subingineri sondori și rafinori. Reforma învățământului din anul 1948 a desființat Școala de subingineri de la Ploiești și a înființat Institutul de Petrol și Gaze (IPG) de la București. Elevii Școlii de subingineri de la Ploiești au fost integrați în IPG București. În anul 1967, IPG a fost transferat la Ploiești unde există și astăzi cu titulatura Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești¹⁴².

5. Principalele repere ale evoluției industriei petroliere românești după cel de al Doilea Război Mondial

Industria petrolieră românească a avut o evoluție pozitivă, înregistrând cele mai performante rezultate din întreaga sa evoluție. În perioada celui de al Doilea Război Mondial **producția** petrolieră a țării a scăzut de la 5,8 milioane tone în 1940, la 3,5 milioane tone în anul 1944¹⁴³. După schimbarea politică și strategică din 23 august 1944, resursele petroliere românești au trecut de sub control german sub control sovietic. Condițiile economice impuse prin Convenția de armistițiu au fost dure. Între alte produse trebuiau livrate Uniunii Sovietice aproximativ 10,2 milioane tone produse petroliere și importante cantități de utilaj petrolier. „Societățile petroliere erau obligate să demonteze, să încarce utilajele petroliere, să le transporte cu mijloace proprii la cea mai apropiată stație C.F.R., de unde erau încărcate în vagoane spre U.R.S.S.”¹⁴⁴. Concomitent, s-a realizat o conductă care

¹⁴² C. Beca, *Școala românească de petrol*, în „Mine, petrol și gaze”, nr. 10, 1986, p. 460–466; Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori din Câmpina (1904–1948)*, „Anuar”, Societatea de Științe Istorice din România, Filiala Prahova, nr. 1, 1989, Ploiești, p. 134–140; Gheorghe Calcan, *Din istoria învățământului superior de petrol*, Buletinul Universității „Petrol – Gaze” Ploiești, vol. XLVII – L (1995–1998), Secția Filologie și Științe Socio-Umane, Subsecția Științe Socio Umane și Juridice, nr. 20, Ploiești, 1998, p. 41–48; Gheorghe Calcan, *Din istoria învățământului superior românesc de petrol: Universitatea Petrol și Gaze din Ploiești – Prezențe basarabene*, în S. Musteață (ed.), *O istorie multidimensională a carierelor universitare: instituții, rețele sociale, biografii*, Chișinău, Editura ARC, 2017, p. 154–170; Mihail Minescu, Ion Pană, Ioan Popa, Alexandru Popa, Adrian Moise, *Facultatea de Inginerie Mecanică și Electronică, 65 de ani de Tradiție, Profesionalism și Performanță*, Editura Petrol – Gaze din Ploiești, 2015, p. 6–12.

¹⁴³ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 366.

¹⁴⁴ Denisa–Anca Balalia (Irimia), *Consecințele dezvoltării industriei petroliere asupra vieții cotidiene din Prahova (1945–1965)*, Teză de doctorat, Universitatea București, 2015, p. 36.

transporta direct petrolul pe linia Făurei – Brăila – Galați, în direcția Reni, în Uniunea Sovietică¹⁴⁵.

Având în vedere faptul că aproximativ 2/3 din producția petrolieră a României era livrată Uniunii Sovietice și că în perioada 1944–1956, economia românească a fost la discreția sovieticilor¹⁴⁶, putem considera că numai după această perioadă s-au creat condițiile unei dezvoltări naturale, pe principiile intereselor naționale ale industriei petroliere românești.

Producția petrolieră a crescut ajungând de la 5 milioane tone în 1950, la 11,5 milioane tone în 1960, pentru a atinge maximum evoluției sale de 15 milioane tone în perioada anilor 1975–1977, după care a intrat într-o etapă descendentă. Câteva repere ale acestei evoluții pot fi observate în tabelul de mai jos¹⁴⁷.

Anul	Producția/t	Anul	Producția/t
1940	5.810.000	1975	15.000.000
1944	3.525.000	1976	15.100.000
1945	4.680.000	1977	15.000.000
1950	4.680.000	1978	14.100.000
1955	10.555.000	1980	12.000.000
1960	11.500.000	1985	11.300.000
1965	12.800.000	1989	9.600.000
1970	13.700.000	1990	8.100.000

Concretizări notabile s-au realizat și în domeniul **forajului**. Până în anul 1990 au fost puse în funcțiune aproximativ 23 de mii de sonde de exploatare și explorare¹⁴⁸. Dintre performanțe, putem reține faptul că în anul 1968 se făceau primele explorări pe mare, iar în anul 1976 se instala prima sondă în Marea Neagră (5006 m)¹⁴⁹. Pe uscat, în etapa de până în anul 1970, se depășea recordul european, săpându-se o sondă la mai mult de 8000 m adâncime¹⁵⁰. Remarcabil este și faptul că specialiștii români au participat la realizarea unor studii privind exploatarea petrolului, realizarea unor proiecte

¹⁴⁵ *Ibidem*, p. 48–49.

¹⁴⁶ *Ibidem*, p. 67, 91.

¹⁴⁷ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 366, 387, 431, 469–470.

¹⁴⁸ Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Niculae Napoleon Antonescu, Ștefan Traian Mocuța, Mihai Pascu Coloja, *op. cit.*, p. 656–657.

¹⁴⁹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 416.

¹⁵⁰ *Ibidem*, p. 499.

tehnologice și la executarea de lucrări de foraj pe uscat și în mare, în peste 40 de țări¹⁵¹.

Principalele rafinării ale acestei perioade au fost rafinăriile „Astra”, „Vega” și „Teleajen” din Ploiești, „Brazi” de lângă Ploiești, „Steaua Română” din Câmpina, „Onești”, „Pitești”, „Midia”¹⁵², care și-au modernizat, extins și diversificat constant capacitățile de producție. În evoluția rafinajului pot fi evidențiate câteva etape semnificative: a refacerii de după război (1945–1949), a dezvoltării capacităților de producție (1950–1960), a modernizării (1961–1968) și a dezvoltării marilor rafinării (1969–1989)¹⁵³. Rafinăriile românești au prelucrat grosso modo întreaga producție de țiței extrasă în țară (aproximativ 5 milioane t în 1950, 11,5 milioane t în 1960, 13,3 milioane t în 1970, 15 milioane t în 1975).

Important de precizat este faptul că începând cu anul 1975, acestea au început să rafineze și importante cantități de petrol adus din străinătate. Astfel, în anul 1975, la dispoziția industriei petroliere prelucrătoare pe lângă cele 15 milioane t țiței extras din țară, se mai aflau încă 5 milioane t petrol adus din import, în acest an prelucrându-se aproape 20 de milioane de tone de petrol. În anul 1980 cantitatea de petrol prelucrată de rafinăriile românești a fost de 26,7 milioane t, producția internă a petrolului brut reprezentând 43%, iar importul 57% din disponibilul petrolier existent în țară. Maximul cantității de petrol rafinat în perioada de după cel de al Doilea Război Mondial, ca și din întreaga istorie a industriei petroliere românești, a fost atins în etapa anilor 1987–1989, când s-a depășit cantitatea de 30 de milioane de tone petrol care a fost prelucrată. Spre exemplu, în anul 1989, au fost prelucrate 30615000t de țiței, iar totalul petrolului supus prelucrării în acest an avea ca proveniență 30% producția internă și 70%, importul. Câteva repere ale evoluției cantitative ale rafinajului acestei perioade pot fi observate în tabelul de mai jos¹⁵⁴.

Anul	Cantitate țiței prelucrat/t	Anul	Cantitate țiței prelucrat/t
1950	5.016.000	1975	19.675.000
1955	10.555.000	1980	26.752.000
1960	11.500.000	1985	25.156.000
1965	12.571.000	1989	30.615.000
1970	13.377.000	1990	23.664.000

¹⁵¹ *Ibidem*, p. 423.

¹⁵² *Ibidem*, p. 429–430.

¹⁵³ *Ibidem*, p. 429.

¹⁵⁴ *Ibidem*, p. 469–470.

Potențialul de rafinaj al țării a fost mare, el fiind apt să poată prelucra la nivelul anului 1990 o cantitate de 32–34 milioane de tone pe an. Cele mai mari capacități de rafinare la nivelul aceluiași orizont le aveau rafinăriile Brazi (7,5 milioane tone), Pitești (6,5 milioane tone), Onești (5,25 milioane tone), Teleajen (4,7 milioane tone), Midia (3,5 milioane tone), Astra (1,8 milioane tone).

În privința randamentului și a produselor obținute prin rafinare acestea erau următoarele: benzine 19%, motorine și petroluri 31%, păcură 26%, uleiuri 2%, diverse materii prime petrochimice 12%. Din această prelucrare mai rezultau și alte produse în procente mai mici, precum solvenți, parafină, bitum, cocs etc. Diversitatea produselor obținute a fost un aspect pozitiv contribuind la dezvoltarea petrochimiei. Negativ era faptul că procentul de păcură obținut era încă mare. Astfel, la nivelul anului 1990, deși comparativ cu media europeană, randamentul prelucrării petrolului era superior, în comparație cu SUA, acest randament era substanțial mai scăzut¹⁵⁵.

Multitudinea produselor rezultate din activitatea de prelucrare a petrolului, complexitatea proceselor de rafinare (distilarea în vid, cracarea termică și catalitică, cocsarea, hidrofinarea motorinei, fracționarea gazelor și a gazolinei, fabricarea uleiurilor minerale și a bitumului etc.), varietatea materiilor prime **petrochimice** produse în rafinării (gazele pentru chimizare, hidrocarburi aromatice, extractele aromatice și uleiul de motorină etc.), dezvoltarea intensivă și extensivă a universului petrochimiei (îngrășăminte cu azot, negrul de fum, sticla organică, amoniacul, acetilena petrochimică etc.) conturează orizontul unei evoluții fără precedent a industriei petroliere românești într-o profitabilă și inspirată interdependență cu sferile de activitate ale industriei petrochimice¹⁵⁶.

Experiența acumulată în tehnica de rafinare a permis specialiștilor români să-și aducă contribuția la construirea în întregime, la extinderea ori ameliorarea unor procese tehnologice a numeroase rafinării de peste hotare, în India, Pakistan, Siria, Turcia, Iordania, China, Albania, Iugoslavia, RDG¹⁵⁷.

O componentă cu totul remarcabilă a universului mecanic petrolier a fost constituirea unei veritabile **industrii de utilaj petrolier românesc**. În evoluția acesteia, specialiștii au distins trei etape. În etapa de până în anul 1955 s-au impus trei întreprinderi: „1 Mai” Ploiești care a realizat primele instalații de foraj complete (pentru 3000 m adâncime), Întreprinderea de Utilaj Petrolier Târgoviște și Întreprinderea Mecanică Câmpina. Cea de-a doua

¹⁵⁵ *Ibidem*, p. 474–478.

¹⁵⁶ *Ibidem*, p. 477–494.

¹⁵⁷ *Ibidem*, p. 514–516.

etapă (1955–1970) a fost dominată de realizarea primei generații de utilaj petrolier de concepție românească. Performanțele etapei au fost: exportul primei instalații de foraj românesc (în anul 1958, în RDG), realizarea unei întregi familii de instalații de foraj pentru adâncimi până la 8000 m, prima instalație transportabilă montată pe remorcă pentru foraj și lucrări de intervenție. Etapa a treia (1970–1990) este cea a realizării celei de a doua generații de utilaj petrolier de concepție românească. Cele mai semnificative performanțe au fost: instalații de foraj până la 10000 m în 30 de variante, cu acționare diesel-electrică și cu capacitate mare de lucru (20000 de ore până la prima reparație), realizarea unor platforme de foraj marin (6000 m), instalații complete pentru prevenirea erupțiilor, agregate de cimentare cu una și două linii, sape cu role în peste 200 de tipodimensiuni, pompe de adâncime, capete de coloană și de erupție, burlane pentru tubaj, o mare diversitate de scule etc.

Prin aceste realizări, România a devenit o mare exportatoare de utilaj petrolier la nivel mondial. Evoluția valorică a producției de utilaj petrolier a crescut în perioada 1955–1980 de 10 ori, iar exportul românesc a crescut din 1960 și până în anul 1980, de 20 de ori. În anul 1980 au fost încheiate primele contracte de export de utilaj petrolier în SUA, iar țări precum URSS, China, Cuba, Argentina, Brazilia, Algeria, Libia, Egipt, Ghana, Tunisia, Filipine, Birmania, Bangladesh, India, Pakistan, Irak, Siria, Turcia își asigurau cea mai mare parte din importurile de utilaj petrolier din România. Concomitent se asigura asistență pentru montarea și funcționarea utilajelor livrate, iar Institutul de Petrol și Gaze din Ploiești pregătea specialiști pentru numeroase țări din Africa, Asia și America Latină. O dovadă a calității utilajului petrolier românesc o constituie și medaliile de aur obținute la Târgurile Internaționale de la Leipzig (1964, 1967) și de la Brno (1968) pentru instalațiile de foraj realizate de Uzina „1 Mai” din Ploiești¹⁵⁸. Suportul tehnic al tuturor acestor realizări a fost asigurat de sute de specialiști grupați în mai multe institute de cercetare și proiectare concentrate în București, Ploiești, Câmpina, Mediaș¹⁵⁹. Conform unor estimări, România a fost al treilea mare producător, și al doilea mare exportator de utilaj petrolier din lume¹⁶⁰.

În concluzie, putem spune că industria petrolieră românească în perioada anilor 1950–1990 a cunoscut o adevărată efervescentă a diversității și complexității, a eficienței și consolidării potențialului său economic și inventiv.

¹⁵⁸ Denisa–Anca Balalia (Irimia), *op. cit.*, p. 129.

¹⁵⁹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 510–514.

¹⁶⁰ Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Niculae Napoleon Antonescu, Ștefan Traian Mocuța, Mihai Pascu Coloja, *op. cit.*, p. 722.

6. Câteva coordonate ale evoluției industriei petroliere românești după 1990

După prăbușirea regimului totalitar, coordonatele evoluției industriei petroliere s-au schimbat radical, încadrându-se evoluției generale a societății. Cel mai adesea în resetarea societății românești, „reforma economică a fost mai mult mimată” generându-se o adevărată „economie de pradă”. Restructurarea care ar fi trebuit să pună capăt pierderilor economice generate în cavalcadă s-a concretizat în mod dureros prin închiderea firmelor, fapt care a determinat ca societatea românească să se găsească la începutul acestei perioade în fața unor privatizări ratate, privatizarea traducându-se adesea în adevărate înșelătorii pentru stat, ori vânzarea pe „bucăți” a unor societăți¹⁶¹.

În prima etapă, începând chiar cu anul 1990, industria petrolieră a fost „vedeta” unei avalanșe de reorganizări. O centralizare a acestora a fost vizibilă începând cu anul 1991 când s-au putut contura companiile „Petrom” (extracție), „Rafim” (rafinaj) și „Peco” (comercializare). Bazele restructurării substanțiale ale acestei industrii s-au pus în etapa anilor 1990–1996¹⁶².

În anul 1997 s-a constituit Societatea Națională a Petrolului – *SN Petrom* prin fuziunea a 45 de societăți independente¹⁶³. În perioada 1997–2004 a fost finalizat procesul de privatizare „Petrom” – OMV, sub denumirea *Petrom S. A.* A fost un proces anevoios derulat într-un context dominat de presiunea „înzecită a creditorilor străini”, și transformat în experiența „cea mai dificilă pentru statul român”. În componența societății se aflau marile rafinării *Petrobraz* de lângă Ploiești și *Arpechim* de la Pitești. OMV a căpătat dreptul de exploatare a tuturor rezervelor petroliere românești existente la acel moment pentru o perioadă de 30 de ani. Societatea a devenit o companie „restructurată și profitabilă”, aducându-și în anul 2012 o contribuție de 10,7% la constituirea întregului buget al României¹⁶⁴.

Producția de petrol a țării a fost în declin constant, de la aproximativ 9,6 milioane tone în 1989, 5,2 milioane tone în 2005, 4,3 milioane tone în anul 2010, ajungând la 3,4 milioane tone în anul 2018. Între multiplele cauze sugerate de analiștii acestui fenomen se împletesc, în mod obiectiv și subiectiv:

¹⁶¹ Valentin Maier, *Industria petrolieră românească după anul 1989*, Teză de doctorat, Universitatea din București, 2013, p. 27–28, 65, 273.

¹⁶² *Ibidem*, p. 34–54.

¹⁶³ Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Niculae Napoleon Antonescu, Ștefan Traian Mocuța, Mihai Pascu Coloja, *op. cit.*, p. 673.

¹⁶⁴ *Ibidem*, p. 673–674; Valentin Maier, *op. cit.*, p. 172, 425–427, 435.

scăderea rezervelor naturale, insuficiența investițiilor, dezinteresul programatic al companiei *OMV – Petrom*. Prin producția sa, România este departe de a mai reprezenta ceva în ierarhia mondială a producătorilor petrolieri (0,10% din producția mondială în anul 2010)¹⁶⁵. Evoluția cantitativă a producției petroliere postdecembriste poate fi observată în tabelul de mai jos¹⁶⁶.

Anul	Producția/t	Anul	Producția/t
1990	8.100.000	2010	4.300.000
1995	6.717.000	2015	3.906.000
2000	6.042.000	2017	3.548.000
2005	5.215.000	2018	3.491.000

Un scenariu descendent și pesimist comparativ cu performanțele trecutului s-a derulat și în domeniul **rafinajului**. Între factorii care s-au aflat la baza acestei evoluții s-au regăsit așa numitul fenomen al „căpușării” marilor unități și „incompetența în administrarea patrimoniului statului”. Întreaga problematică a rafinărilor a fost prost administrată de guvernele post decembriste, deși rafinăriile au atras cele mai mari interese din lumea afacerilor¹⁶⁷.

Capacitatea de rafinare a României a scăzut de la 32,18 milioane t în 1997, la 22,28 milioane t în 2007. Cantitatea de produse rafinate a scăzut și ea, de la 20,704 milioane t în 1990, la 13,4 milioane t în anul 2007 (9 milioane t provenind în acest ultim an, din import). În 2007, din totalul prelucrat s-au obținut 4,8 milioane t benzină, 4,4 milioane tone motorină, restul au fost alte produse. Din totalul de carburanți obținuți în acest an, aproximativ jumătate au fost exportați și aproximativ jumătate au fost livrați pieței interne. Cele mai mari capacități de prelucrare le-au avut, la nivelul 2007, *Petrobrazi* (4,5 milioane t), *Petromidia* (4 milioane t) *Arpechim* (3,5 milioane t), *Rafo Onești*

¹⁶⁵ Valentin Maier, *op. cit.*, p. 173–184.

¹⁶⁶ *Ibidem*, p. 65–111, 171–184; România, Institutul Național de Statistică, National Institute of Statistics, *Anuarul Statistic al României/ Romanian Statistical Yearbook, 2016*, p. 569, http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/anuar_statistic_al_romaniei_2016_format_carte.pdf, accesat în data de 8 aprilie 2017; România, Institutul Național de Statistică, National Institute of Statistics, *Anuarul Statistic al României/ Romanian Statistical Yearbook, 2018*, p. 574, https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/anuarul_statistic_al_romaniei_carte_ro_0.pdf, accesat în data de 11 ianuarie 2022; România, Institutul Național de Statistică, National Institute of Statistics, *Anuarul Statistic al României/ Romanian Statistical Yearbook, 2019*, p. 576, https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/anuarul_statistic_al_romaniei_carte_ro_1.pdf, accesat în data de 11 ianuarie 2022.

¹⁶⁷ Valentin Maier, *op. cit.*, p. 190–214.

(3,5 milioane t), *Lukoil* (2,5 milioane t)¹⁶⁸. Petrolul din resursele interne era rafinat în anul 2007 de către *Petrobraz*, celelalte rafinării procurându-și materia primă din import¹⁶⁹.

În ultima perioadă rafinăriile *Arpechim* și *Rafo* și-au încetat activitatea, acest domeniu de activitate fiind reprezentat în prezent (2022) de rafinăriile *Petrobraz*, *Petromidia*, *Lukoil* și *Vega*¹⁷⁰.

Petrobraz (OMV-Petrom) își conservă până în prezent capacitatea de rafinare de 4,5 milioane t anual. În 2020, dispunea de o rețea de distribuție compusă din 793 benzinării, operate sub două brand-uri – OMV și Petrom – în patru țări din regiune: România, Republica Moldova, Bulgaria și Serbia¹⁷¹.

Petromidia aparține Societății *Rompetrol*. Această societate a apărut în anul 1993. În 1999, și-a transferat sediul în Olanda și cuprindea 40 de firme din care 19 își desfășurau activitatea în afara României. În anul 1999 societatea a achiziționat rafinăria *Vega* din Ploiești și în anul 2001, rafinăria *Petromidia* de la Năvodari. Acțiunea de privatizare a *Petromidiei* a fost considerată un exemplu pozitiv care a adus beneficii atât rafinării, cât și Grupului *Rompetrol* și Guvernului României¹⁷². În anul 2007, societatea a vândut trei sferturi din acțiunile sale unui grup de stat din Kazahstan¹⁷³. În 2016, *Petromidia* a rafinat 5,4 milioane t țiței, pentru ca în anul 2019, să atingă maximul de 6,33 milioane t materii prime rafinate¹⁷⁴. A devenit cea mai mare rafinărie din România.

¹⁶⁸ Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Niculae Napoleon Antonescu, Ștefan Traian Mocuța, Mihai Pascu Coloja, *op. cit.*, p. 685; Valentin Maier, *op. cit.*, p. 203–204.

¹⁶⁹ Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Niculae Napoleon Antonescu, Ștefan Traian Mocuța, Mihai Pascu Coloja, *op. cit.*, p. 673.

¹⁷⁰ <https://www.agerpres.ro/160aniderafinare/2016/12/11/160-de-ani-de-rafinare-arpechim-una-dintre-cele-mai-mari-rafinarii-din-tara-transformata-in-depozit-de-carburanti-11-08-46>, accesat la data de 18 mai 2017; https://ro.wikipedia.org/wiki/RAFO_One%C8%99ti, accesat la data de 18 mai 2017; <http://www.cugetliber.ro/stiri-economie-rafinaria-petromidia-navodari-5-4-milioane-tone-de-titei-procesate-in-2016-314385>, accesat la data de 18 mai 2017; https://www.omvpetrom.com/portal/01/petromcom/petromcom/OMV_Petrom/Business_Segments/Downstream_Oil/Petrobraz_Refinery, accesat la data de 18 mai 2017; <https://ziarulprahova.ro/2017/01/rafinaria-petrotel-lukoil-ploiesti-intra-in-revizie-tehnica/>, accesat la data de 18 mai 2017.

¹⁷¹ <https://www.omvpetrom.com/ro/activitatile-noastre/rafinaria-petrobrazirbia>, accesat în data de 18 ianuarie 2022.

¹⁷² Valentin Maier, *op. cit.*, p. 72–91.

¹⁷³ Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Niculae Napoleon Antonescu, Ștefan Traian Mocuța, Mihai Pascu Coloja, *op. cit.*, p. 676–677.

¹⁷⁴ În anul 2008, rafinăria a procesat 4,8 milioane t materii prime. (<https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/rompetrol-rafinare/rafinaria-petromidia>, accesat în data de 21 ianuarie 2022).

Rafinăria *Vega* își conservă o capacitate de rafinare de aproximativ 0,5 milioane t, (436000 t /2019) fiind profilată în realizarea unor produse speciale (solvenți, uleiuri, bitum etc)¹⁷⁵.

Petrotel-Lukoil a rafinat în anul 2016 aproximativ 2,5 milioane t petrol. Rafinăria aparține societății *Lukoil*. Aceasta s-a constituit în anul 1991, ca proprietate de stat a Federației Ruse. Ulterior societatea s-a reorganizat ca societate pe acțiuni fiind dominată de capitalul de stat și privat rus. În anul 1998, *Lukoil* a cumpărat pachetul majoritar de acțiuni al rafinăriei *Petrotel (Teleajen)* din Ploiești. A demolat instalațiile petrochimice, fapt care le-a afectat și pe cele de la *Petrobrazii*, pe care le alimenta prin conducte subterane cu materie primă. În perioada 2001–2003 a intrat într-un proces de modernizare, care a redimensionat și capacitatea de producție de la 4,5 milioane tone pe an, la 2,5 milioane t/an. Petrolul adus din Rusia sub cotațiile internaționale îi asigură societății bilanțuri profitabile¹⁷⁶.

O scădere dramatică s-a înregistrat după anii 1990 și în domeniul **petrochimiei**. Cauzele s-au aflat în uzura fizică a instalațiilor, dar cercetătorii au vorbit și despre meandrele politicii „de tranziție dâmbovițeană”¹⁷⁷. Atrofierea producției de hidrocarburi petrochimice a generat consecințe grave asupra economiei naționale¹⁷⁸. În ciuda tradiției sale, România a rămas mult chiar în urma unor țări vecine care nu dispun de resurse petrolifere (Ungaria, Cehia, Bulgaria). O serie de instalații au fost închise „și au șanse mici să fie reparate” (apreciere la nivelul anului 2004)¹⁷⁹. Astfel, dacă la nivelul anului 1989, în domeniul petrochimiei funcționau 79 de unități de bază, în anul 2003 mai erau în funcțiune 18 unități, ceea ce reprezenta 24,7% din cele existente în urmă cu numai patru ani¹⁸⁰. Se poate spune astfel că petrochimia poate fi considerată „marea perdantă a restructurării românești”¹⁸¹. România continuă să importe cantități apreciabile de petrol (8,2 milioane t în 2018)¹⁸², pe

¹⁷⁵ <https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/rompetrol-rafinare/rafinaria-vega>, accesat în data de 21 ianuarie 2022.

¹⁷⁶ Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Niculae Napoleon Antonescu, Ștefan Traian Mocuța, Mihai Pascu Coloja, *op. cit.*, p. 677–679.

¹⁷⁷ *Ibidem*, p. 551.

¹⁷⁸ Valentin Maier, *op. cit.*, p. 210–211.

¹⁷⁹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 551.

¹⁸⁰ *Ibidem*, p. 550.

¹⁸¹ Valentin Maier, *op. cit.*, p. 467.

¹⁸² România, Institutul Național de Statistică, National Institute of Statistics, *Anuarul Statistic al României/ Romanian Statistical Yearbook, 2019*, p. 576, https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/anuarul_statistic_al_romaniei_carte_ro_1.pdf, accesat în data de 11 ianuarie 2022.

care le rafinează, obține combustibil care este apoi exportat. Valorificarea este considerată minimă. Valorificarea maximă ar fi fost obținerea de produse petrochimice, domeniu în care existau serioase tradiții, care ar fi crescut valoarea prețului țițeiului importat de 2–3 ori. Dacă se adaugă produsele petrochimice de bază pe care acum România le importă, se poate contura destul de clar imaginea asupra lipsei de strategii care a fost aplicată acestui domeniu de către guvernarea de după 1990¹⁸³.

În pofida acestui tablou descurajant pe care îl conferă imaginea evoluției industriei petroliere românești postdecembriste, comparativ cu tradițiile sale, nu trebuie neglijate câteva realități importante. România posedă încă rezerve naturale notabile. La nivelul anului 2000, rezervele petroliere ale României erau cifrate în jurul a 200 de milioane de tone (0,14% din rezervele mondiale), ceea ce îi conferă totuși o poziție relativ confortabilă în Europa¹⁸⁴. Producția de gaze naturale a României la nivelul aceluiași an a fost de 14,6 miliarde m³, fiindu-i necesar un import de 2,3 miliarde m³ pentru asigurarea consumului intern¹⁸⁵. În anul 2017, atât producția cât și importul au scăzut la 10,25, respectiv 1,25 miliarde metri cubi¹⁸⁶. În mai 2017, mass media românească anunța depistarea unor rezerve importante de gaze în zona de câmpie a județului Buzău, ceea ce genera, la acel moment, speranța eliminării dependenței de gaz extern¹⁸⁷.

Prin producția sa de petrol, România ocupă un loc fruntaș în Uniunea Europeană (locul al treilea în anul 2007, după Danemarca și Italia)¹⁸⁸. Nu trebuie uitat faptul că industria petrolieră continuă să dețină importante nuclee de rentabilitate și viabilitate economică, ceea ce face ca aceasta să asigure 8–10% din produsul intern brut al României. Industria petrolieră generează interdependențe și un flux economic național important. Ea continuă tradiția petrolieră a țării. Fără îndoială, putem spune că ea rămâne o componentă importantă a economiei românești a începutului secolului al XXI-lea.

¹⁸³ Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Nicolae Napoleon Antonescu, Ștefan Traian Mocuța, Mihai Pascu Coloja, *op. cit.*, p. 682.

¹⁸⁴ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 547.

¹⁸⁵ *Ibidem*, p. 549.

¹⁸⁶ Gheorghe Stănescu, Mihail Minescu, Cătălin Niță, *Gaz de România – istorie ilustrată/ Gas of Romania – illustrated history*, Editura Boldăș, Constanța, 2018, p. 106. Vezi și studiul *Resursele de petrol și gaze între reflecție și acțiune*, din lucrarea de față.

¹⁸⁷ https://www.dcnews.ro/descoperire-zacamant-gaze-naturale-buzau-grindeanu-pas-pentru-asigurarea-independen-ei-energetice_542718.html, accesat la data de 19 mai 2017.

¹⁸⁸ Valentin Maier, *op. cit.*, p. 440–441.

7. Ploieștiul și Prahova în centrul universului petrolier

Județul Prahova a ocupat constant locul I în producția de petrol a țării. Aici s-au aflat cele mai bogate rezerve petrolifere, cele mai multe instalații, depozite și rafinării. La rândul său, Ploieștiul, reședința județului, a devenit o veritabilă capitală a aurului negru, așa cum plastic a fost denumit petrolul. Aici s-a instalat sediul celor mai importante societăți petroliere, concentrându-se o importantă elită industrială și intelectuală, un nucleu profesionist și tehnic, o aglomerare a lucrătorilor salariați, cu o diversitate a construcțiilor, (sedii, clădiri administrative, locuințe ale lucrătorilor, rafinării, instalații industriale etc.) care au impus un stil de viață specific.

Statisticile Monitorului Petrolului oferă date evidente. În perioadele 1884–1887, 1894–1929 Prahova dădea cea mai mare producție a țării¹⁸⁹. În anul 1925, județul producea 1475503t din totalul de 2316504 t (63,69%). Preponderența petrolieră a județului a continuat și în anii următori. În 1932 ca și în anul 1936, anul de vârf al producției interbelice, Prahova oferea aproape jumătate (49,6%) din producția țării.

Creșterea producției petroliere a impus creșterea numărului rafinăriilor. O statistică a sfârșitului secolului al XIX-lea, arăta că în România existau 87 de rafinării, iar jumătate dintre ele se găseau în județul Prahova¹⁹⁰. În Ploiești numărul lor a crescut vertiginos de la 3 în anul 1860, la 18 în oraș și împrejurimile acestuia, în anul 1894¹⁹¹. În oraș existau 10 rafinării în anul 1907, iar numărul acestora a ajuns la 15, în anul 1934¹⁹². În mod evident, între aceste rafinării exista o mare diferențiere din punct de vedere al capacităților lor tehnico-financiare. Astfel, în anul 1936, din totalul celor 55 de rafinării existente în țară, primele 17 rafinării rafinau 99% din întreaga cantitate, iar aproape toate erau localizate la Ploiești și în împrejurimile acestuia. Una din rafinăriile reprezentative ale industriei petroliere românești a fost rafinăria de la Brazi.

Rafinăria Brazi a fost construită de către Societatea petrolieră românească „Creditul Minier”. Epopeea construirii acestei rafinării a început în anul 1928. În acest an s-a efectuat un studiu privind amplasamentul proiectatei rafinării. S-au făcut trei propuneri: 1. Gara Buda, 2. Gara Brazi, 3. Gara Corlătești, toate situate în vecinătatea Ploieștiului. Fiecare propunere analiza avantajele și dezavantajele conținute. Pentru Brazi erau făcute următoarele

¹⁸⁹ *Production et valeur du pétrole brut obtenu en Roumanie, depuis 1857 jusqu'à 1829 inclus*, „Moniteur du pétrole roumain”, No. 6, 1930, p. 323.

¹⁹⁰ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 83.

¹⁹¹ Ioan M. Mihalache, *op. cit.*, p. 214.

¹⁹² M. Sevastos, *Monografia orașului Ploiești*, Cartea Românească, București, p. 656.

notații: „*Gara Brazi* – Proprietar pe partea dreaptă a liniei ferate spre Triajul Ploiești. Șes fără plantații. Apă la cca. 16 m.

Avantaje: Sate multe apropiate. Tract mai ieftin ca Ploieștii pentru transporturi direcția Giurgiu, Constanța, Orșova. Racord lesnicios cu triajul Ploiești Brazi. Râul Prahova la cca. 4 km distanță.

Inconveniente: Mai departe ca Ploieștii de schelele existente și de regiunea gazelor Aricești. Tract mai scump pentru transportul în Transilvania, Moldova și Basarabia¹⁹³.

O analiză confidențială datată 6 octombrie 1928, propunea dotarea viitoare rafinării cu instalații de cracare de tip Dubbs, considerate a fi cele mai performante în epocă. Acordul pentru construirea rafinării s-a parafat în anul 1933.

Capacitatea zilnică de cracare era de 120 de vagoane, cu posibilitatea sporirii acesteia până la 250 de vagoane.

Piatra de temelie a rafinării de la Brazi a fost pusă la 17 iunie 1934, într-o ceremonie la care au fost prezenți: ministrul Industriei și Comerțului, inginerul N. Teodorescu, guvernatorul Băncii Naționale, Gr. Dumitrescu, directorul general al C.F.R., Cezar Mereuță, președintele Asociației Industriașilor de Petrol, directorul general al Băncii Românești, prefectul județului Prahova, conducătorii noii rafinării, numeroase alte personalități ale vieții publice românești.

Rafinăria a fost construită după cea mai nouă tehnologie a vremii. Dispunea de o instalație de distilare primară, cu o capacitate de 1200 tone pe zi, cu posibilități de distilare a petrolului lampant, în funcție de cerințe, baterie de cazane cu aburi pentru producerea energiei proprii, puțuri pentru alimentarea cu apă, ateliere mecanice, instalații de stins incendiul, garaje, magazine etc. Rafinăria a început să funcționeze la capacitatea proiectată la începutul anului 1937¹⁹⁴.

A fost o unitate reprezentativă a petrochimiei românești. Rafinăria Brazi a avut un corp tehnic de elită, și a fost cea mai modernă unitate de acest tip din România, dotată cu cele mai performante instalații ale tehnicii mondiale. În 1939, și-a inaugurat prima instalație din țară care producea benzină pentru avioane, cu cifră octanică mare. În anul 1940, deținea 5,75% din totalul rafinajului național (locul al VI-lea), iar după anii 1960 a fost cea dintâi rafinărie modernă din România, de nivel tehnic mondial, o veritabilă școală de specialiști care au proiectat și construit mari rafinării în

¹⁹³ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică...*, p. 144–145.

¹⁹⁴ *Ibidem*, p. 145.

România, Turcia, Siria, Iordania, Pakistan¹⁹⁵. În anul 1997, a fost integrată Societății Petrom¹⁹⁶.

Ploieștiul a deținut întâietatea și în privința alimentării publice cu gaz de sondă. Astfel, el devenea, în anul 1928, primul oraș al țării care introducea această facilitate. Societatea petrolieră „Unirea” a fost cea care a început construirea unei rețele de conducte care să alimenteze orașul cu gaze. Arhivele Bisericii „Sfinții Împărați” din Ploiești, păstrează Procesul verbal din 24 noiembrie 1928, care aproba încălzirea bisericii cu gaz de sondă. Consiliul Parohial primea în termeni elogioși propunerea venită din partea Societății „Unirea”¹⁹⁷. În anul 1929, au fost livrați Ploieștiului 91.930 m³ de gaze, iar peste zece ani cantitatea de gaze de sondă distribuită orașului a crescut la 92.075 m³. Orașul avea în anul 1929, un număr de 1152 de abonați, iar în anul 1939, numărul acestora a crescut la 3720¹⁹⁸, ceea ce însemna o creștere de mai bine de 300%, într-o perioadă de zece ani. În rândul utilizatorilor se înscriau instituții, biserici, locuințe personale.

Datorită potențialului său petrolifer, județul și capitala sa au suferit mari distrugerii și pierderi economice în timpul celor două conflagrații mondiale. În timpul primului război mondial industria petrolieră a fost autodistrusă din ordinul Alianților pentru a nu cădea în mâinile Germaniei, iar în timpul celui de al doilea război, orașul a fost bombardat în mai multe rânduri de către Alianți, pentru a distruge capacitățile industriale petroliere¹⁹⁹.

Județul Prahova și Ploieștiul și-au păstrat atuurile petroliere și după cea de-a doua conflagrație mondială, chiar dacă în perioada comunistă în țară au apărut și alte importante centre ale industriei petroliere sau petrochimice. Aici au continuat să existe cele mai mari exploatari petroliere, cele mai însemnate rafinării, cele mai mari uzine de producere a utilajelor și instalațiilor petroliere, cu centrele de proiectare și cercetare științifică, cu instituțiile de învățământ mediu, tehnic și superior aferente. Prahova contribuia cu peste 60% la producția petrolieră a țării în anul 1938, acest trend, depășit uneori, (67% în 1946), fiind dovedit până în anul 1947. Județul ocupa în

¹⁹⁵ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 270.

¹⁹⁶ https://www.omvpetrom.com/portal/01/petromcom/petromcom/OMV_Petrom/Business_Segments, accesat în data de 8 aprilie 2017.

¹⁹⁷ Gheorghe Calcan, Cantemir Moșoiu, *Profesorul și senatorul Aurelian Moșoiu, o personalitate a lumii prahovene*, Editura „Printeuro”, Ploiești, 2003, p. 70–74.

¹⁹⁸ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică...*, p. 147,188.

¹⁹⁹ Calcan, Gheorghe, *La destruction de l'industrie petroliere roumaine pendant la Premiere Guerre mondiale*, în „Le petrole et la guerre, Oil and War”, Conference organized by CNRS and Total Cy on February 11th and 12th, 2010 in Paris (France), P. I. E., Peter Lang, Bruxelles–Bonn–Berlin–Frankfurt am Main–New York–OxfordWien, Brussels, 2012, p. 21–36.

anul 1965, locul I pe țară, în producția de petrol, de produse și de utilaje petroliere. Regiunea prahoveană a continuat să dețină și după anii 1990, o poziție dominantă la scară națională, relevant fiind faptul că industria petrolieră reprezenta aproximativ 66% din întreaga industrie a județului Prahova pentru perioada 2007–2013²⁰⁰, iar la nivelul anului 2017, trei din cele patru rafinării ale țării, (*Petrobrazii*, *Lukoil* și *Vega*) se găsesc la Ploiești. Acest fapt s-a reflectat și în conștiința publică locală și chiar națională, în spațiul public apărând cuvinte, termeni tehnici, elemente de toponomastică și onomastică²⁰¹. De notorietate este astfel, termenul de gâzari cu care sunt desemnați generic locuitorii Ploieștiului și ai Prahovei de către ceilalți cetățeni ai țării.

Evidențiem prin câteva exemple, la nivelul orașului Ploiești, modul în care petrolul și-a pus amprenta în denumirea unor instituții, cluburi, asociații, străzi etc. Astfel, în domeniul învățământului, culturii, sănătății și sportului în oraș există: Universitatea Petrol – Gaze din Ploiești (cinci facultăți, Facultatea de Ingineria Petrolului și Gazelor, Facultatea de Inginerie Mecanică și Electrică, Facultatea de Tehnologia Petrolului și Petrochimie, Facultatea de Științe Economice și Facultatea de Litere și Științe cu aproximativ 6500 studenți; ea a școlarizat de-a lungul timpului peste 3000 de studenți din peste 90 de țări), Muzeul Național al Petrolului, Colegiul Tehnic „Lazăr Edeleanu”, Grupul Școlar Industrial Petrol Teleajen, fostul Spitalul municipal „Petrolul”, fosta Policlinică „Petrolul”, Clubul Sportiv „Petrolul”, Stadionul „Petrolul”, echipele de fotbal „Petrolul” și „Astra”.

La nivel economic funcționează astăzi: Societatea Națională „Petrom”, CONPET S.A., (transport țiței), UPETROM–IMai S. A. (producție utilaj petrolier), Institutul de Proiectare pentru Instalații Petroliere – S. C. IPIP S. A., Petroconsult, Consultanță Tehnică în Industria Petrolului și Gazelor, PETROSTAR S. A., (proiectare), INSPET S. A. Ploiești, (construcție și întreținere), Rafinăria Petro-Brazi, Rafinăria Petrotel-Lukoil, Rafinăria Vega, Rafinăria Astra (în stare de conservare), S. C. UZUC S. A. Ploiești, (producător echipamente industriale), Romgaz S. A. etc.

Elemente din universul petrolier se regăsesc și în denumirea unor străzi precum: Bulevardul Petrolului, Chimiei, Energiei, Făcliei, Furnalului,

²⁰⁰ Valentin Maier, *op. cit.*, p. 419; Denisa-Anca Balalia (Irimia), *op. cit.*, p. 36, 114.

²⁰¹ Lazăr Avram, Gheorghe Calcan, *Industria petrolieră și reprezentanții acesteia în spațiul public ploieștean. Numele și numirea: instituții și străzi*, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord Baia Mare, Facultatea de Litere, Centrul de Onomastică, Proceedings of the Second International Conference on Onomastics „Name and Naming” Onomastics in Contemporary Public Space, Baia Mare, May 9–11, 2013, Edited by Oliviu Felecan, Editura Mega, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2013, p. 980–990.

Laboratorului, Industriei, Petrochimiștilor, Rezervoarelor, Rafinorilor, Sondelor, Țițeiului. Într-un mic cartier al orașului, aproape toate străzile poartă numele localităților petroliere din județ. Alte străzi ale orașului poartă denumirea unor rafinării sau personalități locale ale industriei petroliere. În oraș sunt busturile a trei reprezentanți ori promotori ai industriei petroliere (Nicolae Basgan, Nicolae Debie, Anghel Saligny), restaurantul Hanul Petroliștilor și Berăria Petroliștilor²⁰².

8. Concluzii

Petrolul a avut o importanță deosebită în economia românească. El a reprezentat baza modernizării țării pentru o lungă perioadă de timp. Momentul declanșator al saltului spre modernitate l-a constituit anul 1857, prin înființarea primei rafinării de tip modern din lume, la Ploiești. Și celelalte premiere petroliere mondiale ale anul 1857, își au semnificația lor. Prin poziția ei geo-strategică, România a căpătat o poziție privilegiată pe harta Europei, fiind în perioada interbelică primul sau al doilea producător, chiar dacă procente de extracție și exportului său au fost modeste la scara producției mondiale.

În perioada după cel de al Doilea Război Mondial, producția petrolieră a atins maximul evoluției din întreaga sa istorie, s-a creat o industrie petrochimică viabilă, iar în domeniul utilajului petrolier România a fost o putere de rang mondial. Prin capitalurile și interesele investite aici, dar mai ales prin realizările tehnice, inovațiile, industria prelucrătoare și mai apoi cea producătoare de utilaje petroliere, prin învățământul tehnic și superior, România s-a remarcat în ierarhia mondială ca un factor notabil al acestui univers.

În dinamica acestui fenomen, județul Prahova a jucat rolul cel mai important, iar Ploieștiul a devenit capitala aurului negru românesc. La Ploiești și-au avut sediul numeroase societăți petroliere, concentrând în zonă numeroase personalități, fapt care a imprimat orașului un rafinament specific atât al vieții intelectuale cât și a celei social culturale.

Orașul și-a conservat privilegiile și după cel de al Doilea Război Mondial, și chiar dacă în perioada 1948–1989, în țară s-au constituit și alți poli ai industriei petrochimice, Ploieștiul și județul Prahova au rămas în elita acestui univers, fapt perpetuat și astăzi. Acest fapt a marcat evident conștiința publică locală și chiar națională. Astfel, atât în spațiul public cât și în cel de specialitate au apărut cuvinte, termeni tehnici, elemente de toponomastică și onomastică, denumiri de instituții, străzi, busturi etc., care fac referință

²⁰² *Ibidem.*

directă la petrol. Universitatea Petrol și Gaze din Ploiești, reprezintă emblema științei și inventivității petroliere românești cu menirea transmiterii acestora generațiilor prezente și viitoare, de aici și de pe alte meridiane ale globului pământesc.

II.2. Anghel Saligny: raport asupra transportului petrolului prin conducte (1899)

1. Introducere

Lucrarea noastră²⁰³ își propune să prezinte începutul discuțiilor asupra construirii conductelor pentru transportul produselor petroliere. Acest debut s-a înregistrat în anul 1899 când Anghel Saligny a întocmit un raport.

Problema construirii unor conducte pentru transportul produselor petrolifere s-a pus încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Creșterea continuă a producției²⁰⁴ și solicitările externe impuneau acest lucru. Sistemul uzual de transport era greoi și costisitor²⁰⁵. La sfârșitul secolului al XIX-lea se aflau depuse la Ministerul Lucrărilor Publice șase oferte de realizare a unui sistem de transport al petrolului spre mare²⁰⁶. În fața acestei situații, ministerul de resort a considerat necesar să aibă expertiza specialiștilor. În acest demers a fost solicitat Anghel Saligny, în calitate de Director General al Căilor Ferate Române.

²⁰³ Această prezentare constituie redarea în limba română, cu unele adăugiri (în special, reperiile biografice ale lui Anghel Saligny), a lucrării noastre: Calcan, Gheorghe, *The Report of Anghel Saligny in Favour of Building Oil Pipelines, 1899*, The 22nd International Conference The Knowledge-Based Organization, Conference Proceedings 3, Applied Technical Sciences and Advanced Military Technologies, "Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy Publishing House, Sibiu, 2016, 9–11 june, p. 108–113. Prezentarea de față preia varianta: Gheorghe Calcan, *Anghel Saligny: Raport asupra transportului petrolului prin conducte (1899)/ Anghel Saligny: Report of Petroleum Pipe-Line Transportation (1899)*, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 2017 – *Prahova Capitală Mondială a Petrolului/ World Capital of Petroleum, 1867–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2017, p. 37–47.

²⁰⁴ Gh. Buzatu, *A history of Romainam Oil, I*, București, Mica Valahie Publishing House, 2004, p. 43.

²⁰⁵ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România*, București, Editura AGIR, 2004, p. 168–179.

²⁰⁶ *Construirea conductelor petrolifere în România*, „Moniteur du pétrole roumain”, No. 1, 1940, p. 49–51.

2. Anghel Saligny – scurte repere biografice

Anghel Saligny (1854–1925) s-a născut la Șerbănești (județul Galați), a urmat cursurile gimnaziale la Focșani, pe cele liceale la Postdam și pe cele universitare la Berlin. Aici a început la Universitate studierea astronomiei, dar a finalizat Școala Politehnică (Charlottenburg-Berlin). A devenit inginer constructor la 20 de ani, iar în 1876 era angajat al Serviciului de Poduri și Șosele din București. S-a implicat în construcția mai multor segmente de cale ferată și a lucrărilor adiacente. S-a remarcat în realizarea căii ferate Ploiești-Predeal, a podurilor de pe liniile Adjud-Târgu Ocna și Bârlad-Vaslui. Realizarea podului dublu, șosea și cale ferată, de peste Siret de la Cosmești, la vârsta de numai 28 de ani, l-a consacrat ca pe un mare constructor. La sfârșitul secolului al XIX-lea a construit porturile Galați și Brăila, utilizând pentru prima dată în lume betonul armat. Capodopera vieții sale a fost podul dublu de peste Dunăre, de la Fetești-Cernavodă (1895), cel mai mare din Europa, și al treilea din lume (la acel moment). A utilizat în premieră grinzile cu console și oțelul moale. Au rămas referențiale lucrările lui de extindere și dotare a portului Constanța. A realizat vaste proiecte de desecare și irigații. A devenit profesor al Școlii Naționale de Poduri și Șosele. În anul 1887, a fost ales membru al Academiei Române. A fost președintele acestui înalt for științific în două rânduri²⁰⁷. În anul 1907, a fost desemnat președintele celui de al Treilea Congres Internațional de Petrol desfășurat la București²⁰⁸.

3. Raportul lui Anghel Saligny

La 16 septembrie 1899, Anghel Saligny înainta ministerului documentul care îi fusese solicitat: *Raport asupra transportului petrolului prin conducte (pipe-line)*. Raportul a fost realizat cu maximă seriozitate și profunzime, autorul ținând să precizeze dintru început că acesta reprezenta „rezultatul studiilor și reflexiunilor mele”. Chiar de la debutul analizei, Saligny a

²⁰⁷ Edmond Nicolau, I. M. Ștefan, *100 de oameni de știință și inventatori români*, Editura Ion Creangă, București, 1987, p. 169–170.

²⁰⁸ Vezi Gheorghe Calcan, *Din istoricul celui de al III-lea Congres Internațional de Petrol București 1907*, „Anuar”, Arhivele Naționale Direcția Județeană Prahova, Fundația pentru Istoria Prahovei, Societatea de Științe Istorice – Filiala Prahova, vol. VIII, Ploiești, 1996, p. 160–162; Gheorghe Calcan, *The Organization of the Third International Petroleum Congress in Bucharest, 1907*, „Mircea cel Bătrân” Naval Academy, Sea-Conf 2016, 2nd International Conference, Full text, „Mircea cel Bătrân” Publishing House, Constanta, May 12th –14th, 2016, (CD); Gheorghe Calcan, *Obecnosc polakow na trzecim meidzynarodowym kongresie naftowym w Bukareszcie w 1907 roku*, „Wiek Nafty”, Bobrka (Polska), rok XXV, Nr. 4 (95) grudzien 2016, p. 25–33.

transpus în scris convingerea lui, care cu trecerea timpului a căpătat cu adevărat o valoare axiomatică: necesitatea construirii conductei petroliere ca un element indispensabil al devenirii moderne a industriei și societății românești. Sub raport economic, realizarea unui sistem de transport al produselor petroliere prin conducte putea reduce costul de transport până la aproape o treime din costul care se realiza la acel moment cu transportul pe calea ferată. A urmat apoi detalierea și demonstrația afirmațiilor sale.

Anghel Saligny nu avea nici o ezitare în a identifica Constanța ca punctul terminus al viitoarei conducte petroliere. „Incontestabil conductele trebuie să dea scurgere petrolului în portul nostru de mare, Constanța, de unde în vapoare rezervoare sau în cutii va putea fi exportat în toate direcțiunile și în orice anotimp”²⁰⁹. Autorul memoriului nu neglija oportunitatea de a se construi concomitent și un port petrolier la Dunăre. În acest mod petrolul românesc putea pătrunde cu mai multă ușurință în țările vecine și în centrul Europei.

Punctul de plecare al conductei trebuia să fie Băicoiul, „centru al regiunii petrolifere cea mai bogată astăzi [...], conducta s-ar alimenta aici de la diferite ramificațiuni venind din locurile de producțiune ale acestei regiuni și s-ar îndrepta prin Ploiești la Buzău pentru a primi și producțiunea din această regiune, apoi prin Făurei și Fetești la Cernavodă”²¹⁰. În acest punct ar fi urmat să se construiască portul destinat exportului pe fluviu. „Aici ar fi o instalațiune pentru exportul pe Dunăre și apoi ar continua până la Constanța”²¹¹.

Aceasta era varianta ideală. (Să precizăm că în anul 1907, când inginerul L. C. Erbiceanu a reluat problema construirii unei conducte petroliere spre mare, acesta sugera ca orașul Câmpina să fie punctul de plecare al conductei²¹²). În situația în care statul nu își putea permite o investiție atât de mare, se avea în vedere și varianta restrânsă, aceea de a „da deocamdată acces petrolului numai la Dunăre”. În această variantă, portul de destinație trebuia să fie Giurgiu. Distanța dintre Băicoi și Giurgiu era de 156 de km, în timp ce distanța între Băicoi și Cernavodă era de 250 km iar până la Constanța, distanța era de 310 km. Inconvenientul variantei fluviale Băicoi-Giurgiu era acela că respectivei conducte ar fi trebuit în perspectivă să i se adauge „o ramură Ploiești-Buzău de 69 Km”.

²⁰⁹ *Construirea conductelor petrolifere...*, p. 49–51.

²¹⁰ *Ibidem*.

²¹¹ *Ibidem*.

²¹² L. C. Erbiceanu, *Conducta de petrol Câmpina – Constanța*, „Moniteur du pétrole roumain”, No. 6, 1907, p. 161–166.

Asupra traseului pe care conducta trebuia să o urmeze, Saligny recomanda ca acesta să urmeze traseul șoselei ori al căii ferate, în principal din motive economice, conducta „utilizând astfel terasamentele și lucrările de artă existente pentru trecerea accidentelor de teren și a râurilor”²¹³.

O problemă abordată în memoriul său, a fost cea asupra conținutului care va fi transportat prin conductă: petrolul brut ori cel rafinat. Saligny a luat în calcul ambele variante. În cazul transportului petrolului brut se impunea transferul rafinăriilor în porturi. Această variantă aducea ca avantaj prezența la punctul de destinație a reziduurilor care ar fi rezultat din prelucrarea țițeiului. Aceste „rămășițe de petrol” erau tot mai mult solicitate la export și folosite tot mai intens de marină datorită calității lor de „combustibil comod”. Oricum, ele nu ar fi putut fi transportate prin conducte. Existența lor acolo ar fi redus considerabil prețul de transport. În schimb, alternativa mutării rafinăriilor aducea spectrul deloc neglijabil, al protestelor deținătorilor instalațiilor deja existente.

Varianta cea mai probabilă rămânea însă aceea că rafinăriile nu se vor muta și că ele vor rămâne „în apropierea locurilor de producție”. În această situație conducta va transporta petrolul prelucrat. Autorul memoriului vedea de altfel o dificultate în a combina în conductă „variațiunea mare de compozițiune a petrolului din diferite puțuri”. Astfel concluzia se detașa cu claritate: „Cred dar că conducta va trebui să transporte petrolul rafinat, și astfel cel brut neputându-se exporta, se va provoca dezvoltarea rafinăriilor”²¹⁴. În anul 1907, L. C. Erbiceanu propunea deja ca viitoarea conductă să fie construită „de la început în triplu exemplar”, o conductă urmând să fie destinată transportului produselor albe ușoare, o alta produselor albe mai grele și cea de-a treia produselor negre”²¹⁵.

În calitate de Director General al Căilor Ferate Române, Anghel Saligny nu a neglijat perspectiva „pro domo” a analizei sale. El sublinia cu franchețe că prin construirea conductei petroliere Băicoi-Constanța, căile ferate vor pierde. Pentru compensarea acestor pierderi, industria petrolieră era chemată să ofere compensații. El chiar a avansat o cifră a acestor compensații (150.000 lei). Suma fixă pe an, ar fi putut să crească dacă rentabilitatea conductei creștea. Cinstit în analiza sa, analistul remarca faptul că o parte din pierderile preconizate la calea ferată vor fi recuperate din creșterea previzibilă a producției petroliere. Astfel, prelucrarea unor cantități mai mari

²¹³ *Construirea conductelor petrolifere ...*, p. 49–51.

²¹⁴ *Ibidem*.

²¹⁵ L. C. Erbiceanu, *op. cit.*, 161–166.

de țiței va genera cantități sporite de reziduuri („rămășițe petrolifere”), care rămâneau în sarcina de transport a căilor ferate.

Neconstruirea conductei petroliere ar fi însemnat pe de altă parte sporierea presiunii financiare asupra sistemului de transport. Trendul ascendent al producției impunea sporirea considerabilă a parcului de vagoane cisternă. Conform estimărilor epocii, diferența între costul conductei petroliere Băicoi – Constanța și cel al asigurării parcului de vagoane cisternă al CFR la nivelul solicitărilor viitoare (480 de vagoane) nu era foarte mare (6.000.000 lei față de 5.000.000 lei). Conform analizei efectuate „este deci evident, că a menține transportul cu calea ferată constituie o împiedicare pentru industria petrolului”²¹⁶.

Analiza transportului petrolier feroviar evidențiază faptul că jumătate din trafic era practic ocupat cu circulația vagoanelor goale. Unui vagon cisternă îi trebuia patru zile pentru a parcurge traseul din regiunile petrolifere până la mare, dus-întors. Situația putea cunoaște însă ritmuri accelerate în perspectiva creșterii producției petrolifere. Deci, și din această perspectivă, soluția conductei era cea care se impunea: „va veni un moment în care calea ferată cu o singură linie, va fi insuficientă pentru circulația trenurilor de petrol, mai cu seamă pe timpul traficului intens de cereale ...”. Rezolvarea situației conducea la concluzia cunoscută. Calculul financiar era logic: „atunci va trebui sau a construi o a doua linie sau a se instala o a doua conductă și desigur această din urmă soluție va fi preferată, construirea conductei fiind mai ieftină și având avantajul de a reduce prețul transportului”²¹⁷.

Continuându-și argumentația în favoarea conductei petroliere, Saligny a adus în discuție exemplul Rusiei. Aici se declanșase operațiunea de construire a unei conducte în zona caucaziană, de la Baku până la Batumi. Autoritățile ruse au fost convinse de utilitatea acestui proiect deși distanța era apreciabilă (900 km)²¹⁸, deci, aproape triplă față de cazul României.

O problemă de fond luată în discuție de Anghel Saligny era cea a proprietății conductei, sau mai bine zis a investitorului acesteia. Saligny aprecia că era nimerit ca statul să nu se implice, aceasta, cel puțin într-o primă etapă: „mi se pare decisiv ca statul să nu ia asupra sa această lucrare”²¹⁹. Argumentele autorului raportului nu păreau totuși foarte solide. Ele își găseau sorgința în faptul că existau deja oferte și capital privat interesate în construcția conductelor. Saligny adăuga apoi faptul că profitul conductei se obținea numai

²¹⁶ *Construirea conductelor petrolifere ...*, p. 49–51.

²¹⁷ *Ibidem*.

²¹⁸ L. C. Erbiceanu, *op. cit.*, 161–166.

²¹⁹ *Construirea conductelor petrolifere ...*, p. 49–51.

în condițiile în care conducta era utilizată la maxim, iar pentru această operațiune inițiativa privată avea mai mare șanse de succes. Aceeași ar fi fost situația și în cazul depistării debușeelor petroliere. „În această căutare însă a locurilor de desfacere și în dezvoltarea relațiilor comerciale, un concesionar are mai multă libertate de acțiune și reușește mai sigur și mai repede decât statul”²²⁰.

Sugerând varianta privată, Saligny insista asupra unui set de condiții care să fie luat în seamă pentru a fi impuse concesionarului. Cea dintâi, cea mai vizibilă și probabil cea mai posibilă urmare a investiției particulare era aceea de a se instaura un monopol asupra conductei. „O obiecțiune care se poate face la concesiunea acestei lucrări este monopolul ce se creează în favoarea unui capitalist sau grup de capitaliști, ce vor exploata conducta, ceea ce în mod inevitabil va micșora independența actuală a micilor producători, care devin astfel tributarii acestor centralizatori ai producției și comerțului petrolului”²²¹.

După opt ani, în anul 1907, când inginerul L. C. Erbiceanu a reluat problematica conductelor de petrol, acesta a exclus din capul locului alternativa implicării capitalului privat, a subliniat răspicat acest lucru, și a motivat susținerea pe care el o făcea. „Ar fi de studiat chestiunea de a vedea cui îi incumbă datoria de a organiza și efectua acest transport. Vom răspunde însă în mod cert, că această datorie revine numai statului, și acesta cu atât mai mult, cu cât este știut rezultatul dezastruos ce s-a obținut în America, unde monopolul trustului Standard Oil Company” a controlat conducta petrolieră²²².

Lui Saligny nu-i păreau însă la acel moment de sfârșit de secol XIX astfel de lucruri a fi catastrofale. Teoretic, le considera firești. Industria petrolului cerea mari investiții, care nu puteau veni decât din partea unor asociații sau a unor „regi ai petrolului”. Cu toate acestea el nu agreea monopolizarea în sistemul transportului prin conducte. Remediul putea fi găsit prin grija pe care trebuia să o manifeste statul în „alegerea concesionarului”. Concesionarul nu trebuia să uite că beneficia de investițiile statului introduse în terasamente și alte construcții, și el trebuia să fie conștient că se angaja într-o lucrare din care nu putea să-și însușească în totalitate profitul. În concluzie „concesionarul trebuie să prezinte dar garanții suficiente de capital și de influență comercială, pentru a da asigurarea că va căuta profitul său nu în specula asupra

²²⁰ *Ibidem.*

²²¹ *Ibidem.*

²²² L. C. Erbiceanu, *op. cit.*, 161–166.

prețului de transport ci în activitatea producerii și vânzării petrolului”²²³. Nu putea fi scăpată din vedere problema tarifului de transport. Acesta trebuia „să fie uniform pentru toți oprindu-se înființarea tarifelor speciale și de favoare”. Se învedera fixarea unor prețuri maxime, care în mod obligatoriu trebuiau să fie inferioare prețului de transport pe calea ferată.

Saligny continua prezentarea condițiilor care trebuiau puse concesionarului. Raportorul era ferm, cerând „sub pedeapsa anulării concesiunii” stabilirea unui termen de finalizare a lucrării, și de începere a exploatării propriu zise. Nu trebuiau neglijate aspectele tehnice ale construcției precum diametrul conductei ori capacitatea rezervoarelor. Mai apoi, era discutat principiul proprietății, Saligny învederând ca după o perioadă de exploatare din partea concesionarului, „toată instalațiunea va deveni proprietatea statului”. Acest termen putea să fie „de exemplu 25 de ani”. Saligny, insista asupra acestei probleme, introducând ideea că în funcție de „împrejurările viitorului” să existe posibilitatea ca și după un timp mai scurt chiar, „de exemplu 10 ani”, statul să poată răscumpăra investiția particulară, și să devină el, mai devreme proprietar²²⁴. Observăm deci că în gândirea lui Saligny, proprietarul final al conductei de petrol trebuia să fie statul. El încerca, numai în prima fază, a investiției să protejeze statul, dar principial îi recunoștea atât preemțiunea cât și imparțialitatea în coordonarea intereselor particulare. Statul devenea astfel garantul înfăptuirii binelui comun.

Un ultim aspect analizat de Saligny era cel referitor la modul de așezare a conductei, la suprafața solului sau în interiorul solului. El a optat tranșant pentru îngroparea conductei petroliere. Chiar dacă practica arăta că uneori conductele se instalau la suprafața solului, era însă indicat ca acestea să fie îngropate. Posibilitatea deraierii trenurilor, cea a spargerii conductei datorită marilor presiuni de pompare a produselor petroliere, eventualitatea producerii unor incendii care puteau afecta trenurile în circulație, constituia argumentele propunerii sale. Rațional și convingător în susținerea sa el preciza: „Un astfel de sinistru oricât de puțină probabilitate ar fi de s-ar întâmpla, este însă suficient pentru a decide ca conducta să fie îngropată”. La traversarea râurilor conducta se putea „lega la partea exterioară a tablierului metalic”²²⁵.

Concluzia lui Anghel Saligny era fermă²²⁶. Ea nu conținea nimic ezitant. Îndemnul la declanșarea acțiunii practice era evident: „Supunând aceasta la

²²³ *Construirea conductelor petrolifere ...*, p. 49–51.

²²⁴ *Ibidem*.

²²⁵ *Ibidem*.

²²⁶ Constantin Zidaru, Lucian Stanciu, Nicolae Dumitrescu, *Din istoria transportului țițeiului prin conducte în România*, Vol. 1, București, Editura Silex, 1998, p. 87.

cunoștința d-v Domnule Ministru, sunt de părere că un proiect de lege să autorizeze acordarea unei concesiuni, sau chiar să acorde unui concesionar, deja ales, construirea și exploatarea conductei în condițiile schițate mai sus²²⁷.

4. Construirea sistemului de conducte petroliere ale statului

Construcția efectivă a conductelor petroliere a întârziat. Un proiect de lege a fost adoptat în anul 1912. El prevedea construirea a trei conducte (una de 10 țoli și două de câte 5 țoli) pe direcția Băicoi, Ploiești, Buzău, Făurei, Fetefști, Cernavoda, Constanța. Construcția efectivă a început în anul 1913. Ea a început bine, lucrarea fiind atacată concomitent în mai multe puncte, folosindu-se țevi aduse din Statele Unite. Declanșarea războiului mondial a obstrucționat însă lucrările. În anul 1916, acestea au fost sistate. Germania ocupând România, a ordonat mutarea celor două conducte mici pe direcția portului dunărean Giurgiu, pentru satisfacerea nevoilor sale petroliere.

După încheierea războiului s-au depus eforturi considerabile pentru finalizarea și funcționarea sistemului de transport petrolier prin conducte. În martie 1919, au început să funcționeze conductele spre Giurgiu, iar în septembrie s-a pus în funcțiune și conducta spre mare. În anul 1925, s-a construit o nouă conductă destinată alimentării Bucureștiului. Lungimea totală a sistemului de conducte petroliere interbelice era de 760 km. Capacitatea de transport era de 300 de vagoane pe zi. Deși în etapa interbelică au fost discuții insistente pentru construirea a încă una sau chiar două conducte petroliere, acest fapt nu s-a produs²²⁸.

5. Concluzii

În istoria construirii sistemului național de transport al produselor petroliere prin conducte, momentul declanșator îl reprezintă raportul întocmit de Anghel Saligny în anul 1899. Acest raport s-a caracterizat prin obiectivitate, meticulozitate și profunzime. Autorul lui a dat dovadă de onestitate și profesionalism. Deși deținea funcția de Director General al Căilor Ferate nu a ezitat să recomande construirea conductei, chiar dacă veniturile companiei

²²⁷ *Construirea conductelor petrolifere ...*, p. 49–51.

²²⁸ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, București, Editura Tehnică, 1997, p. 161–165. Vezi și Gheorghe Calcan, *About the Oil Pipelines and Interwar Romanian Oil Exports through the Port of Constanta*, First International Conference on EU and Black Sea Regions, Dimitrie Cantemir Christian University, București, May 3rd–5th, 2012, în *Black Sea: History, Diplomacy, Policies and Strategies*, Mineo Giovanni Editore, Bagheria, Italy, 2012, p. 73–78.

pe care o administra urmau să fie periclitare. A văzut interesul național și s-a subordonat acestuia. Nu greșim dacă afirmăm că prin poziția sa, el a avut o atitudine patriotică. În plus, aceasta s-a construit pe o solidă formație profesională și culturală.

Evident, unele afirmații au primit cenzura propriei concepții și a personalității sale, ori a epocii în care a trăit. Astfel, el nu vedea dintru început statul ca proprietar al conductei naționale. Din dorința de a permite statului să-și orienteze resursele spre direcții cât mai diverse, acesta devenea în timp proprietarul de drept al conductelor. De asemenea, el vedea la nivelul producției și posibilităților anului 1899, construirea unei singure conducte de petrol. În 1907, inginerul L. C. Erbiceanu era ferm pentru proprietatea statului asupra conductei de petrol, propunând construirea unui sistem de trei conducte, așa cum de altfel s-a și concretizat acest proiect mai târziu. Construcția întregului sistem de transport petrolier românesc interbelic prin conducte, a avut la bază proiecția și gândirea lui Anghel Saligny.

II.3. „Moniteur du pétrole roumain”, cea mai importantă revistă a industriei petroliere românești din prima jumătate a secolului al XX-lea

Moniteur du pétrole roumain a apărut în anul 1900 și și-a încetat activitatea în anul 1948. A avut o apariție bilunară și bilingvă: româno-franceză. În timpul celui de al Doilea Război Mondial, apariția ei a fost româno-germană. Revista a avut o singură perioadă de întrerupere, în timpul primului război mondial, în anii 1917–1918. A fost cea mai valoroasă publicație a industriei petroliere românești pentru aproape o jumătate de secol.

Participarea noastră la un colocviu internațional dedicat industriei petroliere²²⁹, ne-a consolidat aprecierile conturate de mai multă vreme: a) industria românească de petrol s-a bucurat de o veritabilă apreciere din partea specialiștilor străini, b) lipsa informațiilor în limbi de circulație internațională despre această industrie, în special în perioada comunistă.

În ultima perioadă, carența semnalată mai sus a început să fie diminuată prin publicarea unor reviste universitare sau a altor publicații științifice în

²²⁹ *Les Relations entre compagnies pétrolières et états producteurs/ The relations between oil producing countries and oil companies*, Colloque historique international/ International Conference, „Relațiile dintre companiile petroliere și statele producătoare”, organizat de IRICE (Identité, Relations Internationales, Civilisation de l'Europe), CNRS, (Le Centre national de la recherche scientifique), Universités Paris, I, Paris III și Paris IV, în parteneriat cu „Total”, Amphithéâtre Galilée, La Défance, Paris 18–19 septembrie 2006.

limbi de circulație internațională, în special în engleză. De asemenea, a început traducerea unor importante lucrări dedicate industriei petroliere, oferind astfel specialiștilor externi accesul spre observarea punctelor de vedere ale istoriografiei românești²³⁰.

Aceste constatări stau la baza demersului nostru prezent de reluare și completare a aprecierilor noastre mai vechi despre această importantă publicație²³¹.

„Monitorul petrolului” a apărut la 20 aprilie 1900, cu titlul „Monitorul intereselor petroliere românești”, ca organ al „Asociației Exploatatorilor și Fabricanților de Petrol”. Fondarea acestei reviste „a coincis cu nevoia tot mai simțită de a avea un organ de specialitate devotat intereselor unei industrii petroliere în formare”²³².

În manșeta cuprinsă în partea superioară a titlului, publicația preciza în octombrie 1900 că era „singurul organ al producătorilor de petrol din țară”. Chiar dacă din 1904, revista arăta că „se ocupă în afară de problematica petrolului și de cele ale celorlalte mine cum ar fi cele de cărbune, sare, chihlimbar, fier, zinc și toate celelalte minerale ale țării”, Monitorul a rămas pe parcursul întregii sale existențe, tribuna intereselor petroliere românești²³³.

Inițiativa întemeierii acestei reviste a venit din partea inginerului Constantin Alimăneșteanu. Acesta era caracterizat de Ludovic Mrazec, fost

²³⁰ Din anul 2006, spre exemplu, Buletinul Universității Petrol-Gaze din Ploiești cu toate cele șase serii ale sale a început să fie tipărit în limba engleză. Semnalăm de asemenea publicarea lucrărilor: Gh. Buzatu, *A History of Romanian Oil*, vol. I–II, Mica Valahie Publishing House, Bucharest, 2004–2006; Gh. Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Niculae Napoleon Antonescu, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, Mihai Pascu Coloja, *The Petroleum and Gas Industry in Romania, Tradition and Prospects*, Editura AGIR, București, 2009; Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan-Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *The Petroleum and Gas History of Romania*, AGIR Publishing House, Bucharest, 2017, sau a plachetei aniversare a celor 150 de ani de industrie petrolieră românească, Gheorghe Buliga, *Historical Highlights of Romanian petroleum Industry 1857–2007*, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaze”, București, 2007.

²³¹ Această prezentare reia articolul nostru: Gheorghe Calcan, „*Moniteur du petrole roumain*” – *the Most Important Magazine of the Interwar Roumania Oil Industry*, din Buletinul Universității „Petrol-Gaze” Ploiești, Seria Științe Socio Umane și Juridice, Vol. LX, nr. 1 bis, 2008, p. 77–82. Articolul menționat are la bază investigația noastră din Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 2–5, republicată în Gheorghe Calcan, „*Moniteur du petrole roumain*” (1900–1948); *o perlă a publicisticii românești*, „Citadela”, Revista de cultură, Cerașu – Prahova, an I, nr. 1, octombrie 1996, p. 102–106.

²³² *Mișcarea petrolului. Situația generală*, „*Moniteur du pétrole roumain*” (în continuare M.P.R.), nr. 8, 15 aprilie 1939, 515–516.

²³³ M.P.R., nr. 6, 5 (11) iunie 1900, și nr. 1, 5 (18) ianuarie 1904.

ministru al Industriei și Comerțului ca o „fire entuziastă și însuflețită de cele mai pure sentimente naționale”. În anul 1904, Alimăneșteanu a devenit președintele Asociației Exploatatorilor și Fabricanților de Petrol²³⁴.

Cel dintâi director al revistei a fost Nicolae Mancaș. Acesta avea experiență în presa cotidiană, era gazetar și economist. A condus publicația în perioada anilor 1900–1908. A apelat la pleiada specialiștilor ce activau în Asociația Exploatatorilor și Fabricanților de Petrol²³⁵.

În anul 1904, revista și-a schimbat titlul în *Moniteur du pétrole roumain*, denumire pe care a păstrat-o până în momentul încetării existenței sale în anul 1948. Următorul director al revistei a fost Leon Sanielevici. Născut în anul 1875, la Vatra Dornei, acesta a colaborat timp de 19 ani la publicația „Dreptatea” a lui Nicolae Fleva, și apoi la „Drapelul” lui Constantin Bacalbașa. A condus *Monitorul petrolului* în perioada anilor 1908–1925.

La aniversarea a 40 de ani de apariție a revistei, redacția publicației îl caracteriza ca pe un om modest, competent, cu experiență, bun organizator, vrednic publicist, ce a condus revista „aducând noi aporturi de avânt tineresc și de dragoste pentru rosturile acestui organ de studiu și documentare”²³⁶. S-a implicat în industria petrolieră, constituind între alte întreprinderi, societățile „Prahova”, „Rafinajul”, „Societatea Anonimă Română pentru Comerțul Țițeiului și Industria de Petrol fost Leon Sanielevici”, a fost membru în diferite consilii de administrație.

Din anul 1925, director al revistei a fost Mihail Pizanty, autor al multor valoroase lucrări de specialitate, apreciat pentru competența, hărnicia, priceperea, minuțiozitatea și spiritul organizatoric de care a dat dovadă. În anul 1937, L. Mrazec îi făcea următoarea caracterizare: „D. Mihail Pizanty e directorul «Monitorului de petrol», o revistă română veche de petrol, care sub direcția d-sale s-a clasat în frunte printre revistele de specialitate din lume. Îndeosebi sunt apreciate, atât la noi, cât mai ales în străinătate statisticile publicate în revistă, prin seriozitatea lor și prin modul original de a le prezenta. Dealtfel prin organizarea superioară, d. Mihail Pizanty a reușit să dea o imagine fidelă a industriei de petrol din țară sub toate aspectele ei, și chiar în orice moment.

Statisticile publicate în «Monitorul Petrolului Român» sunt astfel în totul

²³⁴ L. Mrazec, *Reflexion a l'occasion du 40-ème anniversaire de la première revue roumain du pétrole*, M.P.R., Suplimentul din nr. 13, 1 iulie 1940, p. 2–4.

²³⁵ *Nicolas Mancash*, M.P.R., nr. 10, 15 mai 1926, p. 944. *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr. 8, 15 aprilie 1939, 515–516.

²³⁶ *La pășirea în cel de al 40-lea an de apariție*, M.P.R., nr. 17, 1 septembrie 1939, p. 1173–1175, M.P.R., Suplimentul din nr. 13, 1 iulie 1940, p. 13–14.

la curent și sunt considerate de toți pentru exactitatea lor, două calități pe care din nefericire, statisticile oficiale nu le oferă”²³⁷.

Revista a publicat date statistice, studii și articole, rapoartele de activitate ale societăților petroliere, opinii ale specialiștilor, informații interne și externe despre industria petrolieră.

Prin varietatea și profunzimea studiilor elaborate, prin autoritatea celor care au semnat în paginile ei, informațiile oferite de revistă au un caracter enciclopedic. În mai multe rânduri, redacția revistei arăta că și-a propus să publice în paginile sale toate informațiile utile și toate punctele de vedere referitoare la evoluția industriei petroliere, chiar dacă uneori ele nu concordau cu cele ale publicației, și aceasta din dorința transformării publicației într-o veritabilă arhivă a industriei petroliere.

Revista nu s-a amestecat în afacerile politice ale societății. Referirile la evenimentele politice au fost sumare, ocazionale, extrem de rare, fiind impuse de importanța națională a unora dintre ele. Publicația s-a subordonat în totalitate intereselor industriei petroliere, iar în cadrul acesteia, deși nu a mărturisit-o niciodată, sensibilitatea ei a înclinat în anumite momente spre marile societăți petroliere și interesele acestora. Ea nu a neglijat însă niciodată celelalte opinii.

Prestanța tehnico-științifică a revistei a fost sporită de eleganța și acuratețea prezentării grafice. Rigurozitatea și stabilitatea structurii ei este un alt element de apreciere a acestei reviste. Mai multe rubrici au avut aproape un caracter permanent.

În partea de început a revistei erau incluse câteva studii care se refereau la cele mai importante aspecte ale evoluției industriei petroliere. Se publicau opiniile celor mai autorizate personalități în domeniu. Urmau studiile științifice și tehnice, rapoartele de activitate ale societăților petroliere, informațiile generale.

Rubrica *Mișcarea petrolului. Situația generală* era plasată la sfârșitul revistei și era un veritabil caleidoscop informațional, intern și extern.

Inginerul E. Fischer a întreținut aproape două decenii *Cronica tehnică*, iar Cristian Leu șeful Laboratorului de Chimie al Arsenalului Armatei, a publicat de-a lungul anilor interesante articole despre chimia petrolului, susținând rubrica *Cronica științifică*.

Ludovic Mrazec aprecia că revista „prezintă un interes deosebit pentru expunerea cuprinzătoare și concentrată a tot ce poate interesa problema

²³⁷ *Raportul d-lui profesor L. Mrazec către Academia Română privind lucrarea „Situația României în comerțul mondial de petrol” de Mihail Pizanty, M.P.R., nr. 12, 1937, p. 989-991.*

petrolului în țară. *Istoricul, economistul, geologul și tehnicianul vor găsi întotdeauna și la zi o documentație largă și cât de completă posibil, cu referire la orice chestiune în legătură cu petrolul*” (s.n. – Gh. C.). Mrazec mai aprecia obiectivitatea revistei care o face să devină „un nesecat izvor de documentare serioasă și științifică”²³⁸.

Savantul român mai aprecia seriozitatea statisticilor, publicate în revistă. La rândul său, ziarul „La Roumanie pétrolifère” evidenția „falanga de colaboratori printre care numele cele mai ilustre ale științei și tehnicii mondiale” și-au adus contribuția la creșterea prestigiului publicației. „Istoria acestei reviste se confundă cu însăși istoria industriei române de petrol [...], această excelentă revistă a marcat an după an, pas cu pas, etapele progresului tehnic până la gradul perfecțiunii actuale”.

„Neamul românesc” era de părere că succesele atinse de industria română de petrol se datorau în parte „Monitorului petrolului”, care colectând cele mai complete colaborări tehnice și științifice – române și străine, nu a neglijat nici un moment pe cele juridice și economice, prezentând o oglindă fidelă [...] și servind de îndrumare activității celor din această industrie”²³⁹.

Referitor la longevitatea revistei, aceeași publicație arăta cu ocazia aniversării amintite: „Patruzeci de ani e o vârstă la care omul se găsește în plinătatea forțelor sale creatoare și fizice dar e și la vârsta în jurul căreia se sting atâtea energii omenești.

Pentru o revistă de strictă specialitate, este însă o vârstă impunătoare ce se atinge rar.

Numai cine a trăit o parte din viață în mirosul plumbului și antimoniului, înfrățit cu hurelul rotativelor, cu țacănitul linotypurilor, cu sfârâitul stereotiparelor, cu buchisirea corecturilor și cu toată filiera necazurilor până la obținerea frumoaselor tipărituri și elegantelor ediții puse sub ochii cititorului – și aceasta zi de zi – își poate da seama ce înseamnă pentru o revistă cu un număr limitat de cititori, patruzeci de ani de viață”²⁴⁰.

De aceeași părere era și profesorul N. Dănăilă, membru de onoare al Academiei Române, care arăta că pentru un om anul 40 înseamnă anul maturității. „Pentru o revistă, și mai ales pentru o revistă științifică, patruzeci de ani înseamnă o viață întreagă și încă o viață neobișnuit de lungă”²⁴¹.

²³⁸ L. Mrazec, *op. cit.*, p. 2–4.

²³⁹ *Raportul d-lui profesor L. Mrazec...*, p. 989–991; M.P.R., Suplimentul din nr. 13, 1 iulie 1940, p. 2–9.

²⁴⁰ Cf. M.P.R., Suplimentul din nr. 13, 1 iulie 1940, p. 10–11.

²⁴¹ *Ibidem*, p. 6.

Ca un „izvor nesecat de documentare, limpede, serioasă și sistematică” era apreciată această revistă și de ziarul „Argus”, întrucât prin calitățile sale și-a câștigat un loc de frunte și o autoritate de netăgăduit în publicistica vremii. Ziarul „Argus” mai consemna că Monitorul, ca „un ghid sigur și prețios” ce reflecta cu probitate științifică riguroasă realitatea petrolieră, era folosit „în nenumărate rânduri și de industria de petrol și de organele oficiale”.

Inginerul Cezar Popescu, directorul societății „Distribuția” considera publicația „una din mândriile publicațiilor economice periodice”²⁴².

Nu puține au fost vocile care au arătat că prin bogăția și veridicitatea informațiilor publicate, „Monitorul petrolului” a fost o revistă oficială și obiectivă a industriei petroliere românești, care a ajutat însăși organele statale în realizarea unor contracte comerciale internaționale sau în elaborarea diferitelor acte legislative. Idei autorizate în acest sens au exprimat între alții: C. Mătăsaru, directorul societății „Steaua Română” („Documentarea bogată și întotdeauna la zi, articolele științifice, întregul material publicat de Monitorul Petrolului Român l-au făcut să fie apreciat atât în țară cât și în străinătate fiind considerat un organ oficios al industriei de petrol”), N. N. Constantinescu, membru al Consiliului Superior de Mine, T. Dobrescu, directorul societății „Creditul Minier” [„Pe vreme ce trece ea (revista – n.ns. – Gh. C.) își consolidează situația morală, devenind astăzi aproape un organ oficial și devine mai indispensabilă pentru că aproape că nu se poate concepe o lucrare de ordin documentar în domeniul petrolului, fără a fi consultată”], cât și ziarele „Universul”, „Neamul Românesc”, „Bursa”²⁴³.

Monitorul Petrolului „este astăzi una din cele mai bune și apreciate publicații de specialitate din lume”²⁴⁴, se aprecia în epocă. Prin calitățile sale, prin redactarea bilingvă și prin circulația sa, „Monitorul petrolului” era, astfel, remarcată peste hotare, unde și-a căpătat un bine-meritat prestigiu, evidenția și „Neamul Românesc”. La aniversarea de 40 de ani de existență, ea a primit felicitări din partea publicației „Le Moniteur des Carburants” care scria: „serviciile aduse de confratele nostru român industriei petroliere din țara sa și industriei internaționale sunt nenumărate”²⁴⁵.

Academicianul G. Macovei arăta că prin amploarea documentării, din informația completă, „precisă și la timp”, revista se situa „la nivelul celor mai bune reviste străine de specialitate”²⁴⁶. În acest fel, atât publicistica

²⁴² *Ibidem*, p. 8.

²⁴³ *Ibidem*, p. 5–11.

²⁴⁴ *Ibidem*.

²⁴⁵ *Ibidem*, p. 8–9.

²⁴⁶ *Ibidem*, p. 5.

românească cât și interesele industriei petroliere erau reprezentate cu demnitate în „concertul publicației petroliere mondiale”²⁴⁷.

Încă din 1926, redacția revistei aprecia că publicația a progresat și a devenit „unul din marile organe ale industriei petroliere din lumea întreagă”²⁴⁸. Ludovic Mrazec, elogiind activitatea lui Mihail Pizanty, considera că sub direcția acestuia, revista s-a clasat în frunte printre revistele de specialitate din lume”²⁴⁹.

Aprecieri similare veneau și din interiorul industriei petroliere, astfel Th. Ficșinescu, directorul societății „Colombia”, referindu-se la valoarea acestei reviste afirma că „pentru a-i găsi un termen de comparație, trebuie să trecem hotarele țării, chiar pe cele ale continentului nostru, pentru a le căuta printre marile publicații de specialitate americane”²⁵⁰.

La rândul său, G.N.N. Iosifescu, președintele Camerei de Industrie și Comerț din Ploiești estima că „prin forma aleasă și cuprinsul ei, întotdeauna interesant, obiectiv și precis”, „Monitorul petrolului” rivaliza „cu cele mai pretențioase publicații mondiale”²⁵¹. La rândul său, Președintele Asociației Industriașilor de Petrol din România, Al. Zăinescu sublinia autoritatea revistei „atât ca publicație tehnică de specialitate cât și ca sursă de documentare”, iar seriozitatea, competența și corectitudinea „alcătuiesc spiritul dominant al publicației”.

Și cunoscutul cotidian românesc „Universul” era de părere că „Monitorul petrolului” putea „să stea cu cinste alături de cele mai bune reviste similare străine”. „Universul” mai aprecia că „In paginile ei se oglindește întreaga evoluție suitoare a celei mai mari și prețioase industrii a României, întrucât colecția ei formează pentru cercetător un documentar istoric de cea mai serioasă autenticitate [...], calculele, indicațiile și observațiile făcute de această revistă au fost adesea folosite chiar la confecționarea diferitelor dispoziții legislative”²⁵², publicația, plasându-se ca o santinelă avansată a inteligenței latine, la fruntariile orientale ale geniului latin²⁵³.

Subliniem că, în longevitatea sa remarcabilă, această publicație bilunară a avut o singură perioadă de întrerupere, în 1917–1918, impusă de situația creată atunci de mersul operațiunilor militare ale primei conflagrații mondiale,

²⁴⁷ *Mișcarea petrolului. Situația generală*, M.P.R., nr. 8, 15 aprilie 1939, 515–516.

²⁴⁸ *Nicolas Mancash*, M.P.R., nr. 10, 15 mai 1926, p. 944.

²⁴⁹ *Raportul d-lui profesor L. Mrazec...*, p. 989–991. Vezi și L. Mrazec, *op. cit.*, p. 2–4.

²⁵⁰ Th. Ficșinescu, *Cu prilejul unei aniversări*, M.P.R., nr. 8, 15 aprilie 1940, p. 437.

²⁵¹ *Patru decenii de apariție*, M.P.R., nr. 11, 1 iunie 1940, p. 655.

²⁵² M.P.R., Suplimentul din nr. 13, 1 iulie 1940, p. 9.

²⁵³ *Ibidem*, p. 6.

care au culminat cu ocuparea Bucureștiului. De asemenea, remarcăm faptul că forma ei bilingvă româno-franceză a devenit, pentru o perioadă, în timpul a celui de-al Doilea Război Mondial, româno-germană.

Valoarea acestei publicații este probată și de marile personalități ale științei care de-a lungul anilor au semnat în paginile sale: Ludovic Mrazec, Gh. Macovei, P. Poni, Virgil Tacit, L. Edeleanu, C. Alimăneșteanu, A. Saligny, ca și de personalități politice precum: Dim. A. Sturdza, Vintilă I. C. Brătianu, I. Gigurtu.

Prezentarea acestei reviste, aprecierile făcute în epocă, cât și atenția de care ea continuă să se bucure în munca de investigare efectuată de numeroși cercetători în contemporaneitate, ne conferă certitudinea că *Moniteur du pétrole roumain* a fost o publicație cu caracter economic foarte valoroasă. Nu credem că greșim, dacă apreciem, că cercetarea industriei petroliere românești este aproape imposibilă, sau cel puțin fragmentară, fără consultarea acestei colecții. Forma sa bilingvă, circulația ei în străinătate i-au conferit un statut cu totul aparte în publicistica științifică română și internațională.

II.4. Școala de maiștri sondori din Câmpina (1904), un fundament al învățământului petrolier superior

Până la apariția învățământului petrolier sistematizat²⁵⁴, „tarafurile de puțari” au fost depozitarele tainelor săpării și exploatarea puțurilor de

²⁵⁴ Această prezentare constituie contopirea articolelor noastre: Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori din Câmpina (1904–1948)*, „Anuar”, Societatea de Științe Istorice din România, filiala Prahova, nr. 1, Ploiești, 1989, p. 134–140, și Gheorghe Calcan, *Din istoria învățământului superior de petrol*, Buletinul Universității „Petrol – Gaze” Ploiești, vol. XLVII – L (1995–1998), Secția Filologie și Științe socio-umane, Subsecția Științe Socio Umane și Juridice, nr. 20, Ploiești, 1998, p. 41–48, cu unele adăugiri și actualizări. O prezentare rezumativă a acestei școli am realizat-o împreună cu Gabriel Stoian în „Tineret, participare, progres social, Studii și cercetări filiale”, Institutul de Petrol și Gaze Ploiești, nr. 3, 1987, p. 51–52. Școala a mai făcut subiectul unei analize parțiale în studiul lui Ion Ștefănescu, *Contribuții la istoricul învățământului profesional și tehnic petrolier*, „Anuarul Muzeului Tehnic”, București, 1975, și a fost succint prezentată în articolul lui C. Beca, *Școala românească de petrol*, „Mine, Petrol, Gaze”, Organ al Ministerului Minelor, Petrolului și Geologiei, Vol. 37, nr. 10, octombrie 1986, p. 460–461. Recent, acest subiect a fost abordat de Magdalena Banu: *Școala de maiștri sondori și rafinori de la Câmpina 1904 (1904–1950)/ Drilling Foremen School in Câmpina World Premiere 1904 (1904–1950)*, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 2017 – *Prahova Capitală Mondială a Petrolului/ World Capital of Petroleum, 1867–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 49–58.

petrol²⁵⁵. Acest empirism ingenios s-a împletit cu cel al prelucrării incipiente a păcurii și țițeiului²⁵⁶. După saltul spre modernizare realizat de momentul 1857²⁵⁷, dezvoltarea industriei petroliere la începutul secolului al XX-lea²⁵⁸ reclama ca necesitate formarea unei forțe de muncă înalt calificată. Astfel, răspunzând nevoilor timpului, societățile „Steaua Română” și „Steaua Roșie” au creat sporadic chiar de la sfârșitul secolului al XIX-lea (în 1898, cazul primeia) un gen de școli de maiștri sondori, pentru nevoile proprii.

Eforturi hotărâte pentru înființarea pe plan național a unei școli de maiștri sondori au început în anul 1903. La 1 decembrie 1903, C. Alimăneșteanu, Directorul Industriei Comerțului și Minelor, preluând dorința de mare popularitate a reprezentanților industriei petroliere, înainta ministrului Domeniilor raportul de înființare a Școlii de maiștri sondori de la Câmpina.

Raportul arăta că industria petrolieră modernă nu putea fi concepută fără forța de muncă specializată, care i-ar putea ridica mult eficiența. Faptul că specialiștii din străinătate nu aveau cunoștințe și experiență în forarea straturilor românești total deosebite de cele din marile regiuni petrolifere ale lumii, făcea ca munca lor să fie în esență ineficientă, costisitoare, și să ducă la concluzii care să subestimeze valoroasele bogății ale subsolului. Aceste aspecte tehnico-economice impuneau cu necesitate formarea unei școli de maiștri sondori, instruiți pentru condițiile specifice ale subsolului românesc. În plus, argumenta memoriul, „ca chestiune economică avem un mare interes să nu mai plătim lefuri străinilor. Din cei 530 de maiștri sondori [...] peste 300 și în locurile cele mai importante și mai bine plătite sunt străini. Mai mult de 500 de mii lei anual se dau altor neamuri din bogăția subsolului nostru, în loc să facă să prospere câteva sute de familii românești.

Ca chestiune națională e urgentă necesitatea ca la fundamentul unei așa de mari industrii să fie elementul autohton. E chiar anormal și periculos ca o

²⁵⁵ Vezi Gheorghe Buzatu, *România și trusturile petroliere internaționale până la 1929*, Editura Junimea, Iași, 1981, p. 30–31; Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori...*, p. 134.

²⁵⁶ Vezi Gheorghe Calcan, *Początki industrializacji rumuńskiej nafty etapy i pionierzy tego procesu*, „Wiek Nafty”, Bobrka Muzeum, rok XXVIII, Nr. 2 (109) czerwiec 2020, p. 11–19.

²⁵⁷ Vezi Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *Industria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 66–77; Gheorghe Calcan, *160 de ani de industrie petrolieră românească / 160 Years of Romanian Petroleum Industry*, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 2017 – *Prahova Capitală Mondială a Petrolului, World Capital of Petroleum, 1867–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 21–35.

²⁵⁸ Vezi Constantin M. Boncu, *Date noi privind istoricul prelucrării petrolului în România*, București, 1981; Gh. Buzatu, *România și trusturile petroliere internaționale, până în 1929*, Editura Junimea, 1981.

bogație așa de mare să fie și să depindă în părțile ei cele mai importante [...] de elemente străine neamului căruia îi aparțin asemenea bogații”²⁵⁹.

Hotărârile în privința înființării școlii au început să prindă repede contur. La 8 februarie 1904, au fost convocați la București inginerii care lucrau în domeniul minier, pentru a fi consultați asupra anteproiectului înființării școlii, întocmit de Alimăneșteanu. Proiectul propus a fost aprobat cu unele mici modificări. Au fost implicate mari personalități ale domeniului, precum Ludovic Mrazec, Gh. Munteanu Murgoci, Virgil Tacit, I. Tănăsescu²⁶⁰. Era sigur că școala va începe să funcționeze în 1904. Printre elementele de succes ale acestei inițiative nu de puțină importanță a fost faptul că ideea a fost îmbrățișată și susținută și de primul ministru al țării Dim. A. Sturdza. Guvernul înscria în bugetul statului suma de 12 mii lei pentru anul 1904. În primăvara anului 1904, începeau înscrierile pentru această școală.

Deși se prevedea ca școala să funcționeze cu 30 de elevi, datorită marelui număr de cereri din partea societăților petroliere cât și a solicitanților, în primul an de studiu au fost înscriși 67 de elevi, iar un număr apreciabil de cereri a fost respins.

Elevii înscriși au fost repartizați la diferite societăți petroliere pentru a lucra 6 luni după care începeau studiile teoretice. Dintre profesorii desemnați să țină cursuri la Școala de maiștri sondori din Câmpina se evidențiau la geologie doctorii Mrazec și Munteanu Murgoci, la aritmetică ing. Barbacioru, la desen ing. V. Tacit²⁶¹.

La 1/14 decembrie 1904, într-un cadru festiv se inaugura începerea cursurilor teoretice ale Școlii de maiștri sondori din Câmpina. În discursul rostit cu această ocazie, C. Alimăneșteanu arăta că: „În succesiunea timpurilor venim pe lume al patrulea centru mare de exploatare la un interval destul de îndepărtat de predecesorii noștri într-un timp de progrese tehnice, pentru ca să nu tragem în organizarea noastră tot profitul ce experiența antemergătorilor ne poate da.

Ar fi o greșeală neiertată și n-am merita titlul de oameni ai vremurilor prin care trecem dacă n-am fi înțeles, nici azi, rolul covârșitor ce-l are maestrul sondor, ca factor de izbândă bună rânduială în efectuarea lucrărilor de sondare”²⁶². Subliniind că în medie costul săpării unei sonde este

²⁵⁹ *Înființarea Școlii de maiștri sondori*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 1, 1904, p. 9–10. Vezi și Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori ...*, p. 135.

²⁶⁰ Magdalena Banu, *op. cit.*, p. 52.

²⁶¹ Vezi și Muzeul Național al Petrolului, Ploiești, Fond V. Tacit.

²⁶² *Înființarea Școlii de maiștri sondori*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 29, 1905, p. 907–909. Vezi și Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori ...*, p. 136.

de 4 ori mai mare decât în America, aproape îndoit decât în Galiția, mult mai scump decât în Caucaz, Alimăneșteanu arăta că: „numai când țara va număra sute și mii de maiștri sondori [...] bine pregătiți și disciplinați numai atunci vom putea spune că suntem pregătiți să înfruntăm orice greutăți”, în sondarea straturilor argiloase, marmoase, cu nisipuri fine a presiunilor așa de mari, a strâmbărilor de coloană și a accidentelor atât de specifice zonei românești.

Adresându-se direct elevilor, oratorul preciza: „Domnia voastră, elevi veți ști, mai ales primele serii că aveți o mare răspundere. Cu dumneavoastră nu e vorba numai de asigurarea viitorului fiecăruia, ci sunteți astăzi și veți fi încontinuu apostolii unei cauze mult mai sfânte. E vorba de participarea elementului național la înfruptarea din aceste comori apărute de moși și strămoși, e vorba de afirmarea elementului românesc ca factor destoinic capabil să participe într-o largă măsură la punerea în valoare a însemnatelor bogății ce reprezintă exploatarea petrolului”²⁶³.

Câtă speranță, temeinicie, seriozitate s-a pus în înființarea școlii de maiștri sondori o dovedește însuși regulamentul școlii. Regulamentul arată că pentru cursul practic numărul elevilor era nelimitat iar pentru cel teoretic el era de maxim 60, din care 15 erau bursieri. Recrutarea elevilor se făcea dintre tinerii de la 18 ani în sus, absolvenți ai școlilor de meserii, cursurilor liceale și comerciale, absolvenți a cel puțin patru clase gimnaziale sau liceale, sergenți din geniu, artilerie marină lăsați la vatră, care aveau cel puțin două clase gimnaziale sau liceale.

Durata de școlarizare era de 22 luni în care primele 6 luni erau destinate practicii, următoarele 10 luni învățământului teoretic, iar ultimele 6 luni atât completării exercițiilor și dexterităților practice cât și cunoștințelor teoretice. „Învățământul practic în cele 6 luni constă într-un regim de lucru normal, la care practicantul este supus ca oricare lucrător de la sonde, fără nici o deosebire și nici o excepție sau favoare”.

Pentru a intra la cursul teoretic de 10 luni, după practica primelor 6 luni, elevii urmau să îndeplinească următoarele condiții:

1. să obțină certificat de la șeful exploatării unde au efectuat lucrul practic din care să rezulte aptitudinea, buna purtare și sânguința lor în muncă;
2. să prezinte un memoriu amănunțit cu descrierea lucrărilor pe care le-au executat;
3. să reușească la examenul de intrare care era susținut la aritmetică, geometrie și fizică.

²⁶³ *Ibidem.*

Examenul de admitere pentru cursul teoretic era programat între 1–15 septembrie. Cursurile se desfășurau între 15 septembrie și 15 iulie. Urma examenul de absolvire a ciclului teoretic, programat între 15 și 20 iulie. În continuare se desfășurau ultimele 6 luni de practică după care cu certificat din partea direcțiunii exploatării unde elevii făceau practică, cu un memoriu detaliat conținând toate lucrările practice executate în perioada aceasta, tratând toate accidentele prezentate lor, precum și modul acestora de clasificare prin scheme și desene, elevii se puteau înscrie la examenul final de obținere a diplomei de maistru sondor. Acest examen se desfășura în luna februarie, dura 5 zile și erau declarați reușiți elevii care obțineau medii între 5 și 10.

Elevii care nu satisfăceau condițiile examenului final, primeau certificat cu studiile făcute, având dreptul după alte 6 luni de practică să se prezinte la un al doilea și ultim examen. Nu era admisă nici un fel de absență atât la pregătirea practică cât și la cea teoretică. Cazurile speciale, ca de exemplu îmbolnăvirile, intrau direct în competența Ministerului, care hotăra dacă elevul mai putea sau nu continua studiile. Pentru urmărirea frecvenței cât și pentru anumite însemnări se înființau carnete „asemenea livretelor militare de serviciu”.

Lecțiile profesorilor trebuiau să fie metodice, să corespundă scopului urmărit prin înființarea școlii, prelegerile să se facă cât se poate de elementar și în limitele programei. „Nici o teorie ca să le întunece calea și să-i facă să uite că menirea lor e de a fi maiștri sondori și nimic mai mult”²⁶⁴. Obiectele de studiu erau următoarele: Aritmetică, Geometrie, Arta sondorului, Sondajul cu prăjini, Sondajul cu funia, Desenul, Combustibilul, Noțiuni de legislație minieră, Mecanică și fizică, Cazanul cu vapori, Contabilitate, Diverse²⁶⁵. Simpla lecturare a programei fiecărei materii impresionează prin vastitatea, minuțiozitatea, competența, trăinicia, realismul și spiritul practic al cunoștințelor ce urmau a fi predate.

Pe parcursul școlarizării, elevii primeau o indemnizație de 500 de lei plătită de stat și de întreprinderile unde aceștia efectuau practica. După terminarea cursurilor, absolvenții aveau obligația de a lucra încă un an și jumătate în calitate de ajutor de maistru sondor²⁶⁶.

Odată înființată, școala și-a continuat cursul firesc al afirmării și dezvoltării. Astfel, în 1906, a avut loc serbarea distribuirii diplomelor primei promoții de 56 maiștri sondori. În anii următori s-au produs unele modificări ale

²⁶⁴ *Inaugurarea Școlii de maiștri sondori*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 24, 1904, p. 987 și urm. Vezi și Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori...*, p. 137.

²⁶⁵ Gheorghe Calcan, *Din istoria învățământului superior...*, p. 44.

²⁶⁶ Magdalena Banu, *op. cit.*, p. 52–53.

regulamentului școlar care au vizat fie lărgirea și ușurarea accesului elevilor în această școală, fie creșterea eficienței instruirii practice. Absolvenții școlii au înființat în 1906, „Asociația maiștrilor sondori absolvenți ai Școlii din Câmpina”, care în anul 1913, edita revista „Sondorul”, chiar în acest oraș²⁶⁷.

În 1910, Școala de maiștri sondori ajungea să aibă 5 secții: secția maiștrilor sondori înființată în 1904, a fochiștilor înființată în 1908, a rafinorilor sau maiștrilor de rafinărie, a maiștrilor de ateliere, a montatorilor și a mașiniștilor înființate în 1910, reunind 51 de elevi în totalitate.

Școala și-a ținut cursurile într-un local închiriat. În timpul războiului mondial școala nu a mai funcționat. Ea și-a reînceput activitatea la 1 februarie 1919, în localul școlii primare, localul vechi fiind distrus. Prin strădaniile unui grup de inițiativă și cu ajutorul câtorva societăți petroliere s-a cumpărat un local propriu²⁶⁸. Acest imobil a aparținut omului de afaceri Gh. Sfetescu, și a fost prima casă iluminată electric din oraș²⁶⁹.

Inaugurarea noului local „care este o podoabă a orașului Câmpina”²⁷⁰ s-a făcut într-un cadru solemn în prezența autorităților locale și reprezentanților ministerului de resort în anul 1924. Cu această ocazie s-a hotărât ca școala să poarte numele celui care a depus atât de mult zel la înființarea ei: Ing. C. Alimăneșteanu. Un bust al acestuia a fost dezvelit într-o atmosferă festivă în anul 1937²⁷¹.

Inginerul D. Rusu Abrudeanu, secretarul general al Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră ținea să sublinieze: „Alimăneșteanu a fost cel care a văzut clar că nu poate exista o industrie minieră românească, până nu există un corp tehnic românesc și de aceea a făcut tot ce a putut pentru introducerea elementelor românești în industrie. Tot el a fost cel care a văzut, că rolul capitalului străin nu este acela de a acapara bogăția subsolului nostru, în speță cea a petrolului, *ci numai de a colabora la dezvoltarea acestei industrii*”²⁷² (subl. în text).

²⁶⁷ Arhiva Colegiului Tehnic „Lazăr Edeleanu”, Ploiești, Dosar Monografia școlii, Gh. Furduescu, *Pregătirea personalului tehnic mediu și inferior în industria de petrol*, extras din „Moniteur du petrole roumain”, lunile III–IV, 1946, p. 96. Vezi și „Sondorul”, an I, nr. 3, Câmpina, 1 mai 1913.

²⁶⁸ Școala de maiștri sondori, rafinori și maiștri sondori șefi din Câmpina, „Annales des mines de Roumanie”, nr. 5, 1937, p. 187.

²⁶⁹ Magdalena Banu, *op. cit.*, p. 55.

²⁷⁰ *Clădirea cu grifoni/ Casa cu grifoni*, astăzi Primăria orașului Câmpina.

²⁷¹ A se vedea „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 12, 1937, p. 987–988. Vezi și Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori...*, p. 138.

²⁷² *Festivitatea dezvelirii bustului lui C. Alimăneșteanu la Școala de maiștri sondori din Câmpina*, „Annales des mines de Roumanie”, nr. 7, 1937, p. 285–286.

În anul 1919, se înființau trei secții pregătitoare pentru admiterea la Școala de maiștri sondori la Câmpina, Moreni și Buștenari. Secția de la Buștenari a funcționat până în 1928, când a fost desființată, iar elevii transferați la Câmpina. Secția de la Moreni a devenit în 1930, Școală independentă de maiștri sondori (în anul 1946, ea încă funcționa). În 1932, la Câmpina s-a înființat o nouă secție pentru maiștri sondori șefi²⁷³.

De-a lungul timpului s-au produs o serie de modificări în regulamentul de funcționare al școlii. Monitorul petrolului oferă informații despre aceste ajustări în anii 1930 și 1937. În anul 1937, școala apărea cu titulatura: Școala de maiștri sondori și maiștri rafinori Câmpina. Școala avea acum două secții, la Câmpina și la Moreni. Cursurile școlii s-au aprofundat în anul 1938, prin adăugarea unui curs de perfecționare de doi ani pentru maiștri sondori șefi²⁷⁴.

În 1942, Școala de maiștri sondori de la Câmpina a fost mutată la Ploiești, localitate așezată mai central față de șantierele petroliere și de rafinării, și astfel, mai accesibilă elevilor²⁷⁵.

Prin legea 524, din 5 iulie 1945, secțiile de maiștri sondori și conducători au fost transformate în școli de subingineri. Legea impunea condiția pentru candidații acestor noi școli să fie absolvenți a șase clase de liceu teoretic, comercial ori industrial. Erau admiși în școlile de subingineri, și maiștri diplomați ce aveau la bază cursul inferior de liceu²⁷⁶.

În noul context, la 15 septembrie 1945, „după o muncă asiduă de pregătire și organizare” în prezența autorităților centrale și locale se deschideau cursurile *Școlii de subingineri sondori și rafinori Ploiești*. În alocuțiunea sa, inginerul Tudor Ionescu, ministrul Minelor și Petrolului sublinia importanța industriei chimice și a rafinajului în evoluția viitoare a economiei naționale, îndemnând elevii „să-și îndrepte toată râvna lor pentru perfecționarea acestei industrii”. S-a evidențiat rolul pe care trebuia să-l joace subinginerul în industria de petrol, umplând golul care există între inginer și mastru în funcționarea acestei importante industrii. După cuvântul Directorului

²⁷³ Arhiva Colegiului Tehnic „Lazăr Edeleanu”, Ploiești, Dosar Monografia școlii, Gh. Furduescu, *op. cit.*, p. 96.

²⁷⁴ *Curs de perfecționare pentru formarea maiștrilor sondori șefi*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 21, 1938, p. 1736; „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 7, 1930, p. 418; „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 23, 1937, p. 1835.

²⁷⁵ Arhiva Colegiului Tehnic „Lazăr Edeleanu”, Ploiești, Dosar Monografia școlii, Gh. Furduescu, *op. cit.*, p. 96. Vezi și Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori...*, p. 138.

²⁷⁶ Arhiva Colegiului Tehnic „Lazăr Edeleanu”, Ploiești, Dosar Monografia școlii, Gh. Furduescu, *op. cit.*, p. 96.

Gh. Furduescu, inginerul Liviu Codarcea a realizat lecția de deschidere a cursului de chimie a petrolului²⁷⁷.

Cursurile școlii de subingineri durau patru ani. Primul an era rezervat în genere practicii la întreprinderile petroliere. O zi pe săptămână erau organizate cursuri de inițiere. Anul al doilea era destinat cunoștințelor teoretice generale. Anii trei și patru erau prevăzuți specializării concrete în sondaj și rafinaj. Programul cuprindea 18 ore de cursuri pe săptămână în care erau incluse și studiile cu caracter practic și experimental. Vara erau prevăzute două luni de practică. În corpul didactic (17 profesori) figurau doi doctori în științe: Ioan Prodrom (chimist) și M. Ionescu Balea (geolog)²⁷⁸.

În anul școlar 1945–1946, școala funcționa cu un număr total de 254 elevi repartizați astfel: 47 la secția subingineri sondori, 60 la secția subingineri rafinori, 88 la secția de maiștri sondori, 59 la secția maiștri rafinori²⁷⁹. În această structură, școala a funcționat la Ploiești în localul din Bulevardul Independenței nr. 15 (casa Orăscu)²⁸⁰ până la reforma învățământului din anul 1948, (păstrând totuși vechea ștampilă a Școlii de maiștri sondori din Câmpina)²⁸¹.

Gh. Furduescu sublinia în anul 1946, care erau cele mai stringente trebuințe ale noii școli. Erau necesare ateliere și laboratoare. Cu greutate se realizase un laborator de chimie, dar mai era nevoie de un amfiteatru, un muzeu geologic, o sală de topografie, o sală de desen, un laborator de fizică, un nou laborator de chimie, ateliere mecanice, atelier electric, o sală a aparatelor de sondaj, o bibliotecă etc. Lista continua cu săli de cursuri, dormitoare, baie, spălătorie, cantină, infirmerie, sală de gimnastică, locuințe pentru personalul administrativ și auxiliar.

Concluzia la care ajungea directorul era că localul care îi aparținea școlii era departe a fi corespunzător, iar terenul insuficient pentru noi adăugiri. Singura soluție viabilă era „achiziționarea unui teren și construirea unei clădiri corespunzătoare tuturor acestor necesități”²⁸². Pentru aceasta era nevoie

²⁷⁷ *Ibidem.*

²⁷⁸ *Ibidem.*

²⁷⁹ Arhiva Colegiului Tehnic „Lazăr Edeleanu”, Ploiești. A se vedea registrele matricole 1945–1946.

²⁸⁰ *Centrul Școlar de Chimie Ploiești 1948–1973. Scurtă monografie.* În această clădire a funcționat în perioada comunistă Clubul copiilor / Palatul pionierilor, iar în prezent, Poliția Locală Ploiești.

²⁸¹ Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori...*, p. 139.

²⁸² Arhiva Colegiului Tehnic „Lazăr Edeleanu”, Ploiești, Dosar Monografia școlii, Gh. Furduescu, *op. cit.*, p. 96.

de sprijinul Ministerului Minelor și Petrolului în care Gh. Furduescu își punea toată speranța.

Estimăm că situația precară a bazei tehnico-materiale a Școlii de subingineri de la Ploiești a fost una din cauzele care au determinat desființarea acesteia în 1948²⁸³. În anul 1948, la București se puneau bazele învățământului superior petrolier românesc, care în 1967, a fost transferat la Ploiești sub titulatura de Institutul de Petrol și Gaze unde funcționează astăzi Universitatea „Petrol-Gaze” din Ploiești. Între Școala de maiștri sondori de la Câmpina și Universitatea „Petrol-Gaze” din Ploiești există o certă și interesantă filiațiune²⁸⁴.

Înființarea Școlii de maiștri sondori din Câmpina în 1904 s-a înscris ca un element calitativ în istoria învățământului tehnic românesc. Acest episod a fost strâns legat de necesitățile vieții economice ale timpului și a avut un puternic caracter practic.

Modul de organizare și funcționare a școlii dovedește temeinicia, exigența și competența învățământului românesc în calificarea forței de muncă atât de necesare industriei naționale.

Promoțiile de absolvenți ai acestor școli (1949 maiștri sondori, 133 maiștri rafinori, 289 maiștri sondori șefi până la anul 1945)²⁸⁵, printr-o muncă tenace depășind nu puține impasuri și greutăți, au îmbogățit de-a lungul anilor experiența tehnică a exploatării acestei prețioase bogății care este „aurul negru” al țării, constituind promotorii creșterii producției petrolifere românești. Demn de reținut este faptul că o parte din absolvenții Școlii de maiștri sondori de la Câmpina au fost angajați să lucreze în străinătate.

²⁸³ Prin lege, în 1948, Școala de la Ploiești a fost transformată în Școala tehnico-minieră de prelucrare a petrolului și metalurgie. În anul școlar 1949–1950, numele școlii s-a schimbat în Școala medie tehnică de petrol Ploiești. Sub această denumire școala a funcționat până în 1955. Ea continua să utilizeze localul din B^{-dul} Independenței nr. 15. În anul școlar 1950–1951 școala s-a mutat în localul Liceului nr. 2 (azi Colegiul Național „Mihai Viteazul”). În 1955 prin lege, H.C.M. 19/1955 școlile medii tehnice au fost desființate și transformate în școli profesionale. Astfel, școala a devenit Centrul Școlar de Petrol Chimie Ploiești. În 1957 școala s-a mutat definitiv în localul actual din B^{-dul} Petrolului nr. 14 unde funcționează în prezent Colegiul Tehnic „Lazăr Edeleanu”, fost Liceul Industrial Nr. 4 (*Centrul Școlar de Chimie Ploiești...*).

²⁸⁴ Detalii despre această filiațiune pot fi observate în studiul nostru: Gheorghe Calcan, *Din istoria învățământului superior românesc de petrol: Universitatea Petrol și Gaze din Ploiești – Prezențe basarabene*, în S. Musteață, (ed.), *O istorie multidimensională a carierelor universitare: instituții, rețele sociale, biografii*, Chișinău, Editura ARC, 2017, p. 154–170. Acest studiu este integrat volumului de față.

²⁸⁵ Arhiva Colegiului Tehnic „Lazăr Edeleanu”, Ploiești, Dosar Monografia școlii, Gh. Furduescu, *op. cit.*, p. 96. Vezi și Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori...*, p. 139.

Astfel, în 1937, în Irak lucrau șase maiștri sondori, în Borneo trei, în Italia trei, în Marocul francez trei și zece lucrători sondori²⁸⁶.

Prin înființarea școlii de maiștri sondori de la Câmpina se încuraja instantaneu promovarea elementului autohton în punerea în valoare a unuia din cele mai prețioase bogății ale subsolului național. Odată întemeiată, școala s-a dezvoltat și consolidat permanent, demonstrând experiența și tradiția societății românești în acest domeniu. Ea a fost prima școală de acest gen din lume²⁸⁷.

Școala de maiștri de la Câmpina-Ploiești și apoi cea de subingineri sondori și rafinori de la Ploiești marcau pași calitativi în evoluția învățământului petrolier românesc. Alegerea Câmpinii, în nici un fel contestată, și apoi a Ploieștiului ca loc de reședință al noilor școli, era o recunoaștere spre satisfacția prahovenilor, a potențialului economic al acestei zone, care atunci, ca și acum, tindea spre vârful piramidei economice a societății românești iar, în arc peste timp, Câmpina și Ploieștii unesc două piscuri ale învățământului românesc de petrol.

II.5. Cel de al treilea Congres Internațional de Petrol, București, 1907

1. Introducere

Deși petrolul a fost cunoscut și utilizat încă din antichitate, inclusiv în spațiul românesc²⁸⁸, extracția petrolieră a intrat într-un ritm al producției și prelucrării alerte în special din a doua jumătate a secolului al XIX-lea²⁸⁹. Astfel, dacă în anul 1857 România înregistra în premieră mondială, în

²⁸⁶ Școala de maiștri sondori, rafinori și maiștri sondori șefi..., p. 189. Pentru practica specialiștilor în industria minieră vezi Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 129–130.

²⁸⁷ Ion Ștefănescu, *Prezentare orală la festivitatea împlinirii a 25 de ani de la înființarea Muzeului Național al Petrolului*, Ploiești, 8 decembrie 1986.

²⁸⁸ Gh. Buzatu, *A history of Romanian Oil, I*, Mica Valahie Publishing House, București, 2004, p. 33.

²⁸⁹ Partea de început a acestui studiu (subtitlurile 1, 2.1 și 2.2), a fost susținută și apoi publicată, astfel: Gheorghe Calcan, *The Organization of the Third International Petroleum Congress in Bucharest, 1907*, „Mircea cel Bătrân” Naval Academy, Sea-Conf 2016, 2nd International Conference, Full text, „Mircea cel Bătrân” Publishing House, Constanța, May 12th–14th, 2016, (CD), Scientific Bulletin, Volum XIX–2016, Issue 1, Published by „Mircea cel Batran” Naval Academy Press, Constanța, Romania. A se vedea și Sea-Conf 2016, 2nd International Conference, Constanța, May 12th–14th, 2016, Book of Abstracts, „Mircea cel Batran” Publishing House, Constanța, 2016, p. 83–84.

mod oficial, cea dintâi producție petrolieră națională, cu un total de 275 de tone²⁹⁰, în anul 1900, producția ajungea la 250000 de tone, crescând de peste 900 de ori. Ritmul acestei creșteri a continuat, România realizând în anul 1913 o producție de 1885619 tone de petrol, ceea ce reprezenta o creștere de peste șapte ori față de anul 1900. Prin această producție România se situa pe locul al patrulea în lume după SUA, Rusia și Mexic²⁹¹. Producția petrolieră a României a continuat să crească atingând maximul perioadei interbelice în anul 1936, cu o producție de 8784000 tone, menținându-se în ierarhia fruntașă mondială²⁹².

În acest context era deplin justificat interesul pe care l-au manifestat investitorii străini față de spațiul românesc. Prin reciprocitate, mediul românesc găsea oportunitatea inserării în circuitul internațional de valori materiale și spirituale. O concretizare aparte a acestei situații a constituit-o desfășurarea celui de al III-lea Congres Internațional de Petrol, la București, în anul 1907.

2. Al III-lea Congres Internațional de Petrol

2.1. Din istoricul congresului

Istoria celui al III-lea Congres Internațional de Petrol a început, de fapt, în anul 1900, când la Paris s-a organizat primul congres. Aici a fost prezentă și o delegație română care s-a remarcat prin calitatea expunerilor lui C. Alimăneșteanu, E. Edeleanu, inginerului Petreanu și mai ales printr-o expoziție referitoare la petrolul românesc. Succesul înregistrat de prezența românească a determinat congresul să decidă ca cel de al doilea congres să se desfășoare în România. Hotărârea a stârnit un real entuziasm în rândurile specialiștilor. Au fost anunțate cele mai înalte foruri decizionale și s-a obținut adeziunea inclusiv a regelui Carol I²⁹³.

²⁹⁰ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.-Tr., Mocuța, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 68.

²⁹¹ Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 43.

²⁹² Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 112, 152–153. Cea mai mare producție petrolieră a României s-a obținut în anul 1976, ajungându-se la 15100000 tone (Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.-Tr., Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 470). După prăbușirea comunismului, producția petrolieră a scăzut dramatic, înregistrând spre exemplu, în anul 2012, un total de 4129000 tone (România, Institutul Național de Statistică, National Institute of Statistics, *Anuarul Statistic al României, 2012, Romanian Statistical Yearbook*, p. 497).

²⁹³ Gheorghe Calcan, *Din istoricul celui de al III-lea Congres Internațional de Petrol București 1907*, „Anuar”, Arhivele Naționale Direcția Județeană Prahova, Fundația pentru Istoria Prahovei, Societatea de Științe Istorice – Filiala Prahova, vol. VIII, Ploiești, 1996, p. 160.

Încă din toamna lui 1900, s-a ales un comitet de pregătire al congresului și chiar a fost schițat un program. S-a avansat oportunitatea desfășurării congresului pentru luna septembrie a anului 1902. *Monitorul petrolului* și factorii industriali au depus eforturi consistente pentru organizarea evenimentului. Din a doua jumătate a anului 1901, lucrurile nu au mai înaintat însă la fel de convingător. Atitudinea factorilor politici a fost rezervată. Primul ministru, Dimitrie A. Strurdza manifesta prudență în primăvara lui 1902: „deoarece la acest congres urmează să participe savanții lumii întregi” era bine „ca lucrurile să nu fie grăbite”²⁹⁴. Congresul a fost amânat cu încă un an, septembrie 1903. Lucrurile nu au înaintat însă. Tranșarea acestei probleme s-a făcut în parlament când în primăvara anului 1903, ministrul Domeniilor a spus răspicat: „Congresul nu se va ține”. Acesta a invocat pe lângă constrângerile financiare și necesitatea unei bune organizări a acestuia întrucât „Noi nu suntem din acele țări în care congrese științifice și economice să fi avut loc”²⁹⁵.

Decizia a fost comunicată comisiei internaționale de la Paris care a decis ca cel de al doilea congres să fie organizat în anul 1905, la Liège, în Belgia. Și de această dată delegația română a impresionat prin calitatea materialelor prezentate (Mrazec, Edeleanu, Alimăneșteanu) și prin singura expoziție a petrolului organizată la congres. S-a hotărât din nou ca următorul congres să fie organizat în România. În țară, s-a avansat posibilitatea organizării congresului în anul 1906, odată cu sărbătorirea Jubileului regal. Timpul insuficient pregătirii, a impus ca acest congres să fie programat pentru a doua parte a anului 1907. În 1906, nu s-au înregistrat totuși prea multe lucruri concrete în organizarea congresului. În 1907, lucrurile s-au schimbat fundamental²⁹⁶.

2.2. Organizarea celui de al III-lea Congres Internațional de Petrol

Încă din primul număr al anului 1907, *Monitorul petrolului* își informa cititorii despre stadiul pregătirii viitorului congres. Acesta urma să se desfășoare spre toamnă sub patronajul prințului moștenitor Ferdinand. Expoziția dedicată industriei petroliere era deja gata. Ea conținea instrumente, aparate utilizate în extracția și prelucrarea petrolului și date privind evoluția acestei industrii. Congresul urma să cuprindă trei secțiuni: 1. Geologia, explorarea și exploatarea; 2. Chimia și tehnologia petrolului; 3. Legislație și comerț.

²⁹⁴ *Congresul petrolului*, „Moniteur des interets pétrolières roumaine”, III, 5/18 mars 1902, p. 185–186.

²⁹⁵ *Congresul internațional de petrol*, „Moniteur des interets pétrolières roumaine”, III, 20 avril/30 mai 1903, p. 231–233.

²⁹⁶ Gheorghe Calcan, *Din istoricul celui de al III-lea Congres Internațional de Petrol...*, p. 161.

Se adresa invitația celor interesați de participarea la congres să contacteze Laboratorul de mineralogie al Universității București²⁹⁷.

În străinătate interesul pentru acest eveniment era mare. În martie 1907, *Monitorul petrolului* publica lista a peste 40 de personalități recunoscute, din 14 țări, care doreau să se implice în derularea lucrărilor congresului²⁹⁸. În unele țări se constituiau Comitete naționale²⁹⁹, iar acolo unde acestea existau, ele se reuneau pentru discutarea participării la congres. Persoanele desemnate pentru a participa la acest eveniment erau industriași, experți, profesori universitari, înalți funcționari ai ministerelor de resort etc.³⁰⁰. Comitetul italian, spre exemplu, arăta într-o chemare adresată celor interesați că „Scopul reuniunii nu se mărginește numai la petrol dar se întinde cu deosebire asupra industriei biturilor și asfalturilor și alte chestiuni”, fapt pentru care reuniunea de la București va pune în evidență „interesul însemnat pe care discuțiile și deciziile congresului îl au pentru toți care, prin studiu, prin ocupații profesionale sau prin interese comerciale și industriale se ocupă de industria hidrocarburilor”³⁰¹.

Pentru organizarea și desfășurarea Congresului s-a alcătuit un Comitet național de-a dreptul impresionant. În aprilie încă se lucra la componența acestuia. În luna mai se dădea publicității prima formulă a Comitetului General Român care cuprindea o listă de peste 130 de persoane și instituții³⁰². O circulară redactată în română, germană, franceză și engleză era adresată tuturor producătorilor interni și externi care erau implicați în industria petrolieră românească solicitându-i să se implice în îmbogățirea Expoziției. Erau vizate publicațiile, probele de petrol brut și prelucrat, sistemele și unel-

²⁹⁷ *Congresul internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 1, 1 janvier 1907, p. 6.

²⁹⁸ *Al treilea Congres Internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 8, 10(23) mars 1907, p. 233.

²⁹⁹ Constantin Șerban, *Astra Română, Societate de prestigiu a petrolului românesc în perioada interbelică*, vol. I, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaze”, București, 2006, p. 81.

³⁰⁰ *Congresul de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 8, 10 (23) mars 1907, p. 233; *Congresul internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 10, 1 (14) avril 1907, p. 290–291; *Congresul internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 11, 10 (23) avril 1907, p. 318–319; *Comitetul Congresului de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 14, 10 (23) mai 1907, p. 394.

³⁰¹ *Congresul internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 13, 1 (14) mai 1907, p. 372.

³⁰² *Congresul internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 14, 10 (23) mai 1907, p. 400–402.

tele de sondaj, materialele folosite în construcția conductelor, rezervoarelor, vagoanelor, bidoanelor, planuri de realizare a rafinăriilor, cazane folosite în distilare, lămpi, sobe pentru petrol, aparate etc.³⁰³ Aparatele de dimensiuni mici puteau fi trimise direct, iar cele mari, precum instalațiile, în fotografii și schițe. Scopul era acela de a „satisface cerința ca pe de o parte, congresiștii să poată avea sub ochii lor tot ce e mai nou și interesant în industria petrolului”, iar de cealaltă parte, producătorii să poată fi cunoscuți³⁰⁴.

Apropierea deschiderii congresului făcea ca informațiile despre acest eveniment să devină din ce în ce mai vizibile și mai consistente. Astfel, la 1 iunie 1907, *Monitorul petrolului* plasa informațiile despre congres pe prima pagină. Erau anunțate noile adeziuni din străinătate, numirea unor noi personalități în comitetul român, alcătuirea Ghidului congresului care conținea și unele informații despre România, programul congresului și a Expoziției, excursiile programate, lista participanților etc. Organizatorii contau de pe acum pe succesul viitorului congres remarcând „cu o reală satisfacție că curentul între interesații din țară și cei din străinătate în favoarea Congresului de Petrol crește mereu”³⁰⁵.

Numărul următor al *Monitorului petrolului* publica tot pe prima pagină articolul intitulat *Importanța Congresului Petrolului*, care sublinia faptul că petrolul care devenise „un obiect de studiu și de comerț mondial” justifica organizarea acestui congres. Industria de petrol devenise una dintre cele mai complexe, care producea energia necesară celorlalte industrii, interdependența acestora fiind evidentă. Cuprinderea în activitatea viitorului congres a sferelor științei, industriei și comerțului se arăta astfel a fi la înălțimea provocării epocii. „A reuni la un loc un număr mare de oameni care se regăsesc răspândiți pe toată suprafața globului, și care lucrează toți pentru a studia, a produce, a manufactura ori a distribui petrolul [...], este desigur un lucru foarte folositor industriei petrolului...”³⁰⁶. Articolul sublinia valoarea corpului tehnic românesc implicat în desfășurarea congresului, tocmai ca o garanție a eficienței acestuia. Se puteau astfel surmonta unele din neajunsurile precedentului congres. Congresul de la București avea pentru România, în

³⁰³ *Congresul internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 11, 10 (23) avril 1907, p. 318–319.

³⁰⁴ *Congresul internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 14, 10 (23) mai 1907, p. 402.

³⁰⁵ *Congresul internațional de Petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 16, 1 (16) juin 1907, p. 441–443.

³⁰⁶ *Importanța Congresului Petrolului*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 17, 10 (23) juin 1907, p. 474.

afara câștigului științific și tehnic, și o importanță practică, aceea de a „pune pe congresiști în măsură de a vedea și aprecia bogăția zăcămintelor din România cum și importanța lor viitoare pentru comerțul internațional”³⁰⁷.

Desemnarea lui Anghel Saligny, Președintele Academiei Române ca președinte al viitorului congres a fost favorabil primită de către *Monitor*. Acesta îi făcea o succintă, dar elogioasă prezentare³⁰⁸. El primea din partea Consiliului de Miniștri împuterniciri depline în girarea tuturor afacerilor congresului³⁰⁹. Concomitent, *Monitorul* continua să prezinte activitatea comitetelor naționale ale diferitelor țări și exprimarea adeziunii acestora³¹⁰. Dezbaterile unora din comitete erau extrem de consistente. Spre exemplu, Comitetul englez se adresa guvernului ca acesta să-și desemneze un reprezentant oficial la congres. Comitetul francez delibera asupra subiectelor care să fie abordate de către delegația franceză. Se trasau totodată prioritățile congresului în câteva direcții de interes precum: denumirea produselor petrolifere, a unificării punctului de inflamabilitate etc. Comitetul galițian își trimisese un delegat special la București pentru a culege informații de la fața locului despre viitorul congres. Comitetul german își arăta interesul pentru a tipări toate materialele care urmau să fie prezentate la congres. Se evidențiază implicarea și interesul capitalului și a industriei germane în evoluția industriei petroliere românești³¹¹. Comitetele naționale din străinătate se întruneau cu regularitate, analizau problemele tehnice ori cele cu caracter științific, discutau alternativa sponsorizării de către firme și persoane particulare ori de către stat a participării delegațiilor naționale la congres, realizau corespondența cu comitetul român³¹².

³⁰⁷ *Ibidem*.

³⁰⁸ „D-l Saligny este președintele celei mai înalte instituții culturale din România, ocupă cel mai înalt grad în corpul tehnic al statului, este autorul mărețului pod peste Dunăre la Cernavodă, autorul și executorul portului Constanța, a instalațiilor de export din acel port, cum și a celor mai însemnate lucrări pe care statul le-a făcut în ultimii 20 de ani. Prin lucrările d-sale, d. Saligny a contribuit a crea țării o frumoasă reputație în lumea străină”. (*Congresul internațional de Petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 18, 20 juin (3 juillet) 1907, p. 527).

³⁰⁹ *Congresul internațional de Petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 20, 10 (23) juillet 1907, p. 586.

³¹⁰ *Congresul internațional de Petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 18, 20 juin (3 juillet) 1907, p. 527; *Congresul internațional de Petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 17, 10 (23) juin 1907, p. 495–496.

³¹¹ *Congresul internațional de Petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 21, 23 juillet (2 août) 1907, p. 606–611; *Al treilea Congres Internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 22, 1 (14 août) 1907, p. 634–640.

³¹² *Al treilea Congres Internațional de petrol*, *Organizarea congresului în străinătate*,

La București se proiecta apariția unei ediții speciale a *Monitorului* care să reflecte în exclusivitate lucrările congresului. S-a declanșat activitatea pentru organizarea unui serviciu internațional de presă³¹³. Comitetul român a desfășurat o corespondență extrem de activă și eficientă cu congresiștii. Aceștia erau invitați să-și exprime opțiunea față de program și excursia care preceda deschiderea congresului, li se solicita precizarea punctului de intrare în țară pentru a le fi trimis permisul de liberă circulație pe căile ferate române (cu excepția trenului Orient-Expres)³¹⁴. Cu trei săptămâni înainte de deschiderea congresului, *Monitorul petrolului* republica programul actualizat al Congresului și lista la zi a lucrărilor științifice care urmau să fie prezentate³¹⁵.

Cu două săptămâni înainte de deschiderea congresului, pregătirile intrau în faza finisărilor: un jurnal al congresului urma să apară zilnic în limba franceză, un număr de nouă stenografi urmau să consemneze în franceză, engleză și germană dezbaterile congresului, a fost desemnat un fotograf oficial al congresului, au fost realizate în condiții excepționale și în tiraj limitat două albume care prezentau țara și cele mai interesante regiuni petrolifere ale României, guvernul a pus la dispoziția lui Anghel Saligny toate disponibilitățile financiare necesare. Saligny, însoțit de Ludovic Mrazec și Constantin Alimăneșteanu s-au deplasat în zona petroliferă a Prahovei, unde s-au întâlnit cu prefectul județului și cu alte oficialități din Câmpina și din zonă, asigurându-se de repararea drumurilor și asigurarea celor mai bune condiții de primire a oaspeților străini. S-a publicat planul Universității București cu indicarea celor 11 săli rezervate congresului³¹⁶. Întrucât numărul celor înscriși din străinătate a fost mult mai mare decât locurile disponibile, delegații români au renunțat la excursiile din zona petroliferă³¹⁷.

„Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 23, 10 (23 août) 1907, p. 665–670.

³¹³ *Congresul internațional de Petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 20, 10 (23) juillet 1907, p. 586.

³¹⁴ *Al treilea Congres Internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 12, 20 avril (3 mai) 1907, p. 339.

³¹⁵ *Al treilea Congres Internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 22, 1 (14 août) 1907, p. 634–640.

³¹⁶ Repartiția acestora era următoarea: sălile nr. 1 și 2 pentru Secretariat și Informații, 3 Casieria, 4 Vestiarul, 5 Casa, 6 Presa, 7 Telefonie, 8 Ședințele Secțiunii I, 9 Ședințele Secțiunii a II-a, 10 Ședințele Secțiunii a III-a, 11 Comitetul. (*Al treilea Congres Internațional de petrol, Organizarea congresului în străinătate*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 23, 10 (23 août) 1907, p. 669).

³¹⁷ *Al treilea Congres Internațional de petrol, Organizarea congresului în străinătate*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 23, 10 (23 août) 1907, p. 665–670.

Expoziția a fost organizată și structurată în următoarele sectoare: 1. Lucrările geologice și de geniu ale petrolului; 2. Aparatele și sistemele de sondaje; 3. Magazinajul și transportul; 4. Tehnologia și Chimia petrolului; 5. Întrebunțarea petrolului în iluminat, tipuri de lămpi, carburanți și aparate; 6. Motoare cu petrol și benzină; 7. Comerț și statistică; 8. Diverse³¹⁸. *Monitorul petrolului* realiza prezentarea acestora în detaliu. Oferim un mic fragment: „În galeria principală Comisia de petrol a expus două vitrine cu fosile, scoici și roci.

La dreapta intrării se află o miniatură a portului de petrol și a rezervoarelor din Constanța. Ceva mai încolo se văd lucrările Căilor Ferate Române și expoziția Regiei Monopolurilor Statului și interesantele lucrări ale Institutului Geologic Român și ale Școlii de poduri și șosele ...”³¹⁹.

Între obiectivele importante pe care și le-a propus Congresul de la București se evidențiau: unificarea metodelor de măsurare și analiză a petrolului, a punctului de inflamabilitate, definirea diferitelor produse obținute prin rafinarea petrolului etc.³²⁰

Numărul *Monitorului* care preceda deschiderea congresului aducea mulțumiri comitetului internațional implicat în organizarea evenimentului de la București. În acest comitet erau 39 de persoane reprezentând 13 națiuni³²¹. „Țara noastră se consideră foarte onorată de a vedea întruniți pe pământul ei pe reprezentanții uneia din cele mai importante industrii din lume”³²². Publicația reda componența Comitetului român de organizare. Congresul se desfășura sub înaltul patronaj al Prințului moștenitor Ferdinand, Președintele de onoare era ministrul Domeniilor, Anton Carp, iar Președintele executiv era Anghel Saligny. În rândul celor opt vicepreședinți se aflau Vintilă Brătianu, primarul Bucureștiului, L. Mrazec, L. Edeleanu și directorii unor importante societăți petrolifere. Secretarul general era C. Alimăneșteanu, inginer șef, deputat. Secretarii celor trei secțiuni ale Congresului au fost desemnați G. Murgoci, I. Tănăsescu și C. Osiceanu. Dimitrie A. Sturdza,

³¹⁸ *Ibidem*, p. 668–669.

³¹⁹ *Expoziția petroliferă de la Filaret*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 30, 1(14) septembre 1907, p. 803.

³²⁰ *Al treilea Congres Internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 22, 1(14) août 1907, p. 634.

³²¹ România era reprezentată de C. Alimăneșteanu, L. Edeleanu, L. Mrazec. Celelalte națiuni reprezentau: Austria, Galiția, Ungaria, Franța, Algeria, Olanda, Italia, Rusia, Suedia, Statele Unite, Anglia, Belgia (*Deschiderea celui de al III-lea Congres internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 24, 20 aout/ 2 septembre 1907, p. 689).

³²² *Ibidem*.

primul ministru al țării alături de alți foști prim miniștri, miniștri ori personalități ale vieții publice se aflau în rândul celor 12 membri de onoare ai comitetului (G. Gr. Cantacuzino, Emil Costinescu, I. Kalinderu, P. P. Carp, P. S. Aurelian, Ion Lahovari, Petre Poni, C. Istrati, B. Missir, C. I. Stoicescu, N. Filipescu)³²³. Peste 120 de alte personalități reprezentând guvernul (miniștri, precum Grigore Antipa), societăți petroliere și asociații profesionale (N. Cantacuzino, L. Catargiu, V. Iscu, V. Tacit, C. Toroceanu, Duiliu Zamfirescu), rectorii, decani și profesori de la Universitățile și facultățile din București și Iași (Grigore Ștefănescu, Saba Ștefănescu, Obreja, I. Simionescu, M. Longinescu), primarii din București, Ploiești, Câmpina, Constanța, Giurgiu și Tîrgoviște, prefectii județelor Ilfov, Prahova, Vlașca, Constanța, Dâmbovița și Bacău, reprezentanții Camerelor de Comerț, ai celor mai reprezentative bănci au fost coopțați ca membri ai comitetului de organizare³²⁴.

Sub raportul înscrierilor la congres, acestea erau de ordinul sutelor, peste 300 de persoane din 17 țări³²⁵ și aproximativ 500 din țară. Comitetul de organizare a emis 838 de legitimații (cărți de membru al congresului). Din străinătate, cea mai mare înscriere o realiza Austro-Ungaria cu aproximativ 90 de persoane. Unele țări aveau reprezentanți guvernamentali: Austria, Germania, Belgia, Franța, Ungaria. Între invitați se aflau profesori universitari, reprezentanți ai societăților petroliere, industriași (însoțiți uneori de soțiile acestora) etc. În rândul invitaților români figurau: C. Angelescu, Alexandru Averescu, I. I. C. Brătianu, C. Barbacioru, P. Bujor, C. Bacalbașa, Emil Botta, C. C. Costa – Foru, Luca Elefterescu, Spiru Haret, D. Hurmuzescu, I. C. Istrati, Stelian Popescu, Max Schapira, I. Tănăsescu, Virgil Toroceanu, Virgil Tacit etc.³²⁶.

2.3. Programul și desfășurarea Congresului

Programul Congresului a fost foarte bine realizat, complex, echilibrat și diversificat. Activitățile acestuia au început în data de 22 august și s-au încheiat în 2 septembrie. Lucrările propriu zise ale congresului s-au desfășurat

³²³ Constantin Șerban, *op. cit.*, p. 82.

³²⁴ *Deschiderea celui de al III-lea Congres internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 24, 20 août (2 septembre) 1907, p. 692.

³²⁵ Austria, Germania, Anglia, Belgia, Bulgaria, Canada, Franța, Statele Unite, Guatemala, Italia, Mexic, Ungaria, Țările de Jos, Portugalia, Rusia, Serbia, Suedia (*Ibidem*, p. 694–696).

³²⁶ *Ibidem*, p. 694–699. Vezi și *Ouverture officielle du Congrès*, „Journal du III-ème Congrès du Pétrole”, No. 2, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congrès, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 26, 26 août (8 septembre) 1907, p. 725–737.

între 26 și 31 august 1907³²⁷. Vom realiza în continuare derularea activităților reuniunii. Înainte de începerea propriu zisă a lucrărilor Congresului, organizatorii au oferit posibilitatea ca un număr de 60 de persoane să participe la o excursie tematică. Acești participanți au fost invitați în după amiaza zilei de 22 august, la Universitatea din București să audieze o conferință susținută de Ludovic Mrazec despre geologia și resursele minerale ale regiunii care urma să fie vizitată. Excursia s-a desfășurat pe parcursul a trei zile (23, 24 și 25 august) în regiunile petrolifere ale Prahovei (Băicoi, Țintea, Buștenari, Câmpina, Moreni)³²⁸.

Atmosfera și condițiile de desfășurare a vizitei au fost impresionante. Iată câteva detalii oferite de *Jurnalul* congresului editat exclusiv în limba franceză: „Toate instalațiile petroliere de la Băicoi ca și fabrica societății *Aurora* sunt bogat decorate cu drapelele internaționale și cu verdeață. La intrarea în fabrică, se găsește un peron provizoriu din lemn împodobit cu verdeață pentru a ușura coborârea din tren și pe tot grilajul se regăsesc drapelele naționale. Ambianța a făcut o excelentă impresie excursioniștilor [...], Șantierul din Băicoi este splendid decorat cu drapelele naționale [...], La Dofănești, excursioniștii întâmpinați de toți inginerii și directorii de șantiere veniți călare. În fața exploatărilor de la Făget-Stejar se ridică un superb arc de triumf [...], La Buștenari [...], o mie de persoane sunt înșiruite de-a lungul șoselei și ovaționează congresiștii. Întregul personal al șantierului poartă cocarde. Aspectul șantierului este admirabil: sondele sunt decorate cu drapele și verdeață; sirenele sondelor anunță sosirea excursioniștilor. La șantierul din Buștenari mii de muncitori și de țărani din satele vecine staționează de-a lungul drumului [...], La Telega mii de locuitori îmbrăcați în haine de sărbătoare și cu muzică salută cu entuziasm [...], Seara orașul Câmpina a fost splendid iluminat și pavoazat”³²⁹.

La întoarcere, în seara zilei de 25 august s-a organizat o recepție la Ministerul de Externe la care au luat parte toți participanții la congres și

³²⁷ *Monitorul petrolului* a folosit în marcarea datelor atât calendarul (stilul) vechi cât și cel nou. Noi am optat în prezentarea noastră să utilizăm datarea în stilul vechi (calendarul iulian), care era în uz în România în acea perioadă. Stilul nou (calendarul gregorian), s-a adoptat în România în anul 1919. Datarea în stilul nou era necesară pentru orientarea mai ușoară a participanților străini la acest eveniment. (A se vedea spre exemplu, *Al treilea Congres Internațional de petrol...*, p. 634–635; *Deschiderea congresului*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 24, 20 août (2 septembre) 1907, p. 707–708.

³²⁸ *Deschiderea congresului...*, p. 707–708.

³²⁹ *L'excursion technico-scientifique dans les régions petrolifères*, „Journal du III-ème Congrès du Pétrole”, No. 2, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congrès, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 26, 26 août (8 septembre) 1907, p. 721–724.

numeroși invitați. Au fost prezenți reprezentanți ai corpului diplomatic. La concertul oferit a cântat și George Enescu³³⁰.

Deschiderea oficială a Congresului s-a realizat în dimineața zilei de Duminică, 26 august, la Ateneul Român. După cuvântul de deschidere al ministrului Domeniilor, Președintele Consiliului de Miniștri D. A. Sturdza a rostit un important discurs dedicat evoluției industriei petroliere românești. Saltul acesteia era considerabil. Dacă în 1866 exploatarea se făcea numai prin intermediul puțurilor de mână, iar consumul era acaparat de unsul roților de car cu ajutorul cărora se realiza transportul cerealelor către porturile dunărene, situația se prezenta radical schimbată la 1900 și în anii următori. Producția și exportul continuau să crească, iar instalațiile portuare puteau depozita cantități importante. Cele mai mari bogății se concentrau în Prahova, care asigura 96% din producția națională.

Primul ministru spunea că în domeniul petrolului se finalizase deja un program și un altul urma să fie realizat. Pentru perspectivă el învedera o serie de măsuri legislative, între care: o nouă lege minieră care să se refere la exploatare și industria petrolului, o lege destinată lucrătorilor minieri, o lege pentru ecologia exploatărilor, pentru transportul, magazinajul, utilizarea și distribuirea petrolului și derivatelor sale. În toate aceste obiective „principiul care va ghida guvernul în toate aceste măsuri legislative *este cel de apărare a drepturilor statului*”³³¹ (subl. ns. Gh. C.).

Prezentând și alte realizări notabile ale industriei naționale (dar insistând asupra porturilor de la Dunăre și Mare, și asupra căilor ferate) Sturdza etala programul de guvernare al partidului său care se ghida după câteva principii foarte ferm exprimate, evidențiindu-se cele „de a nu irosi bogăția reprezentată de petrol [...]; de a nu amesteca problema petrolului cu interesele de partid, cu cele personale și cu cele ale momentului; ajutorul și supravegherea constantă a statului”³³².

Salutând membrii congresului, Sturdza sublinia importanța desfășurării congresului la București, fapt care reprezenta „o mare sărbătoare pentru

³³⁰ *La reception officielle du Ministère des Affaires Etrangères*, „Journal du III-ème Congrès du Pétrole”, No. 2, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congrès, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 26, 26 août (8 septembre) 1907, p. 724.

³³¹ *Discours de M. Dem. A. Stourdza, président du Conseil des Ministres, Pononcé le 8 septembre a la seance d'ouverture du III-eme Congrès du petrole a Athenée Roumain*, „Journal du III-ème Congrès du Pétrolé”, No. 5, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congrès, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 29, 29 août (11 septembre) 1907, p. 767.

³³² *Ibidem*, p. 768.

România” nu numai pentru că era cel dintâi congres internațional desfășurat într-o țară producătoare, ci și pentru faptul că era „primul Congres științific care se desfășura în România”³³³.

În cuvântul său, între altele, Anghel Saligny a propus trimiterea unor telegrame de mulțumire Regelui și Prințului moștenitor³³⁴. El arăta că la congres au fost înscrise peste 70 de comunicări și rapoarte științifice și că erau reprezentate 19 națiuni străine. Primii delegați ai țărilor participante au rostit călduroase cuvinte de salut. Au fost alese organele de conducere și de lucru ale congresului³³⁵. Președinții celor trei secții au fost, L. Mrazec, L. Edeleanu și C. Alimăneșteanu. Au fost desemnați 30 de vicepreședinți generali, 47 vicepreședinți de secții, 41 de secretari³³⁶.

În după amiaza aceleiași zile s-au vizitat Expoziția Petrolului din Parcul Carol și orașul, iar seara în Parcul Oteteleşeanu a fost organizat un spectacol de operă. A doua zi a fost rezervată prezentării lucrărilor științifice pe secțiuni, iar seara Primăria capitalei a oferit la Teatrul Național un banchet în cinstea congresiștilor, „În sala Teatrului Național inundată de lumini, decorată cu un gust rafinat, cu drapelele diferitelor țări, tapițată cu decorațiuni de flori într-un foarte fericit efect”. În discursul său, Vintilă Brătianu, primarul capitalei a îndemnat participanții să facă din industria petrolieră una deschisă implicării tuturor factorilor naționali și nu una subordonată unui interes străin țării care posedă resursele naturale³³⁷.

Marti, 28 august, a fost organizată o excursie în regiunile petrolifere ale Văii Prahovei. Pentru eficiență s-au organizat două grupuri. Cel dintâi, (aprox. 120 de persoane) a fost condus de Vasile Morțun, ministrul Lucrărilor

³³³ *Ibidem*, p. 766.

³³⁴ *Ouverture officielle du Congres*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 2, Editione quotidienne en langue francaise publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 26, 26 août (8 septembre) 1907, p. 724–737.

³³⁵ *Discours prononces a la seance officielle d'ouverture du Congres*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 3, Editione quotidienne en langue francaise publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 27, 27 août (9 septembre) 1907, p. 743–749.

³³⁶ *Bureau du III-eme Congres International du Petrol*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 4, Editione quotidienne en langue francaise publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 28, 28 août (10 septembre) 1907, p. 753–755.

³³⁷ *Le Banquet de la Municipalite (Lundi 9 septembre 1907)*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 5, Editione quotidienne en langue francaise publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 29, 29 août (11 septembre) 1907, p. 763–765.

Publice, Saligny și Mrazec. S-au vizitat Mănăstirea Sinaia, Castelele Peleş și Peleşor. Seara la Câmpina, directorul societății „Regatul României” a oferit un banchet la care au participat aproximativ 700 de persoane. A fost prezentat un frumos spectacol popular în splendida sală a societății Regatul Român din Poiana.

Sala banchetului și sălile atelierului central al Societății Regatul Român erau decorate cu mult gust.

În fundul sălii se vedea o sondă, la care prin deschiderea unui ventil, din sondă curgea bere în loc de țigări. La dreapta și la stânga sondei erau două imitații de rezervoare în care serveau chelnerii.

Deasupra erau două tribune unde o orchestră intona valsurile lui Johan Strauss, iar muzica regimentului I de Geniu din București, prezentă și ea, delecta publicul cu frumoase marșuri și arii din opere.

În afară de congresiști, au mai luat parte la banchet numeroși ingineri, doctori chimiști, profesori, deputați, senatori, avocați și notabilitățile din reședința de județ [...].

La orele 22.00, o echipă de țărani și țărănci din satele Poiana și Provița, îmbrăcați în frumoase costume naționale, și-au făcut apariția în sală și sub conducerea învățătorului Georgescu au executat frumoase dansuri naționale printre care: „Banul Măracine”, „brăul” și „bătuta”, care au provocat exclamațiuni de admirație din partea celor prezenți în sală³³⁸.

În timpul vizitei la Sinaia, a avut loc întrunirea Comisiei de unificare a metodelor de analiză a produselor petroliere. Din această comisie au făcut parte specialiști din Germania, Austria, Belgia, Franța, Marea Britanie, Italia, România (L. Edeleanu³³⁹) și Rusia. Comisia a căzut de acord asupra proprietăților fizice (inflamabilitate, vâscozitate, congelare, densitate etc.) și chimice care trebuie să caracterizeze clasa uleiurilor. Problematika benzinelor urma să facă obiectul unei alte reuniuni³⁴⁰.

În ziua următoare, dimineața au fost prezentate comunicări științifice, iar după amiaza s-a vizitat salina de la Slănic, Prahova. Un grup de 110

³³⁸ Constantin Șerban, *op. cit.*, p. 83–84; *L'excursion du Mardi 10 septem. Dans les regions petroliferes et a Sinaia*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 5, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 29, 29 août (11 septembre) 1907, p. 765–766.

³³⁹ Din corespondența Lazăr Edeleanu – Ion Edeleanu, vezi Muzeul Național al Petrolului, Ploiești, Fond Xenia Andreescu.

³⁴⁰ *La comision pour l'unification des methodes d'analyse*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 6, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 31, 30 août (12 septembre) 1907, p. 813.

congresiști a coborât „până la adâncimea de 120 m unde un numeros public al localității i-au salutat. O fanfară militară a delectat vizitatorii de o factură atât de variată, pe parcursul întregii vizite.

Numeroasele lămpi electrice au dat cele mai neașteptate efecte de lumină reflectându-se pe masivele de sare cristalizată, producând o feerică impresie...”³⁴¹.

Data de 30 august a fost rezervată în întregime lucrărilor științifice³⁴², iar seara Asociația Industriașilor de Petrol din România a oferit un banchet în Palatul Artelor situat în incinta fostei Expoziții Jubiliare de la Filaret. *Jurnalul Congresului* a descris astfel evenimentul: „Parcul Carol I a ieșit din toropeala sa. Luminat ca în timpul marilor zile de anul trecut, el a oferit vizitatorilor o priveliște feerică. Tocmai în fond, era Marele Palat cu coroana sa de lumini electrice și cu mii de lampioane multicolore instalate pe terasa sa. Iar jos, se afla lacul cu centura sa de foc, unde animatorii făceau ca din minut în minut să țâșnească focul și luminile de artificii.

Și tocmai în fond se afla amfiteatrul imens al arenelor care semăna, văzut de departe, ca un decor de vis, intens luminat.

Marea masă de onoare încărcată de flori era instalată în paralel cu Marele Palat, pe toată lungimea palatului. Perpendicular la această imensă masă se aliniau alte 20 de mese mai mici unde au luat loc invitații.

Doău orchestre muzicale: o fanfară militară și taraful lui Ciolac au cântat pe tot timpul banchetului piesele cele mai variate ale repertoriului lor [...].

La finalul banchetului s-a jucat «hora» în ritmuri foarte antrenante în care s-au prins în sunetele orchestrei industriașii de petrol”³⁴³. La banchet au fost prezenți Dimitrie A. Sturdza, primul ministru în funcție, Emil Costinescu, ministrul Finanțelor, Vasile Morțun, ministrul Lucrărilor publice, generalul Manu, fost Președinte al Consiliului de Miniștri, C. Dissescu, fost ministru, Anghel Saligny etc. Seria toastelor a fost deschisă de D. A. Sturdza. David

³⁴¹ *L'excursion a Slanic du Mercredi 11 septembre 1907*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 6, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 31, 30 août (12 septembre) 1907, p. 813.

³⁴² *Vezi Resume des debats des seances par sections*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 7, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 32, 31 août (13 septembre) 1907, p. 819–820.

³⁴³ *Le Banquet de l'Association des Industriels de Petrole*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 7, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 32, 31 août (13 septembre) 1907, p. 823–824.

Day, delegatul Statelor Unite ale Americii, a reluat aprecierile rostite cu alte ocazii asupra impresiilor deosebite pe care și le-au făcut toți delegații străini despre buna primire de care s-au bucurat aici și asupra „superbei organizații a celui de al III-lea Congres internațional de petrol, care va rămâne ca o grandioasă amintire în inima tuturor participanților”³⁴⁴. La acest banchet inginerul C. R. Mircea a adus un emoționant omagiu muncii, inteligenței și hărniciei țaranului român: „Țaranului român datorăm în primul loc descoperirea la noi, a principalelor straturi de petrol. Dânsul a fost cel dintâi explorator și cea mai bună călăuză.

Dar acesta nu e totul. La îndeplinirea acestei opere, pe care negreșit ați admirat-o, meșterul cel mai bun a fost țaranul român.

De aceea suntem mai cu seamă mândri, și ținem să v-o facem cunoscut.

Țaranul român ne-a dat pe cel mai bun lucrător sondor; și tot printre țărani ne-am dus să căutăm pe cei mai buni maiștri-sondori.

Deșteptăciunea lui, puterea lui de asimilare, cumpătarea lui, precum și oțelirea lui în cele mai grele lucrări, sunt cauzele marelui succes pe care l-ați constatat.

El merită toată admirația ca și recunoștința noastră; de aceea vă rog să ridicați paharele d-vs într-un călduros și afectuos toast pentru țaranul român”³⁴⁵.

Ziua de Vineri, 31 august a fost ultima rezervată lucrărilor Congresului, în după amiaza zilei având loc închiderea lucrărilor. La tribuna Ateneului Român a luat loc D. A. Sturdza însoțit de miniștrii Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, A. Carp, al Finanțelor, E. Costinescu, al Lucrărilor publice, V. Morțun, I. Lahovari, fost ministru al Domeniilor. A. Saligny a invitat președinții celor trei secțiuni ale Congresului să prezinte raportul fiecărei comisii.

Subiectele abordate pe parcursul lucrărilor congresului au fost profunde, au vizat în esență originea petrolului și modalitățile exploatarei lui în diferite părți ale lumii, generând dezbateri și puncte de vedere extrem de interesante³⁴⁶. Între aspectele discutate evidențiem problematica migrației petrolului, a tratamentului chimic al acestuia, a distilării și rafinării, a radioactivității petrolului, problematica gazeificării petrolului românesc, rus și american, a unificării nomenclaturii derivatelor petroliere. Congresul a adoptat

³⁴⁴ *Ibidem*, p. 824.

³⁴⁵ *Banchetele și excursiile*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 34, 20 septembre (3 octobre) 1907, p. 886–897.

³⁴⁶ *Vezi Rapoartele asupra lucrărilor secțiunilor*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 33, 10 (23) septembre 1907, p. 838–869.

hotărârea ca toate statele să-și unifice metodele de măsură și greutate a derivatelor petrolului. În acest sens s-a constituit un Comitet internațional care să definitiveze această decizie. De asemenea s-a înființat un Comitet internațional permanent care să urmărească punerea în aplicare a hotărârilor congresului și să pregătească viitorul congres³⁴⁷. S-a decis ca următorul Congres să se desfășoare în Galiția, în anul 1910.

Dintre specialiștii români au prezentat lucrări: Vasile Iscu, C. R. Mircea, G. M. Murgoci, I. Tănăsescu, L. Edeleanu, G. G. Danielopol, Nicolae Mancaș, A. Manea, G. Negulescu, D. Panaitescu³⁴⁸. Jurnalul congresului a oferit informații despre programul zilnic al congresului, despre lucrările prezentate, a realizat rezumatul acestora³⁴⁹, iar *Monitorul* a publicat în extenso aceste lucrări³⁵⁰.

În numele congresiștilor au adresat mulțumiri organizatorilor „pentru excelenta și cordiala primire”, profesorul Zaloziecki (Galiția-Austro-Ungaria) și reprezentantul Olandei, A. Loudon³⁵¹.

Banchetul de seară a fost oferit de ministrul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor. Au participat toți membrii Congresului, demnitari ai statului român, reprezentanți ai vieții economice românești³⁵². S-au rostit numeroase și frumoase toasturi. D. A. Sturdza a concluzionat că „Prin

³⁴⁷ *Al treilea Congres Internațional de Petrol. Dezideratele congresului*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 33, 10 (23) septembre 1907, p. 838–869.

³⁴⁸ *Liste des conférences annoncées au III-ème Congres Internationale du pétrole*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 2, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 26, 26 août (8 septembre) 1907, p. 738–739.

³⁴⁹ A se vedea spre exemplu, *Resume des seances par sections*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 4, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 28, 28 août (10 septembre) 1907, p. 755–758; *Resume des seances par sections*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 7, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 32, 31 août (13 septembre) 1907, p. 819–822.

³⁵⁰ A se vedea ca exemplu S. Aisinman, *Țițeiul de Buștenari*, Comunicare făcută celui de la Treilea Congres Internațional de petrol, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 35, 1 (14) octobre 1907, p. 929–939. Vezi și numerele următoare ale acestei publicații.

³⁵¹ *Închiderea Congresului*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 33, 10 (23) septembre) 1907, p. 837.

³⁵² *Le banquet offert par le Ministère de l'Agriculture, de l'Industrie, du Commerce et des Domaines*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 7, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 32, 31 août (13 septembre) 1907, p. 825.

Congresul internațional de petrol, România intră definitiv în concertul științei națiunilor europene³⁵³.

Pentru zilele de 1 și 2 septembrie a fost organizată o excursie la Constanța. În prima zi traseul a fost parcurs cu trenul până la Giurgiu, iar de aici cu vapoarele până la Cernavodă. Au participat aproximativ 200 de congresiști acompaniați de însuși Președintele Consiliului de miniștri, D. A. Sturdza. La Giurgiu, vizitatorii s-au îmbarcat pe vapoarele „Orientul” și „Principele Carol”. „Plecarea din port a fost salutată cu ovațiuni de populația de pe chei, iar vasele aflate în port au făcut onorurile. S-au tras și salve de tunuri.

În toate porturile întâlnite în drum, congresiștii au fost primiți cu ovații [...]. La ora 4 vaporul a sosit la Cernavodă. Când a intrat sub podul peste Dunăre, s-au făcut entuziaste manifestații d-lui Saligny³⁵⁴.

De la Cernavodă s-a mers din nou cu trenul până la Constanța. Prefectul județului și primarul orașului au oferit un splendid banchet într-un pavilion înălțat pe terasa Cazinoului aflat în construcție. „Orașul pavoazat și luminat peste tot. În timpul banchetului, bărcile din port, bogat împodobite cu lampioane de toate culorile, au ieșit în largul mării și au făcut apoi cerc în fața terasei. Luminile lampioanelor se reflectau în undele mării, producând un aspect feeric”.

În discursul său, prefectul Scarlat Vărlav și-a exprimat bucuria de a avea oaspeți atât de însemnați. Dobrogea nu mai era acea zonă cu „sterpe aride și mlaștini pestilențiale” cum o cunoscuse în antichitate poetul Ovidiu, sau chiar soldații francezi în timpul războiului Crimeei, de la jumătatea secolului al XIX-lea. Dobrogea revenind la Patria mamă după războiul de independență a intrat în circuitul modernizării. Provincia a fost legată cu țara printr-un drum de fier și un splendid pod, pământul a început să fie mult mai roditor, satele și-au schimbat înfățișarea, populația a crescut de patru ori, iar portul avea instalațiile specifice unei economii în dezvoltare.

Primarul Cristea Georgescu a salutat oaspeții în numele celor 15000 de locuitori ai orașului. El a evidențiat eforturile pentru a realiza „în portul Constanța un port special pentru exportul petrolului cu rezervoare, drumuri de fier proprii, instalații care au contribuit a da industriei petrolului în ultimii ani un avânt așa de mare” și speranța că portul orașului va deveni „unul din cele mai mari porturi de la Marea Neagră”. D. A. Sturdza a evidențiat la rândul său eforturile în direcția îmbunătățirii circulației pe Dunăre. Dacă

³⁵³ *Banchetele și excursiile*, *Moniteur du pétrole roumain*, Année VIII, vol. 8, No. 34, 20 septembre (3 octobre) 1907, p. 886–897.

³⁵⁴ *Excursiunea cu vaporul pe Dunăre*, „*Moniteur du pétrole roumain*”, Année VIII, vol. 8, No. 34, 20 septembre (3 octobre) 1907, p. 898–904.

în 1857, navigația era deschisă vaselor de 300 t, la acel moment pe Dunăre puteau circula vase cu o capacitate de 8000 t. Delegații străini (Galiția, S. U. A., Rusia) au mulțumit autorităților locale pentru primirea rezervată.

Cea de-a doua zi a fost destinată vizitării instalațiilor portului petrolifer: atelierele, blocurile de beton, magaziile, silozurile, depozitele, rezervoarele, sala pompelor, bazinul de petrol, aparatele hidraulice etc. „Vizita s-a sfârșit cu o excursie pe Marea Neagră. Dejunul s-a servit pe vaporul Dacia [...]”. După amiază un tren special a condus pe congresiști la plaja Mamaia. Seara banchetul a fost oferit în aceeași locație ca și precedentul, de către direcțiunea portului. D. A. Sturdza a omagiat rolul Regalității în revenirea provinciei în granițele românești și importanța pe care urma să o aibă portul în legăturile externe ale țării. Au urmat alte toasturi ale delegațiilor străini și români.

„După banchet toți convivii, cu muzica în frunte, s-au îndreptat spre chei unde cea mai mare parte a excursioniștilor s-a îmbarcat pentru Constantinopol.

Despărțirea a fost dintre cele mai mișcătoare.

Se mai auzeau aclamațiile pe când vasul nu mai era decât un punct negru la orizont.

Muzica cânta. Portul și debarcaderul erau feeric luminate.

Cu trenul de 12 noaptea, restul congresiștilor au plecat spre București³⁵⁵.

Pe parcursul călătoriei spre Constantinopol³⁵⁶, excursioniștii au examinat cu multă atenție modul de funcționare al aparatelor de încălzire cu petrol cu care era dotat vaporul „Dacia” al Serviciului Maritim Român. Foarte interesați au fost în special inginerii francezi ai Companiei Industriale Petrolifere și cei ai Căilor ferate.

În paralel cu vizita de la Constanța, un grup de congresiști (aproximativ 30 de persoane) au optat pentru realizarea unei excursii în regiunile petrolifere ale Moldovei în perioada 1–5 septembrie. „Peronul gării Bacău era splendid împodobit cu verdeață și cu steaguri ale tuturor națiunilor și înțesat de multă lume”. S-a vizitat fabrica de hârtie Letea, societatea petroliferă „Italo-Română”, apoi „unii pornind pe jos, alții călări sau în trăsuri”, au studiat tectonica, morfologia și formațiunile geologice ale regiunii, ajungând la exploatarea societății „Steaua Română”, la Lucăcești, Comănești,

³⁵⁵ *Ibidem*.

³⁵⁶ *Deschiderea congresului...*, p. 707–708. În paralel cu manifestarea științifică de la București, la Hamburg se desfășura cel de al XXI-lea Congres Internațional al inginerilor de mine și al tehnicienilor de petrol; 2–4 septembrie 1907 (*Al XXI-lea Congres internațional al inginerilor de mine și al tehnicienilor de sondaje*. („Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 16, 1 (14) juin 1907, p. 461).

Valea Tisei, Târgu Ocna, Slănic Moldova³⁵⁷. Congresiștii au fost interesați între altele de profilele puțurilor petrolifere, unele săpate la o adâncime de 500 m și de culoarea și densitatea țigeliului: „culoarea acestor petroluri variază de la galbenul cel mai deschis, la roșu-sânge cu toate nuanțele lui și la negru obscur...”. Nu au lipsit toasturile și arcurile de triumf împodobite cu verdeață cât și steagurile tricolore care au împodobit localitățile traversate³⁵⁸.

O analiză exhaustivă a rezultatelor și mai ales asupra semnificației desfășurării acestui congres la București a realizat-o deputatul și fruntașul Partidului Liberal Vintilă I. C. Brătianu, care la acel moment deținea funcția de primar al Bucureștiului. El și-a publicat constatările sale în publicația „Viața românească”, care au fost imediat preluate de *Monitorul petrolului*. El a subliniat importanța desfășurării acestui congres într-o țară producătoare de petrol. A evidențiat importanța științifică a evenimentului și calitatea cercetărilor și a specialiștilor români.

În același timp V. Brătianu a supus atenției faptul că elementul național nu era suficient pus în valoare. Această atitudine trebuia remediată și evitate tentativele de subordonare a intereselor naționale capitalurilor străine. Criticând atitudinea guvernului trecut, de factură conservatoare, el arăta: „Cât de departe suntem astăzi de acele timpuri în care era gata să vindem pe un blid de linte terenurile statului și concesiunea conductei pentru motive bugetare, dând astfel pe mâna concurenților noștri viitorul nostru industrial”³⁵⁹. V. Brătianu arăta că unii delegați, în manieră directă ori mai voalat au lăsat să se înțeleagă „mirarea, că față de o astfel de bogăție, nu știm să ne luăm locul ce ni se cuvine”. Semnatarul acestor constatări demonstra că în toate etapele exploatării și prelucrării petrolului poziția românilor era de inferioritate, exemplificând prin faptul că din totalul de 8679 persoane care deserveau această industrie, numai 869 erau români, „mai toți muncitori manuali”. Producția petroliferă a României a crescut spectaculos în ultima perioadă, dar acest lucru s-a transformat în avantaj pentru străini și nu pentru statul român. Rațional în analiza sa, V. Brătianu arăta că nu puteau fi acuzați străinii că-și apără propriile interese, și deci „să nu cerem acestor societăți străine să apere interesele economiei noastre naționale, să servească cauza noastră”. Era astfel, de datoria statului să preia rolul de con-

³⁵⁷ *Excursiunea congresiștilor în județul Bacău*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 33, 10 (23) septembre 1907, p. 870–871.

³⁵⁸ *Excursiunea congresiștilor în Moldova*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 34, 20 septembre (3 octobre) 1907, p. 904–905.

³⁵⁹ Vintilă I. C. Brătianu, *Congresul Internațional și Industria română de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 38, 1 (14) novembre 1907, p. 1037–1041.

ducător, pentru că „lui îi revine sarcina de a face ca în exploatare să fie rezervată o parte cât mai mare elementului național, ca capital și ca personal”³⁶⁰. Concluzia lui era foarte fermă: oprirea concesiunii terenurilor petrolifere străinilor și implicarea capitalului și energiei naționale.

Le Journal de Debates și *Le Figaro* au fost între primele publicații străine, care au realizat lungi și interesante informații despre congresul de la București³⁶¹. David T. Day, reprezentantul guvernului american la Congres, și inginerul Lucas, reprezentantul exploatareților americani, au publicat în *The Mining World* din Chicago, respectiv *Oil Investors Journal* din Texas câte un raport asupra congresului. Ei au scris în termeni elogioși despre România și bogățiile sale petrolifere anexând o serie de fotografii semnificative. La rândul său, inginerul Laszlo Erno a susținut la Budapesta o conferință pe tematica evenimentului bucureștean³⁶². Grupul național francez reunindu-se cu ocazia preparativelor următorului congres, la 29 noiembrie 1907 „a exprimat mulțumiri guvernului român pentru recepția într-adevăr grandioasă făcută congresiștilor”³⁶³.

3. Concluzii

Desfășurarea celui de al III-lea Congres Internațional de petrol la București reprezintă fără îndoială un eveniment de mare însemnătate.

Factorul declanșator l-a reprezentat petrolul. Acesta se situa pe trendul devenirii lui ca un element vital al industrializării și modernizării mondiale. Această bogăție putea aduce profituri uriașe statelor și investitorilor particulari. El schimba paradigma tradițională a funcționării societății, fapt pentru care însăși cercetarea științifică avea un cuvânt greu de spus.

A fost prima manifestație științifică internațională de asemenea amploare desfășurată în România. Ea a beneficiat de aportul unui grup științific de intelectuali de mare valoare, am zice chiar de referință în devenirea spirituale a comunității naționale.

Evenimentul a conectat marile personalități ale timpului afirmate în toate domeniile vieții publice: politic, industrial și comercial, științific, cultural,

³⁶⁰ Vintilă I. C. Brătianu, *Congresul Internațional și Industria română de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 38, 10 (23) novembre 1907, p. 1069–1072.

³⁶¹ *Presa franceză și congresul*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 35, 20 septembre (3 octobre) 1907, p. 950.

³⁶² *Ecouri de la Congresul Petrolului*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 41, 20 novembre (3 decembre) 1907, p. 1155.

³⁶³ *Al treilea Congres de Petrol, Reuniunea grupului francez*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, No. 43, 1907, p. 1184.

artistic etc. Putem spune că acest eveniment a conectat tot ceea ce avea țara cel mai reprezentativ și percutant. A fost neîndoielnic un examen de prezentare al României moderne, în fața străinătății.

Fastul și primirea oaspeților au fost impresionante, minuțios și grandios organizate. Eleganța și decența științifică au fost evidente.

Bogațiile petroliere ale țării constituiau un veritabil magnet. Industriașii și capitalurile străine știau acest lucru. Doreau să profite. Statul părea să conștientizeze acest fapt. Financiar pierduse controlul, politic nu dorea să piardă bătălia.

Guvernul român a devenit partenerul organizatoric al congresului. A agreeat și facilitat vizitarea și etalarea regiunilor petrolifere. Toată lumea dorea să arate ce are țara ca potențial și să stimuleze dezvoltarea ei. Primul ministru și alți membri proeminenți ai guvernului au participat activ la lucrările congresului și au însoțit oaspeții în regiunile petrolifere. Guvernul român realiza prin acest gest o invitație la parteneriat, o invitație la investiții.

Concomitent însă, guvernul a dorit să transmită un semnal de schimbare a viziunii asupra colaborării. Trebuiau să existe și condiții. Trebuia să profite și deținătorul natural al bogățiilor, nu numai investitorul. Era necesar să fie implicați mult mai activ factorii naționali: capitalul, forța de muncă și inteligența românească. D. A. Sturdza, prim ministru și V. I. C. Brătianu, deputat și primar al Bucureștiului, fruntași ai Partidului Liberal, au spus-o răspicat. Era vorba de încercarea de a aplica doctrina și deviza liberală „Prin noi înșine” și în domeniul petrolier. Evident, drumul era greu și lung, dar trebuia într-un fel început.

Implicarea unor personalități științifice de prim rang precum Anghel Saligny, Ludovic Mrazec, Lazăr Edeleanu, Gheorghe Munteanu Murgoci etc. reprezenta o veritabilă carte de vizită a congresului, care asigura dialogul de la egal la egal între reprezentanții științei românești și a celei mondiale.

Organizarea Congresului a beneficiat de experiența și chiar de unele amenajări (avem în vedere Expoziția din Parcul Carol) realizate cu ocazia sărbătoririi Jubileului regal din anul 1906. Acesta ar putea să fie de altfel, unul din motivele, pentru care factorii decidenți ai țării au refuzat desfășurarea celui de al II-lea Congres internațional al petrolului la București.

În fine, nu putem să nu remarcăm contrastul dintre organizarea atât de somptuoasă a congresului de la București, și situația precară a țărâni-mii române exprimată atât de violent prin revoltele țărănești din primăvara anului 1907³⁶⁴. Nu este exclus, ca tocmai datorită imaginii „șifonate”

³⁶⁴ Gheorghe Calcan (coordonator), Nicolae Țintea, *Marea răscoală a țăranilor din anul*

produsă de aceste revolte, guvernul să se fi străduit să ofere o imagine de stabilitate și de „forță” a țării, înfățișând o imagine destul de idilică despre viața și situația țării.

Fără îndoială, desfășurarea acestui eveniment a produs satisfacție profesională savanților și oamenilor de știință implicați în organizarea și desfășurarea acestui eveniment, a industriașilor și întreprinzătorilor români care au dorit cu sinceritate să evidențieze ceva din specificul și seva românească. Am putea, spre exemplu, să ne imaginăm împlinirea, satisfacția și sentimentele personale pe care să le fi trăit Anghel Saligny, Președinte al Academiei Române. El a fost desemnat Președinte al Congresului, a condus lucrările acestuia, a însoțit congresiștii în excursiile cu trenul, Saligny fiind fost director general al Căilor Ferate Române. S-a îmbarcat alături de oaspeți, la Giurgiu, pe navele Serviciului Maritim Român, el fiind cel care a propus înființarea acestuia. A ajuns la Cernavodă unde congresiștii au putut admira cel mare pod al Europei realizat sub coordonarea sa, a vizitat apoi portul Constanța în a cărei proiecție și realizare el a avut o contribuție atât de mare...

Spiritul ospitalier românesc manifestat pretutindeni pe parcursul desfășurării acestui eveniment a reprezentat ceva sincer și firesc. Congresul a avut un program exemplar, realizat impecabil, constituind un veritabil examen de maturitate al inteligenței și organizării românești.

II.6. Prezența polonezilor la cel de al treilea Congres Internațional de Petrol de la București din anul 1907

1. Despre cel de al treilea Congres Internațional de Petrol de la București

În anul 1907, la București s-a desfășurat cel de al treilea Congres Internațional de Petrol³⁶⁵. Celelalte congrese anterioare s-au desfășurat la Paris în anul 1900, și la Liège în Belgia, în anul 1905³⁶⁶. La Paris, se hotărâse ca cel de al doilea congres să se desfășoare la București. Se contura posibilitatea

1907 reflectată în „*Moniteur du petrole roumain*”, „Citadela”, Revista de cultură, Cerașu – Prahova, an. II, nr. 7–12 (10–15) iulie – decembrie 1997, p. 124–127.

³⁶⁵ Această prezentare constituie redarea lucrării noastre: Gheorghe Calcan, *Prezența polonezilor la cel de al III-lea Congres Internațional de Petrol de la București din anul 1907*, Conferința internațională „Zilele Culturii Poloneze/Dni Polskie”, Suceava, 8–10 septembrie 2016, în „Istoria și prezentul relațiilor polono-române”, Editor Uniunea Polonezilor din România, Tipografia SC Tipo Lidana S.R.L., Suceava, 2017, p. 102–113.

³⁶⁶ A se vedea colecția revistei *Moniteur du pétrole roumain*, 1900–1907.

desfășurării lui în anul 1902 sau 1903, dar autoritățile române, invocând probleme de ordin economic și organizatoric au tergiversat acest lucru³⁶⁷.

Cel de al treilea Congres Internațional de Petrol de la București a fost un eveniment de importanță europeană și chiar mondială. Prin anvergura sa, acest eveniment a reprezentat pentru statul român o veritabilă provocare și o premieră organizatorică, științifică și economică. El a reunit reprezentanții celor mai mari actori ai industriei petroliere și ai vieții științifice de profil de pe plan internațional. Au participat peste 800 de personalități, 300 dintre acestea provenind din 17 țări străine (reprezentând 30 de națiuni)³⁶⁸.

Congresul s-a desfășurat în perioada 26–31 august (stil vechi) 1907. Lucrările Congresului s-au desfășurat la Universitatea din București. Deschiderea festivă și ședința de închidere a lucrărilor Congresului s-au desfășurat în splendida sală a Ateneului Român. Lucrările congresului s-au desfășurat în trei secțiuni: 1. Geologia, explorarea și exploatarea petrolului; 2. Chimia și tehnologia petrolului; 3. Legislație și comerț. S-au prezentat peste 70 de comunicări științifice. Cu acest prilej a fost organizată o interesantă și cuprinzătoare Expoziție tematică.

Congresul a fost precedat de o conferință a profesorului Ludovic Mrazec despre geologia și resursele naturale ale zonei Prahova și de excursia tematică din zilele de 23–25 august în această regiune. Din motive logistice această excursie a avut un caracter restrâns (aproximativ 60 de persoane). În timpul Congresului s-au efectuat vizite pe valea Prahovei, la castelul regal de la Sinaia, la salina de la Slănic – Prahova. S-au vizitat diverse obiective din București, iar diverse instituții centrale și locale (ministere, primării, societăți petrolifere etc.) au organizat banchete și recepții într-o ambianță somptuoasă, cu o atmosferă extrem de agreabilă, cu discursuri, fanfară și muzică tradițională. După încheierea Congresului, în funcție de interesul participanților, în perioada 1–5 septembrie s-au organizat, în paralel, două excursii. O excursie în regiunea petroliferă a Moldovei (zona Moinești) și o alta pe Dunăre, în portul Constanța. La final, cei interesați au avut la dispoziție o navă pentru vizitarea Constantinopolului.

³⁶⁷ Vezi Gheorghe Calcan, *Din istoricul celui de al III-lea Congres Internațional de Petrol București 1907*, „Anuar”, Arhivele Naționale Direcția Județeană Prahova, Fundația pentru Istoria Prahovei, Societatea de Științe Istorice – Filiala Prahova, vol. VIII, Ploiești, 1996, p. 160–162.

³⁶⁸ Vezi Gheorghe Calcan, *The Organization of the Third International Petroleum Congress in Bucharest, 1907*, „Mircea cel Bătrân” Naval Academy, Sea-Conf 2016, 2nd International Conference, Full text, „Mircea cel Bătrân” Publishing House, Constanța, May 12th–14th, 2016, ISSN 2457–144X, ISSN L–2457–1444X (CD), Scientific Bulletin, Volum XIX–2016, Issue 1, Published by „Mircea cel Bătrân” Naval Academy Press, Constanța, Romania.

2. Prezența și activitatea delegației galițiene la Congres

Națiunea poloneză a fost foarte bine reprezentată la acest eveniment. Regiunea petroliferă a Galiției se situa prin producția sa, la anul 1900, pe locul al patrulea în lume, după Rusia, SUA și Indiile Neerlandeze (secondată imediat de România)³⁶⁹. Interesul industrial, economic și științific era, astfel, pe deplin justificat.

Polonezii au fost între primii care și-au anunțat intenția de participare, de susținere a Congresului, și care au constituit un Comitet național pregătitor. Încă din luna martie, *Moniteur du pétrole roumaine*³⁷⁰, (principala noastră sursă de investigație), anunța interesul profesorului Roman Zaloziecki și a doctorului Rudolf Zuber de la Universitatea din Lemberg (Lvov/Liov), pentru evenimentul de la București. În luna următoare au trimis azeziunile pentru Congres dr. Szajnocha Ladislav și Grzybowski, profesori la Universitatea din Cracovia, J. Neidzwiedzki profesor la Școala Politehnică din Lemberg, Adam Chevalier de Trzerieski, Miejsce Piastowe (Galiția).

Sub conducerea profesorului Zaloziecki, la Liov s-a desfășurat o reuniune a petroliștilor galițieni care a ales un Comitet (cu peste 20 de membri), ce avea misiunea pregătirii participării delegației galițiene la congresul de la București³⁷¹. Membrii acestui comitet reprezentau „Asociația pentru

³⁶⁹ *Producțiunea de petrol brut a Galiției în anul 1906*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 5, 10 (23) février 1907, p. 133–134; *Producția universală de petrol în anul 1906*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 8, 10 (23) mars 1907, p. 215. Pentru o viziune mai largă despre poziția României în ierarhia petrolieră mondială vezi și Gheorghe Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 104, 150–153.

³⁷⁰ Vezi Gheorghe Calcan, „Moniteur du pétrole roumain” – *the Most Important Magazine of the Interwar Roumania Oil Industry*, International Conference „Sciences and Technology in the Context Sustainable Development”, Organized on the Occasion of the 60-th Anniversary of Petroleum-Gas University of Ploiești, Ploiești, November 6–7, 2008, în Buletinul Universității „Petrol-Gaze” Ploiești, Seria Științe Socio Umane și Juridice, Vol. LX, nr. 1 bis, 2008, p. 77–82.

³⁷¹ *Congresul internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 14, 10 (23) mai 1907, p. 400–402. Componența Comitetului galițian era următoarea: Auguste Chevalier de Gorayski (președinte), dr. Bartoszewicz, fost director al rafinăriei „Vega” (secretar), dr. M. Frankel, ing. L. Gavronski, Drohobyecz, K. Gotfried director la societatea „Petrolea” din Boryslaw, K. Gasiorowski, T. Laszez, B. Ladzinski, S. Mars, director în Boryslaw, dr. C. Malacowski, deputat, L. Mikucki, K. Petruz, M. H. Reich, profesorul Syroczyński, Z. Lewakowski, inginer Zamoyski din Boryslaw și dr. Fr. Wagenmann din Viena, membri. În calitate de delegați ai acestui comitet au fost desemnați: dr. St. Bartoszewicz, Walery Dydejczyk, A. Chevalier de Gorayski, inginerul W. Wolski, profesorului Roman

Industria Petrolului din Galiția” și aveau misiunea de a strânge cât mai multe adeziuni de participare la Congres și la Expoziția acestuia. S-a cerut Ministerului Agriculturii și Comerțului de la Viena să confere delegației petroliștilor care urma să ajungă la București un statut oficial.

În data de 15 iulie, Comitetul galițian s-a întrunit într-o ședință la Boryslaw și a discutat despre materialele care urmau să fie expuse la București. Lista propunerilor era bogată evidențiind potențialul industriei, tehnicii și inteligenței galițiene în domeniul petrolier. Era vorba despre modelul unui sistem de sondaj – tip Wolski, o sondă cu turn de sondaj – model canadian, modelul unui sondaj cu funie, un aparat pentru determinarea greutateii țiteiului depozitat în rezervoare, un aparat pentru controlul transportului petrolului prin conducte, planurile unei sonde perfecționate (Włodarczyc), o hartă a regiunilor petrolifere galițiene (ing. Gawronski), macheta regiunii Potok, grafice care ilustrau dinamica producției petrolifere și al exportului în ultimii 25 de ani, mostre cu diferite tipuri de țitei, profilele celor mai adânci sonde din zona Boryslaw – Tustanowice, tipuri de produse fabricate în rafinării, diverse instrumente și unelte specifice acestei ramuri de activitate etc. Comitetul a făcut demersuri pe lângă Ministerul Comerțului de la Viena pentru a obține o finanțare necesară susținerii acestor intenții.

Sub raportul comunicărilor științifice era luată în considerație următoarea tematică: 1. *Sondajul cu funia*; 2. *Asupra progreselor din ultimii ani din arta sondajului din Galiția*; 3. *Instalații pentru măsurarea țiteiului din rezervoare*; 4. *Despre metodele de determinare a provenienței țiteiului*; 5. *Zăcămintele de țitei și ozocherită din Galiția*; 6. *Istoricul și dezvoltarea industriei din Galiția*³⁷².

Pe data de 21 iulie 1907, Comitetul galițian s-a întrunit din nou. S-au făcut estimări asupra sumei necesare participării la Congresul de la București. Comitetul a reușit să obțină o subvenție de 10000 de coroane de la guvernul central austriac și o subvenție de 2000 de coroane de la Dieta galițiană. Pentru restul de finanțare Comitetul a sugerat apelul la diverse firme petroliere.

Firma „Apollo – Mineralol – Raffinerie” din Pressburg trimisese deja obiectele care urmau să fie expuse la București, iar firmele „Galizische Karpathen Petroleum A. G.” din Glinik Mariampoliski, „Gartenberg & Schreier” din Iaslo și Rafinăria din Krosno au confirmat participarea le

Zaloziecki și inginerul Fr. Compté de Zamoyski. (*Congresul internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 16, 1 (14) juin 1907, p. 441–443).

³⁷² *Congresul internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 21, 20 juillet (2 août) 1907, p. 606–607.

Expoziția Congresului. S-a exprimat ideea ca după Congres, să se organizeze o expoziție la Boryslaw cu toate exponatele galițiene prezentate la București.

Concomitent s-a cerut tuturor participanților ca până la data de 2/15 august să înainteze pașapoartele către „Asociația Tehnicienilor de Petrol” din Boryslaw pentru a putea obține viza consulatului român și turc³⁷³.

În vara anului 1907, Comitetul galițian a trimis reprezentanți speciali la București pentru a discuta cu organizatorii români detaliile participării. *Monitorul petrolului* anunța mai întâi că va sosi la București profesorul Zaloziecki³⁷⁴, iar mai apoi dădea de știre că inginerul Smigelsky vizitase capitala românească în scopul amintit³⁷⁵. Polonezii intenționau să înscrie șase lucrări la Congres și să participe la Expoziția petrolieră. Delegația austriacă, în care erau cuprinși și polonezii, a reprezentat cea mai numeroasă delegație străină din cele prezente la congresul de la București (96 de persoane).

O parte a delegației poloneze a participat la excursia premergătoare deschiderii lucrărilor congresului vizitând regiunea petroliferă a Prahovei. Excursia a fost precedată de o conferință a profesorului L. Mrazec, ținută cu o zi mai înainte la Universitatea de la București, cu rolul de familiarizare a congresiștilor cu morfologia și bogățiile naturale ale regiunii. Această excursie a durat trei zile, 23, 24 și 25 august, când s-au vizitat exploatările și instalațiile petrolifere din zonele Băicoi, Țintea, Buștenari, Telega, rafinăria „Steaua Română” de la Câmpina, uzina electrică de la Poiana, atelierele de la Moreni etc. Peste tot s-a făcut o primire entuziastă congresiștilor, cu arcuri de triumf, decoruri și aranjamente cu verdeță, luminație electrică, case decorate cu scoarțe populare, mii de țărani îmbrăcați în costume naționale aliniați pe străzi, în sate, pe șantiere, s-au oferit mese cu tarafuri de muzică, s-au rostit discursuri.

În delegația austriacă, spațiul polonez a fost reprezentat de Jean Holobeck, consilier superior al Administrației miniere din Cracovia, delegat al Ministerului Agriculturii de la Viena și profesorii Julian Neidzwicki și L. Syroczyński din Lemberg. În cea de-a doua zi a excursiei, la prânzul oferit de societatea „Steaua Română” din Câmpina, între cei care au rostit discursuri s-a aflat și profesorul Leon Syroczyński. El a tostat în onoarea directorului general al societății „Steaua Română”, G. Spies „care a făcut

³⁷³ *Al treilea Congres internațional de petrol. Organizarea congresului în străinătate*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 23, 10 (23) août 1907, p. 666.

³⁷⁴ *Congresul internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 18, 20 juin (3 juillet) 1907, p. 527.

³⁷⁵ *Congresul internațional de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 20, 10 (23) juillet 1907, p. 586–587.

congresiștilor această splendidă recepție”. Toastul său a fost aplaudat prelung de numeroasa asistență³⁷⁶.

În deschiderea Congresului de la Ateneul Român, Malakhowski, deputat de Austria și Galiția, a rostit următorul discurs de salut:

„Doamnelor și Domnilor,

Noi polonezii, venind aici ca vecini, vă aducem cele mai călduroase salutări și urările cele mai prietenești din partea industriașilor țării noastre. Este pentru prima dată când noi vizităm România în această calitate de reprezentanți ai tuturor ramurilor industriale ale Petrolului, geologi, ingineri, economiști și juriști. Străbunii noștri, domnilor, au vărsat sângele lor împreună pentru a apăra patriile noastre și căminul nostru împotriva dușmanilor comuni. În prezent noi luptăm pentru apărarea industriilor noastre analoage. Sperăm că vom putea găsi mijloace pentru a merge împreună, pentru a ne ajuta reciproc, pentru a munci împreună, și vă putem asigura că dorim cu putere să ajungem acolo.

Am avut ocazia să admirăm progresul rapid și imens al industriei dumneavoastră de petrol. Primiți felicitările noastre sincere.

Compatrioții noștri lucrează aici de mult timp. Vă suntem foarte recunoscători că îi tratați cu bunăvoință și amabilitate și suntem foarte bucuroși că ei au ocazia să ofere forța și cunoștințele lor și pentru progresul industriei dumneavoastră. Suntem convingși că noile căi ferate pe care guvernul român le va construi vor face ca relațiile dintre țările noastre să fie mai puternice și mai strânse.

Permiteți-mi Doamnelor și Domnilor, ca să vă adresez în numele Galiției, în numele polonezilor urările cele mai sincere pentru progresul industriei dumneavoastră. Ca ea să meargă, ca ea să avanseze, ca ea să se dezvolte!

Crescat, floreat!”³⁷⁷

Revista *Moniteur du pétrole roumain* a prezentat (în rezumat sau în extenso) comunicările participanților, inclusiv a reprezentanților poloni, o parte din fotografiile autorilor acestora, derularea lucrărilor, vizitele, banchetele, discursurile etc.

³⁷⁶ *Excursiunea tehnico-științifică din regiunile petrolifere*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 30, 1 (14) septembre 1907, p. 777–788.

³⁷⁷ *Discours prononcés à la séance officielle d'ouverture du Congrès*, „Journal du III-ème Congrès du Pétrole, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congrès, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 27, 27 août (9 septembre) 1907, p. 748.

Delegații polonezi s-au manifestat activ. Au prezentat comunicări, au luat parte la discuții, au exprimat opinii, au condus diverse secțiuni ale congresului, au rostit scurte discursuri/toasturi la banchetele organizate. Dintre fotografiile prezentate de *Monitorul petrolului* le semnalăm pe cele ale profesorului Leon Syroczyński, profesorului Roman Zaloziecki, a Cavalerului Godzimir de Malakhowski, profesorului R. Zuber, a doctorului Bartoszewicz, secretarul „Asociației Galițiene pentru Industria Petrolului”, cavalerului de Gorayski, președintele „Asociației Galițiene pentru Industria Petrolului”. Remarcăm și o frumoasă fotografie a grupului galițian, la bordul vaporului Orientul, pe Dunăre, în ținută de vizită (costum, frac și cravată sau papion), având în prim plan imaginea doamnelor însoțitoare cu elegante costume de epocă și pălării.

Luni de dimineață, 27 august, în prima secțiune a Congresului, I. Grybowski, membru al Grupului italian din Cracovia a prezentat comunicarea „Contribuții la originea petrolului, bazate pe ultimele observații de la Boryslaw”. În aceeași zi, în ședința de după amiază a celei de-a treia secțiuni a Congresului, Bartoshevicz a prezentat o comunicare despre petrolul galițian³⁷⁸.

În cea de-a doua secțiune, în ședința din dimineața zilei de miercuri, 29 septembrie, profesorul Zaloziecki a prezentat lucrarea „Despre activitatea optică a petrolului în legătură cu originea sa”. Autorul a vorbit despre cercetările pe care le-a făcut împreună cu doctorul Karlfeld asupra diferitelor tipuri de petrol din Galiția. S-a subliniat că acestea au fost primele cercetări efectuate în această regiune. S-a putut constata că în afară de tipurile de petrol active și puțin active, existau tipuri de petrol foarte active în fracțiunile lor superioare. Aceste tipuri puteau fi naftenice sau parafinoase. Activitatea optică era însă legată de tipurile de petrol asfaltice. Această observație i-a ajutat pe autori să constate că exista o relație între combinațiile asfaltice ale petrolului și activitatea optică, iar în tipurile de petrol care aveau tendința de a se transforma în asfalt ori să devină reziduoase se găseau hidrocarburi terpenice.

Profesorul a abordat și problema genezei petrolului. El a susținut teoria formării petrolului din resturile organice ale animalelor și plantelor (teoria organică), combătând ideea formării petrolului printr-un proces de distilare. El a numit complexa transformare și succesiune de molecule organice drept „acțiune bituminoasă”. Profesorul a făcut o paralelă între geneza petrolului

³⁷⁸ *Résumé des séances*, „Journal du III-ème Congres de pétrole”, Nr. 4, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 28, 28 août, (10 septembre) 1907, p. 755–758.

și cea a cărbunelui mineral și a divizat în două cazuri diferite, fazele formării bitumului și a procesului geologic de carbonizare. El a susținut că pentru bitum prima fază era ozocherita, iar cea de-a doua era petrolul brut. Prezentarea profesorului a generat o interesantă dezbatere asupra tematicii abordate. Au fost exprimate și alte puncte de vedere, iar dezbateră a continuat și în ședința de după amiază³⁷⁹.

Fire dinamică și evidențiat ca un bun specialist, profesorul Zaloziecki a fost ales membru în comisia internațională pentru unificarea metodelor de analiză a petrolului. Această comisie s-a întrunit la Sinaia, cu ocazia vizitei efectuată de congresiști în localitate. Comisia a căzut de acord asupra proprietăților fizice (inflamabilitate, vâscozitate, congelare, densitate etc.) și a proprietăților chimice care ar trebui să caracterizeze clasa uleiurilor³⁸⁰.

La rândul său, L. Gawronski, în ziua de joi, 30 august, în ședința de dimineață a primei secțiuni a abordat problematica originii Carpaților și a zăcămintelor de petrol³⁸¹ și a prezentat lucrarea „Zăcămintele de petrol și ozocherită din Galiția”³⁸². N. Sokolowoki, inginer de mine la Cracovia a prezentat lucrarea „Tuburi de sondă de mare rezistență”, pe care publicația *Monitorul petrolului* a redat-o în întregime, cu calculele, schemele și graficele aferente³⁸³.

În activitățile congresului de la București pot fi remarcate și alte punctări ale reprezentărilor delegației poloneze. Astfel, deputatul Malachowski a

³⁷⁹ *Résumé des débats des séances par sections*, „Journal du III-ème Congres de pétrole”, Nr. 6, Editione quotidienne en langue francaise publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 31, 30 août (12 septembre) 1907, p. 810–811. A se vedea și *Rapoartele asupra lucrărilor secțiunilor*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 33, 10 (23) septembre 1907, p. 856.

³⁸⁰ *La comision pour l'unification des methodes d'analyse*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, Nr. 6, Editione quotidienne en langue francaise publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 31, 30 août (12 septembre) 1907, p. 813.

³⁸¹ *Court résumé de la séance du matin de jeudi 12 septembre*, „Journal du III-ème Congres du Pétrole”, No. 6, Editione quotidienne en langue francaise publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. VIII, No. 31, 30 août (12 septembre) 1907, p. 814.

³⁸² *Résumé des débats des séances par sections*, „Journal du III-ème Congres de pétrole”, Nr. 7, Editione quotidienne en langue francaise publiée sous la direction du Comité central du Congres, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 32, 31 août (13 septembre) 1907, p. 819; *Rapoartele asupra lucrărilor...*, p. 846.

³⁸³ N. Sokolowoki, *Tuburi de sondă de mare rezistență*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 37, 20 octobre (2 novembre), 1907, p. 996–1002.

condus ședința Secției a III-a, în ziua de luni, 27 august, în ședința de dimineață³⁸⁴. La rândul său, profesorul Leon Syroczyński de la Școala Politehnică din Lemberg a fost președintele Secției I, în ședințele de joi de dimineață și după amiază, 30 august, și vineri de dimineață, 31 august, având punctări și intervenții pertinente³⁸⁵. De asemenea, el s-a aflat între persoanele care au rostit discursuri cu ocazia banchetului oferit de Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor în data de 31 august³⁸⁶. Profesorul Syroczyński s-a aflat și în postura celor care au rostit cuvinte de grațitudine autorităților locale când a „mulțumit organizatorilor recepției atât de cordiale ce s-a făcut membrilor Congresului la Constanța”³⁸⁷, cu prilejul vizitei efectuate de congresiști în acest port, în zilele de 1 și 2 septembrie.

La festivitatea de închidere a lucrărilor Congresului, profesorul Zaloziecki a mulțumit gazdelor, în numele Austriei, „pentru excelenta primire făcută congresiștilor” și i-a felicitat pe organizatori pentru succesul acestui eveniment. Totodată el a propus ca următorul congres să se desfășoare la Liov în Galiția. Propunerea a fost întâmpinată cu aplauze. „Aceasta va fi o sarcină dificilă, înainte de Congresul de la București, aceasta părea a fi ușoară, dar acum după reuniunea atât de strălucită de la București, aceasta va fi foarte dificilă”³⁸⁸. Aprecierea profesorului Zaloziecki a fost aprobată prin vii aplauze. După discutarea propunerii făcută de profesorul Roman Zaloziecki, întrunirea de la București a hotărât ca următorul congres să se desfășoare în anul 1910, în Galiția³⁸⁹.

3. Concluzii

Delegația poloneză care a participat la cel de al treilea Congres Internațional de Petrol de la București a fost numeroasă și reprezentativă pentru potențialul industrial petrolier, științific și tehnic polonez. Această

³⁸⁴ *Rapoartele asupra lucrărilor...*, p. 863.

³⁸⁵ *Ibidem*, p. 846–851.

³⁸⁶ *Le banquet offert par le Ministère d'Agriculture d'Industrie du Commerce et des Domaines*, „Journal du III-ème Congrès de pétrole”, Nr. 7, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congrès, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 32, 31 août (13 septembre) 1907, p. 825.

³⁸⁷ *Excursia cu vaporul pe Dunăre*, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 34, 20 septembre, (30 octobre) 1907, p. 900.

³⁸⁸ *Seance plénière de clôture du Congrès*, „Journal du III-ème Congrès de pétrole”, Nr. 7, Editione quotidienne en langue française publiée sous la direction du Comité central du Congrès, „Moniteur du pétrole roumain”, Année VIII, vol. 8, Nr. 32, 31 août (13 septembre) 1907, p. 825.

³⁸⁹ *Ibidem*.

delegație a avut un statut de reprezentativitate economică și politică din partea guvernului central al Austro-Ungariei. Numele unor specialiști precum cele ale profesorilor Roman Zaloziecki și Leon Syroczyński, ori a deputatului Gidzimir de Malachowski au fost evidențiate mai pronunțat în paginile revistei „Moniteur du pétrole roumain”. Publicația a redat fotografiile celor mai însemnați reprezentanți ai delegației galițiene.

Reprezentanții poloni au prezentat comunicări, au condus secțiuni, au participat la dezbateri, au rostit discursuri. Industria galițiană a fost reprezentată în Expoziția tehnică petrolieră de la București. Delegații polonezi au fost prezenți la toate activitățile congresului, inclusiv la excursiile tematice care au precedat și succedat lucrările congresului.

Participarea delegației petroliere galițiene la evenimentul de la București a contribuit la mai buna cunoaștere a orizonturilor spirituale, științifice, tehnice, industriale și culturale ale celor două popoare vecine cu puternice rădăcini în istoria lor comună.

II.7. Distrugerea din ordin a industriei petroliere românești în timpul Primului Război Mondial

1. Introducere

România este o importantă țară petrolieră a Europei³⁹⁰. Anul 1857 înregistrează trei premiere mondiale ale industriei petroliere românești, și anume: prima producție de petrol din lume înregistrată în mod oficial; înființarea la Ploiești a primei rafinării din lume, și Bucureștiul a fost prima capitală din lume iluminată public cu petrol.

În 1857, România a avut o producție de 275 tone de petrol, iar în preajma primului război mondial producția petrolieră a țării ajungea la aproximativ 1,9 milioane tone. Cea mai mare producție de petrol a României din

³⁹⁰ Această problematică a fost prezentată la cel de al III-lea Colocviu Internațional de Istorie, *Petrol și război, din 1914 până în zilele noastre*, Organizat de „Total”, în parteneriat cu CNRS (Le Centre National de la Recherche Scientifique din Franța/Centrul Național al Cercetării Științifice), Paris, 11–12 februarie 2010. (Gheorghe Calcan, *La destruction de l'industrie pétrolière roumaine pendant la Première Guerre mondiale*, Total en partenariat avec CNRS, 3e Colloque historique international, *Le pétrole et la guerre. De 1914 à nos jours...*, Paris, 11–12 février 2010, *Résumés des interventions*, p. 1). Ulterior, lucrarea a fost publicată: Gheorghe Calcan, *La destruction de l'industrie petroliere roumaine pendant la Première Guerre mondiale*, în „Le pétrole et la guerre, Oil and War”, Conference organized by CNRS and Total Cy on February 11th and 12th, 2010 in Paris (France), P. I. E., Peter Lang, Bruxelles–Bonn–Berlin–Frankfurt am Main–New York–Oxford–Wien, Brussels, 2012, p. 21–36. (Die Deutsche Bibliothek, Deutsche Nationalbibliografie, <http://dnb.ddb.de>).

perioada interbelică s-a înregistrat în anul 1936, cu aproximativ 8,7 milioane tone. Prin producția și mai ales prin exportul ei petrolier, România a ocupat un loc fruntaș în ierarhia mondială a țărilor petroliere din perioada interbelică. În anii 1935 și 1936, România ocupa locul al patrulea în rândul producătorilor mondiali. În 1928, România se situa pe locul al șaselea în rândul marilor exportatori mondiali, cu 4,10% din totalul exportului mondial, după S.U.A., Venezuela, Mexic, Persia, U.R.S.S., iar în 1937, România ocupa locul al cincilea în aceeași ierarhie. Pe continentul european, România a ocupat constant locul I sau II, după U.R.S.S., în exportul mondial de petrol.

Deși procentul exportului românesc nu deținea o cifră spectaculoasă, poziția geostrategică a României a ajutat-o să aibă un rol important în ierarhia resurselor petrolifere ale regiunii, și nu numai. Astfel, în 1931, nouă țări din bazinul european, cel al nordului Africii și Orientului Mijlociu își asigurau peste 50% din necesitățile petroliere interne din România (Bulgaria, aprox. 97%, Ungaria aprox. 95%, Marocul Spaniol, aprox. 92%, Siria și Libanul aprox. 87%, Austria aprox. 82%, Iugoslavia aprox. 79%, Egiptul aprox. 71%, Palestina aprox. 66%, Grecia aprox. 55%). Franța importa în același an 11,54% din necesitățile sale petroliere, din România.

2. Petrolul și războiul

Petrolul a devenit element vital al întregii evoluții a societății. Importanța lui a crescut constant. Dacă la jumătatea secolului al XIX-lea el era apreciat în special pentru calitățile lui în iluminat (petrolul lampant), rolul acestuia a crescut brusc la sfârșitul secolului al XIX-lea când el și-a pus în evidență calitățile lui de combustibil. Momentul 1897, când Diesel a inventat motorul care-i poartă numele, care funcționa exclusiv folosind păcura, reprezintă un moment de turnură în reconsiderarea importanței petrolului. Astfel, combustibilul lichid începea să fie utilizat tot mai mult în industrie, căile ferate, marina industrială și cea militară, iar odată cu perfecționarea motoarelor cu explozie, la începutul secolului al XX-lea, aria utilizării lui s-a extins și în domeniul automobilului și al aviației³⁹¹.

Petrolul a devenit o adevărată miză mondială odată cu Primul Război Mondial, 1914–1918. Deși iminența declanșării unui război mondial era evidentă, strategia militară părea să nu acorde la începutul deceniului al II-lea al secolului al XX-lea, o atenție specială combustibilului lichid.

³⁹¹ Gheorghe Buzatu, *România și trusturile petroliere internaționale până la 1929*, Editura Junimea, Iași, 1981, p. 1–3.

O schimbare evidentă în această direcție s-a produs la sfârșitul anului 1913, când Winston Churchill, Prim Lord al Amiralității Britanice a inițiat un program de construire de nave militare care utilizau combustibilul lichid. În decizia sa, Churchill a fost influențat de amiralul John Fisher, cunoscut a fi „maniacul petrolului”³⁹². Folosirea combustibilului lichid pentru vasele militare avea avantaje notabile: asigura creșterea vitezei de deplasare a navelor, mărea autonomia de deplasare a acestora, ocupa un loc mai mic pentru depozitarea combustibilului, asigurând în același timp un spațiu care permitea creșterea numărului de soldați transportați și a echipamentelor necesare.

În preajma declanșării războiului mondial, doar Anglia și Germania au manifestat interes pentru asigurarea unor rezerve din carburant petrolifer. Problema care se punea la nivel guvernamental era aceea, dacă în cazul unui conflict multinațional marile grupuri financiar – petroliere, grupul american Rockefeller, grupul anglo-olandez Deterding și grupul german controlat de Deutsche Bank ar fi dorit sau nu să colaboreze, chiar în defavoarea țărilor lor de origine, la asigurarea necesarului de combustibil petrolifer³⁹³.

Anglia a avut din nou inițiativa, Winston Churchill propunându-și asigurarea rezervelor petroliere necesare armatei. În anul 1914, statul englez finanțând exploatarea petrolifere a devenit acționarul majoritar al Societății Anglo-Persane Oil. Întreaga cantitate de petrol extras trebuia să fie atribuită flotei engleze. În urma acestei realizări, Winston Churchill putea declara liniștit: „Domnilor, războiul bate la ușă. Pentru a-l putea purta cu bine, marina Majestății Sale posedă propriile resurse de carburant”³⁹⁴.

Realizarea lui Churchill a fost aprobată de Parlamentul englez și a atras atenția marilor puteri. Petrolul nu trebuia să fie lăsat în mâna companiilor petroliere, statul trebuia să intervină în așa manieră încât să-și asigure controlul asupra producției și distribuției petrolului și a derivatelor sale. Exemplul Angliei a fost urmat de S.U.A., Germania și apoi de Franța.

Conform unor statistici, la începutul războiului mondial, flota comercială mondială totaliza 44,1 miliarde tone din care doar 3,5% din nave erau dotate cu motoare Diesel. Situația era aceeași și în domeniul flotei militare cu excepția Angliei care dispunea de cinci nave care funcționau cu petrol. Flota aeriană aliată avea la începutul ostilităților mai puțin de o mie de aparate. Numărul

³⁹² Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.-Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Industria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 199.

³⁹³ *Ibidem*, p. 200.

³⁹⁴ Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Ștefan Traian Mocuța, Nicolae Napoleon Antonescu, Șt. N. Stirimin, Mihai Pascu Coloja, *Industria de petrol și gaze din România. Tradiție și perspective*, Editura AGIR, București, 2008, p. 242.

acestora a crescut repede odată cu diversificarea operațiunilor pe care le-au făcut, de la zborurile de recunoaștere, la acțiunile de „vânătoare” și de bombardament, la cele de transport eficient și rapid. Astfel, la momentul încheierii războiului, în noiembrie 1918, flota aliată a ajuns să aibă 6900 de avioane. În aceeași perioadă, producția mondială de petrol a cunoscut o dublare, crescând de la 44 de milioane tone în 1914, la 100 milioane tone în anul 1920³⁹⁵.

Rolul petrolului în purtarea războiului s-a schimbat radical, apreciază specialiștii, în anul 1916, în timpul bătăliilor de la Verdun. Atunci Germania dispunea de o bună rețea de cale ferată care îi asigura legătura cu regiunea Verdunului. Aliații nu aveau decât o singură linie de cale ferată care ajungea în zonă. Pentru a compensa acest neajuns, aliații au recurs la ajutorul autocamioanelor. Cu aproximativ 30.000 de camioane, ei au reușit să asigure transportul trupelor artileriei și muniției, putând astfel, să reziste atacului german. Din acel moment se apreciază că s-a consacrat „triumful camionului asupra căii ferate”³⁹⁶.

Toți beligeranții au tras concluziile de rigoare și au depus eforturi stăruitoare pentru a-și asigura cantitățile de petrol necesare ducerii operațiunilor militare. Pe întreaga desfășurare a războiului, petrolul a reprezentat „o adevărată obsesie pentru ambele tabere” militare, „el a pricinuit crize soldate cu victorii sau înfrângeri pe câmpurile de luptă” influențând în ultimă instanță rezultatul final al războiului. Transportul trupelor, al armamentului și muniției, tractarea auto, motorizarea navelor, utilizarea submarinelor, utilizarea tancurilor începând cu anul 1916, aviația, toate au avut același numitor comun – petrolul³⁹⁷.

În timpul operațiunilor militare ale primului război mondial, în anul 1917, aliații au trecut printr-un moment dificil cauzat de lipsa de carburant. În acel an, aliații au avut nevoie de un milion de tone produse petrolifere pentru forțele terestre și încă opt milioane de tone pentru forțele navale. Franța, de exemplu, era obligată să aloce o cantitate de 44.000 de tone de produse petrolifere în fiecare lună armatei sale terestre. La 1 noiembrie 1917, stocurile petrolifere franceze permiteau alocarea a numai 28.000 de tone nevoilor armatei terestre. Estimările erau extrem de îngrijorătoare, prefigurând ca în jurul datei de 1 martie 1918, armata franceză să fie lipsită total de combustibil lichid³⁹⁸.

³⁹⁵ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.-Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 200.

³⁹⁶ Cf. Gheorghe Buzatu, *A history of Romanian Oil*, Mica Valahie Publishing House, Bucharest, 2004, p. 49–50.

³⁹⁷ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.-Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 201.

³⁹⁸ Gheorghe Buzatu, *România și trusturile petroliere...*, p. 13.

În aceste condiții s-a produs intervenția senatorului Béranger care a făcut un raport Comisiei pentru armată din Senatul francez. Factorii guvernamentali francezi au reacționat imediat. La 15 decembrie 1917, premierul francez George Clémenceau s-a adresat printr-o cablogramă președintelui american Woodrow Wilson, solicitându-i trimiterea în Franța a 100.000 de tone de produse petrolifere. Clémenceau sublinia în cererea sa că aprovizionarea Franței cu produse petrolifere era în ultimă instanță „o problemă de salvare interaliată”³⁹⁹.

Această situație a generat formularea unei aprecieri din partea lui Clémenceau, care a rămas de referință în stabilirea importanței controlului asupra rezervelor de petrol în războiul modern: „Dacă aliații nu vor să piardă războiul, trebuie ca Franța luptătoare, în clipa șocului suprem german, să posede esența care-i este atât de necesară ca și sângele în bătăliile viitoare”⁴⁰⁰.

Intervenția lui Clémenceau nu a rămas fără rezultat. Standard Oil a asigurat resursele petrolifere necesare Franței. În plus, s-a constituit Interallied Petroleum Conference prin implicarea S.U.A., Angliei, Franței și Italiei, care a avut ca obiectiv procurarea, transportul și distribuția petrolului în funcție de necesitățile războiului⁴⁰¹.

Această comisie a fost coordonată de John Cadman, artizan al politicii petroliere engleze. Prin acest organism s-au putut colecta toate rezervele petrolifere, care i-au putut permite lui Foch să poată rezista în primăvara anului 1918, puternicei ofensive germane⁴⁰².

Atunci când războiul s-a încheiat, personalitățile implicate în desfășurarea evenimentelor, au făcut evaluările necesare care au evidențiat rolul petrolului în conflict. De exemplu, senatorul francez H. Béranger aprecia că petrolul a fost „unul din marii factori ai victoriei”, iar ministrul de externe britanic, lordul Curzon afirma la 21 noiembrie 1918: „cu adevărat viitorul va spune că aliații au navigat la victorie pe o mare de petrol”⁴⁰³.

Primul război mondial a fost primul conflict care s-a purtat concomitent terestru, marin și aerian. În toate aceste direcții, petrolul a avut un rol important. Atitudinea beligeranților față de petrol a evoluat în timpul conflictului de la indiferență, la interes moderat și apoi la interes major. Fără îndoială, petrolul a jucat un rol extrem de important în operațiunile militare, chiar

³⁹⁹ Gheorghe Buzatu, *A history of Romanian ...*, p. 51.

⁴⁰⁰ *Ibidem*.

⁴⁰¹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.-Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 201.

⁴⁰² Gheorghe Buzatu, *România și trusturile petroliere ...*, p. 14.

⁴⁰³ Gheorghe Buzatu, *A history of Romanian ...*, p. 52.

dacă nu unul absolut decisiv, „întrucât atribuindu-i acest rol ar însemna să ignorăm ceilalți factori: gradul de instruire al trupelor și calitatea comenzii, calitatea și performanțele armamentului și ale tehnicii militare motorizate, rolul componentelor economice industriale și agricole”, efectivele militare etc., superioritatea tuturor acestora conducând în cele din urmă la capitularea Germaniei⁴⁰⁴.

Dacă aliații au reușit să-și asigure rezervele necesare de petrol pe timpul operațiunilor militare, nu același lucru se poate spune despre Germania și aliații săi. Până la declanșarea războiului în anul 1914, Germania importa 1,2 milioane tone în fiecare an de combustibil lichid din S.U.A., Rusia, România și Galiția. După declanșarea războiului aceste resurse s-au închis.

Părăsirea neutralității în anul 1916 și alăturarea României taberei Alianților au reprezentat un adevărat „șoc” pentru Germania, pentru că ea pierdea „resursele vitale de cereale și petrol românesc”⁴⁰⁵. Germaniei nu-i mai rămânea în acest moment decât aprovizionarea dintr-un singur punct – Drohobycz din Galiția. Germania a suferit din această cauză, consumul intern reducându-se drastic afectând populația civilă, dar mai ales trupele terestre și flota.

Această situație a determinat Germania să-și orienteze acțiunile ofensive spre Galiția și apoi spre România și Caucaz. În privința României, planurile Germaniei erau clare: ocuparea țării cât mai repede posibil. Generalul Ludendorff se exprima fără echivoc „ca să putem trăi [trebuie – n.ns. – Gh. C.], să învingem România” și tot el spunea că „petrolul românesc era pentru noi de o importanță decisivă”⁴⁰⁶.

3. Autodistrugerea industriei petroliere românești

În anul 1914, când s-a declanșat războiul mondial, România și-a declarat neutralitatea. Statul român a adoptat această decizie din mai multe considerente, între care se evidențiau lipsa unei pregătiri militare suficiente, și existența unor teritorii românești în componența unor state aflate în ambele tabere militare. Atât Puterile Antantei, cât și Puterile Centrale au căutat să atragă România de partea lor atât datorită poziției ei strategice, cât și potențialului ei uman și economic (cereale și petrol). În anul 1916, România a părăsit neutralitatea și s-a alăturat Antantei⁴⁰⁷.

⁴⁰⁴ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.–Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 200–201.

⁴⁰⁵ Gheorghe Buzatu, *România și trusturile petroliere internaționale...*, p. 14.

⁴⁰⁶ Gheorghe Buzatu, *A history of Romanian...*, p. 53.

⁴⁰⁷ Istoria Românilor, vol. VII, tom II, *De la Independență la Marea Unire*, Editura

În 4/7 august 1916, Ion I. C. Brătianu a semnat tratatul de alianță cu Rusia, Franța, Anglia și Italia, iar la 14/27 august 1916, România a declarat război Austro-Ungariei, armatele române trecând Carpații în Transilvania chiar în noaptea aceleiași zile. A doua zi Germania a declarat război României⁴⁰⁸. În pofida eforturilor militare consistente făcute de statul român, în condițiile în care România nu a fost sprijinită conform înțelegerilor de către Aliați, atacată din nord de trupele germane și austro-ungare și din sud de cele bulgare, în toamna anului 1916, se prefigura înfrângerea României și ocuparea ei de către Puterile Centrale.

În acest context, aliații au elaborat planul autodistrugerii industriei petroliere românești pentru a nu cădea în mâna germanilor. La 19 noiembrie 1916, ministrul de externe al României îl informa pe primul ministru Ion I. C. Brătianu că Sir Barclay, ministrul plenipotențiar al Angliei la București îi înmânase un aid-memoire prin care „conform instrucțiunilor guvernului său, ne cere ca să luăm dispozițiunile necesare pentru ca societățile petroliere să purceadă la distrugerea petrolului, sondelor și rafinăriilor care le aparțin.

Țările aliate se angajează a despăgubi guvernul român de pierderile care vor fi consecința acestor măsuri⁴⁰⁹. Ministrul român ținea să precizeze că diplomatul englez făcuse acest demers și în numele Franței și al Rusiei, și că guvernul Marii Britanii „atribuie acestei chestiuni o importanță de prim ordin, căci durata războiului depinde de ea în mare parte⁴¹⁰. Acest angajament a fost reconfirmat de diplomatul englez autorităților române în mai multe rânduri, consolidându-se astfel încrederea în solicitările oficiale ale Aliaților⁴¹¹. De exemplu, la 3 decembrie 1916, Sir Barclay revenea cu o nouă întâmpinare către autoritățile române subliniind că „trebuie să insist pe lângă guvernul român pentru ca acesta să dea instrucțiuni scrise directorilor societăților de petrol ordonându-le ca să distrugă stocurile, sondele și rafinăriile care aparțin țării lor”. Și aceste note conțineau angajamentul „țărilor aliate” de a despăgubi guvernul român de „pierderile ce ar putea rezulta dintr-o

Enciclopedică, București, 2003; Ion Agrigoroaiei, *Opinie publică și stare de spirit în vremea războiului de Întregire și a Marii Uniri, Iași, 1916–1918*, Editura Fundației Axis, Iași, 2004, p. 13–31. A se vedea și Mircea N. Popa, *Primul război mondial, 1914–1918*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.

⁴⁰⁸ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 198–204.

⁴⁰⁹ *Istoricul chestiunii distrugerilor din anul 1916. Acte și documente oficiale*, Moniteur du Pétrole Roumain, (în continuare vom cita M.P.R.) nr. 24, 1 decembrie, 1925, p. 1983–1988.

⁴¹⁰ *Ibidem*.

⁴¹¹ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 158.

asemenea măsură”⁴¹². Pe cale militară generalul Hanbury Williams, trimisul guvernului britanic la Marele Cartier General Rus, transmitea guvernului român, prin intermediul generalului Coandă, cererea Londrei de a se distruge „orice depozit de benzină sau păcură care ar putea să cadă în mâna inamicului, căci sunt la mare lipsă pentru întrebuințarea submarinelor [...], să se incendieze toate sondele și depozitele, să se distrugă rafinările”⁴¹³.

Guvernul român a acceptat acest greu sacrificiu în interesul cauzei comune a aliaților, având totodată speranța în victoria aliaților și realizarea concomitentă a propriilor aspirații de unitate națională.

Referindu-se la acest aspect, *Moniteur du Pétrole Roumain*, cea mai însemnată publicație a industriei petroliere românești consemna: „în decursul războiului, când evenimentele nenorocite din prima lui fază, au silit armata română de a-și distruge toate instalațiile întreprinderilor de petrol, pentru a nu lăsa în mâna dușmanului prețiosul combustibil de care avea atâta nevoie pentru continuarea războiului. Industria română de petrol s-a supus fără ezitare acestei necesități naționale și distrugerea s-a făcut în mod metodic, cu o conștiinciozitate care nu a lăsat nimic de dorit”⁴¹⁴.

Planurile de autodistrugere a industriei petroliere românești au fost gata spre sfârșitul lunii noiembrie 1916. Ele au fost elaborate de o comisie româno-anglo-franceză. Coordonarea acțiunii a revenit colonelului Thomson, atașatul militar al Marii Britanii la București și colonelului Norton Griffith, specialist în astfel de lucrări,⁴¹⁵ sosit în țară numai cu o zi înainte de a se înainta cererea oficială de autodistrugere a industriei române⁴¹⁶. Din partea franceză s-au implicat căpitanul Grozie însoțit de Philippon, specialist chimist și generalul H. M. Berthelot, șeful misiunii militare franceze în România⁴¹⁷.

Acțiunile de autodistrugere au constat în astuparea sondelor prin aruncarea și înfundarea lor cu obiecte din metal, tuburi, lemn, pietre și alte elemente

⁴¹² *Istoricul chestiunii distrugerilor din anul 1916...*, p. 1983–1988.

⁴¹³ Dan Ovidiu Pintilie, *Istoricul societății „Concordia”, 1907–1948*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2007, p. 37–38.

⁴¹⁴ *Reparațiunea pierderilor de război ale industriei de petrol a României*, M.P.R., nr. 6, 1923, p. 431–439.

⁴¹⁵ Constantin Șerban, *Astra Română, Societate de prestigiu a petrolului românesc în perioada interbelică*, vol. I, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaze”, București, 2006, p. 136.

⁴¹⁶ Marian Rizea, Eugenia Rizea, *Petrol, dezvoltare și (in)securitate*, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaze”, București, 2007, p. 219.

⁴¹⁷ Constantin Dobrescu, *Istoricul Societății „Astra Română” (1880–1948)*, Editura Scrisul Prahovean, Cerașu, 2002, p. 46–47.

dure. Apoi, s-au incendiat toate instalațiile externe, schele, turnuri, s-au dat foc tuturor rezervelor și depozitelor de produse petroliere, s-au distrus și incendiat instalațiile din rafinării, s-au demontat construcțiile de petrol, s-a produs „nimicirea cu lovituri de ciocan a tuturor motoarelor”, iar mașinile au fost distruse și demontate etc.⁴¹⁸.

Pregătirea planurilor de autodistrugere a mers rapid. Apropierea inamicului de regiunile petrolifere ale României, prin forțarea concomitentă a Dunării și râului Olt, l-a determinat pe generalul Dumitru Iliescu să telegrafizeze Armatei a 2-a române, la 16/19 noiembrie, că acum se putea începe acțiunea de distrugere a sondelor și rezervoarelor. Concomitent s-au alcătuit două comisii de specialiști, una civilă și alta militară care au luat în discuție pregătirea condițiilor de executare a distrugerilor. Trebuie reținut că încă din 21 octombrie, locotenent-colonelul Ștefan Brezan era desemnat pentru a experimenta modul de utilizare a benzinei volatilizate cu aparatele „Schilt”. Comandantul român urma să se deplaseze la Câmpina cu compania de „aruncători de gaze” pentru a pune în practică această metodă, după care compania trebuia să fie gata pentru misiunile care-i erau ordonate. Distrugerea instalațiilor petroliere pica în sarcina batalionului de specialiști comandat de locotenent-colonelul Ștefan Botez⁴¹⁹.

Pe 26–27 noiembrie, focul începea să ardă la Târgoviște. La 28 noiembrie era distrus și incendiat șantierul petrolifer de la Moreni din județul Dâmbovița. Imediat au fost transferate spre regiunile petrolifere ale Ploieștiului 1000 de lucrători de la șantierele din Moreni și alți 500 tineri recruți militari⁴²⁰. Pe 5–6 decembrie, Ploieștiul era în flăcări. „Toată Valea Prahovei, de la Câmpina la Ploiești, din Valea Ialomiței și până în Valea Teleajănelui, și de acolo, mai departe, până în Valea Buzăului, era o mare de foc [...]. Trei zile de-a rândul Valea Prahovei a fost cufundată în întuneric [...], trosnete și bubuituri anunțau prăbușirea ori aruncarea în aer a rezervoarelor pline”⁴²¹.

În timpul operațiunilor de autodistrugere au fost distruse 1677 de sonde, din care 1047 erau în producție, 26 de mari rafinării, rezervoarele din schelele

⁴¹⁸ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. I, p. 520; Polin Zorilă, *Exploatarea economică a județului Prahova în timpul ocupației germane*, „Anuar”, vol. VIII, Arhivele Naționale Direcția Județeană Prahova, Editura Silex, Ploiești, 1996, p. 182–183; Ioan M. Mihalache, *O clipă de acum 150 de ani*, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaze”, București, 2007, p. 79.

⁴¹⁹ Dan Ovidiu Pintilie, *op. cit.*, p. 38.

⁴²⁰ Constantin Dobrescu, *op. cit.*, p. 46.

⁴²¹ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. I, p. 520.

petrolifere și din fabrici cu toate instalațiile lor, cu o capacitate de înmagazinare de 150.000 m³, o cantitate totală de 827.000 tone de produse petrolifere⁴²².

Pentru a urmări mai bine acest proces ne propunem să evidențiem câteva detalii. În regiunea Buștenari, Societățile „Concordia” și „Steaua Română”, ambele cu capital german, aveau 289 de sonde suspendate, 101 sonde în sapă, 526 de sonde în producție. Întreaga regiune trebuia supusă unei distrugerii totale întrucât aici se concentrau o jumătate din sondele productive și o treime din sondele în sapă din România. Responsabilul acțiunii de distrugere era inginerul Anton Pușcariu. La 2 decembrie, s-au distrus mașinile și motoarele prin lovituri de ciocan, stațiile de pompe, uzinele de gaz, centralele electrice, „totul a fost distrus și ars pe foc”⁴²³.

La 3 decembrie a sosit la rafinăria Vega din Ploiești, care aparținea grupului german „Deutsche-Erdö/A. G.” din Berlin, comisia română desemnată cu distrugerea instalațiilor alcătuită din prințul Valentin Bibescu, inginerul Gane, V. Tacit și doctorul Zamfirescu. Aceasta a ordonat ca în termen de două zile să fie umplut cu produse petroliere șanțul care fusese dinainte construit, să fie așezată puntea de foc, să se distrugă alambicurile de distilare și cazanele cu aburi. La 5 decembrie, au sosit la rafinărie și reprezentanții comisiei aliate în frunte cu Northon Griffiths. Rafinăria a fost distrusă în întregime, rezervoarele incendiate. Din cele 48 de rezervoare au fost distruse 32, s-au ars 67.000 de tone produse petrolifere înmagazinate, s-au distrus 10 din cele 17 rezervoare de recepție de la instalația de distilare, s-au distrus pompele și compresoarele, dogăria, sala de umplere a bidoanelor, sala de expediere, s-au jefuit clădirea cu birouri, laboratorul, magazia de mărfuri, arhiva a fost distrusă etc. Această rafinărie avea o capacitate de rafinare de 508.166 tone anual⁴²⁴.

La Societatea „Astra-Română”, reprezentanții comisiei de autodistrugere s-au prezentat la conducerea societății în data de 5 decembrie. Aceștia au împărțit rafinăria în patru subdiviziuni și au trecut la executarea planului de dinainte stabilit.

A fost distrusă imediat instalația distilăriei vechi de uleiuri, cu cele 10 recipiente de distilare, apoi cele 31 de rezervoare ale secției cu o capacitate de

⁴²² *Istoricul chestiunii distrugerilor din anul 1916...*, p. 1983–1988. Un alt specialist al istoricului industriei petroliere, Gheorghe Ravaș, făcea următoarea statistică a distrugerilor din ordin: 1500 sonde astupate, 1000 de puțuri și sonde incendiate, rezervoarele aruncate în aer, 70 de rafinării distruse. Cf. Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.–Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 204.

⁴²³ Dan Ovidiu Pintilie, *op. cit.*, p. 38.

⁴²⁴ *Ibidem*, p. 39.

85.456 tone cât și noua rafinărie. De asemenea s-au distrus 90% din rețeaua de conducte a rafinării și alte 40.000 tone produse petroliere aflate pe șantierul său. Numai în regiunea Ploieștiului, Rafinăria Astra Română pierdea în total 172.500 tone produse petroliere⁴²⁵.

Pagubele pricinuite industriei petroliere române în 1916, au fost evaluate de o comisie interaliată anglo-franco-română, după război, la aproximativ 10 milioane lire sterline⁴²⁶. „În trei zile cea mai înfloritoare și bogată regiune industrială a țării noastre, devenise o ruină jalnică”⁴²⁷. Aceste daune au afectat sondele și puțurile (288.824 £), imobilele (1.407.003 £), rafinăriile (2.107.584 £), stocurile petroliere (2.574.285 £), interesele pe stocuri (521.603 £) la care se adăugau daunele conexe (532.591 £). Conform calculelor comisiei mixte, cele mai afectate societăți petroliere au fost următoarele: „Româno-Americană” care a suferit distrugerii în valoare de 2.099.900 £, „Astra-Română” cu pierderi de 1.768.857 £, „Steaua Română” cu pierderi de 1.011.037 £, „Aquila Franco-Română” cu distrugerii de 511.037 £⁴²⁸. La rândul său Societatea „Romanian Consolidated Oilfields Lid”, estimându-și singură pagubele suferite datorită acțiunilor de autodistrugere, aprecia că valoarea acestora se ridică la suma de 1.270.724 £⁴²⁹.

Amplourea distrugerilor din 1916, a provocat nemulțumiri și proteste din partea unor industriași și proprietari români. Unii dintre ei s-au adresat cu plângeri Ministerului de Război. Unele sesizări semnalau și distrugerea unor fabrici sau instalații care nu aveau legătură cu operațiunile de apărare militară. Așa a fost cazul fabricii de celuloză de la Brăila, a cărei dinamitare a fost realizată din inițiativa colonelului Griffiths. În acest sens, Vintilă Brătianu, ministrul de Război își exprima regretul asupra „consecințelor rele ce poate avea să se însarcineze ofițeri străini cu atari operațiuni, ei neputând avea, negreșit, aceleași sentimente ca cei care vor trebui să locuiască în viitor în această țară, și nici ține seama de populația care rămâne în teritoriile ocupate”⁴³⁰.

⁴²⁵ Constantin Dobrescu, *op. cit.*, p. 46–47.

⁴²⁶ *În chestiunea despăgubirilor pentru distrugerile de război datorate industriei române de petrol*, M.P.R., nr. 18, 15 septembrie, 1923, p. 1304–1305; *Despăgubirile de război*; M.P.R., nr. 21, 1 noiembrie 1923, p. 1550–1551; *În chestia despăgubirilor pentru distrugerea industriei de petrol în 1916*, M.P.R., nr. 21, 1923, p. 884.

⁴²⁷ Constantin Kirîțescu, *op. cit.*, vol. I, p. 540.

⁴²⁸ *Rezolvarea problemei despăgubirilor pentru distrugerile din ordin*, M.P.R., nr. 24, 15 decembrie, 1926, p. 2291–2295.

⁴²⁹ *Reparațiunea pierderilor de război ale industriei de petrol*, M.P.R., nr. 6, 1923, p. 438–439.

⁴³⁰ Dan Ovidiu Pintilie, *op. cit.*, p. 40.

4. Germania și petrolul românesc

Înaintarea trupelor germane în teritoriul românesc a determinat autoritățile române să decidă retragerea în Moldova. La 3 decembrie 1916, guvernul s-a refugiat la Iași, iar la 6 decembrie, trupele germane au ocupat Bucureștiul⁴³¹. Întregul teritoriu al Țării Românești (Valahia), Dobrogea, extremitatea sudică a Moldovei au fost ocupate. În această situație, regiunea petroliferă a României, județele Prahova, Dâmbovița și Buzău au căzut în mâinile Germaniei.

În condițiile în care petrolul românesc era vital pentru purtarea operațiilor militare ale Germaniei, aceasta a declanșat o vastă activitate de refacere a industriei petroliere românești. În plus, în ianuarie 1917, Germania hotărâse să încerce ultima carte, „războiul submarin total”⁴³².

Este de reținut faptul că germanii aveau suficientă experiență în industria petrolieră, în plus ei cunoșteau bine situația din zona românească unde dețineau importante interese. Ei cunoșteau la zi situația de pe șantiere și din rafinării, dispuneau de specialiști care lucraseră în aceste domenii și aveau un potențial tehnic care permitea abordarea frontală a acestei operațiuni.

Germanii au adus specialiști, au obligat personalul românesc specializat să lucreze, au utilizat muncitorii români căzuți prizonieri. Astfel, la două luni după ocuparea țării, la Câmpina lucrau 350 din vechii lucrători, 2000 de soldați germani, 2000 de prizonieri români⁴³³.

Pentru a fi cât mai eficienți în utilizarea potențialului petrolier românesc, germanii au înființat mai multe direcții care erau specializate pe ramuri distincte ale activității petroliere: Comandamentul terenurilor petroliere, Comandamentul uleiurilor minerale, o societate care se ocupa de activitatea rafinărilor, o altă societate care avea ca obiect folosirea conductelor petroliere și transportul produselor petroliere⁴³⁴.

Societățile petroliere ale statelor aliate au fost sechestrate și obligate să lucreze. Documentele epocii demonstrează cu claritate că reluarea activității productive de aceste societăți nu poate fi interpretată ca un gest de colaboraționism⁴³⁵. Printr-o ordonanță specială, la 11 februarie 1917, mai multe

⁴³¹ Ion Agrigoroaiei, *op. cit.*, p. 45–49; Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. I, p. 553–560.

⁴³² Gheorghe Buzatu, *România și trusturile petroliere ...*, p. 16.

⁴³³ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.–Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 204–205; Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. II, p. 293; Constantin Șerban, *op. cit.*, p. 138; Constantin Dobrescu, *op. cit.*, p. 47.

⁴³⁴ Dan Ovidiu Pintilie, *op. cit.*, p. 41.

⁴³⁵ Constantin Dobrescu, *op. cit.*, p. 48–49.

societăți petroliere erau supuse administrației forțate, iar la jumătatea aceluiași an, 50 de firme, majoritatea petroliere, au fost lichidate forțat⁴³⁶.

Grație acestor măsuri Germania a reușit să repună în funcțiune, parțial, destul de repede, industria petrolieră românească. În februarie 1917, se reușea punerea în exploatare a primei sonde. La jumătatea anului 1917, administrația militară germană reușea să scoată o producție de 40.000 tone, pentru ca la finele anului să reușească dublarea acestei cantități extrase într-o lună. Germanii au reușit să repună în funcțiune două mari rafinării: „Steaua Română” din Câmpina și „Vega” din Ploiești⁴³⁷. În anul 1917, producția zonei ocupate s-a ridicat la 667.230 tone, iar în 1918, ea a crescut la 926.406 tone⁴³⁸. În perioada anterioară, producția petrolieră a României a avut următoarele cote: 1913: 1.885.225 tone, 1914: 1.783.947 tone, 1915: 1.673.145 tone, 1916: 1.244.093 tone⁴³⁹.

Nevoilor submarinelor germane, flotei maritime și tancurilor, teritoriul ocupat al României le-a oferit 86.987 tone în 1917 și 168.140 tone de motorină în anul 1918 și 76.156 tone în 1917 și 165.000 tone benzină ușoară și grea în 1918⁴⁴⁰.

Producția societății Astra Română a scăzut de la 364.848 tone în 1916, mai mult cu 2/3 din anul 1917 (101.871 tone), reușind să ajungă în 1918 la 300.138 tone petrol, ceea ce reprezintă un nivel apropiat de cel de dinaintea autodistrugerii de la sfârșitul anului 1916. La rândul ei, societatea „Steaua Română” producea în perioada 1916–1918, 155.945,5 tone⁴⁴¹.

Eforturile germane pentru relansarea producției române de petrol sunt ilustrate și de accelerarea ritmului de repunere în funcțiune a sondelor. Astfel, în noiembrie 1918 administrația germană reușea să aibă 437 sonde în producție față de 962 câte erau în iulie 1916, înainte de intrarea României în război și 220 sonde în foraj față de 341 câte erau la aceleași date luate ca referință⁴⁴².

Pentru asigurarea produselor petroliere, germanii au demontat vechile conducte care erau orientate pe direcția Constanța, în lungime de aproximativ 400 km, și le-au reșezat, în aprilie 1918, pe direcția Ploiești – București

⁴³⁶ Polin Zorilă, *op. cit.*, p. 183.

⁴³⁷ Constantin Șerban, *op.cit.*, p. 136–139; Constantin Dobrescu, *op. cit.*, p. 47–48.

⁴³⁸ Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Stefan Traian Mocuța, Nicolae Napoleon Antonescu, Șt. N. Stirimin, Mihai Pascu Coloja, *op. cit.*, p. 249.

⁴³⁹ *Production et valeur du petrole obtenue en Roumanie depuis 1857 presqu'à 1924 inclus*, M.P.R., nr. 6, 1925, p. 427.

⁴⁴⁰ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.-Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 206.

⁴⁴¹ Constantin Dobrescu, *op. cit.*, p. 49; Dan Ovidiu Pintilie, *op. cit.*, p. 42.

⁴⁴² Constantin Șerban, *op.cit.*, p. 137.

– Giurgiu, ajungând astfel la Dunăre, de unde produsele petroliere erau transportate cu șlepurile în Germania⁴⁴³.

Sfârșitul anului 1917 a adus pe frontul european de vest schimbări foarte importante. Deși armatele române au obținut în vara anului 1917 victorii cu totul remarcabile împotriva forțelor germane în zona Mărăști, Mărășești, Oituz din sud-vestul Moldovei, izbucnirea revoluției comuniste din Rusia în octombrie 1917 a schimbat radical situația frontului din zonă. Prin armistițiul de la Brest Litovsk din 5 decembrie 1917, Rusia părăsea Alianța și ieșea din război. România era complet izolată. Reprezentantii puterilor aliate la Iași, capitala țării de atunci, au înțeles deplin situația. România a fost nevoită ca la 9 decembrie 1917, să încheie armistițiul de la Focșani cu Puterile Centrale, iar la 7 mai 1918 să încheie pacea separată cu Germania⁴⁴⁴.

Prin acest tratat de pace, Germania acapara toate resursele economice ale spațiului românesc. În domeniul petrolului, terenurile petrolifere ale statului erau concesionate Germaniei pe timp de 30 de ani, perioada putând fi extinsă până la 90 de ani.

Statul român era obligat concomitent să pună la dispoziția Germaniei toate utilitățile necesare pentru realizarea exploatărilor petroliere. Acest veritabil *tratat al petrolului* obliga România să dirijeze $\frac{3}{4}$ din exporturile petroliere către acele societăți agreate de Germania. Germania își asigura controlul total asupra conductelor de petrol ale țării și aceasta avea dreptul de a se pronunța asupra nevoilor consumului intern de produse petroliere⁴⁴⁵.

Spre sfârșitul anului 1918, situația frontului a cunoscut însă, o schimbare radicală. Pe frontul din sud-estul Europei, Turcia și Bulgaria erau obligate să iasă din război, trupele aliate s-au apropiat de Dunăre, moment în care România a dat un ultimatum Germaniei și a reluat operațiunile militare alături de Aliați. Germania suferea înfrângeri severe și pe frontul de Vest, fapt care o făcea ca la 11 noiembrie să capituleze necondiționat. Primul război mondial se încheia.

⁴⁴³ Corneliu Torocanu, *Conductele de petrol ale statului. Evoluția lor și realizările posibile astăzi*, M.P.R., nr. 11, 1 iunie 1929, p. 899–900; Gheorghe Calcan, *op. cit.*, p. 162; Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.–Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 206–207; Polin Zorilă, *op. cit.*, p. 184.

⁴⁴⁴ Ion Agrigoroaiei, *op. cit.*, p. 117–119; Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. II, p. 40–334; Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.–Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 207.

⁴⁴⁵ *Petrolul în tratatul de la București*, M.P.R., nr. 8, 1919, p. 248–250 și nr. 9, 1919, p. 284–287; Gheorghe Buzatu, *A history of Romanian...*, p. 60–62; Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. II, p. 293; Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.–Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 207–208; Dan Ovidiu Pintilie, *op. cit.*, p. 43–44; Gheorghe Calcan (coordonator), Cosmin Adam, *Războiul întregirii naționale reflectat în Moniteur du pétrole roumain*, „Citadela”, Revista de cultură, an II, nr. 4, 5, 6, 1997, Cerașu, Prahova, p. 86.

Printr-un decret emis la 9 noiembrie 1918, se reinstaura controlul statului român asupra exploatărilor, rezervelor și resurselor petroliere. Întreprinderile de petrol create de ocupația militară germană și care aparțineau statelor aliate erau administrate temporar de statul român, până când aceste societăți puteau reintra în drepturile lor⁴⁴⁶.

După încheierea războiului, industria română de petrol a deschis problema distrugerilor din ordin din toamna anului 1916. Această problemă a devenit un capitol important al relațiilor diplomatice ale României cu puterile Antantei atât la Conferința de Pace de la Paris – Versailles din anii 1919–1920, cât și după aceasta. Statul român a cerut despăgubirile la care avea dreptul și pe care aliații se angajaseră să le achite. Anglia și Franța au promovat ideea compensării datoriilor între aliați. Această problemă care a necesitat numeroase tratative, s-a definitivat în anul 1926, când statul român a semnat acorduri speciale cu Anglia și Franța. Cele două state aliate scădeau câte cinci miliarde lire sterline din datoria României, iar statul român urma să despăgubească industria de petrol⁴⁴⁷.

5. Concluzii

Sintetizând problematica abordată, subliniem importanța deosebită pe care a avut-o pentru mersul general al operațiunilor militare ale războiului mondial, actul autodistrugerii industriei petroliere românești, săvârșit la sfârșitul anului 1916. Procesul autodistrugerii nu-și poate pierde valoarea, chiar dacă în ochii autorităților române și a aliaților, efectele sale puteau fi doar temporare, urmărind împiedicarea inamicului la aprovizionarea curentă. Astfel, din rațiuni strategice, distrugerea industriei petroliere românești a fost un act deplin justificat.

Această operațiune a împiedicat o bună perioadă de timp ca Germania să poarte războiul modern. Acest fapt a avut în mod indubitabil influențe asupra ansamblului evenimentelor militare. Autodistrugerea industriei românești nu trece drept un act inutil în istoria românească. Sacrificiile economice, materiale și umane asumate din momentul integrării în conflict alături de Antanta s-au subordonat realizării obiectivului major al națiunii române,

⁴⁴⁶ Dan Ovidiu Pintilie, *op. cit.*, p. 43–44.

⁴⁴⁷ Gheorghe Calcan, *op. cit.*, p. 159–161; *Istoricul chestiunii distrugerilor din anul 1916...*, p. 1983–1988; *În chestia despăgubirilor pentru distrugerile de război datorate industriei române de petrol*, M.P.R., nr. 18, 15 septembrie, 1923, p. 1304–1305. *Un prim pas în plata despăgubirilor de război cuvenite industriei de petrol*, M.P.R., nr. 11, 1924, p. 898–899; *Rezolvarea problemei despăgubirilor pentru distrugerile din ordin*, M.P.R., nr. 24, 15 decembrie 1926, p. 2291–2295.

unificarea deplină a statului prin integrarea provinciilor românești aflate sub dominație străină, Transilvania, Bucovina și Basarabia.

Dintr-un alt mod de a pune problema se poate constata că distrugerile din 1916, au fost autodistrugeri, că germanii au făcut eforturi considerabile pentru a reface măcar parțial exploatarea și prelucrarea petrolului și că, în bună parte, la sfârșitul ocupației germane, în noiembrie 1918, industria românească ajungea să producă aproximativ aceleași cantități de produse petroliere pe care le obținea România înainte de acțiunile de autodistrugere.

În această abordare trebuie să subliniem faptul că în perioada 1916–1918 s-a împiedicat dezvoltarea normală a industriei petroliere românești. O perioadă, industria petrolieră a fost distrusă, spulberându-se rezultatele unei tradiții de mai bine de șase decenii⁴⁴⁸. Industria petrolieră a cunoscut o stagnare generală, perioada războiului mondial marcând o etapă de regres cantitativ, calitativ și tehnic.

Pe un alt plan, operațiunile militare ale primului război mondial au conturat statutul militar-strategic al petrolului în conflictele militare. Toate statele, mari sau mici, producătoare sau neproducătoare au inclus în sfera preocupărilor lor necesitatea de a-și realiza o politică a petrolului. Petrolul era necesar în război, dar și în etapa de refacere după conflict, el a devenit un element vital al apărării naționale, o garanție a independenței economice și politice a unui stat⁴⁴⁹. Din aceste considerente petrolul a jucat un rol important la Conferința de Pace de la Paris – Versailles din anii 1919–1920, multe din hotărârile adoptate acolo „mirosind” a petrol⁴⁵⁰.

Evoluția primului război mondial a pus concomitent în evidență și importanța industriei petroliere românești. Chiar dacă prin producția și exportul său România nu ocupa un procent important din totalul producției petroliere mondiale, prin poziția sa geo-strategică, industria petrolieră românească a avut un rol foarte important în politica europeană a timpului.

⁴⁴⁸ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt.–Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 204 și 208.

⁴⁴⁹ Gheorghe Buzatu, *România și trusturile petroliere ...*, p. 16. Vezi și Ion Agrigoroaiei, Gavriil Preda, Gheorghe Calcan, *România interbelică. Economie, administrație, apărare*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2008, p. 132–137, 148.

⁴⁵⁰ Emilian Bold, *De la Versailles la Lausanne (1919–1932). Activitatea diplomației românești în problema reparațiilor de război (Contribuții)*, Editura Junimea, Iași, 1976, p. 10; Gheorghe Calcan, Ion Agrigoroaiei, *România și Conferința de Pace de la Paris, 1919–1920. Studii și documente*, Editura Prahova, Ploiești, 2001, p. 107.

II.8. Despre naționalizarea industriei petroliere din România. Legea minelor din anul 1924 și replicile acesteia din anii 1929 și 1937

1. Scurte preliminarii

În spațiul românesc, conform tradiției și cutumelor, dreptul de stăpânire al bogățiilor petrolifere ale subsolului, grosso modo, a aparținut de-a lungul timpului proprietarilor terenurilor respective. Unele legiuiri ale perioadei moderne au încercat să aducă diferite reglementări în acest domeniu⁴⁵¹.

Legea minelor din anul 1895 a prevăzut naționalizarea tuturor bogățiilor subsolului, cu excepția petrolului, care continua să rămână ca proprietate a stăpânului pământului.

După încheierea primului război mondial, odată cu formarea statului național unitar român, s-au declanșat dezbaterile pentru naționalizarea tuturor bogățiilor subsolului, inclusiv a petrolului⁴⁵².

2. Adoptarea legii minelor din anul 1924

Discuțiile asupra schimbării regimului minier petrolier par a fi declanșate la 18 ianuarie 1920, printr-un discurs al inginerului Constantin Osiceanu, directorul societății „Steaua Română” din Câmpina. Acest discurs a adus în atenție, principal, problematica modului de implicare a factorilor naționali în extracția și prelucrarea petrolului⁴⁵³.

⁴⁵¹ Vezi Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 7–13.

⁴⁵² Această lucrare redă, cu unele modificări, prezentarea noastră realizată la Colocviul istoric internațional, (Colloque historique international/ International Conference), „Relațiile dintre companiile petroliere și statele producătoare” (Les Relations entre compagnies petrolières et états producteurs/ The relations between oil producing countries and oil companies), organizat de IRICE (Identité, Relations Internationales, Civilisation de l'Europe), CNRS, (Le Centre National de la Recherche Scientifique), Universités Paris I, Paris III și Paris IV, în parteneriat cu „Total”, Amphithéâtre Galilée, La Défance, Paris 18–19 septembrie 2006, *Résumés des communications*, p. 10–11. Lucrarea a fost publicată de către organizatori în limba engleză: Gheorghe Calcan, *Concerning the Nationalisation of the Rumanian Oil Industry. The Mining Law of 1924 and its Rejoinders of 1929 and 1937*, Oil Producing Countries and Oils Companies. From the Nineteenth Century to the Twenty-First Century, Conference organized by CNRS and Total Cy on September 18th and 19th, 2006 in Paris (France), P. I. E., Peter Lang, Bruxelles–Bonn–Berlin–Frankfurt am Main–New York–Oxford–Wien, Brussels, 2011, p. 245–265 (Die Deutsche Nationalbibliothek, Deutsche Nationalbibliografie, <http://dnb.d-nb.de>). În esență, au fost sintetizate investigațiile noastre din Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România...*, p. 14–102.

⁴⁵³ *O manifestație importantă*, „Moniteur du Pétrole Roumain” (în continuare, M.P.R.), nr. 2, 1920, p. 62–62.

Sub raport tehnic, o legislație unitară la nivel național era imperios necesară având în vedere faptul că în România, după încheierea primului război mondial operau 19 legi, regulamente sau statute miniere⁴⁵⁴.

În ianuarie 1922, Partidul Național Liberal, promotorul devizei „Prin noi înșine” a fost chemat la conducerea țării și a început demersurile adoptării unui nou regim minier. O prioritate a noului guvern a fost și cea a adoptării unei noi constituții a României. S-a desemnat astfel, o comisie care trebuia să realizeze proiectul noii Constituții. În noiembrie 1922, proiectul noii Constituții era elaborat și la începutul anului 1923 el a fost supus dezbaterii publice.

Articolul 19 al Constituției cuprindea principiul naționalizării industriei petroliere. Necesitatea acestui principiu a fost argumentată de juristul liberal C. Dissescu⁴⁵⁵ care făcea referire și la legislația străină, cea engleză și chiar la Codul Napoleonian și legea franceză din 1919. Acestea realizau o distincție clară între proprietatea solului și cea a subsolului. „Moniteur du pétrole roumain”, cea mai importantă publicație petrolieră din România, și în același timp una dintre cele mai cunoscute publicații de specialitate din lume⁴⁵⁶, s-a pronunțat împotriva prevederilor articolului 19 din Constituție⁴⁵⁷.

Intenția de naționalizare a subsolului petrolifer al României a fost combătută de inginerul V. Iscu în două conferințe, prima la Congresul Inginerilor și Tehnicienilor Minieri din noiembrie 1922, și cea de-a doua la Fundația Universitară „Carol I”. El încerca să minimalizeze acțiunea de naționalizare, în sensul că terenurile care ar fi intrat în proprietatea statului nu ar avea valoare, pe de o parte, iar de pe alta, că această acțiune s-ar face în folosul clasei burgheze care inițiasse legea și se afla la conducerea țării⁴⁵⁸.

⁴⁵⁴ Grigore Dimitrescu, D. R. Ioanițescu, Dem I. Nicolaescu, I. Predescu, N. Constantinescu Bordeni, *Legea minelor cu expunerea de motive a domnului ministru Tancred Constantinescu*, Imprimeria Statului, București, 1926, p. 113–115.

⁴⁵⁵ Despre personalitatea lui Dissescu a se vedea și Gheorghe Calcan, *Constantin G. Dissescu – note de personalitate: conferințe publice și consemnări memorialistice*, Centrul de Studii și Cercetări Juridice și Socio-Administrative, Facultatea de Științe Economice, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, Volumul colectiv al Conferinței Naționale „Tendințe actuale în dreptul public. Abordare juridică și filosofică” dedicată împlinirii a 160 de ani de la nașterea profesorului de drept public Constantin G. Dissescu, UPG, Ploiești, 13 iunie 2014, Editura Universitară, București, 2014, p. 110–117.

⁴⁵⁶ L. Mrazec, *Reflexion à l'occasion du 40 ème anniversaire de la première revue roumaine du pétrole*, M.P.R., Suplimentul din nr. 13, 1940, p. 2–4; Th. Ficșinescu, *Cu prilejul unei aniversări*, M.P.R., nr. 8, 1940, p. 437; Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România...*, p. 1–5.

⁴⁵⁷ *Motivarea naționalizării*, M.P.R., nr. 5, 1923, p. 331–333.

⁴⁵⁸ V. Iscu, *Naționalizarea subsolului*, M.P.R., nr. 1, 1923, p. 33–38; V. Iscu, *Politica de stat a*

O atitudine virulentă anti-naționalizare s-a degajat și în discuțiile Asociației Naționale a Petroliștilor întrunită într-o impresionantă adunare la Ploiești, cel mai important centru petrolier al țării. Președintele acestei asociații, Gogu Negulescu susținea că naționalizarea avută în vedere de noua Constituție nu însemna decât o „confiscare deghizată a proprietății”. Un alt vorbitor arăta că naționalizarea nu era decât o teorie comunistă, iar un distins reprezentant al partidului de guvernământ prezent la dezbateri, proprietar el însuși de terenuri petrolifere, oferea asistenței pasaje din Constituția sovietică pentru a putea demonstra încălcarea dreptului de proprietate⁴⁵⁹.

Aproape în același timp, I. G. Duca, fruntaș al P.N.L. demonstra într-o conferință că viziunea asupra proprietății nu trebuie să fie una absolutistă ci nuanțată. Se putea face astfel, distincție între proprietatea solului și cea a subsolului⁴⁶⁰, și se supunea atenției posibilitatea exproprierii pentru cauze de utilitate publică.

O primă etapă a dezbaterilor asupra adoptării viitoarei legi a minelor s-a închis cu convingerea că principiul naționalizării subsolului nu mai putea fi evitat și că el va fi cuprins în textul noii Constituții. Adversarii naționalizării se puteau teme de adoptarea acestui principiu pe baza căruia urma să se realizeze noua lege a minelor. Aceștia erau la curent cu discuțiile asupra faptului că viitoarea lege urma să dea în exploatare terenurile naționalizate numai acelor societăți care aveau capital românesc majoritar.

Adoptarea noii Constituții a României, la 28 martie 1924 a marcat debutul unei a doua etape a dezbaterilor asupra alcătuirii noii legi a minelor. În această etapă au fost aduse în prim plan și anumite puncte de vedere exprimate pe plan extern. Ziarul „Times”, spre exemplu, publica opiniile negative ale președintelui Societății „Steaua Română British” asupra principiului naționalizării subsolului românesc⁴⁶¹.

În replică, oficiosul partidului de guvernământ „Viitorul” replica cu claritate că poziția guvernului de la București era aceea că „înțelegem să fim singurii stăpâni în casa noastră”⁴⁶². La rândul său Henry Béranjer, raportor general al bugetului în Senatul francez, aflat în vizită la București, îi declara

petrolului, Conferință ținută la 16 martie 1923 la Fundația Universitară Carol I, M.P.R., nr. 8, 1923, p. 545–549.

⁴⁵⁹ *Acțiunea de proteste contra naționalizării subsolului*, M.P.R., nr. 5, 1922, p. 355–358.

⁴⁶⁰ I. G. Duca, „Doctrina liberală”, în *Doctrinile partidelor politice – 19 prelegeri organizate de Institutul Social Român*, București, p. 108.

⁴⁶¹ *Aplicarea naționalizării petrolului*, M.P.R., nr. 8, 1926, p. 530–532.

⁴⁶² *Cuvântarea lui Sir Charles Greenway*, M.P.R., nr. 8, 1926, p. 530–532.

deschis ministrului român de Finanțe, Vintilă Brătianu, interesul în protejarea capitalului francez investit în industria petrolieră românească⁴⁶³.

Autoritățile române se vedeau constrânse în a ține cont de interesele și susceptibilitățile străine, mai ales că doreau să realizeze un împrumut important în străinătate. Vintilă Brătianu, Regele Ferdinand I și Prințul Moștenitor Carol au vizitat în anul 1923, Parisul și Londra⁴⁶⁴. Reprezentanții României au dat asigurări că interesele străine nu vor fi neglijate în proiectata lege, dar au accentuat dorința implicării consistente a factorilor naționali⁴⁶⁵.

Discuțiile asupra capitalului existent în industria petrolieră au constituit un alt important subiect al dezbaterilor viitoarei legi. Acestea au îmbrăcat numeroase fațete: că nu exista suficient capital românesc, că viitoarea lege urma să lovească în capitalul străin, că acest capital străin va refuza să mai colaboreze cu industria românească de petrol, că investițiile în industria petrolieră erau nerentabile etc. Sfera dezbaterilor a cuprins și alte direcții, precum: recunoașterea drepturilor deja câștigate în industria petrolieră, problema terenurilor concesionate, cea a terenurilor petrolifere ale statului etc.⁴⁶⁶.

„Monitorul petrolului”, sensibil la opiniile defavorabile noii legislații miniere, făcea totuși loc în paginile sale tuturor opiniilor exprimate pe această temă. Pentru a arăta că ideea implicării statului în mecanismele industriei petroliere nu era salutară, revista se folosea și de exemple oferite în străinătate. Astfel, se publica articolul sugestiv intitulat: „Regimul petrolului în Franța. Rolul său. Cum e alcătuit. De ce resurse dispune Guvernul francez contra etatismului în materie de petrol”⁴⁶⁷. În contrapartidă, revista petrolieră era la curent cu intențiile unui grup de inițiativă de a coaliza toate societățile cu capital majoritar românesc într-un sindicat al societăților favorabile ideii naționalizării bogățiilor petrolifere românești. Acestei inițiative i-au răspuns 12 societăți românești în frunte cu societatea „Creditul Minier”. Scopul era acela „ca și noi cei de aici din țară, fără legături cu marile grupuri străine, să ne unim pentru ca la momentul dat să putem spune și noi păsul nostru”⁴⁶⁸.

⁴⁶³ Vizita dlui Henry Beranger, M.P.R., nr. 23, 1923, p. 1732.

⁴⁶⁴ Punerea în valoare a bogățiilor petrolifere ale statului. Călătoria în străinătate a dlui ministru de Finanțe, M.P.R., nr. 13, 1923, p. 915–917; M.S. Regele Ferdinand la Guidhall în Londra, M.P.R., nr. 10, 1924, p. 810; Un interview al Principelui Carol, M.P.R., nr. 17, 1924, p. 1421.

⁴⁶⁵ Vezi Emilian Bold, *De la Versailles la Lausanne*, (1919–1932), Editura Junimea, Iași, 1976, p. 11.

⁴⁶⁶ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România...*, p. 25–30.

⁴⁶⁷ M.P.R., nr. 19, 1923, p. 1347–1349.

⁴⁶⁸ Crearea unui sindicat al societăților românești de petrol, M.P.R., nr. 21, 1923, p. 1634–1636.

Publicarea în martie 1924, a proiectului noii legi a minelor a marcat intrarea într-o a treia etapă a dezbaterilor pe această temă. „Monitorul petrolului” a criticat documentul apreciind că el ar fi avut scopul de a frâna dezvoltarea industriei de petrol, că ar fi favorizat întreprinderile mici, fiind implicit împotriva celor mari, că nu ar fi încurajat exploratorul de bogății petroliere etc.

Proiectul legii minelor prevedea că în termen de cinci ani societățile petroliere să se naționalizeze, adică să aibă 60% capital românesc, iar 2/3 din Consiliul de administrație și cel de direcție să fie români⁴⁶⁹. Se manifesta însă speranța că acest proiect supus dezbaterilor va fi îmbunătățit⁴⁷⁰. Ca principiu, ideea naționalizării subsolului petrolier era acceptată de toată lumea, ceea ce nemulțumea erau modalitățile și termenul în care se proiecta și se realiza această naționalizare.

Proiectul legii minelor a fost discutat și criticat în mai multe ședințe de către Asociația Industriașilor de Petrol și de Uniunea Generală a Industriașilor. C. Osiceanu, Președintele Asociației Industriașilor de Petrol, a lansat invitația ca fiecare mare societate petrolieră să facă propuneri care să fie sintetizate într-un document colectiv care să fie înaintat ministerului de resort. Directorul societății „Aquila Franco-Română” aprecia că dacă naționalizarea nu se realiza lent se declanșa o veritabilă revoluție de ordin economic⁴⁷¹.

În cadrul dezbaterilor se includeau și acele opinii care apreciau că legea jena capitalul străin, care ar fi putut să reacționeze. Presa vremii semnala deja intervenția diplomatică a Franței, Angliei, SUA și Olandei pe lângă guvernul de la București în privința proiectului noii legi⁴⁷².

Reacțiile diverse, adesea contradictorii, l-au determinat pe Tancred Constantinescu, ministrul Industriei să anunțe că amână supunerea discuției parlamentare a proiectului de lege. La puțin timp însă, el a revenit asupra acestei decizii supunând proiectul dezbaterilor și aprobării Parlamentului. În această etapă s-a atins poate momentul de vârf al dezbaterilor pe tema noii legi.

⁴⁶⁹ *Anteproiectul legilor minelor*, M.P.R., nr. 6, 1924, p. 432–436.

⁴⁷⁰ *Situația generală*, M.P.R., nr. 5, 1924, p. 385.

⁴⁷¹ *Anteproiectul legii minelor în studiul Asociației Industriașilor de Petrol*, M.P.R., nr. 7, 1924, p. 903–904; *Uniunea Generală a Industriașilor față de naționalizarea industriilor și legea comercializării*, M.P.R., nr. 11, 1924, p. 904–906.

⁴⁷² Gh. Buzatu, *România și trusturile petroliere internaționale până în 1929*, Editura Junimea, Iași, 1981, p. 168; *Politica noastră economică. Răspunsul finanței internaționale*, „Argus”, 3 iulie 1924; *Demersurile diplomatice în chestia legii minelor*, M.P.R., nr. 12, 1924, p. 994.

Ministerului i-au fost înaintate mai multe memorii, două dintre ele având o importanță cu totul aparte. În esență, societățile petroliere s-au împărțit în două mari tabere: cele care se opuneau noului proiect de lege și cele care erau favorabile acestui proiect. Împotriva proiectului erau marile societăți cu capital străin. În favoarea proiectului erau societățile cu capital românesc. Memoriul societăților cu capital străin a fost semnat de 25 de societăți petroliere în frunte cu „Astra Română”, „Româno-Americană”, „Aquila Franco-Română”, „Colombia” etc., iar cel al societăților cu capital românesc a fost semnat de 22 de societăți în frunte cu „Creditul Minier”, „România Petroliferă”, „Petrol Matia” etc.

Memoriul societăților cu capital străin era mai extins, nu critica intenția legiuitorului, dar exprima clar propunerile de modificare. Memoriul societăților românești era favorabil proiectului de lege. Cele mai tranșante dezbateri au fost cele privind proporția capitalului și personalului românesc prevăzut în proiectul legii. Societățile cu capital străin susțineau: că nu se puteau naționaliza în termen de 10 ani așa cum prevedea în cele din urmă proiectul de lege; că ar fi trebuit să-și mărească capitalul cu 150% și acest spor ar fi trebuit să provină din partea românilor; că societățile care existau deja ar fi trebuit să fie acceptate așa cum erau, ca o recunoaștere a eforturilor pe care le făcuseră în dezvoltarea industriei petroliere românești; că numai societățile care se creau după adoptarea acestei legi să se alcătuiască în conformitate cu noile prevederi; că legea și-ar fi propus distrugerea marilor societăți petroliere etc.

Memoriul societăților cu capital românesc găsea îndreptățită intenția legiuitorului pentru încurajarea factorilor economici naționali. El milita pentru menținerea raportului de 60% capital românesc și 40% capital străin pentru societățile care doreau să aibă activități economice petroliere. Pledea pentru menținerea superiorității numerice a românilor în organele de conducere, propunând chiar mărirea acestei proporții la 75% (comparativ cu 2/3 cât prevedea proiectul de lege). De remarcat, această proporție a fost avansată inițial printr-un memoriu al inginerilor și tehnicienilor care lucrau în industria minieră. Memoriul societăților cu capital românesc etala, în același timp, meritele pe care le avansaseră autohtonii în nașterea și dezvoltarea industriei petroliere, ca replică la estimările pesimiste ale societăților cu capital străin față de posibilitățile tehnice și financiare ale românilor de dezvoltare a acestei industrii⁴⁷³.

În iunie 1924, Parlamentul a votat Legea minelor, iar la 4 iulie, legea a fost promulgată. Tancred Constantinescu, ministrul Industriei a pledat în

⁴⁷³ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România...*, p. 37-44.

favoarea adoptării legii. El afirma că era necesar ca această bogăție atât de importantă, petrolul, să aparțină românilor și să nu mai fie disputată între marile trusturi internaționale „Royal Dutch” și „Standard Oil”. Ministrul român arăta că legi de protejare a bogățiilor naționale mai fuseseră adoptate deja de către Anglia, Franța, SUA. El respingea acuzațiile că legea era îndreptată împotriva capitalurilor străine. „Care este învățământul pe care trebuie să-l tragem?” După el era următorul: „suntem și astăzi ca și până acum pentru capital străin. Este bine să-l lăsăm să vină, să-l tratăm bine, și să-i dăm concursul. Însă în același timp, se cuvine să îndrumăm tot ceea ce este românesc, capital, energie, muncă, spre industrie [...]. Aceasta este baza legii de față, aceasta este economia ei! Nu este vorba aici de a ține pe nimeni de păr, este vorba numai de a face un lucru echitabil și temeinic [...]. Nu vom respinge capitalul străin dar vom pune și capitalul nostru în asemenea întreprinderi”⁴⁷⁴.

În Parlament dezbaterile s-au plasat între aprecierile că legea a fost subordonată principiului „totul prin români și pentru români” și părerea că această lege era „o lege antidemocratică”. În Camera Deputaților legea a fost adoptată cu 134 voturi pentru, opoziția parlamentară s-a abținut. În Senat legea a fost adoptată cu 83 de voturi pentru și 4 împotriva⁴⁷⁵.

Adoptarea legii minelor din anul 1924 a reprezentat un moment important al legislației economice românești. Această lege a impulsionat implicarea elementului național în dezvoltarea economică a societății românești. Principiul de bază al legii – controlul statului asupra bogățiilor subsolului și naționalizarea acestuia – a fost acceptat de toți factorii interesați de acest aspect. Aplicarea concretă a acestui principiu a fost privită diferit. Societățile cu capital străin se manifestau pentru temporizare, o diluare și dacă era posibil o înlăturare a acestuia.

Legea minelor din anul 1924 a devenit un veritabil „cod minier” al cărui text a fost mult mai precis și complex decât al legii din anul 1895. Legea s-a încadrat în întregul complex legislativ adoptat după realizarea statului național unitar român în anul 1918. Ea poate fi apreciată ca fiind expresia cea mai elocventă a devizei PNL „Prin noi înșine”. Datorită importanței și noii optici care i s-a acordat exploatarea petrolului, legea minelor din 1924 poate fi considerată drept o veritabilă lege a petrolului. Ea a fost rezultatul colaborării unor specialiști români de elită, geologi, juriști, ingineri de mine, chimiști, economiști cât și al unor politicieni liberali de mare valoare⁴⁷⁶.

⁴⁷⁴ *Ibidem*.

⁴⁷⁵ Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 164; *Legea minelor în Parlament*, M.P.R., nr. 13, 1924, p. 1075.

⁴⁷⁶ Ion Agrigoroaiei (coord), Ovidiu Buruiană, Gheorghe Iacob, Cătălin Turliuc, *România*

3. Reverberațiile și urmările legii minelor din anul 1924

Votarea și adoptarea legii minelor din anul 1924 a fost însă departe de a însemna terminarea discuțiilor privind industria petrolieră. „Monitorul petrolului” sublinia că după adoptarea legii, discuțiile se vor intensifica implicând aspectele punerii în practică a prevederilor legale⁴⁷⁷.

„Monitorul petrolului” publica textul integral al legii și aprecia că ea a fost modificată semnificativ de către Parlament, iar acest fapt a fost apreciat chiar de către unii adversari ai legii⁴⁷⁸.

Tancred Constantinescu, ministrul Industriei, aprecia că legea a ținut cont de observațiile făcute proiectului cu excepția punctului privind asigurarea majorității capitalului românesc. Unele societăți reprezentative cu capital străin și-au anunțat disponibilitatea de a colabora cu statul român în condițiile legii. Între aceste societăți se înscriau „Concordia” și „Steaua Română”. Altele, între care și cele două mai mari societăți petroliere, „Româno-Americană” și „Astra Română”, au făcut publică hotărârea lor de a nu colabora cu statul român. Aceste societăți motivau hotărârea lor prin faptul că nu ar fi avut posibilitatea de a plasa 60% din acțiunile lor în mâinile capitalului românesc. În legătură cu aceste aspecte, este de remarcat faptul că o parte din aceste informații au fost aduse și la cunoștința ziarului „Le Temps”, chiar de către ministrul român⁴⁷⁹.

Vintilă Brătianu, ministrul Finanțelor se menținea pe poziția cunoscută: nu împotriva capitalului străin ci pentru colaborarea cu acesta. Ministrul român era însă ferm: capitalul național nu trebuia să aibă un rol pasiv⁴⁸⁰.

În străinătate legea nu a fost privită cu simpatie. Reacțiile pozitive au fost puține. „Monitorul petrolului” publica cu titlu semnificativ articolul *O manifestație engleză în favoarea legii minelor*. E. Manville, președintele Consiliului de administrație al societății „Phoenix Oil and Transport Co.” se adresa printr-o circulară acționarilor prin care le înlătura temerile insuflăte de presa engleză asigurându-i că atât noua lege a minelor cât și statul român

interbelică în paradigmă europeană, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2005, p. 195–196; Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, St. N. Stirimin, Șt.-Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 217–219; Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 171.

⁴⁷⁷ După votarea legii minelor, M.P.R., nr. 13, 1924, p. 1007–1009.

⁴⁷⁸ *Ministrul industriei despre legea minelor*, M.P.R., nr. 14, 1924, p. 1099–1100.

⁴⁷⁹ Gh. Buzatu *op. cit.*, p. 185; *Ministrul industriei despre legea...*, p. 1099–1101; Gh. Buzatu, *O istorie a petrolului românesc*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 209; *Domnul Tancred Constantinescu și legea minelor*, M.P.R., nr. 23, 1924, p. 1907.

⁴⁸⁰ *Ministrul de finanțe și capitalul străin*, M.P.R. nr. 15, 1924, p. 1270.

nu aveau intenții care să afecteze „în mod serios, interesele pe care le deține acum capitalul străin investit”. Părerea că investițiile străine din industria petrolieră aveau „siguranța necesară” și în condițiile noii legi era exprimată și de Leon Wenger, reprezentant al intereselor franco-belgiene⁴⁸¹.

Adversarii legii minelor au continuat să critice legea. Ei susțineau că legea a fost votată fără a fi supusă „unei serioase dezbateri parlamentare”. Gogu G. Anagnoste, doctor în drept, publica o lucrare în care sintetiza opiniile negative făcute proiectului legii minelor, ocupându-se și de problema drepturilor câștigate. Aceste probleme au continuat să fie analizate de „Monitorul petrolului”. O notă a legației engleze de la București atrăgea atenția guvernului român că promisese guvernului englez „că drepturile câștigate vor fi respectate”. La rândul său, „Asociația Industriașilor de Petrol” a organizat mai multe întruniri și a adresat mai multe memorii prin care s-a plâns de prevederile restrictive ale noii legi a minelor⁴⁸².

Presa străină a fost, în general, ostilă legii minelor din România. Importante publicații precum „The Times”, „Petroleum Times”, „The Economist”, „Manchester Guardian Comercial”, „Daily News”, „Chicago Daily Tribune”, „The Sunday Times” etc. au inserat critici împotriva regimului minier și a statului român. Ministrul de Finanțe, Vintilă Brătianu, considera că rădăcinile acestei opoziții se aflau în țară, de unde această poziție ar fi și fost alimentată.

În străinătate, în fruntea acestei opoziții se afla sindicatul „O.P.Q.” care era constituit din cinci grupuri naționale: american, englez, olandez, belgian și francez. Acest sindicat se constituise cu scopul de achiziționare a terenurilor petrolifere ale statului român în schimbul acordării unui împrumut extern României. Sindicatul avansase propunerile sale în 1921 și 1923. După adoptarea noii legi a minelor în 1924, sindicatul a anunțat că își retrăgea oferta. Ziarele engleze „Times” și „Financiar Times” profitând de vizita la Londra a ministrului român de Finanțe a pus pe tapet această problemă. Vintilă Brătianu s-a arătat intransigent în fața acestei problematici. Afirmând că în spatele acțiunii „O.P.Q.” se aflau de fapt marile trusturi internaționale „Standard Oil” și „Royal Dutch”, ministrul român reitiera ideea că statul român era hotărât să nu renunțe la acele principii care puteau atinge chiar

⁴⁸¹ O manifestație engleză în favoarea legii minelor, M.P.R., nr. 14, 1924, p. 1196.

⁴⁸² Gogu G. Anagnoste, *Legislația minieră și petrolieră română*, Tipografia Aurora, Ploiești, 1924; *Chestiunea autorizării de noi sonde și distanțele dintre ele*, M.P.R., nr. 21, 1924, p. 1727; *Asociația industriașilor de Petrol și chestiunile la ordinea zilei*, M.P.R., nr. 19, 1924, p. 1554–1557.

independența politică a țării. „Monitorul petrolului” a venit în apărarea sindicatului „O.P.Q.”⁴⁸³.

Prima mare societate petrolieră care a decis să-și restructureze organizația și activitatea în conformitate cu prevederile noii legi a fost „Colombia”. La 15 octombrie 1924, s-a adoptat hotărârea creșterii capitalului ei social de la 138.000.000 lei la 300.000.000 lei. În Consiliul de administrație al societății au fost introduse șase personalități române, președintele Consiliului devenind dr. I. Cantacuzino. Acțiunea de naționalizare a „Colombiei” a fost urmată și de către alte societăți petroliere⁴⁸⁴.

Tot în toamna anului 1924, statul a hotărât să concesioneze 500 de ha din terenurile sale petroliere. Era o hotărâre care în fond, putea fi considerată istorică, având în vedere faptul că din anul 1900, statul nu mai făcuse concesii din terenurile sale. Miza era mare pentru că terenurile conțineau zăcăminte bogate, iar acestea urmau să fie acordate în conformitate cu prevederile noii legi, deci acelor societăți care acceptau principiile naționalizării. Suprafața concesionabilă a fost împărțită în 42 de perimetre. S-au înregistrat 78 de cereri. Societățile care nu doreau să se naționalizeze nu erau foarte afectate de această problemă, întrucât ele achiziționaseră în cursul anilor terenuri petrolifere pe care le puteau exploata în voie în virtutea drepturilor câștigate. Această situație putea să dăinuiască încă 50 de ani, atât cât era termenul pentru terenurile care intrau în categoria „drepturilor câștigate”. După acest termen terenurile reintrau în controlul statului, dar desigur golate de resursele minerale⁴⁸⁵.

În anul 1925 cele mai mari discuții în interiorul lumii petroliere s-au purtat în jurul acordării terenurilor petrolifere ale statului. Societățile care s-au naționalizat sau care au promis prin acorduri ferme că se vor naționaliza în condițiile legii și societățile românești au fost favorizate la acordarea acestor perimetre. Societatea „Steaua Română” a primit 9 perimetre bogate în rezerve petrolifere în suprafață de 124 ha. Societatea a oferit statului român 75.000 de acțiuni și s-a angajat ca în termen de 10 ani să dețină cel puțin 55% capital românesc. Două perimetre de câte 10 ha fiecare a primit și

⁴⁸³ *Declarațiile d-lui ministru Tancred Constantinescu în chestia noii legi a minelor*, M.P.R., nr. 17, 1924, p. 1417–1419; *Sindicatul „O.P.Q.” și terenurile petrolifere ale statului*, M.P.R., nr. 16, 1924, p. 1341–1343; *Petrolul român, finanțele statului și capitalul străin*, M.P.R., nr. 18, 1924, p. 1441–1452.

⁴⁸⁴ Gh. Buzatu, *România și trusturile petroliere...*, p. 200–201; Gh. Buzatu, *O istorie a petrolului ...*, p. 209.

⁴⁸⁵ *Declararea terenurilor petrolifere ale statului ca miniere și concesionabile*, M.P.R., nr. 23, 1924, p. 1851; *Repartiția terenurilor statului*, M.P.R., nr. 23, 1924, p. 1905–1907; *Industria română de petrol în anul 1924*, M.P.R., nr. 2, 1925, p. 97–99.

societatea „Colombia” care s-a conformat prevederilor legii minelor. S-au mai naționalizat societățile „Vega” și „Concordia”. Au mai primit terenuri petrolifere societățile „Creditul Minier”, „I.R.D.P.”, „Petrol Govora”, „Petrolul Românesc”, etc.

Sindicatul „O.P.Q” făcea la rândul său eforturi pentru a primi terenuri petrolifere în concesiune, dar Vintilă Brătianu și-a menținut intransigența, nedorind să conceapă ca problema împrumutului extern să fie condiționată de terenurile petrolifere ale statului. „Nu vedeți ce politică face azi Anglia, America și chiar Franța, că n-are petrol, cum caută să și-l asigure? Și noi astăzi suntem liberi, când politica aceasta se afirmă peste tot, noi să o părăsim!” se adresa ministrul român Parlamentului național⁴⁸⁶.

Discuțiile asupra legii minelor au continuat și în anul 1926, cu păreri pro și contra. Inginerul de mine L. A. Ianculescu salutând punerea în aplicare a legii considera că acordarea de perimetre petrolifere societăților românești „Creditul Minier” și „I.R.D.P” ca și acelor societăți care au acceptat naționalizarea reprezenta „începuturile unei politici naționale de petrol”. La rândul său, D. Damaschin, directorul general al Minelor considera că recunoașterea drepturilor câștigate reprezenta o mare carență a regimului minier românesc pentru că 70.000 de ha cădeau sub incidența acestor drepturi, ceea ce ar fi însemnat că „reforma minieră n-ar aduce statului deocamdată cam nimic”. Critici aduse legii au venit din partea Asociației Proprietarilor și Concesionarilor de Terenuri Petrolifere care prin mai multe memorii adresate ministerului de resort solicita tocmai recunoașterea facilă a drepturilor câștigate⁴⁸⁷.

În toamna anului 1926 revista „Monitorul petrolului” relua în paginile sale un articol publicat de „Le courrier des Pétroles” care critica vehement atitudinea negativă pe care o adoptaseră unele cercuri ale Ministerului Afacerilor Externe al Franței care a interzis colaborarea cu societățile petroliere din România. Această atitudine era considerată de publicația franceză greșită, prejudiciind interesele franceze. Articolul aprecia că respectiva atitudine a fost o replică la politica de naționalizare adoptată de statul român. Publicația franceză preciza că hotărârea românească nu era una de excepție, ea găsindu-se în legislația mai multor state, ba mai mult se putea observa „că inspiratoarea legislației române a fost tocmai legea minieră franceză”.

⁴⁸⁶ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România...*, p. 54–56.

⁴⁸⁷ L. A. Ianculescu, *Industria petrolieră din România. Aspecte și considerațiuni*, M.P.R., nr. 22, 1926, p. 2120–2126; G. Damaschin, *Reorganizarea direcției generale a minelor din Ministerul Industriei și Comerțului*, M.P.R., nr. 6, 1926, p. 499–501; *Doleanțele proprietarilor și concesionarilor de terenuri petroliere*, M.P.R. nr. 24, 1926, p. 2309–2311.

Articolul se întreba dacă „există oare vreo țară care să se fi gândit să închidă granițele pentru valorile miniere franceze sub pretextul că legislația noastră pretinde ca majoritatea membrilor din Consiliul de administrație să fie de naționalitate franceză?”⁴⁸⁸.

Venirea la conducerea țării, în anul 1926, a guvernului condus de Alexandru Averescu determina „Monitorul petrolului” să-și exprime speranța că acesta „va trebui să se adapteze realităților, modificând dispozițiile care s-au dovedit inaplicabile” din noua lege a minelor. Publicația și-a menținut atitudinea și în timpul guvernelor liberale din 1927–1928, legând tot mai mult problema proiectatului împrumut de „normalizarea” relațiilor cu capitalul străin, în sensul neexprimat, dar evident al îndulcirii prevederilor privind naționalizarea societăților petroliere⁴⁸⁹.

4. Adoptarea legii minelor din anul 1929

Venirea la conducere, în toamna anului 1928 a Partidului Național Țărănesc condus de Iuliu Maniu a declanșat mecanismul schimbării regimului minier din România. Partidul Țărănesc se pronunța pentru pătrunderea nestingherită a capitalului străin în economia românească în virtutea devizei sale „Cu porțile deschise”.

La preluarea puterii, Iuliu Maniu afirma că noua guvernare își propunea să pună la dispoziția capitalului străin bogățiile naționale. La începutul anului 1929 „Monitorul petrolului” dădea publicității principiile de bază ale viitorului regim minier: egalitatea deplină a capitalului străin cu cel românesc în exploatarea bogățiilor subsolului și înlăturarea dispozițiilor cu caracter restrictiv în privința personalului din societățile miniere⁴⁹⁰.

Lucrările pentru realizarea unei noi legi a minelor mergeau repede, fapt de care era surprins chiar „Monitorul petrolului”, favorabil schimbării legii minelor. Președintele Curții de Casație, Em. Miclescu a fost desemnat să conducă comisia desemnată cu redactarea proiectului noii legi. Virgil Madgearu, noul ministru al Industriei și Comerțului se pronunța clar împotriva „naționalismului agresiv” care caracteriza legea din 1924, și care se dovedise, după aprecierea sa, a fi o greșală. Ministrul român aprecia că legea din 1924 nu și-a atins scopul pe care și-l propusese, că s-a condus după

⁴⁸⁸ *Petrolul românesc și politica petrolieră franceză*, M.P.R., nr. 19, 1926, p. 1892–1893.

⁴⁸⁹ *Noul guvern și industria de petrol*, M.P.R., nr. 8, 1926, p. 718–719; *Noul guvern*, M.P.R., nr. 22, 1928, p. 2049–2050.

⁴⁹⁰ *Cronica financiară*, M.P.R., nr. 23, 1928, p. 2101–2102; *Capitalul străin și legea minelor*, M.P.R., nr. 1, 1929, p. 61–62.

un „fals naționalism” și că acordarea perimetrelor petrolifere ale statului trebuie să se facă în viitor în funcție de posibilitățile tehnice și financiare ale societăților și nu după natura capitalului acestor societăți⁴⁹¹.

În timpul preparativelor de alcătuire a proiectului noii legi a minelor, mai multe asociații profesionale și-au exprimat opiniile în cadrul mai multor întruniri prin intermediul memoriilor adresate ministerului de specialitate. Asociația Industriașilor de Petrol din România cerea o mai mare încurajare a exploratorilor de terenuri petrolifere, simplificarea formalităților în raport cu factorii oficiali, o mai justă repartizare a sarcinilor fiscale. Societățile cu capital românesc majoritar au alcătuit propriul lor memoriu în care susțineau că legea în vigoare avea dispoziții „indispensabile existenței și dezvoltării noastre”. Fără să le numească, era clar că societățile românești se refereau la prevederile care aveau în vedere menținerea procentului de capital și personal românesc. Aceste societăți demonstau că legea din 1924 le-a ajutat să se dezvolte și să aibă un cuvânt important de spus în industria românească de petrol. Ele exemplificau prin cifre concrete. Din acestea, evidențiem faptul că în anul 1927 societatea petrolieră românească „Creditul minier” a ocupat locul I în producția de petrol a țării⁴⁹².

Un memoriu distinct au alcătuit și societățile petroliere care aveau rafinării. Ele solicitau menținerea prevederilor din legea din anul 1924 care precizau „ca toată producția de petrol trebuie să fie prelucrată în rafinăriile de petrol din țară”. Aceste societăți apreciau că dacă exportul ar deveni liber, siguranța dezvoltării acestor societăți ar fi periclitată. În replică, societățile petroliere care nu dețineau rafinării, au alcătuit un memoriu care solicita contrariul. Ele afirmau că prețurile obținute în țară reprezentau 50% sau 75% din cele obținute în străinătate, motiv pentru care cereau libertatea exportului de țiței. Acest memoriu susținea că prevederile legii din 1924 erau oarecum justificate de faptul că producția de petrol a țării era atunci de trei ori mai mică decât în acel moment. Memoriul Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră solicita la rândul său, ca exploratorul să fie ales în funcție de capacitatea lui tehnică și financiară, punct de vedere promovat de cercurile oficiale guvernamentale. În privința personalului,

⁴⁹¹ *Reforma legii minelor. Alcătuirea comisiei și a subcomisiilor pentru întocmirea proiectului de lege. Direcțiile date de dl. Virgil Madgearu, ministrul industriei și comerțului, M.P.R., nr. 2, 1929, p. 105–107; La nouvelle loi des mines. Le ministre de l'Industrie et du Commerce a exposé à la presse les principes de sa réforme, „România Petroliferă”, 22 martie 1929.*

⁴⁹² *Ședințele „Asociației Industriașilor de Petrol din România” cu modificarea legii minelor, M.P.R., nr. 4, 1929, p. 313–314; Industriașii petrolului și modificarea legii minelor, M.P.R., nr. 5, 1929, p. 396–399.*

acest memoriu cerea „păstrarea proporției de 75% români, fără nici o derogare”. Și Asociația Proprietarilor și Concesionarilor de Terenuri Petroliere a realizat un memoriu în care arăta că prevederile legii din 1924 au reprezentat o confiscare a dreptului de proprietate care a dat rezultate negative solicitând acordarea a 50% din redevențele cuvenite statului, proprietarului de terenuri petrolifere⁴⁹³.

În presa economică problematica adoptării unei noi legi a minelor a fost privită nuanțat. Astfel, în timp ce ziarul „Argus” era entuziasmat de principiile noii legi care pune capăt unui sistem xenofob, iar ministrul Virgil Madgearu era descris un clarvăzător, „România petroliferă” era mai prudentă. Această din urmă publicație aprecia că noua lege nu trebuie să pună în inferioritate întreprinderile românești, iar capitalul național și specialiștii români nu puteau fi desconsiderați⁴⁹⁴.

La jumătatea lunii martie a anului 1929, Virgil Madgearu depunea pe masa Parlamentului proiectul noii legi a minelor. În expunerea sa de motive el critica legea din 1924, care ar fi creat iluzia că proteja economia națională, reușind în schimb numai să irite capitalul străin. El preciza că noua lege respecta principiul de naționalizare a subsolului prevăzut de Constituție, dar legea realiza o schimbare completă a regimului minier. Liberalii s-au retras din Parlament, refuzând să participe la dezbaterile și votarea noii legi. Astfel dezbaterile parlamentare nu au fost animate. La 28 martie 1929, noua lege a minelor a fost publicată în Monitorul Oficial.

Legea minelor din 1929 stabilea deplină egalitate între capitalul român și cel străin interesat în exploatarea bogățiilor subsolului românesc, libertatea completă a societăților de a numi conducerea, dreptul statului și al exploatorilor fără rafinării de a exporta petrolul, în anumite condiții, recunoașterea cererilor de concesiune întocmite înainte de adoptarea legii din 1924, pe timp de 5 ani etc. În concluzie, legea din anul 1929 răsturna principiile de bază introduse de legea din 1924: asigurarea superiorității capitalului și a personalului românesc în societățile petroliere.

„Monitorul petrolului” considera noua lege ca rezultatul concret al politicii „Porților deschise” a Partidului Național Țărănesc aflat la conducere în acel moment. Liberalii au criticat noua lege considerând-o o enormă greșeală. G. Damaschin era de părere că această lege a fost adoptată de partidul de guvernământ din servilism față de străinătate, iar Vintilă Brătianu considera că această lege lovea interesele naționale pentru că acorda „trusturilor

⁴⁹³ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România ...*, p. 64–66.

⁴⁹⁴ Viator, *Legea minelor și petrolul*, „Argus”, 27 februarie 1929; *Legea minelor, capitalul străin, statul și întreprinderile de petrol*, „România petroliferă”, 10 februarie 1929.

străine controlul factorilor principali de energie a țării”. Pe plan extern „The Oil Bulletin” din Los Angeles era de părere că legea românească aducea îmbunătățiri sensibile participării capitalului străin în industria petrolieră românească⁴⁹⁵.

Specialiștii români apreciază că legea din anul 1929 s-a adoptat într-o conjunctură economică și politică nefavorabilă, în condițiile în care statul român a realizat un împrumut de 1.000.000 de lire sterline pentru asigurarea stabilității monetare și a acceptat condițiile impuse de trusturile petroliere străine interesate în industria petrolieră românească. Istoricul Gh. Buzatu opina că de această situație se fac vinovați Iuliu Maniu, Președintele Partidului Național Țărănesc și șef al guvernului, și Virgil Madgearu, ministrul Industriei și Comerțului, care și-au asigurat angajamente suplimentare, s-au angajat la schimbarea regimului minier și au făcut declarații publice în acest sens. Cei doi au depășit limitele negocierilor privind împrumutul extern pe care îl realizase, în anul 1928, Vintilă Brătianu cu rezultate care conveneau statului român și nu presupunea răsturnarea principiilor care au stat la baza legii din anul 1924⁴⁹⁶.

Accepțiunea generală este aceea că legea din anul 1929 a avut efecte negative asupra evoluției industriei petroliere românești. Istoriografia recentă consolidează această opinie⁴⁹⁷. Este adevărat că, în judecarea contextului în

⁴⁹⁵ *Dezbateri parlamentare, Adunarea Deputaților, ședința din 22 martie*, în „Monitorul Oficial”, nr. 57 din 1 iunie 1929, p. 2126; *Ibidem, Senatul, ședința din 20 martie*, în „Monitorul Oficial”, nr. 38, din 1 iunie 1929, p. 1319; Gh. Buzatu, *România și trusturile petroliere ...*, p. 222–226; *Proiectul noii legi a minelor*, M.P.R., nr. 6, 1929, p. 461–523; *Noua lege a minelor la Senat*, M.P.R., nr. 6, 1929, p. 539–540; *O revistă americană despre industria de petrol din România*, M.P.R., nr. 8, 15 aprilie 1929, p. 487.

⁴⁹⁶ Gh. Buzatu, *România și trusturile petroliere...*, p. 211–228, Gh. Buzatu, *O istorie a petrolului...*, p. 226–227.

⁴⁹⁷ O relativ recentă lucrare monografică dedicată industriei petroliere românești, referindu-se la legea din anul 1929, consemna faptul că această lege „afecta grav industria producătoare românească și aducea importante prejudicii economiei românești”.

În condițiile mai sus arătate este clar că marile și puternicele societăți petroliere cu capital străin au fost net avantajate, societățile cu capital românesc, în general modeste ca potențial financiar, neputând face față concurenței acerbe a acestora. Consecințele negative ale legii minelor din anul 1929 pentru industria petrolieră românească nu vor întârzia să apară și, aceasta, mai repede decât fuseseră prezise și așteptate. Legea minelor din anul 1929 a fost o lege rezultată dintr-o conjunctură economică și politică nefavorabilă României, în special, dar, prin prevederile și duritatea ei, cu toată creșterea necontrolată a producției, a adus mari deservicii economiei românești. (Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, St. N. Stirimin, Șt.-Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 220. A se vedea și varianta în limba engleză, Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan-Traian

care a evoluat industria petrolieră după anul 1929, trebuie luate în calcul și efectele crizei economice din anii 1929–1933.

5. Adoptarea legii minelor din anul 1937

Revenirea la putere a liberalilor la sfârșitul anilor 1933 a readus în discuție problema regimului minier din România. Astfel, în anul 1935 s-a declanșat oficial mecanismul adoptării unei noi legi a minelor, ministrul Industriei și al Comerțului desemnând o comisie condusă la început de reputatul geolog Ludovic Mrazec. „Monitorul petrolului” atent la aceste evoluții își exprima speranța că industria petrolieră va fi consultată vis a vis de realizarea noii legi. Ulterior coordonarea acestei comisii a revenit lui Gh. N. Leon, subsecretar de stat în ministerul Industriei.

Acesta a publicat un articol în care contura orizonturile care puteau intra în vizorul modificărilor. Leon aducea în atenție faptul că de 70 de ani regimul de exploatare al petrolului era antieconomic și pentru faptul că nu se respectau distanțele de exploatare dintre sonde, aspect care ducea la o exploatare nerațională. El a mai criticat faptul că exploratorii momentului nu țineau cont de crearea unor rezerve pentru viitor. Subsecretarul de stat mai afirma că 85% din producția petrolieră a României se afla în mâinile străinilor, situație generată de legea din 1929. Această lege a acordat perimetre de exploatare în funcție de capacitatea tehnică și financiară a întreprinderilor. Dacă în anul 1928, societățile românești dețineau mai mult de 30% din producția petrolieră totală a țării, la momentul în care el realiza aceste afirmații, societățile naționale controlau mai puțin de 15%. Criticând regimul minier întemeiat pe legea din anul 1929, Gh. N. Leon milita pentru un control al statului asupra petrolului, considerat „un generator de energie care se afla la baza dezvoltării industriei și a apărării naționale”⁴⁹⁸.

Astfel de principii fuseseră deja adoptate în alte state. Se oferea exemplul Angliei care constituise societatea „Anglo Persian Oil”, sau a Franței care realizase „Compagnie Française des Petroles”. Opiniile exprimate de Gh. N. Leon au fost contrazise de „Monitorul petrolului”.

În prefigurarea noii legi, în anul 1935 au fost adresate ministerului mai multe memorii. În esență ele exprimau opiniile celor două grupe majore de

Mocuța, Ștefan Stirimin, *The Petroleum and Gas History of Romania*, AGIR Publishing House, Bucharest, 2017, p. 249–250).

⁴⁹⁸ *Mișcarea petrolului*, M.P.R., nr. 5, 1935, p. 358; *Modificarea legii minelor*, M.P.R., nr. 6, 1935, p. 437–438; Gh. N. Leon, *Considération sur la politique nationale du pétrole*, M.P.R., nr. 10, 1935, p. 685–687.

interese din industria petrolieră. Societățile cu capital străin solicitau menținerea prevederilor legii din 1929, iar societățile cu capital românesc opunându-se acordării perimetrelor de exploatare în funcție de capacitatea tehnică și financiară solicitau adoptarea unor noi criterii de acordare a acestor perimetre⁴⁹⁹.

Dezbaterile asupra noului regim minier au continuat și în anul 1936, ele concentrându-se asupra problemelor privind recunoașterea drepturilor câștigate și a criteriilor privind acordarea de perimetre de exploatare din proprietatea statului. În luna februarie proiectul noii legi a fost înaintat comisiei de specialitate a Parlamentului. Asociația Industriașilor de Petrol a intervenit solicitând ministerului o amânare a dezbaterii în Parlament a legii, pentru ca textul proiectului să fie bine analizat de reprezentanții industriei.

În dezbaterile privind drepturile câștigate, în anul 1936 a apărut o problemă care a atras atenția: aceea privind recunoașterea unor drepturi care proveneau în urma secularizării averilor mănăstirești din anul 1863 și a terenurilor concesionate lui Teodor Mehedințeanu, în anul 1864. Factorii guvernamentali au intervenit imediat, modificând articolul 262 din legea minelor, prin care se luau în considerație numai actele care erau în vigoare la 4 iulie 1924. Modificarea a generat organizarea unei mari întruniri la Ploiești, a proprietarilor și concesionarilor din județele Prahova, Dâmbovița și Buzău, cele mai bogate în resursele petrolifere. Nota dominantă a dezbaterilor a fost cea de criticare a inițiativei guvernamentale. Demn de remarcat este faptul că printre contestatarii s-au aflat și parlamentari ai partidului de guvernământ. Protestatarii au înaintat o solicitare regelui Carol al II-lea. Guvernul a decis reanalizarea acestui aspect. Valer Pop, noul ministru al Industriei a criticat ideile de extindere a sferei drepturilor câștigate, în sensul ca statul să rămână singurul proprietar al bogățiilor subsolului⁵⁰⁰.

Noua lege a minelor a intrat în dezbaterile Parlamentului în ianuarie 1937. Expunerea de motive sublinia obiectivul asigurării de noi rezerve petrolifere și al exploatării mai raționale printr-un nou sistem de repartitie al perimetrelor de exploatare. Se mai urmărea protejarea societăților cu capital românesc. Ziarul „Argus” considera că noua lege urmărea naționalizarea

⁴⁹⁹ În legătură cu noile norme pentru acordarea perimetrelor de exploatare, M.P.R., nr. 21, 1935, p. 1505–1508.

⁵⁰⁰ G. Damaschin, *În jurul modificării legii minelor. Recunoașterea și votarea drepturilor câștigate asupra petrolului*, „România petroliferă”, 5 februarie 1937; Gr. D. Dimitrescu, *Drepturile câștigate. Situația creată prin decretul nr. 2536 din 12 noiembrie 1936*, M.P.R., nr. 3, 1937, p. 151–152; *Mișcarea proprietarilor și concesionarilor de terenuri petrolifere*, M.P.R., nr. 24, 1936, p. 1825–1826; *Retragerea decretului privitor la art. 262 din legea minelor*, M.P.R., nr. 24, 1936, p. 1827; J. Pitar, *Drepturile câștigate în materie minieră*, „Argus”, 11 februarie 1937; *Cum se modifică legea minelor*, „Argus”, 3 februarie 1937.

industriei de petrol, iar „România petroliferă” opina că legea trebuie să aibă în vedere atât interesul societăților românești cât și al celor străine.

Cele două grupuri de societăți au redactat din nou memoriile. Societățile românești se considerau a fi îndreptățite a fi protejate, pentru că în contextul legii din 1929, din pricina concurenței, nu au mai putut obține perimetre de exploatare nici de la stat nici de la particulari. Ele solicitau ca cel puțin 50% din perimetrele de exploatare să li se acorde prin bunăvoință și nu prin licitație publică.

Societățile cu capital străin considerau că proiectul de lege conținea imperfecțiuni, ridicându-se împotriva sistemului preferențial de acordare a perimetrelor de exploatare și considera că legea era îndreptată împotriva capitalului străin⁵⁰¹.

Discuțiile în Parlament au mers repede. Virgil Madgearu, autorul legii din 1929, aprecia în Camera Deputaților că era vorba de o pripeală. În Senat discuțiile au fost aproape inexistente. Valer Pop, ministrul Industriilor aprecia că legea reprezenta o elaborare cu care se putea mândri „și astăzi și în viitor”. Grigore Gafencu, viitor ministru de externe al României de orientare țărănistă, era însă de părere că legea reprezenta un compromis al grupurilor de interese liberale. „Monitorul petrolului” publica textul noii legi în limbile franceză și engleză.

Mihail Constantinescu, directorul celei mai importante societăți petroliere cu capital românesc, „Creditul Minier”, aprecia la Congresul Mondial de Petrol de la Paris din anul 1937 că legea se caracteriza printr-un naționalism moderat. Noua lege era lăudată într-o conferință și la Universitatea de Vară de la Vălenii de Munte organizată de istoricul Nicolae Iorga, unde se aprecia că tendința de promovare a capitalului național era o orientare generală „la noi ca și aiurea”.

În opoziție cu aceste opinii era părerea Consiliului de administrație al Societății „Steaua Română” care aprecia că prevederile legii din 1937 erau oneroase⁵⁰². Cotidianul francez „La Revue Petrolifere” aprecia la rândul său că noua lege cuprindea concepții șovine vizând realizarea unui „monopol de exploatare în favoarea societăților românești”⁵⁰³.

⁵⁰¹ *Modificarea legii minelor*, M.P.R., nr. 2, 1937, p. 121–122; *Industria de petrol și modificarea legii minelor*, M.P.R. nr. 4, 1937, p. 237–239; A. Corteanu, *Politica petrolului*, „Argus”, 7 februarie 1937, Raul Culianu, *Politica petrolului românesc*, „România petroliferă”, 22 decembrie 1936; *Revendicările acționarilor societăților cu capital național*, M.P.R., nr. 3, 1937, p. 190; *Societățile cu capital românesc*, M.P.R., nr. 4, 1937, p. 275.

⁵⁰² Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România ...*, p. 78–80.

⁵⁰³ *Les effets de la nouvelle „Loi de mines” de Roumanie*, M.P.R., nr. 11, 1937, p. 877–878;

Este evident că scopul și conținutul central al prevederilor noii legi a minelor din anul 1937 a urmărit să încurajeze societățile cu capital românesc prin introducerea unor noi modalități de acordare a perimetrelor de exploatare. Cum anume trebuia să se facă această distribuire cădea în sarcina regulamentului de aplicare a noii legi a minelor. Activitatea de realizare a acestui regulament a început chiar în anul 1937. Societățile petroliere, simțind miza acestuia au început întrunirile și ritualul realizării memoriilor către ministerul de specialitate.

Tot în anul 1937 s-au operat și primele modificări la legea abia adoptată. Din 1938 s-a vorbit deschis despre necesitatea adoptării unei noi legi a minelor⁵⁰⁴ sau mai concret spus, a unei legi speciale a petrolului. Dezbaterile din cercurile specialiștilor s-au încadrat acestei noi perspective. Discuții, opinii, reuniuni, membri ai comisiei de specialitate etc. etc. Conjunctura internă și mai ales cea internațională nu a mai permis finalizarea acestei intenții. Abia în anul 1942 s-a putut realiza o nouă lege a petrolului.

Legea din anul 1937 s-a încadrat în „domeniul *economiei dirijate* și al încurajării *factorului național* în economie”⁵⁰⁵ (subl. în text). Ea a fost o lege a liberalilor care au dorit întoarcerea la principiile legii din anul 1924⁵⁰⁶. Legea nu a mai adus în discuție problema naturii capitalului. Problemele privind personalul au fost rezolvate de o lege a protecției sociale din anul 1934, care asigura superioritatea numerică a personalului românesc.

6. Concluzii

Din analiza sumară realizată, am putut constata că cea mai importantă lege a minelor din perioada dintre cele două războaie mondiale a fost cea din anul 1924. Această lege a introdus un regim minier nou bazat pe principiul naționalizării subsolului și apoi pe cel al încurajării factorilor naționali. Din aceste considerente aceasta a fost și legea care a generat cele mai multe dezbateri.

Nic. E. Ionescu, *Legea minelor din 24 martie 1937 nu are caracter șovin*, M.P.R., nr. 2, 1938, p. 109–112.

⁵⁰⁴ *Enciclopedia României*, vol. III, Imprimeria Națională, București, p. 127.

⁵⁰⁵ Gh. Buzatu, *O istorie a petrolului ...*, p. 264. Istoricul Gh. Buzatu aprecia că esența noii legi consta în prevederile că „la patru perimetre de exploatare atribuite oricăror societăți anonime se va rezerva un perimetru pentru societățile românești”, iar pe de altă parte, 50–60% din rezervele de terenuri petrolifere ale statului urmau să fie atribuite spre exploatare „prin bună învoială” societăților „al căror capital este nominativ deținut în majoritate de români și al căror consiliu de administrație este alcătuit în întregime din români ...” (*Ibidem*, p. 263).

⁵⁰⁶ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 220.

Rezultatele legii din 1924 au fost evidente, în numai cinci ani societățile petroliere românești au ajuns să își sporească cu 100% contribuția în totalul producției naționale de petrol. Societățile cu capital străin au protestat și desfășurat atât în țară cât și în străinătate o campanie de presă negativă.

Legile din 1929 și 1937 au realizat de fapt modificări în structura legii din anul 1924. Din acest considerent ele pot trece drept replici ale legii din 1924. De fiecare dată în dezbaterile adoptării unui nou regim minier s-au detașat cele două grupări de interese diametral opuse: cel al societăților cu capital românesc și cel al societăților cu capital străin.

Sub raport politic, fiecare grup de societăți și-au găsit sprijin într-un mare partid. Partidul Național Liberal avea deviza „Prin noi înșine” pronunțându-se pentru încurajarea factorilor naționali, iar Partidul Național Țărănesc, cu deviza „Porților deschise” se pronunța pentru pătrunderea nestingherită a capitalului străin în economia românească. Din aceste considerente se poate face afirmația că fiecare din cele două partide de guvernământ din România și-au creat propriul regim minier. Perspectiva istorică a validat regimul minier care și-a propus încurajarea factorilor naționali prin Legea din 1924. Legea din 1937 și-a propus revenirea, măcar parțială, la principiile acestei legi.

II.9. Despre conductele de petrol și exporturile petroliere românești din perioada interbelică prin portul Constanța

1. Introducere

România a fost o importantă țară petrolieră a Europei⁵⁰⁷. În anul 1857 s-au înregistrat trei premiere mondiale ale acestei industrii: prima producție de petrol din lume oficial înregistrată; înființarea la Ploiești a primei rafinării din lume, și Bucureștiul a fost prima capitală din lume iluminată public cu

⁵⁰⁷ Acest text reprezintă varianta extinsă a lucrării: Gheorghe Calcan, *About the Oil Pipelines and Interwar Romanian Oil Exports through the Port of Constanta*, First International Conference on EU and Black Sea Regions, Dimitrie Cantemir Christian University, București, May 3rd–5th, 2012, în *Black Sea: History, Diplomacy, Policies and Strategies*, Edited by: Gavriil Preda, Gabriel Leahu, Mineo Giovanni Editore, Bagheria, Italy, 2012, p. 73–78. În lucrare au fost incluse și unele pasaje din prezentarea: Gheorghe Calcan, *About Constanta Harbour and Romanian Oil Export during the interwar Period*, Second Edition of International Conference on European Union and Black Sea Regions, Dimitrie Cantemir Christian University, Bucharest, June, 6–8, 2013, „History and Civilization, EUBSR 2013, International Conference, Volume 2”, Italian Academic Publishing, 2014, Edited by Gavriil Preda, Radu Ciuceanu, p. 113–119.

petrol⁵⁰⁸. Producția petrolieră a țării a crescut an de an. Astfel, dacă în anul 1857 România avea o producție de 275 de tone, în preajma primului război mondial producția ei ajungea la 1,9 milioane tone, pentru ca în 1936 nivelul producției sale să ajungă la aproximativ 8,7 milioane tone, nivelul cel mai ridicat al producției sale interbelice. Prin această producție, România ocupa locul al patrulea în lume după SUA (aprox. 150 milioane tone), URSS (aprox. 27 milioane tone) și Venezuela (aprox. 22 milioane tone)⁵⁰⁹.

Chiar dacă prin cantitățile sale de extracție, prelucrare și export, industria românească nu oferea cifre exorbitante, prin poziția sa geostrategică, România a ocupat constant un loc privilegiat în ierarhia mondială a producătorilor și exportatorilor. Astfel, în anul 1928, România ocupa locul al șaselea în rândul exportatorilor petrolieri cu un procentaj de 4,10%, din totalul exportului mondial după SUA, Venezuela, Mexic, Persia și URSS, pentru ca în anul 1937 să urce pe locul al cincilea în această ierarhie.

Pot fi folosite și alte date pentru a ilustra această poziție a industriei petroliere românești. Spre exemplu, în anul 1931 România asigura mai bine de 50% din necesitățile petroliere interne a nouă state din Europa, bazinul nordic al Africii și cel al Orientului Apropiat. De reținut este faptul că unele state își asigurau aproape întregul consum intern prin importurile din România. Spre exemplu, Bulgaria își acoperea aproximativ 97% din necesitățile petroliere din România, Ungaria aproximativ 95%, Marocul Spaniol aproximativ 92%, Siria și Libanul aproximativ 87%, Austria aproximativ 82%, Iugoslavia aproximativ 79%, Egiptul aproximativ 71% etc.⁵¹⁰. În anul 1936, România exporta produse petroliere în 44 de state de pe toate continentele⁵¹¹.

2. Transportul prin conducte

România era prin excelență o țară exportatoare. În anul 1936, spre exemplu ea exporta aproape 6,9 milioane tone produse petroliere, ceea ce reprezenta aproape 80% din totalitatea producției sale de petrol⁵¹². Această situa-

⁵⁰⁸ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Istoria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 66–77.

⁵⁰⁹ *Producția mondială de țiței în anul 1936*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 19, 1937, p. 1457.

⁵¹⁰ Gh. Calcan, *La destructione de l'industrie pétrolière roumaine pendant la Première Guerre mondiale*, în Alain Beltrain (dir/ed), „Le pétrole et la guerre/ Oil and War”, P. I. E. Pieter Lang, Brussels, 2012, p. 21–22.

⁵¹¹ *L'exportation des produits pétroliers de la Roumanie pendant l'année 1936*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 6, 1937, p. 372.

⁵¹² *L'exportation pétrolière de 1900–1939*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 8, 1940, p. 438.

ție a pus problema găsirii celor mai eficiente și rapide modalități de transport a produselor petroliere spre punctele de tranzit, vămile terestre dar mai ales spre cele fluviale și maritime. Astfel s-a născut, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, ideea construirii unui sistem de transport prin conducte. În anul 1899, inginerul Anghel Saligny a înaintat ministerului de transport un memoriu foarte documentat prin care cerea înființarea transportului produselor petroliere prin conducte, fapt care ar fi dus la ieftinirea costului de transport cu aproximativ o treime⁵¹³. Între altele, memoriul său aprecia: „Incontestabil conductele trebuie să dea scurgere petrolului în portul nostru de mare, Constanța, de unde în vapoare rezervoare sau în cutii va putea fi exportat în toate direcțiile și în orice anotimp [...]. Considerând stația Băicoi ca centru al regiunii petrolifere cea mai bogată astăzi în exploatare, conducta s-ar alimenta aici de la diferite ramificații venind din locurile de producție ale regiunii și s-ar îndrepta prin Ploiești la Buzău pentru a primi și producția din această regiune, apoi prin Făurei și Fetești la Cernavodă. Aici ar fi o instalație pentru exportul pe Dunăre și apoi ar continua până la Constanța”⁵¹⁴. Construirea acestui sistem a reprezentat o adevărată epopee.

Producția țării era la începutul secolului al XX-lea într-o creștere spectaculoasă, și în paralel cu aceasta exportul cunoștea același proces. Dacă în anul 1904, producția de petrol ajunsese la aproximativ 500 mii de tone, în anul 1913, această producție crescuse cu aproape 400%, ceea ce făcea ca 1.036.446 t să meargă la export, ajungând în cel mai mare procent în portul Constanța. „Numărul mare de trenuri de petrol întrebuițate pentru aceste produse era rău utilizat, căci toate aceste vagoane cisterne se întorceau goale la centrul de producție, ceea ce sporea mult cheltuielile de transport, îngreunând în același timp și circulația trenurilor pe această linie, deja aglomerată – fapt ce determinase statul să dubleze linia Cernavodă-Constanța”⁵¹⁵. În acest context, în anul 1912, Parlamentul țării a votat legea pentru înființarea conductelor de petrol ale statului, hotărându-se principial „și la noi construcția unei conducte mari pentru transportul țițeiului la Constanța, pentru ca aici produsele fracționate să se încarce direct, în vagoane”⁵¹⁶.

⁵¹³ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 161–165.

⁵¹⁴ C. Zidaru, L. Stanciu, N. Dumitrescu, *Din istoria transportului țițeiului prin conducte în România*, vol. II, Editura Silex, București, 1998, p. 7–303.

⁵¹⁵ C. Toroceanu, *Conductele de petrol ale statului. Evoluția lor și realizările posibile astăzi în raport cu dezvoltarea industriei petrolifere*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 11, 1929, p. 899–900.

⁵¹⁶ *Ibidem*.

S-a ales ca traseu linia căii ferate Băicoi-Ploiești, Buzău-Făurei-Fetești-Constanța. Se învedera construirea de fapt a unui sistem alcătuit din trei conducte: una mare, cu diametrul de 10 țoli (254 mm) pentru țiței, și două mici, cu diametrul de 5 țoli (127 mm) pentru produsele lampante. Creditul acordat a sporit de la 18 milioane de lei la 23 de milioane de lei. Se înființa Direcția Specială a Conductelor de Petrol cu sarcini exprese în proiectarea și executarea lucrărilor respective. Legea subordonată principiului economist avea o viziune mai largă, propunând strămutarea rafinăriilor construite în interiorul țării, la Constanța. Țițeiul urma să ajungă aici prin conducte spre prelucrare, produsele astfel obținute aflându-se direct în punctul de export. Până la realizarea strămutării, produsele rafinate în interior ajungeau în port prin cele două conducte mici. Legea preciza faptul că rafinăriile vor primi pentru acțiunea lor de strămutare „o justă despăgubire”⁵¹⁷.

Transpunerea în practică a acestui plan a început în anul următor, 1913. Specialiștii români se documentaseră timp îndelungat asupra acestei problematice, inclusiv prin vizite „în țara pipe-lineurilor”⁵¹⁸. Conductele au fost comandate în America. Ele au început să vină destul de repede, în 6 luni, și au fost de calitate superioară. Pentru scurtarea timpului de execuție lucrarea a fost atacată concomitent în mai multe puncte de lucru. Dar, chiar în toiul lucrărilor a izbucnit războiul mondial și lucrările au fost sistate. Din străinătate nu se mai puteau aduce motoarele, pompele, instalațiile aferente. Până la declanșarea ostilităților militare se reușise „să se așeze cea mai mare parte din conducte, pe porțiuni izolate, nelegate între ele. Robinetăria lor lipsea. Se construiseră de asemenea rezervoarele și parte din clădiri. Totul se abandonase în această stare, conductele rămânând în mare parte descoperite și expuse intemperiilor”, își amintea Corneliu Torocanu, martor al evenimentelor și director al Conductelor de Petrol ale Statului⁵¹⁹.

În timpul războiului, germanii au demontat cele două conducte mici și le-au mutat pe direcția Giurgiu, conform intereselor lor de a transporta produsele petroliere în Germania. În acest mod planul inițial al proiecției conductelor petroliere s-a modificat radical. La finalul războiului, legătura cu portul maritim Constanța era dificilă. Podul de peste Dunăre, de pe brațul Borcea era distrus, stația de pompe și rezervoare de la Palas-Constanța, ca și alte stații erau complet sau parțial distruse.

⁵¹⁷ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică...*, p. 161–165.

⁵¹⁸ C. Torocanu, *Iarna și „pipe-lineul” Statului*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 3, 1925, p. 197–203.

⁵¹⁹ C. Torocanu, *Conductele de petrol ale statului ...*, p. 899–900.

După război, problema refacerii transportului produselor petroliere prin conducte s-a pus, în mod evident, diferit față de proiecția inițială. Rafinăriile nu se mutaseră la Constanța și acum ideea nu se mai discuta; aliații realizau cereri imperative de aprovizionare cu produse petroliere, ei urmărind totodată să-și consolideze poziția în industria românească⁵²⁰; societățile petroliere nu dispuneau de rezervoare pentru stocare; petrolul era singura marfă pe care România o putea exporta, și în schimbul căreia putea să-și facă aprovizionările vitale; calea ferată nu dispunea de parcul necesar transporturilor aferente. Toate aceste considerente „ne-au determinat a utiliza, fără nici o întârziere, conductele, în situația în care le găsisem după război, rămânând a completa și perfecționa, în cât mai bune condițiuni, instalațiile existente”⁵²¹. Astfel, conducta mare spre Constanța (destinată inițial petrolului brut) a început să fie utilizată pentru transportul tuturor produselor rafinate cerute la export. Cele două conducte mici spre Giurgiu au fost destinate, una transportului produselor negre, în scopul aprovizionării rafinărilor din jurul capitalei și părții sudice a țării, iar cealaltă produselor rafinate, supuse comercializării.

Repunerea în funcțiune a conductelor a presupus eforturi deosebite, ele alcătuiind un sistem tehnic aparte. „O conductă de petrol este un șarpe leșez foarte lung, negru, metalic, însuflețit și sensibil, când pompele funcționează. Se întinde când dă de cald și se strânge când frigul îl cuprinde, mișcându-se veșnic, dar alene, în tot cuprinsul gurei lui”, jocul contracției și al dilatării de la vară la iarnă ajungând la 160 de metri⁵²². Dacă repunerea în funcțiune a conductelor spre Giurgiu s-a făcut mai repede, în martie 1919, cea spre Constanța a cerut eforturi deosebite. Condițiile erau dificile, personal redus și dezorganizat, insuficiența de unelte și materiale acută⁵²³. Situația țării din perioada de sfârșit a anului 1918 și început a anului 1919 impunea „să se pună imediat în funcțiune, conducta la Mare, cu orice riscuri [...], căci numai prin transportul petrolului nostru la Mare mai respira țara atunci”⁵²⁴. Pentru a surmonta imposibilitatea utilizării podului de pe brațul Borcea, conducta petrolieră a fost instalată pe pontoane. Era evident o măsură provizorie, conducta riscând a se rupe la fluctuațiile apei. A început concomitent „în condiții extrem de grele”, activitatea de montare pe sub fluviu a trei conducte de

⁵²⁰ Gh. Buzatu, *A history of Romainam Oil*, Mica Valahie Publishing House, Bucharest, 2004, p. 117–140.

⁵²¹ C. Toroceanu, *Conductele de petrol ale statului ...*, p. 899–900.

⁵²² C. Toroceanu, *Iarna și „pipe-lineul” Statului ...*, p. 197–203.

⁵²³ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică...*, p. 161–165.

⁵²⁴ C. Toroceanu, *Iarna și „pipe-lineul” Statului ...*, p. 197–203.

câte 6 țoli, „pentru ca să aibă ce să se rupă și ce să rămâie, numai exportul să nu înceteze”⁵²⁵. S-au construit rezervoarele necesare la Palas-Constanța și Ploiești, s-a montat robinetăria necesară, s-au făcut probele de presiune și în septembrie 1919, a început să funcționeze și conducta spre Constanța.

Construcția modernă a portului Constanța a început în anul 1896, la numai un an după ce se dăduseră în exploatare podul de peste Dunăre de la Cernavodă și linia ferată București-Constanța. În 1903–1904 a început construirea stației de petrol a portului, activitate în care s-a implicat cunoscuta firmă bucureșteană E. Wolff. Aceasta a realizat construcțiile metalice și instalațiile mecanice ale stației de petrol. Până în anul 1916, aici s-au dat în folosință bazinul, antebazinul și instalațiile necesare realizării exportului petrolier.

Produsele petroliere aduse în port prin conducte ori prin vagoanele cisternă ale căii ferate erau descărcate în cinci rezervoare. De aici, prin cădere naturală, produsele petroliere erau conduse prin tuburi speciale în rezervoarele de depozitare ale portului. În anul 1916, portul Constanța dispunea de 39 de rezervoare, fiecare având capacitatea de 5000 metri cubi, (cu excepția unuia care avea capacitatea de 1000 metri cubi).

În anul 1925 portul Constanța avea 45 de rezervoare (37 cu capacitatea de 5000 metri cubi fiecare și 8 cu capacitatea de 1270 metri cubi fiecare). Capacitatea de funcționare a complexului petrolier al portului era remarcabilă. La Constanța se puteau înmagazina concomitent cinci trenuri cu produse petroliere, din care unul cu benzină, unul cu petrol rafinat, unul cu petrol distilat și alte două cu păcură. Debitul de descărcare a primelor trei trenuri era de 300 tone pe oră, iar al celor de motorină de 100 tone pe oră. În același timp, din port se puteau încărca concomitent, prin pompare, patru vapoare cu produse diferite: benzină, petrol rafinat, petrol distilat cu un debit de 120–140 tone pe oră, și motorină cu un debit de 100 de tone oră⁵²⁶.

În anul 1924 s-a reușit atingerea producției petroliere antebelice, iar perspectivele erau încurajatoare. În acest context s-au accentuat preocupările privind transportul prin conducte. În anul 1925 s-a dat în exploatare o nouă conductă care ajungea din regiunile petrolifere ale Prahovei, la București. Concomitent s-a abordat problema măririi capacității de transport pe conductele vechi. Între realizările cele mai palpabile, se puteau enumera: reînființarea stațiilor intermediare de pompare de la Buzău și Hagieni, pentru mărire vitezei de pompare a produselor pe conducta spre mare, creșterea

⁵²⁵ *Ibidem*.

⁵²⁶ C. Zidaru, L. Stanciu, N. Dumitrescu, *op. cit.*, vol. I, p. 170.

presiunii de pompare, sporirea capacităților de funcționare și stocare de la Palas-Constanța, simplificarea birocrăției din portul Constanța, suprimarea tuturor strangulărilor de 5 țoli, existente pe conducta spre mare⁵²⁷. Astfel, în anul 1927 s-a înregistrat o dublare a cantităților de produse petroliere transportate pe conductele statului, față de capacitățile existente la repunerea în funcțiune după război. Conducta spre mare avea capacitatea de a transporta 140 de vagoane pe zi de produse rafinate, cele spre Giurgiu 100 de vagoane, iar cea spre București, 50–60 de vagoane, cumulând aproximativ 300 de vagoane pe zi⁵²⁸.

Realizările obținute, importante, erau totuși insuficiente pentru necesitățile aflate în plină expansiune. Asociația Industriașilor de Petrol a lansat în anul 1925, ideea construirii unei noi conducte petroliere spre mare. În dezbateri s-au implicat începând cu 1926 importante personalități ale lumii petroliere și științifice precum: C. Osiceanu, C. Toroceanu, L. Mrazec etc. În anul 1927 planul construirii unei noi conducte spre Constanța a fost finalizat. La 5 martie 1929, la Direcția Conductelor de Petrol s-a desfășurat dezbateră dedicată acestui proiect. Corneliu Toroceanu, Directorul Conductelor Petroliere ale Statului a insistat asupra nevoii tot mai stringente de a se construi o nouă conductă de transport a benzinei către mare, întrucât dintre toate produsele petroliere „benzina este cea mai căutată pe piețele de export și tocmai de aceea este necesar a se ușura pe cât posibil scurgerea acestui produs înspre cel mai însemnat port de export, care este Constanța”. Construcția era prevăzută a se finaliza într-un an⁵²⁹. Reprezentanții marilor societăți petroliere au susținut proiectul. Importante grupuri economice din străinătate și-au arătat disponibilitatea pentru realizarea proiectului. O ofertă interesantă a fost făcută de un puternic grup american, „The National Supply Corp. Ltd”, iar mai multe uzine producătoare de tuburi din Europa erau atente la evoluția dezbaterilor asupra acestui proiect. Ministrul Industriei Virgil Madgearu părea interesat, dorind accelerarea demersurilor necesare demarării proiectului⁵³⁰. La un anumit moment erau înregistrate șase oferte pentru realizarea acestei conducte. Prin compararea ofertelor depuse, în anul 1931, rămăneau în atenție două oferte: „Compagnie des Costructions Générales en Afrique Française” și cea făcută de Societatea românească „Conducta”⁵³¹. Debitul

⁵²⁷ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică...*, p. 161–165.

⁵²⁸ C. Toroceanu, *Iarna și „pipe-lineul” Statului ...*, p. 197–203.

⁵²⁹ *Industriașii de petrol și noua conductă*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 6, 1929, p. 535.

⁵³⁰ C. Toroceanu, *Iarna și „pipe-lineul” Statului ...*, p. 197–203.

⁵³¹ C. Zidaru, L. Stanciu, N. Dumitrescu, *op. cit.*, vol. II, p. 7–303.

conducei a fost estimat inițial la 1000 de tone pe zi⁵³². Ulterior s-a vorbit de un debit de 2000 de tone pe zi.

Discuțiile din jurul acestei probleme au iscat multe frământări, unele interferând sfera politică, complicând și mai mult lucrurile. În paralel au apărut numeroase dezbateri care au vizat problema organizării exploatării conductelor de petrol ale statului, prevalând concepția privind organizarea acestora pe baza principiului comercializării⁵³³. Toate aceste preocupări s-au concretizat într-un proiect de lege.

Proiectul de lege pentru construirea noii conducte spre Constanța a ajuns în dezbaterile parlamentului în anul 1931. Expunerea de motive a fost prezentată de Mihail Manoilescu. Se arăta că noua conductă reprezenta o necesitate în condițiile în care producția petrolieră a țării era în continuă creștere, ceea ce mărea concomitent posibilitățile de rafinare și de transport a benzinei către Constanța. Progresele tehnice, și în special folosirea cracării în procesul de rafinare, sporea cantitățile de benzină obținute prin tratarea țițeiului de la 10–12% la 30%. Transportul prin conducte reducea cu cel puțin 50% cheltuielile realizate pe calea ferată.

Lungimea noii conducte era proiectată să aibă aproximativ 296 Km, urmând traseul conductei existente. Extremitățile erau aceleași: Băicoi și Palas-Constanța. Erau prevăzute șase stații de pompare: Băicoi, Teleajen, Buzău, Hagieni, Cernavodă și Palas. În fiecare stație se montau rezervoare cu o capacitate totală de 48.000 metri cubi. Cele mai multe rezervoare urmau să fie montate la Palas, opt din totalul de 28, cu o capacitate de 1.600 metri cubi fiecare⁵³⁴. Unele obiecțiuni aduse proiectului de lege și sfârșitul sesiunii parlamentare au dus la amânarea discutării și votării acestuia. Revista *Moniteur du Pétrol Roumain*, reprezentantă a intereselor petroliere românești era dezamăgită: „Se înțelege că această nouă întârziere, adăugată la atâtea altele câte s-au mai produs până acum nu folosește nici statului nici industriei petroliere, care ar fi fost dornică de a putea utiliza un mijloc modern de transport”⁵³⁵. O întrunire a micilor industriași din domeniul petrolier, desfășurată la 5 noiembrie 1931, acuza fără echivoc statul de nerealizarea noii conducte petroliere: „Or, după cum se știe, Ministerul Comunicațiilor și direcția C. F. R. sub cuvânt că

⁵³² C. Toroceanu, *Iarna și „pipe-lineul” Statului ...*, p. 197–203.

⁵³³ *Conducta de benzină la Constanța*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 11, 1929, p. 896.

⁵³⁴ *Proiectul de lege pentru construirea conductei de benzină Băicoi – Constanța*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 7, 1931, p. 359–360.

⁵³⁵ *Amânarea executării conductei de benzină*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 8, 1931, p. 413.

li se răpesc veniturile cele mai importante din transportul pe C. F. R. cu vagoane cisternă de petrol, benzină și alte produse, – s-au opus la acordarea instalării unei conducte de benzină la Constanța, necum să consimtă la așezarea conductei de țiței. După cum se vede, guvernul nici nu vrea să intre într-o astfel de discuție, socotind-o din capul locului periculoasă intereselor sale⁵³⁶.

În 1934, industria petrolieră continua să-și manifeste interesul față de proiectul conductei către mare, arătându-se dispusă să ia în considerație o eventuală implicare, în acordarea unor garanții financiare furnizorilor străini care s-ar fi implicat în construirea noii conducte petroliere. Concomitent, rezervele exprimate în cercurile interesate față de problema pompării pe aceeași conductă a benzinei de diferite calități era considerată neîntemeiată, practica altor state fiind astfel un bun exemplu⁵³⁷. Aproximativ de anul de vârf al producției petroliere interbelice dădea industriei entuziasmul necesar propulsării propunerii inițiale, avansându-se ideea construirii chiar a două noi conducte către mare, una pentru benzină și alta pentru motorină. Nemulțumirea față de tergiversarea problemei era exprimată tranșant și în anul 1935: „Pe când în alte centre de producție cu care industria noastră de petrol trebuie să concureze pentru ca să-și mențină piețele de desfacere, transportul produselor de petrol de la fabrică la punctele de export se face prin conducte, la noi majoritatea produselor se transportă prin mijlocul neindicat și costisitor al vagoanelor cazane pe calea ferată⁵³⁸. Dacă în anul 1936 se ajunsese, grosso modo, la o dublare a cantităților de transport prin conducte, față de capacitățile proiectate în anul 1913, exportul a crescut în același interval de opt ori⁵³⁹.

Declanșarea crizei economice din anul 1929, cât și dificultățile survenite spre sfârșitul deceniului al IV-lea al secolului trecut, au făcut ca dezideratul construirii unei noi conducte de produse petroliere spre mare să nu se mai realizeze⁵⁴⁰.

Lungimea totală a conductelor petroliere ale statului era de 760 km. Conducta Băicoi-Constanța avea o lungime de 320 km. (Dacă luăm în calcul și conducta dublă care venea de la Câmpina la Băicoi, lungimea totală a

⁵³⁶ C. Zidaru, L. Stanciu, N. Dumitrescu, *op. cit.*, vol. II, p. 7–303.

⁵³⁷ *Ibidem*.

⁵³⁸ *Construcția unei noi conducte de benzină și a uneia de motorină spre Constanța*, „*Moniteur du pétrole roumain*”, Nr. 21, 1935, p. 1570.

⁵³⁹ *Între modernizarea unor sisteme învechite de transport și crearea de mijloace raționale și economice*, „*Moniteur du pétrole roumain*”, Nr. 15, 1937, p. 1244.

⁵⁴⁰ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică...*, p. 161–165.

conductei către mare ajungea la 360 km.). În afara acestora, se mai aflau conductele care transportau țițeiul ori gazele extrase de fiecare societate petrolieră până la rezervoare, ori punctele de prelucrare. Acestea au rămas în proprietatea particulară a societăților petroliere. Rețeaua de conducte petroliere ale societăților a crescut de la 515 km în anul 1906, 1560 km în anul 1928, la 2600 km în anul 1935⁵⁴¹.

3. Exportul petrolier

Constanța a constituit punctul principal prin care s-au realizat cele mai multe din exporturile petroliere ale României. În anul 1929, prin Constanța se exportau 74,33% din exportul petrolier românesc⁵⁴². Această situație privilegiată a Constanței s-a menținut constant în toată perioada interbelică, chiar dacă s-au înregistrat unele fluctuații de la o epocă la alta. Spre exemplu, dinamica exporturilor petroliere prin acest port, în perioada 1936–1939, a fost următoarea: 1936 – 81,29%; 1937 – 78,82%; 1938 – 74,51%; 1939 – 66,01% din totalul cantităților petroliere exportate. Restul cantităților au fost exportate prin Giurgiu și celelalte porturi, și prin vămile terestre, dar în cantități mult mai mici⁵⁴³. Serioasa publicație *Moniteur du pétrole roumain*, confirmă prin analizele sale extrem de riguroase acest fapt. 81% din exporturile perioadei 1927–1936 s-au făcut prin Constanța, 15% prin Giurgiu și 4% prin celelalte vămi⁵⁴⁴.

Cantitățile transportate și exportate prin conducte au fost însă inferioare celor transportate pe calea ferată. Cele mai mari cantități destinate exportului, transportate prin conductă s-au realizat în 1913, 19,5% din totalul exportului, iar cele mai mici s-au înregistrat în anul 1937, numai 11,3%. Evident, au fost situații și produse privilegiate. Spre exemplu, situația lampantului transportat prin conductă în perioada interbelică a variat între 68 și 90% din totalul exportului acestui produs prin portul Constanța⁵⁴⁵. Cantitățile transportate prin conducte în portul Constanța

⁵⁴¹ C. Zidaru, L. Stanciu, N. Dumitrescu, *op. cit.*, vol. II, p. 7–303.

⁵⁴² Gh. Calcan, *Aspects of Romanian petroleum industry in the inter-war period*, „Annual of University of Mining And Geology «St. Ivan Rilski» Sofia, part IV: Humanitarian and Economics Sciences”, Publishing House „St.Ivan Rilski”, Sofia, 2005, p. 37–40.

⁵⁴³ *Expedițiile petroliere ale României pe vămi și țări în anii 1936–1939*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 15, 1940, p. 838–840.

⁵⁴⁴ *Exportul produselor petroliere de la 1927 la 1936*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 6, 1937, p. 373.

⁵⁴⁵ *Transportul produselor petroliere prin marile conducte*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 9, 1940, p. 493–498.

au fost în continuă creștere, ajungând în anul 1936 la 1.711.793 t de benzină și 1.072.759 t motorină⁵⁴⁶.

În anul 1938, prin portul Constanța s-au exportat 3.349.095 t de produse petroliere: benzină, lampant și withe spirit, gazolină, motorină, uleiuri minerale, asphalt, parafină și petrol brut, ceea ce reprezenta 74,51% din totalul exporturilor petroliere românești⁵⁴⁷. În anul 1939 au ajuns la Constanța, prin conductă 301.304 t de petrol lampant de la Băicoi, 36.516 t de petrol lampant de la Câmpina și 30.879 t de petrol lampant de la Ploiești. Din totalul produselor petroliere transportate pe conductele de petrol ale statului în acest an, jumătate au ajuns în portul Constanța. Dinamica transportului de petrol lampant prin conducte și totalul exporturilor realizate prin portul Constanța în perioada 1930–1939 poate fi urmărită în următorul tabel⁵⁴⁸.

CANTITĂȚILE DE PETROL LAMPANT TRANSPORTATE PRIN CONDUCTE ȘI TOTALUL CANTITĂȚILOR EXPORTATE PRIN PORTUL CONSTANȚA		
Anul Petrol lampant/t	Indice 1930 = 100 Total exporturi	Indice 1930 = 100
1930 515.371	100 2.932.647	100
1931 758.832	147 3.901.303	133
1932 671.111	130 4.382.296	149
1933 648.891	126 4.953.341	169
1934 792.938	154 5.512.804	188
1935 751.555	146 5.514.153	188
1936 671.888	130 5.596.568	191
1937 506.059	98 4.467.504	152
1938 454.580	88 3.349.095	114
1939 368.699	72 2.754.662	94

Produsele petroliere românești ajunse la Constanța, erau exportate prin nave aparținând diferitelor pavilioane. Prin flota românească se exporta în anul 1939, o cantitate infimă, 3,4% din totalul cantităților exportate, prin intermediul a 15 nave. Restul cantităților erau preluate de 127 de nave sub pavilion englez, (27,9% din totalul cantităților exportate), 136 de nave sub pavilion italian, (25,2%), 51 de nave sub pavilion norvegian, (15,4%), 61 de nave sub pavilion olandez, (10,9%), 32 de nave sub pavilion francez, (7,4%), 66 de nave sub pavilion grec, (4,3%), 3 nave sub pavilion suedez, (1,7%),

⁵⁴⁶ *Între modernizarea unor sisteme învechite de transport și crearea de mijloace raționale și economice*, „*Moniteur du pétrole roumain*”, Nr. 15, 1937, p. 1244.

⁵⁴⁷ C. Toroceanu, *Iarna și „pipe-lineul” Statului ...*, p. 197–203.

⁵⁴⁸ *Transportul produselor petroliere prin marile conducte ...*, p. 493–498.

7 nave sub pavilion german, (1,6%), 29 de nave sub pavilion panamez, (1,3%), 4 nave sub pavilion turc, (0,7%) și o navă sub pavilion belgian, (0,2% din totalul cantităților exportate). Destinația acestor vase era următoarea: Anglia, Gibraltarul, Malta, Indiile britanice, Irlanda și Ciprul (23,36% din cantitățile exportate), Italia și Albania (23,09%), Germania și Cehoslovacia (15,90%), Franța, Tunisia, Marocul francez și Algeria (13%), Belgia (5,11%), Elveția (3,73%), Egipt (3,11%), Grecia (2,73%), Siria și Libanul (1,52%), Turcia (1,08%), Palestina (0,68%), Spania (0,45%), Iugoslavia (0,42%), Danemarca (0,11%), Bulgaria (0,08%), Țările de Jos, (0,05%), Suedia, (0,04%), Norvegia, (0,08%), Guatemala, Portugalia, Japonia cu cantități infime⁵⁴⁹.

4. Concluzii

Marea Neagră prin oportunitățile ei economice a determinat direcționarea tranzacțiilor comerciale în această direcție. Portul Constanța a fost principala poartă de scurgere a petrolului românesc peste graniță. Industria petrolieră românească a avut un merit incontestabil și prin faptul că în paralel cu preocupările privind creșterile cantitative, a insistat în egală măsură și asupra celor calitative. În acest sens s-a remarcat și problema construirii conductelor de petrol ale statului, destinate transporturilor petroliere spre punctele de livrare ale comerțului extern. Anghel Saligny susținea în memoriul înaintat guvernului în anul 1899, o veritabilă pledoarie pentru construirea sistemului de conducte de petrol, că acestea puteau reduce costul de transport, până la o treime din costul realizat pe calea ferată⁵⁵⁰.

Început în ajunul declanșării primului război mondial, acest sistem a fost repus în funcțiune la încheierea operațiunilor militare, și apoi definitivat și completat în anul 1925. Producția a continuat să înregistreze creșteri substanțiale și după aceasta dată. Din păcate sistemul de conducte nu a mai fost extins în perioada interbelică, deși s-a elaborat și susținut în mai multe rânduri necesitatea construirii unei noi conducte spre mare. Dacă într-o primă instanță am putea vedea marea criză economică din anii 1929–1933, și apoi apropierea războiului mondial, drept factorii principali care au zădărnicit concretizarea acestui plan, considerăm că am mai putea adăuga doi factori care ar putea fi incluși în această ecuație: nivelul foarte mare al taxelor percepute de stat pentru realizarea acestui tip de transport, și o atitudine cel puțin rezervată a

⁵⁴⁹ *Exportul produselor petroliere din România în anul 1939*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 5, 1940, p. 249–250.

⁵⁵⁰ *Construirea conductelor petrolifere în România*, „Moniteur du pétrole roumain”, Nr. 1, 1940, p. 49–51.

unor autorități ale statului, și în special a Căilor Ferate Române, față de acest proiect, în care vedea un puternic concurent⁵⁵¹. Fără a putea indica factorul determinant al zădărnirii intențiilor de dublare a conductei petroliere către mare, considerăm că toți acești factori au acționat concentric și cu intensități diferite de la o perioadă la alta, conducând la nerealizarea acestui proiect.

Exporturile petroliere românești au asigurat permanent cea mai mare parte din întregul export al țării, având cel mai mare rol în constituirea bugetului României. Se poate spune fără teama de a greși, că petrolul a avut cea mai mare contribuție la procesul de modernizare a societății românești din perioada interbelică. Un element important al acestui mecanism economic, financiar și tehnic, a venit portului Constanța, adaptat cerințelor moderne de transport, înmagazinare și export al produselor petroliere românești.

II.10. Omul cu trebuințele lui în interiorul industriei petroliere românești interbelice

1. Introducere

România a fost o importantă țară petrolieră a Europei⁵⁵², al cărui debut de tip industrial a început în anul 1857, cu trei premiere mondiale: prima producție de petrol oficial înregistrată, prima rafinărie de tip modern și Bucureștiul, prima capitală iluminată cu petrol⁵⁵³. Producția ei a crescut de la 275 t în 1857, la aprox. 1,9 milioane t în 1913, și 8,7 milioane t în 1936. Prin producția și exportul său, în perioada interbelică România a ocupat locurile 4–6 în producția și exportul mondial și locul al II-lea în Europa, după URSS⁵⁵⁴.

⁵⁵¹ C. Zidaru, L. Stanciu, N. Dumitrescu, *op. cit.*, vol. II, p. 7–303.

⁵⁵² Această prezentare a fost realizată pentru Conferința *Hidrocarburi și societate: muncă, relații sociale și cultură industrială în secolele al XIX-lea și al XX-lea*, proiectată a se desfășura la Paris, în zilele de 14 și 15 mai 2020, în organizarea: Total, Comitetul de Istorie a Electricității și Energiei, UMR SIRICE, Universitatea Sorbona și EOGAN. Declanșarea pandemiei Covid-19, a dus la amânarea acestei reuniuni. Organizatorii au decis desfășurarea on-line a Conferinței la 5 februarie 2021, când a fost prezentată și această lucrare.

⁵⁵³ Gheorghe Ivănuș, Nicolae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan-Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *The Petroleum and Gas History of Romania*, AGIR Publishing House, Bucharest, 2017, p. 77–85. Vezi și Gheorghe Calcan, *160 de ani de industrie petrolieră românească/ 160 Years of Romanian Petroleum Industry*, Mihail Minescu, Diana Luciana Cursaru, Mihai Adrian Albulescu, Ionela Neagu, (coordonatori), *2017 – Prahova Capitală Mondială a Petrolului/ World Capital of Petroleum, 1967–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România. 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2017, p. 21–35.

⁵⁵⁴ Gheorghe Calcan, *Concerning the Nationalisation of the Rumanian Oil Industry. The*

În perioada de după cel de al Doilea Război Mondial, România a atins maximul producției sale petroliere, 15 milioane t în anii 1975–1977⁵⁵⁵. După prăbușirea comunismului, producția a scăzut constant, ajungând ca în perioada prezentă să oscileze în jurul a 4 milioane tone țitei anual⁵⁵⁶.

Lucrarea noastră își propune să surprindă o parte din problematica nevoilor și aspirațiilor personale și colective ale salariaților din industria petrolieră românească din perioada interbelică. Sursele investigației noastre s-au bazat pe informațiile oferite de cea mai importantă publicație a industriei petroliere românești a epocii, *Moniteur du pétrole roumain*, de fondurile arhivistice ale principalelor societăți petroliere aflate în cadrul Arhivelor Naționale și de literatura de specialitate (în care se integrează și lucrarea noastră: *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997).

Este un fapt bine cunoscut că între interesele patronatului și ale lucrătorilor există adesea interese divergente. Principial, patronatul dorește profit ieftin și rapid, fapt care generează rezistență și uneori reacții din partea salariaților. Tot principial, societățile economice manifestă o anumită preocupare pentru soarta și viața angajaților lor. Dinamica și raportul celor două direcții pot constitui un interesant domeniu de analiză și de reflecție.

Lucrarea noastră este structurată într-un prim plan, pe surprinderea acestor raporturi în trei momente referențiale ale perioadei interbelice. Primul moment este perioada care a urmat primului război mondial, care a adus un plus de democrație în societate, sesizabil și în industria petrolieră. Cel de-al doilea moment este cel al crizei economice generale din anii 1929–1933, cu efectele sale asupra angajaților, iar cel de-al treilea este cel al contextului începutului celui de al Doilea Război Mondial, care a produs o pauperizare a stării materiale a celor mai mulți dintre angajați. În dinamica lucrării, am

Mining Law of 1924 and its Rejoinders of 1929 and 1937, în Alain Beltran (ed), *Oil Producing Countries and Oils Companies. From the Nineteenth Century to the Twenty-First Century*, Conference organized by CNRS and Total Cy on September 18th and 19th, 2006 in Paris (France), P. I. E., Peter Lang, Bruxelles–Bonn–Berlin–Frankfurt am Main–New York–Oxford–Wien, Brussels, 2011, p. 245–246; Gheorghe Calcan, *La destruction de l'industrie petroliere roumaine pendant la Premiere Guerre mondiale*, în Alain Beltran (ed), „Le petrole et la guerre, Oil and War”, Conference organized by CNRS and Total Cy on February 11th and 12th, 2010 in Paris (France), P. I. E., Peter Lang, Bruxelles–Bonn–Berlin–Frankfurt am Main–New York–Oxford–Wien, Brussels, 2012, p. 21–22.

⁵⁵⁵ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *Industria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 469–470.

⁵⁵⁶ Gheorghe Calcan, *160 lat rumunskiego przemyslu naftowego (1857–2017)*, „Wiek Nafty”, Bobrka Muzeum, (Polska) rok XXVII, Nr. 1 (100) marzec 2018, p. 24–37.

considerat util, într-un al doilea plan, să prezentăm sumativ câteva repere ale inițiativelor societăților petroliere în asigurarea confortului și fidelizarea angajaților lor, și apoi câteva date referitoare la consistența numerică a personalului angajat în industria petrolieră. Acest ultim aspect a avut în vedere conturarea unei anumite reprezentări asupra dimensiunii factorului uman implicat în această fundamentală ramură a industriei românești din perioada interbelică.

2. Reglementări cu caracter social, după Primul Război Mondial

Perioada care a urmat primului război mondial s-a caracterizat, în mod generic, printr-un plus de democrație instaurat în societate. Acest curent a cuprins și domeniul petrolier. În fluxul acestui curent s-au înscris între altele, reglementările privind legile repausului duminical, a constituirii Camerelor de muncă, a asigurărilor sociale și a urmărilor acestora. Acestea au fost legi aplicabile întregii economii naționale. Noi ne propunem să analizăm aceste aspecte, prin viziunea industriei petroliere.

2.1. Reacții ale industriei petroliere asupra Legii repausului duminical

Prima lege a repausului duminical în România a fost adoptată în anul 1897. Aceasta prevedea scutirea de muncă pentru prima jumătate a zilei de duminică dimineața, și în alte 14 zile de sărbători pe an. Legea a cunoscut anumite modificări de-a lungul anilor. La 17 iunie 1925, s-a adoptat o nouă lege care prevedea pe lângă repausul duminical, încă 11 zile de sărbători legale libere⁵⁵⁷.

În privința acesteia, Asociația Industriașilor de Petrol din România a adresat sub semnătura președintelui său, inginerul Constantin Osiceanu, Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale, în data de 26 iunie 1925, un memoriu asupra efectelor acesteia în industria petrolieră. Legea interzicea cu desăvârșire lucrul în zilele de duminică și de sărbători legale, cu excepția anumitor întreprinderi specificate în lege (art. 7).

Exploatățile petrolifere nu erau incluse în cadrul acestor excepții. Memoriul exemplifica prin unele activități circumscrise extracției petrolului, precum manevrarea burlanelor de sondă care nu s-ar mai fi putut executa în zilele de repaus. Exista însă în lege o prevedere care admitea schimbarea zilei de duminică sau de sărbătoare legală, cu o altă zi din săptămână,

⁵⁵⁷ 120 de ani de la intrarea în vigoare a Legii repausului în zilele de duminică și sărbători, http://stiri.tvr.ro/120-de-ani-de-la-intrarea-in-vigoare-a-legii-repausului-in-zilele-de-duminica-si-sarbatori_814838.html#view, accesat în data de 18 martie 2020.

pentru acei salariați care ar fi fost obligați să lucreze în respectivele zile cu autorizarea Camerelor de muncă (art. 11).

Memoriul Asociației remarca faptul că până la acel moment, Camerele de muncă nu se constituiseră. Cu toate acestea, era de așteptat ca autoritățile administrative să respecte prevederile noii legi, și să interzică lucrul în zilele de duminică și de sărbători legale. În consecință, Asociația Industriașilor de Petrol solicita permiterea lucrului în cadrul exploatărilor de petrol și al lucrărilor de urgență în sensul prevederilor articolului 11 al legii. Este de remarcat faptul că acest memoriu a fost adresat ministerului la foarte scurt timp de la publicarea textului legii în Monitorul Oficial⁵⁵⁸.

Trebuie spus că în cazul activităților și industriilor care necesitau o activitate permanentă și „foc continuu”, existența unor derogări de la principiul repausului legal era justificat. În acest sens, demersul realizat de Asociația Industriașilor de Petrol a fost unul corect.

2.2. Reacții ale industriei petroliere asupra constituirii Camerelor de muncă

În România postbelică au fost mai multe încercări de reglementare a raporturilor dintre lucrători și patroni prin înființarea Camerelor de muncă. O primă inițiativă a venit din partea socialiștilor în anul 1919. O a doua, din partea liberalilor, în anul 1922. O a treia, din partea ministerului Muncii în anul 1925⁵⁵⁹, la care industria petrolieră a avut reacții.

Discuția proiectului constituirii Camerelor de muncă din anul 1925 a generat din partea Asociației Industriașilor de Petrol o serioasă preocupare. Asociația a adresat Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale, la data de 9 iunie 1925, un consistent memoriu. Acest memoriu a fost înaintat după ce proiectul noii legi fusese discutat și aprobat de către Senat. Faptul era explicat de Asociație, prin aceea că ea „nu a putut lua cunoștință de proiectul de lege”. Demersul era totuși important, întrucât el venea din partea celei mai importante industrii a țării.

Legea în discuție era importantă întrucât aceasta organiza muncitorimea pe o bază nouă. Legea urma să schimbe raporturile dintre capital și muncă, concret dintre patroni și muncitori. Așadar, preciza memoriul, acest lucru

⁵⁵⁸ *Legea repausului duminical și industria de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 13, 1 iulie 1925, p. 1128–1129.

⁵⁵⁹ Ion Țuțuianu, *Camerele de muncă – etapă în dezvoltarea Dreptului muncii în România*, Revista Națională de Drept, Nr. 12, 2012, p. 43–45, (https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/43_45_Camerele%20de%20munca%20%E2%80%93%20etapa%20in%20dezvoltarea%20dreptului%20muncii%20in%20Romania.pdf, accesat în data de 19 martie 2020).

nu se putea realiza „fără consultarea și concursul reprezentanților autorizați ai acestora”. Arătând că nu mai era timp pentru discutarea „economiei proiectului”, principiul și efectele acestuia puteau fi luate însă în discuție.

În partea de început a obiecțiilor sale, Asociația părea înțeleghătoare, exprimându-și acordul asupra ideii pe care ministerul a inserat-o în Expunerea de motive, potrivit căreia în privința legislației muncii trebuie să existe colaborare între salariat și patronat. Evoluția în timp a democrației, realiza Asociația, a impus acceptațiunea că efectul legilor trebuie validat în special de cei cărora li se aplică legea. Nu era apoi de neglijat interesul statului față de toți cetățenii săi.

Cu toate acestea, apărea nedumerirea de a se constitui „organe create ad-hoc, fără asentimentul părților interesate”, așa cum erau Camerele de muncă cu consiliile lor de conducere. Noile Camere proiectate aveau avantajul de a fi unitare în procesul de constituire și de funcționare. Dezavantajele acestora erau însă mult mai numeroase, considera memoriul. Dintre ele, cel mai mare dezavantaj era cel „al unei totale lipse de omogenitate”. În aceste noi organisme se vor afla „muncitorii din industrie, din agricultură, din comerț, muncitori manuali și intelectuali; oameni în afară de faptul că muncesc pentru a-și câștiga existența, nu au nimic în comun”. În acest mod, se întreba Asociația, „ce fel de discuții pot fi acele, și mai ales ce fel de hotărâri?”

Aprecierea Asociației devenea extrem de dură, afirmând la sfârșitul construcției sale ideatice că „proiectul dv. merit să întroneze armonia și pacea socială, va da loc la o stare de agitație aproape permanentă printre clasele noastre muncitoare”⁵⁶⁰. Și explicațiile continuau prin conturarea unui scenariu caracterizat de instabilitate: la fiecare patru ani, când muncitorii erau chemați să-și desemneze reprezentanții, se vor crea curente de idei, vor fi discuții și lupte care se vor transfera și în consiliile generale. Activitatea organelor conducătoare se va bloca, ministerul va interveni organizând după un interval de trei luni noi alegeri. Armonia socială ar fi fost astfel spulberată.

Neîncrederea Asociației se extindea și asupra prevederii ca în problemele care apăreau între salariați și patroni, a căror soluționare urma să se realizeze în Consiliul General al Camerelor de Muncă, să fie discutate și soluționate de un număr egal de muncitori și de patroni. „Asemenea discuții, rareori vor duce la altceva decât la o înrăutățire de raporturi”.

La neajunsurile semnalate, și pe care Asociația le recapitula în memoriul său, se adăuga acela că noile Camere de Muncă înființate prin lege „vor

⁵⁶⁰ *Industria de petrol și Camerele de Muncă*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 13, 1 iulie 1925, p. 1126–1128.

constitui o grea sarcină” financiară pentru industrie. „Toate aceste alegeri, toate aceste consilii generale și secțiile și comitetele lor de direcție, toată mișcarea pe care complexa lor activitate o va crea, vor necesita un buget de cheltuieli considerabil, și care în ultim resort va trebui suportat de întreprinderile producătoare”⁵⁶¹. Industria trecea prin momente grele, iar banii puteau fi utilizați în scopuri mult mai folositoare societății, nota memoriul.

Asociația Industriașilor de Petrol, considera că asociațiile profesionale existente în acel moment în societate, organizațiile patronale și muncitorrești, puteau foarte bine să ocupe locul celor prevăzute în proiectul de lege al Camerelor de Muncă. Concret se avea în vedere „aplicarea principiului de colaborare a organelor statului cu reprezentanții autorizați ai factorilor de producție, în chestiuni care privesc legiurile sociale”. Era adevărat, recunoștea memoriul, că organizațiile existente nu grupau pe toți cei interesați, că erau „câteodată rău înjghebate și mai ales rău îndrumate”, dar aveau marele avantaj de a fi omogene. Astfel ele „erau expresia sinceră a celor care le compun și a nevoilor lor, și în special pe acela, de a nu costa nimic în plus”. Carențele care existau în organizarea și funcționarea asociațiilor profesionale existente puteau fi ușor remediate printr-o intervenție legislativă a statului, aprecia Asociația în memoriul său.

Memoriul se încheia prin exprimarea speranței că „veți binevoi a considera chestiunea ca meritând încă discuție și reflecție”, și a posibilității ca Asociația să poată reveni cu propuneri mult mai bine elaborate⁵⁶².

Evident, memoriul prezentat este dovada unei poziții conservatoare și de rezistență pe care Asociația Industriașilor de Petrol a avut-o față de proiectul legii înființării Camerelor de Muncă.

Proiectul noii legi nu s-a concretizat, „datorită opoziției marilor industriași”, în mod practic el „a dispărut pe drumul de la Senat la Camera”⁵⁶³. Nici muncitorimea nu a fost încântată de această inițiativă, temându-se de desființarea sindicatelor și de instaurarea unui control asupra activității ei.

Un nou proiect de lege a avut aceeași soartă. Totuși, în anul 1927, proiectul legii Camerelor de muncă a fost adoptat. Noile mecanisme nu au funcționat însă din lipsă de fonduri. Bugetul provenea doar din cotizațiile salariaților, fără contribuția statului și a patronatului. În anul 1932, s-a adoptat o nouă lege, care a desființat principiul parității muncitori-patroni. În anul 1933, Camerele de muncă au fost înființate. În perioada 1933–1936, ele au

⁵⁶¹ *Ibidem.*

⁵⁶² *Ibidem.*

⁵⁶³ Ion Țuțuianu, *op. cit.*, p. 43.

vegheat la aplicarea legislației muncii, și respectarea repausului duminical. După 1936, Camerele de muncă au pierdut o serie de atribuții⁵⁶⁴.

2.3. Reacții ale industriei petroliere în privința asigurărilor sociale

Un alt aspect al problematicii intereselor angajaților, în care asociațiile profesionale au exprimat puncte de vedere, a fost cel al asigurărilor sociale. La începutul anului 1926, Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale a elaborat un proiect de lege în acest domeniu.

Instantaneu, s-au declanșat reacții. Asociația Industriașilor de Petrol a adresat un memoriu imediat după ce a apărut proiectul acestei legi. Reacția a fost promptă, industria petrolieră considerându-se „mai nedreptățită” comparativ cu alte ramuri industriale, „întrucât ea are de suportat greutate, incomparabil mai mari”. Memoriul a fost adresat Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale, în data de 10 februarie 1926.

Memoriul arăta că era cunoscută mediilor petroliere, atât legea în proiect cât și expunerea de motive care a însoțit-o. Industria petrolieră se arăta partizana necesității ocrotirii muncitorilor, susținând că „am făcut și facem sacrificii mari pentru a ridica nivelul lor de trai, considerând că muncitorimea este un element indispensabil dezvoltării industriei și ca atare al propășirii naționale”⁵⁶⁵.

Dacă principal și declarativ totul era în regulă, în amănunt și în mod concret lucrurile se conturau altfel. Asociația Industriașilor de Petrol vedea în respectivul proiect de lege „sarcini mari și multiple” care urmau să fie puse pe seama acestei industrii. Dacă aceste obligații urmau să intre în vigoare „trebuie să arătăm în mod hotărât” că industria petrolieră nu le putea suporta „fără a-și periclita chiar existența”. Industria petrolieră trecea prin momente dificile, considera memoriul, generate de scumpirea materialelor și a mâinii de lucru, de impozitele „și taxele enorme”. În plus, industria nu ar fi avut posibilitatea să-și recupereze sarcinile care i se impuneau prin fixarea unor prețuri corespunzătoare pentru produsele petrolifere. Ca argument, în susținerea imposibilității recuperării cheltuielilor din domeniul ocrotirilor sociale era adus faptul că 70% din produsele petrolifere erau destinate exportului, iar prețurile acestui segment „ne sunt dictate” de piața externă. Pierderile cauzate de această situație erau apreciate ca fiind efective și irecuperabile. La rândul său, consumul intern nu ar fi putut fi împovărat prin

⁵⁶⁴ *Ibidem*, p. 43–44.

⁵⁶⁵ În chestia proiectului de lege al asigurărilor sociale, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 5, 15 martie 1926, p. 448–450.

prețuri mari, întrucât acest fapt, aprecia memoriul, ar fi generat în ultimă instanță scumpirea vieții.

Față de situația descrisă, Asociația formula următoarele revendicări:

1) pentru problematica asigurărilor în caz de accidente se cerea ca autoritățile din industria petrolieră să aibă autonomie completă, iar pentru asigurările de boală, bătrânețe și invaliditate o „autonomie cât mai largă”, ambele sub controlul statului;

2) pentru stabilirea asigurărilor, patronii să fie în contact direct cu muncitorii, fără interpunerea vreunui alt organism instituțional;

3) patronii să fie reprezentați de delegați, în toate comitetele și consiliile de asigurări, în funcție de contribuția lor financiară;

4) asigurările să se aplice numai lucrătorilor manuali;

5) sarcinile exagerate impuse industriei petroliere, în mod special, să fie reduse într-o manieră „simțitoare”.

În continuare, memoriul calcula sumele care ar fi revenit industriei petroliere pentru asigurările de boală, de invaliditate, de accidente oferind cifre concrete. Sumele totale se majorau din cauza introducerii extinderii cazurilor de accident în afara orelor de lucru efectiv; extinderii cazurilor de accident asupra „a tot felul de boli considerate ca accidente”; majorarea limitei maxime pentru pensii și rente; creșterea cheltuielilor administrative legate de gestionarea noilor asigurări, care vor pica în sarcina unor noi structuri birocratice.

În concluzie, memoriul cerea modificarea proiectului legii asigurărilor sociale, în sensul formulărilor exprimate de către Asociația Industriașilor de Petrol „căci aplicarea lui așa cum este redactat astăzi, va fi o lovitură foarte mare pentru toată industria țării, și în special pentru industria noastră de petrol”⁵⁶⁶. Memoriul era semnat de principalele societăți petroliere ale țării.

Din prezentarea acestui memoriu constatăm reticența și chiar împotrivirea patronatului industriei petroliere față de prevederile acestui proiect de lege. Proiectul părea animat de un spirit mult mai deschis, care să cuprindă o sferă cât mai largă a salariaților din acest domeniu și a activităților aferente. Tema împovărării industriei petroliere prin taxe nu era nouă⁵⁶⁷. Principalul aceasta era reală, statul urmărind să-și acopere o parte cât mai mare din

⁵⁶⁶ *Ibidem.*

⁵⁶⁷ Colecția „Moniteur du pétrole roumain” (1900–1947) abundă în problematica articolelor privind universul taxelor aplicate industriei petroliere. Oferim ca exemplu numai câteva titluri: *Două intervențiuni*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 22, 15 noiembrie 1924, p. 1770–1773; *Industria de petrol la d. ministru al Industriei*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 22, 15 noiembrie 1924, p. 1809; *Asociația Industriașilor de Petrol din România și reducerea*

nevoile sale pe seama industriei în general, și a celor mai profitabile ori aflate în expansiune, în mod special. Industria petrolieră făcea parte, neîndoindu-se, din această din urmă categorie. Statul devenea, în acest context, arbitrul care putea să echilibreze și să armonizeze interesele tuturor cetățenilor săi.

În contextul dezbaterilor privind ocrotirile sociale, reținem și faptul că inginerii din centrul petrolifer Câmpina au lansat o invitație colegilor lor din Ploiești, cu scopul realizării unei discuții în direcția asigurării inginerilor pentru perioada bătrâneții. Dezbaterile au avut loc la Câmpina în data de 20 martie 1926. S-a urmărit realizarea unui demers comun al inginerilor petroliferi și al celor din industria minieră, cuprinși în Asociația Inginerilor din Industria Minieră. Scopul era acela al sporirii șanselor de reușită, cu atât mai mult cu cât cele două domenii erau atât de strâns legate. S-a hotărât realizarea unei variante de proiect de lege care să fie înaintată Asociației Industriașilor de Petrol, pentru ca acesta să-și urmeze cursul spre concretizare⁵⁶⁸.

În perimetrul dezbaterilor problematice ocrotirilor sociale au fost elaborate mai multe proiecte de lege. Astfel, au fost depuse proiecte din partea Asociației Industriașilor de Petrol, Uniunii Generale a Industriașilor, Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale, precum și propuneri venite din partea muncitorilor și patronilor. Monitorul Petrolului a prezentat proiectul la care Asociația Industriașilor de Petrol a fost coautor.

Acest proiect a fost realizat de către o comisie a Camerei de Comerț din București și de delegați ai industriei petroliere (inginerii Eugen Saladin, Page și M. Zentler)⁵⁶⁹. Activitatea acestei comisii a durat timp de patru luni, din februarie până în luna mai a anului 1926.

Proiectul de lege avea două părți. Cea dintâi cuprindea *Organizarea asigurărilor sociale*, și avea în vedere participarea patronatului și a contingentului muncitoresc la această activitate organizatorică. Toate organismele colective (consilii, comitete etc.) trebuiau să cuprindă reprezentanți ai muncitorilor, ai patronatului și ai statului. Oriunde se considera necesar, se puteau înființa „Case de Asigurări Sociale” sau „Oficii de Asigurări”. Pentru judecarea litigiilor, proiectul prevedea existența a două instanțe de judecată.

Cea de-a doua parte a proiectului acestei legi trata problematica *Despre asigurările sociale*. Erau conturate trei capitole: a) asigurările de boală,

taxelor de export, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 1, 1 ianuarie 1925, p. 45–59; *Reducerea taxelor de export*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 15, 1 august 1926, p. 1573 etc.

⁵⁶⁸ *O întrunire a inginerilor din industria de petrol*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 5, 1 martie 1926, p. 455.

⁵⁶⁹ *Proiectul de lege al asigurărilor sociale*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 14, 15 iulie 1926, p. 1471.

maternitate și deces; b) asigurările pentru pensie de invaliditate și bătrânețe; c) asigurările în caz de accidente⁵⁷⁰.

Despre efectul legii asigurărilor sociale nu avem foarte multe informații. Ne putem face totuși o oarecare imagine despre acestea dacă observăm aprecierile unei analize realizate în anul 1936 asupra situației asigurărilor din domeniul minier. Prin analogie, am putea deduce că situația era asemănătoare și domeniului petrolier, cu atât mai mult cu cât cele două segmente de activitate erau atât de apropiate, adesea ele intersectându-se, iar la nivelul activității și conducerii întâlnind de multe ori aceleași personalități.

La 26 martie 1936, directorul societății petroliere „Concordia”, inginerul D. Filipescu, în cadrul unui ciclu de conferințe organizat de secția regională Ploiești, a „Asociației Inginerilor de Mine”, a susținut o conferință despre situația asigurărilor sociale din domeniul minier. Vorbitorul arăta că propunerea făcută în perioada discuțiilor pentru adoptarea legii (1920–1926), ca atât patronatul cât și lucrătorii să contribuie la constituirea Casei de asigurări, nu s-a transformat în lege. Deducem deci, că ea nu a devenit o obligativitate.

Inginerul Filipescu aprecia ca satisfăcătoare activitatea Caselor de economie, pensie și ajutor. În expunerea sa, era relevant faptul că acele case care se constituiseră și funcționau pe lângă marile societăți aveau rezultate mai bune. Faptul era logic, dacă avem în vedere că în cazul acestora era vorba de strângerea unor fonduri mai mari. Fructificarea fondurilor (a depunerilor) acestor case era considerată foarte avantajoasă, „întrucât se poate servi asiguratului și familiei sale o pensie, care atinge chiar 60% din salariile de bază”⁵⁷¹.

Directorul societății „Concordia” mai evidenția în expunerea sa, dezavantajele care se iveau în cazul caselor de pensii particulare, atunci când un salariat își schimba locul de muncă. De asemenea, era deplâns faptul că nu toate societățile industriale își constituiseră case de pensii. Oratorul avea în vedere și constituirea altor forme de asigurare. Astfel, în cadrul societăților de asigurare și reasigurare s-ar fi putut constitui Case de ajutor și pensie. „Polițele de asigurare ar fi în proprietatea salariatului, care ar plăti 50% din primele respective, restul fiind plătit de patron. La părăsirea serviciului, funcționarul și-ar păstra polița și ar continua să plătească singur sumele”⁵⁷². Obiectivul acestor eforturi ar fi trebuit să conducă la ameliorarea situației pentru asigurarea la bătrânețe și a familiei în cazul decesului asiguratului.

⁵⁷⁰ *Ibidem*.

⁵⁷¹ *Asigurările sociale și salariații din industria minieră*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 7, 1 aprilie 1936, p. 541–542.

⁵⁷² *Ibidem*.

Din prezentarea făcută în anul 1936 de directorul societății „Concordia”, se degajă două concluzii importante. Prima, aceea că politica asigurărilor sociale avea efecte pozitive, concretizate într-un cuantum de până la 60% din salariu pentru pensionat. Cea de-a doua, că sistemul asigurărilor sociale nu era suficient de bine dezvoltat, propunându-se și alte forme de organizare a acestuia.

3. Din efectele crizei economice din anii 1929–1933, asupra condiției angajaților petrolieri

Cel de al doilea moment asupra căruia ne-am propus să observăm problematica nevoilor personale și a situației angajaților industriei petroliere este cel al crizei economice generale din anii 1929–1933. Producția de petrol a crescut. Prețurile produselor petrolifere au înregistrat, însă, scăderi dramatice. Astfel, în anii 1931–1932, ele au fost de patru ori mai mici decât cele din anul 1927, și de aproape cinci ori și jumătate mai mici decât cele din anul 1924. Șomajul înregistra în anul 1931, 2368 de persoane. În același an, numărul total al angajaților din industria petrolieră reprezenta numai 45% din totalul personalului anului 1924⁵⁷³. Aceste date ne pot contura o imagine asupra stării materiale a oamenilor. Multitudinea concedierilor a generat o serie de conflicte mai întâi de ordin administrativ și juridic și apoi acțiuni greviste, revoltă și violență fizică.

Monitorul petrolului relatează, spre exemplu, nemulțumirea celor care fuseseră angajați temporar pentru lucrări de zidărie ori de întreținere a șoselelor. Acțiunile de arbitraj nu le-a dat câștig de cauză, aceștia fiind trecuți în șomaj. O parte din aceștia, la care s-au adăugat și alte persoane au produs, la 1 februarie 1933, pagube materiale prin distrugere societății „Româno-Americană” din Ploiești unde „mulțimea întărită peste măsură, a devastat mobilierul birourilor societății din Ploiești Teleajen”. Acțiunile violente s-au extins, fapt care a determinat „decretarea stării de asediu pentru întreaga regiune petrolieră”⁵⁷⁴.

Dramatismul situației materiale este pus în evidență de cererile disperate ale oamenilor de a se angaja sau de a fi reprimiți la muncă, în cadrul societăților petroliere. Oferim două exemple de astfel de cereri: „Eu în persoană sunt fiu de văduvă, având 7 frați mai mici ca mine. Sunt absolvent al Școlii de arte și meserii [...]. Perfecționat în branșa tâmplăriei și a rotăriei, cunoscând

⁵⁷³ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 115–116.

⁵⁷⁴ *Conflicte de muncă în industria petrolieră*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 4, 15 februarie 1933, p. 195–196.

foarte bine și tâmplăria mecanică, având toate actele în drept [...], servicii nu am de cinci luni, la poarta fabricii stau în necunoștința nimănui de 2 săptămâni. Cu respect vă rog a mi se aproba orice serviciu care există în fabrică, și îl voi executa”. O altă persoană scria: „sunt fără de lucru de aproape 3 luni, am terminat banii și nu am nici un sprijin decât ocupația mea. Am căutat de lucru pe la toate fabricile din Ploiești și lucru nu are”⁵⁷⁵.

Concomitent, se poate observa tendința de concediere a angajaților la cea mai mică greșală: „Subsemnatul [...], fiind destituit din serviciul pe care îl îndeplinesc în această societate de 21 de ani, dând dovezi de muncă și cinste după cum vor putea dovedi orice șef și coleg al meu pentru o greșală nechibzuită, urmează să fiu așa de aspru pedepsit, tocmai în aceste timpuri grele. Ținând seama că sunt capul unei familii numeroase, care nu are alt mijloc de existență, vă rog ...”⁵⁷⁶.

Pentru ameliorarea situației sociale a angajaților, din perioada crizei, Asociația Industriașilor de Petrol, prin vocea președintelui acesteia, inginerul Constantin Osiceanu a propus constituirea unui fond pentru ajutorarea șomerilor, în perioada lunilor de iarnă. Pentru realizarea acestui fond întreprinderile urmau să contribuie zilnic cu o sumă de 2 lei pentru fiecare lucrător aflat în serviciu, iar aceștia cu câte 1 leu. Ajutoarele urmau să se acorde în alimente prin grija societăților petroliere și a sindicatelor din ramură. Aducând la cunoștință această informație, revista *Moniteur du pétrole roumain*, aprecia că era „foarte dreaptă”, exprimându-și speranța că atât societățile petroliere cât și lucrătorii vor fi solidari și vor putea „contribui la ajutorarea aceloră, care din vitregia timpului, sunt lipsiți de a lucra”⁵⁷⁷.

Factorii administrativi erau foarte atenți atunci când fixau nivelul salariilor, făcând analize extrem de amănunțite asupra trebuințelor minimale și a produselor de bază indispensabile existenței cotidiene. Serviciile de specialitate ale societăților petroliere realizau analize extrem de amănunțite asupra evoluției prețurilor și scumpirii traiului. Erau luați în calcul parametrii privind alimentația, îmbrăcămintea, venitul mediu lunar etc.⁵⁷⁸ Fixarea salariului avea în vedere și calificativul pe care îl primea fiecare salariat anual⁵⁷⁹.

⁵⁷⁵ Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Prahova, Fond Astra Română, dos 9/1991, f. 9, 28.

⁵⁷⁶ *Ibidem*, f. 29.

⁵⁷⁷ *Pentru șomerii din industria petrolieră*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 24, 15 decembrie 1930, p. 1396.

⁵⁷⁸ Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Prahova, Fond Astra Română, dos 10/1931–1932.

⁵⁷⁹ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România...*, p. 177.

Pentru acordarea calificativului se avea în vedere un evantai extrem de larg de criterii: aptitudinea pentru postul ocupat, simțul răspunderii, exactitatea, silința, energia, priceperea, inițiativa, cunoștințele profesionale, cultura generală, conduita față de superiori, conduita față de inferiori, conduita cu egalii, purtarea, punctualitatea. Calificativul final era: foarte bun, bun, satisfăcător sau nesatisfăcător. În grila de evaluare a aptitudinilor personale, erau incluse și cunoștințele de limbi străine, scris și vorbit. Se aveau în vedere limbile: engleză, franceză, germană și română (pentru angajații străini)⁵⁸⁰. Nu erau neglijate notațiile asupra stării corporale a angajatului. Se cerea aprecierea dacă angajatul putea fi propus pentru un post superior. Fișa de observație era semnată de șeful de departament al administrației sau de șeful schelei petrolifere. Acesta formula concluzia finală, care uneori se putea termina prin aprecieri foarte seci, de tipul: „un funcționar mediocru care *nu* poate fi recomandat pentru un post mai mare”⁵⁸¹.

4. Din efectele declanșării celui de al Doilea Război Mondial, asupra vieții lucrătorilor petrolieri

Cel de al treilea moment asupra căruia ne-am oprit în analiza noastră este perioada de început a celui de al Doilea Război Mondial, în care starea de pauperizare a lucrătorilor a devenit îngrijorătoare. Serviciile de specialitate ale societăților petroliere au realizat analize asupra acestora și au făcut propuneri de ameliorare a ei. Într-o astfel de analiză realizată de serviciul social și prezentată administrației Rafinăriei Brazi, de lângă Ploiești, la două luni după intrarea României în operațiunile celui de al Doilea Război Mondial, la 21 august 1941, se contura tabloul sumbru al acestei situații. Autorul acestei analize sublinia între altele: „Mă văd obligat să semnez nemulțumirea crescândă a personalului [...], datorită excesivei scumpiri a traiului și faptului că sunt constrânși la un regim de subalimentare.

Datorită acestei lipse de hrană se observă o debilitate permanentă și s-au semnalat dese cazuri de anemii cu predispoziții la tuberculoză pulmonară”. Documentul insera propunerea de ajutorare a familiilor cu un minim garantat de alimente pe bază de cartelă. Această metodă fusese deja adoptată de alte societăți petroliere. Alarmantă era scumpirea produselor, care a generat fenomenul speculei. Conform analizei întreprinse, salariul mediu înregistrase o creștere de 60%, comparativ cu luna septembrie a anului 1939, în

⁵⁸⁰ Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Prahova, Fond Astra Română, dos 8/1936–1938, f. 9.

⁵⁸¹ Cf. Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România...*, p. 177.

timp ce creșterea pe care o înregistrase prețul produselor alimentare de bază a fost de 600%.

Un alt document surprindea și alte aspecte care vizau starea de sărăcie în care trăiau angajații. Din cauza scumpirii încălțămintei și a pielii „lucrătorii vin la servicii cu târlige de lemn prinse cu o curea peste picior”. Se propunea ca la nivelul întreprinderii să fie cumpărată încălțămintă care să fie distribuită lucrătorilor. Numai astfel se putea evita pericolul ca oamenii să nu vină la lucru în perioada de iarnă⁵⁸².

Ulterior (decembrie 1941), societățile petroliere au introdus cartele, distribuite contracost lucrătorilor, prin care se asigura distribuirea pâinii, mălaiului, cărnii, zahărului, legumelor (cartofi, ceapă, fasole), marmeladei, lemnului de foc etc.

Perioada războiului a adus, neîndoielnic, numeroase împovărări întregii economii. Lansarea unui împrumut național pentru susținerea războiului a generat și contribuția substanțială a industriei de petrol⁵⁸³. Salariații au contribuit în mod obligatoriu cu o sumă concordantă venitului pe care îl obțineau⁵⁸⁴. Suplimentar, nu au lipsit acțiunile cu caracter umanitar prin care lucrătorii petrolieri s-au simțit datori să fie solidari cu cei aflați în mare suferință. Spre exemplu, funcționarii unei rafinării din Ploiești au oferit salariul lor dintr-o zi pentru nevoile răniților de pe front. Cu siguranță, nu a fost un gest singular.

Necazurilor sociale li s-au adăugat și cele provocate de marele cutremur din luna noiembrie a anului 1940. Societățile petroliere s-au implicat oferind 40% din cheltuielile necesare refacerii caselor celor mai afectate ale angajaților.

În pofida tuturor greutăților materiale, lucrătorii s-au implicat în diverse programe cultural-educative desfășurate în perioadă. Este adevărat, unele erau subordonate curentului epocii, de cultivare a patriotismului și a unei stări de spirit mobilizatoare pentru susținerea războiului. Semnificative erau astfel festivitățile acordate zilelor de 24 ianuarie, ziua Unirii Principatelor Române din anul 1859, și 1 Decembrie, Ziua Unirii tuturor românilor, din anul 1918. La prezentarea piesei de teatru care avea ca titlu ordinul

⁵⁸² Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Prahova, Fond Societatea Creditul Minier, București, Rafinăria Brazi, dos. 22 1941, f. 77–80, f. 25–26, f. 89; 1940 f. 44; Fond Astra Română, Rafinăria Ploiești, dos. 11, 1940–1942, f. 192–283, f. 246, f. 214, f. 172, f. 26, f. 83; Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România...*, p. 246.

⁵⁸³ *Subscrierile societăților petroliere la Împrumutul Reîntregirii*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 24, 15 decembrie 1941, p. 965.

⁵⁸⁴ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România...*, p. 245.

șefului statului român prin care se declara război URSS-ului, „Ordon, treceți Prutul”, personalul petrolier era invitat să participe împreună cu membrii familiilor lui⁵⁸⁵.

Situația angajaților industriei petroliere era deci complexă, mergând de la lipsuri materiale severe, contribuții financiare pentru susținerea războiului, și o viață socială și familială concordantă timpului.

5. Din preocupările industriei petroliere față de trebuințele angajaților și ale societății

În paralel cu întreaga activitate, societățile petroliere aveau o preocupare concentrată pe viața și trebuințele angajaților lor. Marile societăți urmăreau să construiască case și locuințe pentru funcționarii și salariații lor. Uneori acestea erau concentrate în ansambluri arhitectonice (colonii), care grupau mai multe construcții imobiliare situate în jurul societăților (rafinăriilor). Spre exemplu, societatea „Concordia” reușea în anul 1933 să asigure case pentru 528 din cei 751 de funcționari și lucrători ai schelelor petroliere. Pentru unii din ingineri s-au construit case de 150–170 m², iar pentru lucrători, apartamente cu două camere cu bucătărie și baie⁵⁸⁶.

În ecuația sensibilizării satisfacției angajaților și a familiilor acestora, se practica sistemul primelor salariale cu ocazia sărbătorilor ori a încheierii bilanțurilor financiare. Spre exemplu, societatea „Concordia” acorda salariaților săi drept gratificație un salariu de Crăciun și de Anul Nou și încă un salariu sau două la încheierea bilanțului financiar anual. Gratificațiile personalului cu funcții de răspundere era superior⁵⁸⁷. În afara salariilor, în categoria gratificațiilor se puteau înscrie, (cazul societății „Astra Română”) premii de frecvență, de producție, de metraj în cazul maiștrilor sondori etc.⁵⁸⁸

Nu era neglijabilă grija pentru sănătatea și securitatea angajaților, societățile petroliere preocupându-se pentru înființarea unor dispensare medicale chiar în șantierele petroliere. La rândul lor, autoritățile centrale au intervenit în anul 1941, solicitând ca toate societățile petroliere care aveau cel puțin 1000 de angajați să înființeze dispensare cu cel puțin două încăperi și cu tot instrumentarul medical necesar⁵⁸⁹. În cadrul Ministerului Economiei s-a

⁵⁸⁵ *Ibidem*, p. 246.

⁵⁸⁶ Dan Ovidiu Pintilie, *Istoricul societății „Concordia”, 1907–1948*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2007, p. 64.

⁵⁸⁷ *Ibidem*, p. 66.

⁵⁸⁸ Constantin Dobrescu, *Istoricul societății „Astra Română”, 1880–1948*, Editura Scrisul Prahovean, Cerașu, 2002, p. 90–91.

⁵⁸⁹ Dan Ovidiu Pintilie, *op. cit.*, p. 67.

constituit în anul 1940, un Fond Social care permitea societăților să trimită anual în stațiunile balneo-climaterice sute de angajați pentru refacerea sănătății acestora. Salariaților li se asigura transportul pe calea ferată și întreținerea în stațiune⁵⁹⁰.

Pentru întreținerea fizică, societățile petroliere s-au îngrijit de amenajarea unor terenuri de fotbal, arene de tenis, cluburi sportive, ștranduri, organizarea a diferite concursuri sportive (curse de biciclete, jocuri de popice, atletism, fotbal, volei etc.)⁵⁹¹. Nu a fost neglijabilă implicarea societăților în construirea ori întreținerea unor școli, biblioteci, acordarea unor burse studenților, organizarea unor serbări, ori ajutorarea săracilor. Atunci când țara a fost atinsă de flagelul războaielor mondiale, societățile petroliere s-au implicat în susținerea financiară a țării, sprijinirea și încartiruirea refugiaților⁵⁹², ajutorarea răniților, trimiterea unor cadouri soldaților de pe front etc. Uneori industria petrolieră s-a remarcat și prin gesturi de solidaritate internațională. (Spre exemplu, în anul 1910, la inițiativa societăților „Steaua Română” și „Colombia”, industria petrolieră a realizat subscripții pentru ajutorarea celor afectați de inundațiile din Paris)⁵⁹³.

6. Din statistica personalului petrolier interbelic

Abordând problematica socială a lucrătorilor petrolieri, am considerat utile, câteva date despre numărul personalului angajat în industria petrolieră românească din perioada pe care am analizat-o. Astfel, dacă vom lua ca referință anii 1930 și 1938, situația numerică a acestuia era în scădere de la 28899 de angajați la 23600 de salariați. Tabelul de mai jos prezintă situația amănunțită a acestuia⁵⁹⁴.

	Anul 1930	Anul 1938
PERSONALUL ANGAJAT ÎN ȘANTIERE		
Ingineri, geologi, chimiști	370	340
Personal administrativ	2025	840
Maiștri sondori	1617	640
Sondori	6186	4900
Muncitori calificați	6991	4550

⁵⁹⁰ *Ibidem*, p. 66–67.

⁵⁹¹ *Ibidem*, p. 173–174, Constantin Dobrescu, *op. cit.*, p. 96.

⁵⁹² Constantin Dobrescu, *op. cit.*, p. 98.

⁵⁹³ Dan Ovidiu Pintilie, *op. cit.*, p. 65, 171–176.

⁵⁹⁴ *Statistica personalului din industria petrolieră*, „Moniteur du pétrole roumain”, nr. 20, 15 octombrie 1939 p. 1297–1301.

	Anul 1930	Anul 1938
PERSONALUL ANGAJAT ÎN ȘANTIERE		
Muncitori necalificați, paznici etc	4210	4430
Total personal angajat în șantiere	21399	15700
PERSONAL ANGAJAT ÎN RAFINĂRII		
Personal tehnic superior	210	100
Personal tehnic mediu	150	272
Personal tehnic inferior	2625	2945
Personal administrativ	675	654
Personal divers	3840	3929
Total personal angajat în rafinării	7500	7900
TOTAL PERSONAL ÎN INDUSTRIA PETROLIERĂ	28899	23600

Deși a existat o fluctuație numerică semnificativă, de creștere a numărului personalului încadrat în industria petrolieră, în perioadele de dezvoltare economică generală și de scădere a acestuia în etapele de recesiune economică, ne putem forma totuși o imagine despre dimensiunile acestuia. Numărul maxim de angajați din perioada interbelică a fost atins în anul 1929, cu 30170 total salariați în industria petrolieră. În perioada celui de al Doilea Război Mondial acest număr a scăzut, ajungând la 18.500 persoane în anul 1940⁵⁹⁵.

7. Concluzii

Lucrarea noastră a prezentat un evantai destul de larg al problematicii lucrătorilor din cadrul industriei petroliere românești din perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale. Fiecare din cele trei etape pe care le-am avut în observație a avut un anumit specific. În prima etapă, sub influența valului democratic instaurat după Primul Război Mondial, autoritățile statale au patronat un vast proces legislativ prin care s-a urmărit instaurarea unei politici de protecție socială. Aceasta s-a realizat fie prin acordarea unor drepturi universal recunoscute, fie prin constituirea unor instituții menite să transpună în practică mecanismele de protecție socială.

La nivelul industriei petroliere, interesele angajaților au fost reprezentate generic de Asociația Industriașilor de Petrol din România. În cadrul acesteia au predominat însă interesele angajaților cu studii superioare, aflați în staful

⁵⁹⁵ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România...*, p. 231.

acestei industrii și cele ale patronatului, și mai puțin cele ale angajaților cu studii medii, a lucrătorilor calificați și a celor necalificați. Acest fapt explică pentru ce această asociație a avut adesea reticențe și chiar o atitudine de respingere a unor propuneri mai avantajoase angajaților din categoriile cele mai numeroase. Asociația a salutat principiile democratice, dar a dorit ca aplicarea acestora să se facă după logica și interesele patronatului. Oricum, protecția socială a lucrătorilor a devenit un fapt împlinit, aflat într-un lent, dar constant, proces de ameliorare.

Etapa crizei mondiale din anii 1929–1933 a evidențiat dramatismul perioadei, caracterizat prin efectele economice negative asupra industriei petroliere și implicit asupra angajaților acesteia. Dramele personale s-au topit uneori în acțiuni de revoltă, care s-au extins la nivelul întregii regiuni petrolifere. Criteriile de acordare a salariului evidențiau o monitorizare extrem de amănunțită a salariatului.

După relaxarea economică generală adusă de anii 1934–1938, perioada celui de al Doilea Război Mondial a reprezentat o nouă etapă de constrângeri multiple: economice, financiare, sociale. Angajații din categoriile cele mai numeroase ai industriei petroliere mâncau prost, se îmbrăcau prost, trebuiau să participe la susținerea financiară a războiului.

Evident, situația era generală la nivelul întregii economii naționale. În pofida acestei stări, trebuie spus, că nivelul de trai al lucrătorilor industriei petroliere era superior celor din alte ramuri industriale, ori a celor din agricultură care nu aveau calitatea de salariați. Angajații industriei petroliere au alcătuit pe parcursul întregii perioade interbelice, și nu numai, un corp profesional, economic și social elitar al societății românești, cu o instruire și calificare superioară.

Cealaltă direcție a investigației noastre a evidențiat faptul că societățile petroliere manifestau o evidentă preocupare față de salariații lor, că doreau să-i protejeze și fidelizeze. Erau convinse că dacă factorul uman avea un trai îndestulător și mulțumire sufletească putea munci mai mult, cu randament și atașament pentru unitatea la care lucra. Societățile petroliere făceau eforturi consistente în acest sens. Reținerea acestora părea a fi legată de acțiunile și politicile colective, organizate de la centru, care urmăreau protejarea globală a salariaților țării. Aici rezerva era evidentă, ajungând adesea la opoziție și respingere. Se poate conchide că societățile petroliere erau deschise propriilor inițiative privind ocrotirea socială a angajaților săi și reticente până la respingere față de inițiativele guvernamentale (generalisime) proiectate în acest sens.

II.11. Din tradiția utilajului petrolier românesc (1945–1989)

1. Introducere

Petrolul a reprezentat un element de vitalitate în întreaga istorie a poporului român⁵⁹⁶, iar din epoca modernă el a devenit un element de forță al economiei naționale⁵⁹⁷.

Fapt cunoscut, industria petrolieră este un univers foarte complex, cu componente diverse aflate într-o strânsă interdependență: extracție, producție, transport, rafinare, valorificare/comercializare, mecanică, proiectare, întreținere etc. În paginile de față atenția noastră se va opri asupra segmentului de utilaj petrolier din perioada 1945–1989.

Deși industria noastră petrolieră a dovedit o maturitate deosebită, chiar din momentul de zvâcnire a acesteia spre modernitate în anul 1857⁵⁹⁸, cu realizări remarcabile în diverse domenii, o industrie de utilaj petrolier veritabilă nu s-a putut constitui decât după cel de-al Doilea Război Mondial. Până la acel moment, activitățile interne erau concentrate pe lucrările de mentenanță, de realizare a unor piese ori utilaje de mică complexitate în atelierele proprii ale marilor societăți petroliere.

Constituirea unei industrii de utilaj petrolier era necesară unei evoluții petroliere mature, iar după actul de naționalizare a principalelor unități de producție din anul 1948⁵⁹⁹, în concordanță cu ambițiile noului stat comunist, se poate spune că acest obiectiv devenise stringent⁶⁰⁰.

⁵⁹⁶ Textul prezentării de față constituie redarea lucrării: Gheorghe Calcan, Mihail Minescu, *Din tradiția utilajului petrolier românesc*, Academia de Științe Tehnice din România, Universitatea Petrol Gaze din Ploiești, Conferința Internațională, Zilele Academiei de Științe Tehnice din România 2018, Ediția a 13-a, „Energie și mediu – provocări majore ale secolului XXI”, Ploiești, 18–19 octombrie 2018 (<http://zastr.upg-ploiesti.ro>).

⁵⁹⁷ Vezi Gh. Buzatu, *O istorie a petrolului românesc*, Editura Enciclopedică, București, 1998; Constantin M. Boncu, *Contribuții la istoria petrolului românesc*, Editura Academiei, București, 1971; Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică*, Editura Tehnică, București, 1997.

⁵⁹⁸ Vezi Gheorghe Calcan, *160 de ani de industrie petrolieră românească/ 160 Years of Romanian Petroleum Industry*, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 2017 – *Prahova Capitală Mondială a Petrolului, 1967–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 21–35.

⁵⁹⁹ Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *The Petroleum and Gas History of Romania*, AGIR Publishing House, Bucharest, 2017, p. 574–475.

⁶⁰⁰ Textul prezentării de față constituie redarea lucrării: Gheorghe Calcan, Mihail Minescu, *Din tradiția utilajului petrolier românesc*, Academia de Științe Tehnice din România,

2. Etape și realizări

Deși constituirea și evoluția industriei de utilaj petrolier românesc a fost un proces continuu, pot fi conturate totuși anumite etape ale acesteia. Etapizarea are în mod evident un caracter relativ. Unele inițiative, procese, realizări au întrepătruns ori translatat etapele. În pofida acestui fapt, concentrarea unor eforturi, a unor elemente specifice și a unor realizări determină conturarea unor anumite etape. Necesitatea etapizării acestei evoluții este utilă și din punctul de vedere al metodologiei și „didacticii” studierii acestui proces. În pofida dificultății, relativității și fragilității acestui demers el este necesar.

Principalii autori care s-au ocupat de acest aspect au fost Niculae Napoleon Antonescu, Mihai Pascu Coloja, Gheorghe Ivănuș, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan N. Stirimin, Ion Șt. Ștefănescu care au realizat o valoroasă lucrare despre *Industria petrolului în România*, publicată în patru ediții, 2004, 2008, 2009 și 2017, completate și adăugite (ultimele două în limba engleză). Ei au propus în prima ediție trei etape ale evoluției industriei utilajului petrolier: a) până la 1955; b) 1955–1970; c) 1970–1990. Ulterior, ei nu au mai fost atât de fermi în etapizarea acestui proces, lăsând totuși să se contureze (implicit) cu destulă lejeritate existența a două etape, despărțite de anul 1960. În această a doua variantă, autorii au caracterizat perioada 1960–1989 ca fiind cea a unei extraordinare și rapide dezvoltări cantitative și calitative a proiectării și executării echipamentului petrolier de foraj, colectare, transport, stocaj, prelucrare, distribuire⁶⁰¹. Evident, fiecare propunere poate aduna argumente pro și contra. Noi am optat (discutabil, neîndoielnic) pentru cea dintâi variantă, din considerente de o mai facilă înțelegere a logicii derulării acestui atât de complex proces.

a) Prima etapă (1945–1955)

În această etapă, după surmontarea consecințelor războiului și a constrângerilor impuse de sovietici⁶⁰², s-a urmărit asigurarea tuturor solicitărilor interne prin utilizarea a tot ceea ce capacitățile mecanice ale soci-

Universitatea Petrol Gaze din Ploiești, Conferința Internațională, Zilele Academiei de Științe Tehnice din România 2018, Ediția a 13-a, „Energie și mediu – provocări majore ale secolului XXI”, Ploiești, 18–19 octombrie 2018 (<http://zastr.upg-ploiesti.ro>).

⁶⁰¹ Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 586–587.

⁶⁰² Vezi Denisa Anca Balalia (Irimia), *Consecințele dezvoltării industriei petroliere asupra vieții cotidiene din Prahova (1945–1965)*, Teză de doctorat, Universitatea din București, 2015.

etăților petroliere și industria țării puteau oferi. S-a declanșat o veritabilă efervescență tehnică care a generat constituirea unui corp de specialiști care se va afla la baza evoluției ulterioare a acestui important segment de activitate⁶⁰³. S-au remarcat întreprinderile „Strungul” și „Steagul Roșu” din Brașov și centrul productiv Reșița⁶⁰⁴. La Reșița se fabricau spre exemplu: „pompe de noroi, mașini cu aburi, turle și trolii de foraj, macarale, cârlige, mase rotary, capete hidraulice etc.”⁶⁰⁵.

Fapt remarcabil, și oarecum determinant pentru evoluția ulterioară a acestui segment industrial, în această etapă s-au constituit trei mari întreprinderi care s-au specializat în fabricarea de utilaj petrolier. Acestea au fost: Întreprinderea „1 Mai” Ploiești, Întreprinderea de Utilaj Petrolier Târgoviște și Întreprinderea Mecanică Câmpina⁶⁰⁶. S-a remarcat în mod deosebit Întreprinderea „1 Mai” Ploiești (fostă „Concordia”, funcționând și astăzi sub sigla „UPETROM”). Aceasta a realizat primele instalații de foraj complete, pentru 3000 metri adâncime, având toate componentele realizate în țară. Concomitent, în această etapă s-a conturat profilarea anumitor centre de reparații pe anumite specializări. Astfel, Uzina Mecanică Poiana Câmpina a excelat în repararea motoarelor Diesel, iar cea de la Teleajen în repararea instalațiilor de foraj⁶⁰⁷. Nu se poate neglija vasta gamă a echipamentului petrochimic, univers în care evidențiem Întreprinderea de Utilaj Chimic Ploiești (IUC), devenită ulterior Uzina de Utilaj Chimic (UZUC)⁶⁰⁸.

b) Cea de-a doua etapă (1955–1970)

În această perioadă s-a urmărit prioritar ca societatea românească să-și realizeze propriile licențe de utilaj petrolier. În acest demers s-a remarcat înființarea în anul 1954 a Institutului de Proiectări și Cercetări pentru Utilaj

⁶⁰³ Gheorghe Ivănuș, Nicolae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 574.

⁶⁰⁴ Este vorba despre Uzinele Constructoare de Mașini din Reșița.

⁶⁰⁵ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Industria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 497.

⁶⁰⁶ O scurtă evoluție istorică/etapizată a acestora poate fi văzută în Gheorghe Ivănuș, Nicolae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 575–576.

⁶⁰⁷ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 497. A se vedea și Gheorghe Ivănuș, Nicolae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 577–478.

⁶⁰⁸ În același univers, ulterior s-au afirmat Întreprinderea de Utilaj Chimic „Grivița Roșie” București și apoi Întreprinderea de Utilaj Chimic București (Gheorghe Ivănuș, Nicolae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 576–477).

Petrolier (IPCUP)⁶⁰⁹ care a colaborat strâns cu Întreprinderea „1 Mai” din Ploiești. Strategia românească a vizat conceperea unor echipamente de concepție proprie, având ca referențial realizările americane care dominau piața mondială⁶¹⁰.

În concretizarea acestui demers al etapei s-a avansat treptat. Mai întâi o serie de unități industriale din țară au produs asimilări de uz general, specifice utilajului petrolier: Întreprinderea „23 August” București – grupuri diesel, Întreprinderea „Timpuri Noi” București – compresoare de aer, Întreprinderea „Aversa” București – pompe centrifuge, Întreprinderea „Hidromecanica” Brașov – convertizoare, Întreprinderea „Independența” Sibiu – lanțuri cu role etc.

Rezultatul major, caracteristic acestei perioade a fost realizarea primei generații de utilaj petrolier de concepție românească. Între performanțele etapei s-a aflat realizarea prototipului primei instalații de foraj românesc în anul 1957 (4LD–150) pentru adâncimi de până la 4000 metri. De concepție integral românească, aceasta a avut cea mai mare longevitate de fabricație și a fost prima instalație de foraj românească exportată (fosta Republică Democrată Germană, 1958). Într-o perioadă de 15 ani s-au realizat peste 500 de instalații, cele mai multe fiind exportate⁶¹¹. Această instalație realizată la Întreprinderea „1 Mai” Ploiești, a fost prezentată la expozițiile și târgurile internaționale de la Beijing, New Delhi și Leipzig.

De asemenea, evidențiem și prima instalație transportabilă montată pe remorcă (cu mast telescopic) pentru foraj și lucrări de intervenție (T–50), realizată la aceeași întreprindere ploieșteană⁶¹².

⁶⁰⁹ Rolul acestui institut este evidențiat și de lucrarea: Gheorghe Stănescu, Gabriel Octavian Nicolae, Mihail Minescu, *Petrolul Românesc – 160 de ani de istorie ilustrată / Romanian Oil. 160 years of history by pictures*, Editura Boldaş, 2017, p. 216.

⁶¹⁰ În competiția mondială a utilajului petrolier, americanii erau lideri, sovieticii erau concentrați asupra solicitărilor interne adaptate condițiilor climaterice specifice, iar occidentalii europeni erau orientați spre utilajele grele, sub licență americană. (Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 497–498; Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 573).

⁶¹¹ Ca referință pentru eficiența și performanța acestui tip de instalație, literatura de specialitate face comparație cu renumita firmă americană „National”, care a livrat numai 318 instalații de foraj, în total, pe plan intern și extern. (Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 498. Vezi și Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 584).

⁶¹² O evidențiere a performanței acestei întreprinderi, nominaliza peste 50 de specialiști care s-au remarcat prin meritele lor în realizarea utilajului petrolier. (Gheorghe Ivănuș, Niculae

Performanțele industriei petroliere românești au continuat. Până în anul 1964 au fost realizate noi tipuri (familii) de instalații de foraj care puteau ajunge la adâncimea de 9000 metri⁶¹³. De menționat și alte succese: instalații pentru cercetări geologice, instalații pentru prevenirea erupțiilor, sape cu role, agregate de cimentare etc.⁶¹⁴

c) Etapa a treia (1970–1990)

Această etapă s-a caracterizat prin realizarea celei de-a doua generații de utilaj petrolier de concepție românească. Un rol determinant a revenit în această direcție segmentului de proiectare românească cu vârful de lance IPCUP⁶¹⁵, în tandem cu puternicul segment național de concretizare al acestuia.

Cele mai semnificative performanțe au fost:

- instalațiile de foraj până la 10000 metri în 30 de variante (cu 10 tipodimensiuni constructive), cu acționare diesel-electrică și cu capacitate mare de lucru (20000 de ore până la prima reparație)⁶¹⁶. Precizăm că nivelul de realizare al acestora se situa la cei mai înalți parametri mondiali;
- instalația de foraj cu acționare diesel-electrică;
- realizarea unor platforme de foraj marin cu posibilitatea de foraj până la adâncimea de 6000 m (instalația FOMAR instalată pe platforma autoriducătoare Gloria)⁶¹⁷;

Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 592).

⁶¹³ Este vorba de instalațiile: 2 DH-75, 3 DH-200, 3 DH-250, 4 DH-315, 3 DH-400. Instalația 3 DH-400, care a săpat o sondă cu adâncimea de 8000 m, stabilea un record european al vremii sale. (Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 498–499).

⁶¹⁴ *Ibidem*, p. 499.

⁶¹⁵ Institutul de Proiectări și Cercetări Pentru Utilaj Petrolier a funcționat mai întâi la București, apoi la Ploiești. O evidențiere a celor mai semnificative centre de proiectare, a realizărilor și artizanilor acestora poate fi văzută în excelenta prezentare: Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 581, 599–617.

⁶¹⁶ Indicativul noilor tipuri de instalații a fost: F 125, F 200, F 320, F 400 și F 500, având o putere de intrare în troliu între 1000 și 3000 cai putere. (Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 499.

⁶¹⁷ Platforma de foraj marin „Gloria”, amplasată în Marea Neagră a fost realizată în anul 1971, la Întreprinderea „1 Mai” din Ploiești, în proiectarea IPCUP Ploiești. După aceasta au mai urmat platformele Orizont, Atlas, Prometeu, Jupiter, Saturn, Fortuna, tot cu proiectare și realizare integral românească (Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 588).

– instalații complete pentru prevenirea erupțiilor (inclusiv un prevenitor triplu cu becuri, în premieră mondială), agregate de cimentare cu una și două linii, sape cu role în peste 200 de tipodimensiuni, pompe de adâncime („Vulcan” – București, IUTF – Râmnicu Vâlcea) capete de coloană și de erupție, burlane pentru tubaj, prăjini de tipuri diferite (Întreprinderea de Mașini Grele, București, „Republica”, București), țevi, burlane pentru tubaj (Întreprinderea de Țevi Roman), o mare diversitate de scule (I. M. Câmpina) etc. Diversitatea utilajului petrolier și a pieselor realizate, cu licență proprie, a permis activitatea de explorare și exploatare petrolieră în condiții diverse și pentru cazuri speciale (realizarea unor găuri de foraj cu diametrul de șase metri, spre exemplu).

Prin toate aceste realizări, România a devenit o mare exportatoare de utilaj petrolier la nivel mondial. Evoluția valorică a producției de utilaj petrolier a crescut în perioada 1955–1980 de 10 ori, iar exportul românesc a crescut din 1960 și până în anul 1980, de 20 de ori. În anul 1980 au fost încheiate primele contracte de export de utilaj petrolier în SUA, iar țări precum Algeria, Argentina, Bangladesh, Birmania, Brazilia, China, Cuba, Egipt, Filipine, Ghana, Libia, India, Irak, Pakistan, Siria, Tunisia, Turcia, URSS își asigurau cea mai mare parte din importurile de utilaj petrolier din România. Serioasa lucrare de sinteză a grupului de autori deja menționați (ediția 2017), enumera peste 50 de țări în care România a exportat diverse echipamente petroliere din domeniul exploatării și prelucrării petrolului și gazului⁶¹⁸.

Concomitent se asigura asistență pentru montarea și funcționarea utilajelor livrate într-o multitudine de state, iar Institutul de Petrol și Gaze din Ploiești pregătea specialiști pentru numeroase țări din Africa, Asia și America Latină⁶¹⁹. O dovadă a calității utilajului petrolier românesc o consti-

⁶¹⁸ Această enumerare era următoarea: URSS, Iugoslavia, Cehoslovacia, Polonia, Danemarca, Republica Democrată Germană, Albania, Ungaria, Bulgaria, Italia, Marea Britanie, Canada, SUA, Mexic, Cuba, Venezuela, Brazilia, Argentina, Ecuador, Bolivia, Columbia, China, Coreea, India, Pakistan, Vietnam, Indonezia, Bangladesh, Filipine, Iran, Irak, Arabia Saudită, Siria, Kuwait, Emiratele Arabe, Iordania, Turcia, Egipt, Libia, Tunisia, Algeria, Maroc, Sudan, Nigeria, Ghana, Zair, Angola, Mozambic, Etiopia, Kenya. (Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 581, 595).

⁶¹⁹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 501–502. A se vedea și Mihail Minescu, Doina Lucian Cursaru, Mihai Adrian Albulescu, Ionela Neagu, (coordonatori), 2017 – *Prahova Capitală Mondială a Petrolului, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 1967–2017, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2017; Mihail Minescu, Ion Pană, Ioan Popa, Alexandru Popa, Adrian Moise, *Facultatea de Inginerie Mecanică și Electronică, 65 de ani de Tradiție, Profesionalism și Performanță*, Editura Universității Petrol – Gaze din Ploiești, 2015.

tuie medaliile de aur obținute la Târgurile Internaționale de la Leipzig (1964, 1967) și de la Brno (1968) pentru instalațiile de foraj realizate de Uzina „1 Mai” din Ploiești. Suportul tehnic al tuturor acestor realizări a fost asigurat de sute de specialiști grupați în mai multe institute de cercetare și proiectare concentrate în București, Ploiești, Câmpina, Mediaș etc.⁶²⁰ Conform unor estimări, România a devenit al treilea mare producător (după SUA și URSS) și al doilea mare exportator de utilaj petrolier din lume (după SUA)⁶²¹.

Un aspect spectaculos al maturității tehnice a industriei petroliere românești a fost și cel al construirii ori extinderii sub licență și cu forțe românești a unor importante rafinării în afara granițelor. Cele mai semnificative au fost rafinăriile din: Gauthati, Baruani, Haldia (India), Bohlen (RDG), Balsh (Albania), China, Karachi (Pakistan), Pancevo (Iugoslavia), Banias (Siria), Zarga (Iordania), Anatolia (Turcia) etc.⁶²²

3. Martori ai evoluției utilajului petrolier

Pentru surprinderea unor nuanțe din epopeea performanțelor utilajului petrolier românesc din perioada pe care am analizat-o, am considerat necesar să inserăm mărturiile unora din „actorii” acestui proces. În limitele spațiului rezervat unei astfel de lucrări, ne-am orientat asupra a trei ingineri care au lucrat în uzina „1 Mai”. Este vorba despre Aurel Bogățoiu, director în uzină, Victor Săvulescu, consilier de proiecte și Alexandru Teodoru, șef de atelier. Deși cei trei corespund unei anumite ierarhii organizatorice și de producție, alegerea este aleatorie și pretabilă dezbaterilor privind

⁶²⁰ Numai în cazul IPCUP, de-a lungul timpului pot fi evidențiați: 7 directori, 14 cercetători fondatori și peste 50 de specialiști remarcați în probleme de foraj, explorări geologice, foraj cu diametre largi, construcții de platforme pentru foraj, pompe și prevenirea erupțiilor, diverse echipamente, mecanizări etc. Acest exemplu, se multiplică la scară națională de mai multe ori! (Gheorghe Ivănuș, Nicolae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 606–607. Vezi și Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 510–514). Pentru valoarea și continuitatea în rândul specialiștilor poate fi văzut și Gabriel I. Năstase, *Ion Șt. Basgan, Un inventator român pentru eternitate*, Editura Ion Basgan, București, 2004, Editura Performantica, Iași, 2004; Ioan M. Mihalache, *Evoluția industriei extractive de petrol și artizanii ei*, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaze”, București, 2005; Mihai Olteanu, *Mari personalități ale ingineriei românești*, Editura AGIR, București, 2007.

⁶²¹ Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Nicolae Napoleon Antonescu, Ștefan Traian Mocuța, Mihai Pascu Coloja, *Industria de petrol și gaze din România*, Editura AGIR, București, 2008, p. 722; Gheorghe Ivănuș, Nicolae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 595.

⁶²² Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. N. Stirimin, Șt. Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 514–515.

reprezentativitatea. Considerăm că este util și punctul de vedere și trăirile unor persoane din eșalonul doi și trei pentru descifrarea mecanismelor de execuție și de realizare a produselor. Opiniile, sentimentele și emoțiile angajaților acelei perioade pot oferi interesante nuanțe privind dinamica, starea de spirit și sociologia epocii și a puterii.

a) Aurel Bogățoiu

Născut 22 februarie 1947, Bordeni-Scorțeni, județul Prahova. Absolvent al Facultății de Metalurgie, București, promoția 1970. După ce a lucrat opt ani la *Metalurgica Aiud* a venit la „1 Mai” Ploiești, unde a rămas până la pensionarea din 2009, având numai funcții de conducere. A fost Șef de secție la *Turnătorie* (1978–1985), Director al *Uzinei Sectoare calde* (1985–1997) și Director Comercial al uzinei (1997–2009)⁶²³.

Nu îi place să vorbească despre sine. Are respect față de profesionalismul angajaților Upetrom, școlii în țară și la locul de muncă. Vorbește cu admirație despre realizările tehnice de performanță mondială ale uzinei. A fost în diferite țări pentru a încheia anumite contracte, dar programul strâns (hotel – discuții – restaurant) nu i-a permis să „vadă”/viziteze acele țări/orașe. Unele din aceste locuri le-a vizitat cu adevărat, după pensionare (Barcelona, Madrid etc.).

Nu uită că 80% din producția uzinei mergea la export, și că la venirea sa, se realiza o instalație de foraj pe lună, iar în perioada de glorie a acesteia se realizau patru instalații pe lună, cu livrare imediată. A fost mulțumit de câștigurile salariale⁶²⁴. A rămas atașat amintirii și brandului „1 Mai”⁶²⁵.

⁶²³ Convorbire cu dl. ing. Aurel Bogățoiu, 13 octombrie 2018.

⁶²⁴ El obținea 5800 lei (leafa unui profesor de învățământ preuniversitar era de aprox. 2400lei), dar în uzină erau peste 600 de angajați care obțineau între 6 și 8000 lei (pentru că munceau suplimentar – „în acord global”).

Îi sunt vii și momentele neplăcute atunci când Constantin Dăscălescu, fost prim ministru și Ion Dincă apropiat al lui Nicolae Ceaușescu, în călătoriile lor săptămânale spre munte, se opreau „în control” la „1 Mai”. De fapt aceștia își mascau zilele de relaxare prin „vizite de lucru” raportate Tovarășului. Pentru conducerea uzinei și pentru angajați erau însă zile și ore de calvar (așteptare, asfaltare alei, curățenie, grafice, timp pierdut etc.).

La Revoluție, lumea s-a „răsculat”. S-a mers cu urna de votat din secție în secție, și angajații se pronunțau spontan pentru păstrarea ori demiterea șefului/directorului. Deși el a întrunit confirmarea de rămânere pe post din partea a peste 2900 de persoane din cei aproximativ 3900 de angajați ai uzinei, nici acum nu aprobă gestul, pentru că au fost unii buni profesioniști care au fost nevoiți să-și părăsească funcțiile.

⁶²⁵ Din 2009 și până în prezent, în fiecare a doua zi de joi din fiecare lună, se întâlnește cu 10–20 din foștii colegi din staful uzinei într-un veritabil Club al seniorilor. Întâlnirile se desfășoară la restaurantul „Mon Jardin” (orele 13–19), iar tema discuțiilor se învârtă între „Ce

Este posesorul unuia dintre foarte puținele exemplare a *Monografiei* uzinei „1 Mai” (1908–2008), realizate în regim particular, condiții grafice, hârtie și copertă de gală (bilingv română și rusă)⁶²⁶.

b) Victor Ștefan Săvulescu

Născut în anul 1929, la București, studii la Facultatea de Mecanică, Politehnica București 1948–1952⁶²⁷. Repartiție în cadrul Uzinei de armament de la Sadu, în județul Gorj, unde a și lucrat în perioada 1952–1959. În 1959 a venit la Întreprinderea „1 Mai” din Ploiești, unde a rămas până la pensionarea sa din anul 1997. A fost primar al Ploieștiului în perioada 1992–1996, reprezentând Partidul Alianța Civică. La „1 Mai” și apoi la IPCUP a lucrat la departamentul de proiectare. A deținut funcția de Șef de atelier și consilier de proiectare răspunzând de avizarea și aprobarea proiectelor. A realizat 20 de invenții și 100 de inovații. Este corealizator al siglei UPETROM⁶²⁸.

Dl. Victor Săvulescu și-a început activitatea în domeniul proiectării utilajului petrolier la Ploiești, în etapa în care sovieticii și-au retras trupele din România și statul român a putut să respire ceva mai ușor. Își amintește cu exactitate că în această etapă existau doi parametri de care proiectarea românească trebuia să țină cont. Primul era necesitatea realizării unor utilaje care să funcționeze în condiții de temperaturi foarte scăzute, și să realizeze foraje de mari adâncimi. Acestea se exportau în URSS, fiind o prioritate care fusese impusă în cadrul cooperării statelor membre CAER. Cea de-a doua era circumscrisă unei decizii a statelor NATO, de a nu realiza exporturi de utilaj petrolier în statele comuniste.

În acest context, își amintește de eforturile de realizare a instalației de foraj 4 DH 315⁶²⁹. Epopeea construcției acestei instalații a început prin

a fost și... ce a ajuns *1 Mai*! Referitor la *Ce a ajuns...*, opinia Clubului este că s-a ajuns aici, pentru că s-a dorit acest lucru. Autorii nevăzuți ar fi Occidentalii (sprijiniți de unii politicieni interni) care au dorit ca românii să fie înlăturați de pe piața rusească, pentru a se infiltra ei.

⁶²⁶ Spiridon Gheorghe, *Monografia UPETROM 1 Mai S.A. Ploiești, 1908–2008*, (fără an, editură, loc).

⁶²⁷ Convorbire cu dl. Inginer Victor Săvulescu, Ploiești, 1 octombrie 2018. Menționăm că în meticulozitatea-i caracteristică, la 12 octombrie, atunci când Victor Săvulescu a realizat corectura notațiilor rezultate din convorbirea noastră, ne-a oferit șase pagini de completare la cele relatate, ele putându-și găsi locul în eventuala extindere a cercetării noastre.

⁶²⁸ Vezi și *Seniorii petrolului românesc*, 30 mai 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=rvlJNXZ-X2M>, accesat în data de 5 octombrie 2018.

⁶²⁹ Denumirea instalației 4 DH 315 provine de la faptul că instalația funcționa cu 4 motoare (de aici cifra 4), motoarele erau de tip Diesel (de aici litera D), motoarele acționau hidraulic (aveau convertor; de aici litera H), iar numărul 315 provine de la faptul că sarcina maximă de ridicare era de 315 de tone.

anii 1957–1958. Atunci s-a plămădit proiectul. Aproximativ un an s-a lucrat apoi, la proiectare (1959). Au conlucrat colectivele de la „1 Mai” și IPCUP. Aproximativ încă un an după aceea, a durat executarea prototipului. Au lucrat zeci și zeci de specialiști, sute de lucrători, o întregă „armată” de oameni. Au fost mii de componente de forme și utilități diferite. După finalizarea acestor faze a venit momentul omologării. El s-a petrecut în anul 1963. Un exemplar în mărime naturală a fost ridicat de la sol pe standul de probe al uzinei. Pe lângă echipa experților în omologare, la acest eveniment a participat însuși Gheorghe Gheorghiu Dej, conducătorul statului român, însoțit de membrii Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român și ai guvernului.

În anul 1964 s-a realizat omologarea pe teren. Aceasta a avut loc la o sondă forată în zona Tinosu, operațiune care a avut ca efect secundar depistarea unui izvor artezian, care a servit multă vreme utilităților de irigare din zonă.

În anul următor, 1965, a început construcția și livrarea în serie în țară și peste hotare a acestei instalații. Ea avea capacitatea de a foră până la adâncimea de 10000 de metri. Victor Săvulescu a fost martor și coartizan al acestor contracte. În februarie-martie 1965 a fost trimis la Moscova să negocieze livrarea acestei instalații, reușind să încheie contracte pentru zeci de instalații⁶³⁰. De aici, în urma unui fax, a plecat la Pekin pentru câteva zile în același scop, dar a rămas până în octombrie⁶³¹. Prelungirea s-a datorat interesului deosebit al chinezilor pentru utilajul petrolier românesc. S-au perfectat zeci și zeci de acorduri. Utilajele românești de prevenire a erupțiilor și cele de stimularea sondelor erau foarte apreciate. În baza acestor contracte, s-au livrat chinezilor vreme de cinci ani utilaje petroliere în valoare de miliarde de dolari⁶³². (Victor Săvulescu a revenit în China în două trei rânduri cu același gen de probleme)⁶³³.

⁶³⁰ Aici l-a prins decesul lui Gheorghiu Dej, fiind martor al venirii (discrete, seara) a fostului lider sovietic Hrușciiov la Ambasada României unde a semnat în cartea de condoleanțe.

⁶³¹ Contextul realizării acestor acorduri era unul foarte favorabil României. China avea relații foarte proaste cu URSS și nu avea acces la tehnologia americană. Statul român, mai ales după Declarația din aprilie 1964, se bucura de mare trecere în China.

⁶³² În timpul șederii sale în China, a fost primit în două rânduri de Ciu En Lai, primul ministru al Chinei (cu ocazia zilelor de 1 Mai (Ziua Solidarității internaționale a celor ce muncesc) și 23 august (fosta Zi Națională a României). Premierul chinez manifesta apreciere sinceră față de politica românească, el apărându-i inginerului român foarte eficient, capabil și „gentleman” în comportament (școlit fiind în Occident). Translator a fost inginerul Lyu care făcuse studii de petrol în România și care chiar fusese coleg de grupă cu soția sa.

⁶³³ A fost martor al vizitei lui Nicolae Ceaușescu în China în anul 1971, și al discursului

În anul 1968, Victor Săvulescu era în RDG. Realiza instruirea în tehnica echipamentului petrolier a vreo 150 de specialiști germani (inclusiv a vestitei 4 DH 315, cu care est germanii au realizat premiera europeană de foraj a momentului, 8000 m)⁶³⁴.

În amintirile interlocutorului nostru sunt foarte bine fixate și amintirile despre construcția și livrările instalațiilor de foraj F 125 – 2 DH, F 320 – 3DH, 3DH 200⁶³⁵, F 200 – 2DH etc. Unele din aceste instalații aveau și rolul de cercetare/determinare a straturilor geologice.

Despre performanțele industriei de utilaj petrolier Victor Săvulescu își amintește că a văzut prin anul 1985 un raport oficial întocmit de Departamentul de Comerț al SUA care indica ierarhia și procentul de export de utilaj pe plan mondial. Concluzia era: locul I, SUA cu 62%, locul al doilea România, cu 16% și locul al treilea URSS, cu 8%. Referitor la exportul sovietic, interlocutorul a ținut să precizeze că respectivele procente proveneau și din ceea ce această țară exporta în India, Algeria, Coreea de Nord, țări cărora URSS le livra armament iar acestea erau constrânse să facă aceste importuri. Firește, importanța acestui clasament și procentaj este semnificativă dacă se ia în considerație potențialul românesc comparativ cu al celorlalte state.

Mai putem reține că motoarele folosite de americani în cadrul instalațiilor de foraj funcționau până la 30 mii de ore până a avea nevoie de o reparație capitală, cele utilizate de români funcționau 8–12 mii de ore până la reparația capitală, iar cele rusești aveau o funcționalitate de 2000 de ore până la reparația capitală. Această proporție se păstra și în privința consumului de motorină și de ulei raportat pe CP (cal putere) pe oră. De remarcat faptul

acestuia în Piața Tiananmen, când însoțind membrii Ambasadei l-a întâmpinat la aeroport pe liderul român.

⁶³⁴ Aici l-a prins ziua de 21 august, când sovieticii au invadat Cehoslovacia. A doua zi, salariații germani s-au pronunțat prin vot asupra oportunității alăturării armatei est germane acțiunii sovietice. Informal a aflat că toate voturile (cu o singură excepție) au cerut retragerea armatei germane din acest demers! În următoarea zi, 23 august, în condiții excepționale a reușit să puncteze totuși, momentul național românesc.

⁶³⁵ Instalația 3DH 200 s-a livrat la sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70 în aproximativ 200 de exemplare în Algeria. Unul din decidenții algerieni ai acestui flux de export al utilajului petrolier românesc era absolvent al învățământului românesc, căsătorit cu o româncă și, în plus, iubitor al universului spiritual și culinar românesc. În acea perioadă, rușii făceau eforturi să-și plaseze propriile utilaje în această țară, însă calitatea acestora era inferioară. Decidentul algerian cunoștea bine acest aspect și prefera importurile românești. În strategia sovietică de impunere a produselor proprii s-a aflat și invitarea decidentului împreună cu soția și consilierii săi în URSS pentru cunoașterea mai amănunțită a produselor rusești. În timpul vizitei, avionul s-a prăbușit. După acest episod exporturile românești în această țară s-au redus drastic.

că în domeniul instalațiilor de stimulare a producției erau trei producători mondiali: două firme americane și „1 Mai” Ploiești, iar în cazul echipamentelor de prevenire a erupțiilor (tip vertical) erau doi producători mondiali: Hydril (SUA) și „1 Mai” Ploiești. La „1 Mai”, care ajunsese la 18 mii de angajați, se putea fabrica orice.

La capitolul nominalizări el a făcut următoarele menționări: directori Nicolae Popa, Dimitrie Tomozei, Stelian Teodorescu, Dumitru Nistor. Specialiști de care a fost impresionat de calitatea umană și profesională de excepție a acestora (în genere) precum: tehnicianul Iosif Isovski (carcase de trolii), proiectanții Cristea Viorel (trolii), Nicolae Peligrad și Nicolae Perșa (convertizoare), inginerul Alexandru Teodoru (turnătorie), inginerul Petre Stroe (echipamente de stimulare și de prevenire a erupțiilor), Mircea Cioată (șef birou)⁶³⁶ etc.

c) *Alexandru Teodoru*

Născut în anul 1938, Ploiești, absolvent al Institutului Politehnic „Gheorghe Gheorghiu Dej” din București (1962). A lucrat primii trei ani la Oțelăria Hunedoara, iar din 1964 la „1 Mai” Ploiești, mai întâi la Turnătoria de Oțel și din 1968 și până la pensionare (1998) la Secția de proiectare Construcții – Serviciul Metalurgic (Șef de atelier, Șef de schimb)⁶³⁷. Manifestă obiectivitate

⁶³⁶ Din tendințele megalomane ale epocii, Victor Săvulescu își amintește o vizită a cuplului prezidențial la Uzinele „1 Mai”. Nicolae Ceaușescu a propus ca la Ploiești să se fabrice un milion de sape de foraj. O asemenea cantitate era necesară întregului consum mondial. Unul din directorii uzinei ploieștene a avut curajul să spună: „Tovarășe Secretar General, cred că e bine să ne mai gândim! Eu cred că e cam mult...!”. Imediat a intervenit Elena Ceaușescu: „Vezi Nicule, cum sabotează industria țării...”. Respectiva persoană a scăpat de intuițiile consecințe, datorită unor meșteșugite manevre de culise, dar a rămas într-o pronunțată penumbră. Imediat s-a demarat construirea a două mari hale, care au rămas însă în stadiul de așteptare...!

În epocă, Nicolae Ceaușescu venea destul de des în vizită la „1 Mai” Ploiești. Mulți din invitații săi (șefi de stat) erau aduși aici. Fiecare vizită era precedată de pregătirea acesteia. Ion Avram, ministrul Industriei venea aici cu trei zile înainte. Între indicațiile date era și aceea ca Tovarășa să fie acompaniată permanent de doi ingineri tineri și prezentabili, care aveau misiunea de a-i vorbi tot timpul (și din rațiunea ca aceasta să fie la distanță de Nicolae Ceaușescu și să nu poată interveni)!

Referitor la „teribilitatea” perioadei, Victor Săvulescu își amintește că, în noiembrie 1965, inginerul Tomozei a fost împușcat de securistul întreprinderii (din motive neelucidate încă). Totul s-a camuflat prin simularea unui accident, produs de un tractor care a trecut peste corpul (capul, pentru „astuparea” spațiului de pătrundere a glonțului) inginerului într-un pasaj subteran de legătură al uzinei. De asemenea, nu poate uita că au fost ședințe în care unii oameni erau arestați pe loc (din varii motive de neîndeplinire a sarcinilor de serviciu).

⁶³⁷ Convorbire cu dl. ing. Alexandru Teodoru, 8 octombrie, 2018.

dar și o modestie constituentă, ferindu-se să ofere informații din universul profesional personal, spunând repetat că eroii Uzinei „1 Mai” sunt toți cei 18 mii de angajați, sau cel puțin 10 mii dintre aceștia (întrucât putem admite că 8 mii dintre ei nu performau, fiind angajați și din rațiunea regimului comunist al țării de a nu avea șomeri). Așadar, se întreba interlocutorul nostru, de ce numele său să fie nominalizat din cei 10 mii de oameni? Firește, adevărat, dar și nu. Fiecare angajat a avut contribuția sa, mai mică sau mai mare, la evoluția industriei utilajului petrolier.

Cu toate reținerile sale personale, am putut extrage satisfacția pe care o încerca întotdeauna când pe standul de probă produsele la care lucrase, fie că era un prevenitor de erupție (cu greutatea între 1,5 și 10 tone) supus probei de 1050 de atmosfere, ori testelor ultrasonice/gama, ori utilajului omologat la temperaturi cuprinse între minus 45 și minus 60 de grade etc. erau validate. Munca în zilele de sâmbătă și duminică, era aproape o obișnuință, și nu-i părea o corvoadă, deși nu era remunerat suplimentar!

Ne-a explicat cu vervă (deși nu mai lucrează de 20 de ani) lungul proces al apariției pieselor ori instalațiilor: proiectarea constructivă, proiectarea tehnologică la cald, proiectarea tehnologică de prelucrare mecanică, etapa modelărie-sculărie, secțiile de prelucrare la cald (turnătorie/forjă), prelucrarea mecanică, controlul în laboratoare/controlul de calitate, montajul pe stand, fiecare etapă cu zeci ori sute de implicații.

A fost impresionat de legătura și colaborarea care a existat permanent între toate segmentele de activitate ale uzinei, de la proiectare până la livrare și montare (adesea în străinătate, cu oamenii uzinei). Acesta a fost un important factor al succesului utilajului petrolier de la „1 Mai” Ploiești.

Ne-a predat 12 pagini în manuscris despre evoluția industriei utilajului petrolier românesc la care a fost martor și actor în perioada 1964–1998⁶³⁸.

4. Concluzii

În concluzie, putem spune că industria petrolieră românească în perioada anilor 1950–1990 a cunoscut o adevărată efervescență a diversității și complexității, a eficienței și consolidării potențialului său economic și inventiv. Au apărut centre puternice de cercetare, proiectare și realizare, care au format o veritabilă rețea națională lucrând în concordanță și interdependență.

⁶³⁸ Între specialiștii menționați de dl. ing. Alexandru Teodoru sunt și trei cadre didactice ale UPG (unul pierzându-și complet simțul gustului, în urma muncii sale la secția de probă a oțelurilor)!

Efectele acestui proces au influențat vizibil întreaga industrie și economie a țării cu urmări directe asupra specializării, școlarizării, ocupării forței de muncă, constituirii unor grupuri profesionale specifice, creșterii nivelului de trai al populației. Prin ingeniozitatea corpului tehnic și performanțele acestei industrii, România, o țară relativ mică pe harta lumii, a devenit un important lider petrolier mondial. Utilajul petrolier românesc a devenit un referențial al economiei naționale.

Mărturiile interlocutorilor noștri, chiar dacă pot avea o doză de subiectivism ori „nostalgie”, iar trecerea timpului a putut produce o atrofiere și estompare a unor elemente de detaliu, își au valoarea unor imagini de epocă, care uneori pot constitui veritabile segmente recuperative (cu secvențe conexe acestui fascinant univers).

CAPITOLUL III

ÎN DIALOG CU

CONTEMPORANEITATEA

III.1. Efectele crizei din Ucraina asupra pieței de petrol și gaze

1. Ucraina – scurtă prezentare

Spațiul ucrainian a fost locuit din antichitate⁶³⁹. În perioada neolitică aici s-a dezvoltat puternica cultură Cucuteni – Tripolie. În primul mileniu înainte de Hristos acest spațiu a făcut parte din regatul sciților și tot atunci, grecii au întemeiat puternice colonii pe țărmul nord estic al Mării Negre (Tyras, Olbia etc.). O perioadă bulgarii au exercitat supremația asupra acestor teritorii (sec. VII). Slavii răsăriteni au reușit să constituie puternice centre statale în perioada de cristalizare a feudalismului: Rusia chieveană în 882 și Cnezatul Galiției în 1199.

Ucraina a apărut ca stat în anul 1917, când s-a desprins de Rusia țaristă. Statul nu s-a putut menține, Ucraina rămânând parte a Uniunii Sovietice. În anul 1941 Ucraina a căpătat statut de autonomie în cadrul URSS. La 24 august 1991, Ucraina și-a proclamat independența.

Populația Ucrainei este de aproximativ 46 de milioane de locuitori pe o suprafață de 576.683 km². Ucrainenii reprezintă 77,8%, urmași de ruși 17,82%, români 0,85%, belaruși 0,57%, tătari 0,51% ș.a.⁶⁴⁰.

⁶³⁹ Această prezentare redă lucrarea: Gheorghe Calcan, *Efectul crizei din Ucraina asupra pieței de petrol și gaze*, Universitatea Petrol Gaze din Ploiești, Asociația Geopolitică „Ion Conea” București, Asociația Română de Drept Umanitar – Filiala Prahova, Școala Internațională de vară „Geopolitică”, ediția a X-a, *Războiul resurselor – geopolitică și strategii de securitate*, Universitatea Petrol Gaze din Ploiești, 7–12 septembrie 2015, în „Războiul resurselor – Geopolitică și strategii de securitate”, Coordonatori Vasile Simileanu, Dumitru Codiță, Școala Internațională de vară „Geopolitică”, ediția a X-a, Universitatea „Petrol-Gaze” din Ploiești, 7–11 septembrie 2015, Editura Top Form, București, 2015, p. 16–25.

⁶⁴⁰ Alex Berca, *Ucraina – un punct de vedere geopolitic*, Editura Top Form, București, 2014, p. 25–26.

Ucraina deține importante bogății naturale: 90 tipuri de resurse minerale (8000 de zăcăminte – din care 60% în exploatare; 47,1 miliarde tone cărbune, cele mai multe în bazinul Donețk; zăcăminte de petrol estimate la 247 miliarde tone în zonele Donețk și maritimă; minereu de fier – 28 miliarde tone; categoriile titan, mercur, nichel, bauxită, cupru, magneziu – 2,5 miliarde tone – locul al doilea mondial după Africa de Sud). Ucraina deține un important potențial agricol, semnificativ fiind faptul că ea asigură mai mult de un sfert din necesitățile Uniunii Sovietice⁶⁴¹.

Specificitatea procesului de tranziție de la economia super centralizată a regimului comunist, complexitatea traseului social politic intern și extern traversat⁶⁴², a făcut ca economia Ucrainei să se deterioreze constant. La numai opt ani după desprinderea de URSS, în 1999, economia țării reprezenta mai puțin de 40% din economia anului 1991, iar după anul 2008, și până prin anul 2012, economia ucraineană s-a diminuat cu 15%. În prezent, țara se situează pe poziția 190 în economia mondială, realizează un PIB de 400 \$ pe cap de locuitor (locul 139 mondial), prin exporturi (locul 48 în lume) și importuri (locul 38 în lume) este legată substanțial, aproape dependent de Rusia, cu care realizează 25,6% din export și 32,4% din import, urmată la mari distanțe de alte state (Turcia, cu 5,4% la export și China cu 9,3% la import). Datoria externă a Ucrainei era de 136,5 miliarde dolari în anul 2012, fapt care o situa pe poziția 41 la nivel mondial⁶⁴³.

Anexarea Crimeei de către Federația Rusă în anul 2014 și declanșarea mișcărilor separatiste în Donețk și Lugansc aproape imediat după aceea au agravat situația economică, și așa dificilă, a Ucrainei.

⁶⁴¹ *Ibidem*, p. 21, 141–146.

⁶⁴² Nu se pot neglija atitudinile fluctuante ale Ucrainei de a adera la Uniunea Europeană și la NATO și repercusiunile acestora (Vezi Olga Nekhaieva, *Ukraine – Nato: A Georgiane Case?*, în „Geopolitica. Revistă de Geografie Politică, Geopolitică și Geostrategie, Conflictele euro-asiatice/The Frozen Euro-Asiatic Conflicts”, Editura Top Form, Anul VI, nr. 28, București, 2008, p. 91–95; Larisa N. Harea, *Statele extrasovietice în geopolitica rusă: conflictele înghețate*, în *Conflictele asimetrice și conflictele înghețate*, Coordonatori Vasile Simileanu, Dumitru Codiță, Școala Internațională de vară „Geopolitica. Conflictele înghețate și asimetrice”, Ediția a VII, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 15–19 septembrie 2014, Editura Top Form, București, 2014, p. 187–205). În complexitatea raporturilor externe ale Ucrainei s-a încadrat și diferendul cu România asupra Insulei Șerpilor (Vezi Gheorghe Calcan, *Conflictele determinate de disputele „insulelor maritime”: paralelă între insula Takeshima și Insula Șerpilor*, în *Conflictele asimetrice și conflictele înghețate*, Coordonatori Vasile Simileanu, Dumitru Codiță, Școala Internațională de vară „Geopolitica. Conflictele înghețate și asimetrice”, Ediția a VII, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 15–19 septembrie 2014, Editura Top Form, București, 2014, p. 67–78).

⁶⁴³ Alex Berca, *op. cit.*, p. 21, 141–146.

2. Ucraina și resursele de petrol și gaze

Evident, este imposibil astăzi să ne imaginăm organizarea și evoluția modernă a societății fără petrol. Începând cu Primul Război Mondial, context în care lordul Curzon, ministrul de Externe al Marii Britanii, afirma că „aliații au navigat la victorie pe o mare de petrol”, această bogăție a devenit un element capital al geostrategiei regionale și chiar mondiale⁶⁴⁴. Cine deține petrol în cantități mari, poate deveni un lider al strategiilor geopolitice internaționale „cu influență negativă asupra unor actori statali care sunt dependenți de aceste surse”⁶⁴⁵. Acest fenomen se petrece astăzi și în cazul Ucrainei.

Rezervele masive de petrol și gaze ale Ucrainei au fost exploatate masiv în perioada sovietică. Conform unor aprecieri, în etapa care a urmat celui de al Doilea Război Mondial producția de gaze naturale ucrainene reprezenta o treime din totalul producției Uniunii Sovietice, iar exploatările masive de petrol realizate după anul 1975, au epuizat exploatările petrolifere ale țării. Acest fapt a avut ca rezultat imposibilitatea Ucrainei de a-și satisface în prezent necesitățile interne⁶⁴⁶. Mai mult chiar, absența acestor resurse a generat o veritabilă criză umanitară⁶⁴⁷.

Ucraina este o mare consumatoare de gaze naturale, ocupând locul al cincilea în Europa și al treisprezecelea în lume. Deși rezervele ei sunt mari, ocupând locul al patrulea în lume (1,1 triliarde metri cubi, după Polonia – 5,3; Franța – 5,1; Norvegia – 2,35), ele nu pot fi exploatate. Consumul său a scăzut în anii independenței statale la mai mult de jumătate, de la 118 miliarde m³ în anul 1991, la 55 miliarde m³ în anul 2012. Distribuția acestui consum se îndreaptă către industria grea – 40%, consumul casnic – 30%, încălzirea clădirilor publice comunale și guvernamentale – 20%, restul de aproximativ 10% reprezentând pierderi ale sistemului⁶⁴⁸.

⁶⁴⁴ Cf. Gheorghe Buzatu, *A history of Romanian Oil*, Mica Valahie Publishing House, Bucharest, 2004, p. 52. Vezi și Gheorghe Calcan, *La destruction de l'industrie petroliere roumaine pendant la Premiere Guerre mondiale*, în „Le petrole et la guerre, Oil and War”, Conference organized by CNRS and Total Cy on February 11th and 12th, 2010 in Paris (France), P. I. E., Peter Lang, Bruxelles–Bonn–Berlin–Frankfurt am Main–New York–Oxford–Wien, Brussels, 2012, p. 22–26.

⁶⁴⁵ Vasile Simileanu, *Conflicte asimetrice*, Editura Top Form, București, 2011, p. 184.

⁶⁴⁶ Alex Berca, *op. cit.*, p. 22.

⁶⁴⁷ Vasile Simileanu, *op. cit.*, p. 184.

⁶⁴⁸ Alex Berca, *op. cit.*, p. 130–131.

3. Criza din Ucraina și impactul ei asupra pieței de petrol și gaze

Declanșarea crizei din Ucraina prin anexarea Crimeei de către Rusia și mai apoi a acțiunilor separatiste din est, a avut efecte directe asupra alimentării cu petrol și gaze naturale a Europei Occidentale, întrucât conductele de aprovizionare a Occidentului traversează această țară. Imediat după agresiunea rusă în peninsula, s-a remarcat o creștere cu 2% a prețului petrolului în Europa. La acel moment (martie 2014), unii analiști considerau că Europa putea face față crizei. Argumentele acestora vizau rezervele consistente acumulate de occidentali, o ușoară scădere a cerințelor de consum, capacitatea Occidentului de a relaționa diversele canale de aprovizionare a Europei, și chiar interesul economic al Rusiei de a livra produse energetice, întrucât aceste exporturi asigurau jumătate din bugetul Federației ruse⁶⁴⁹.

Înalti responsabili europeni și internaționali s-au arătat îngrijorați de consecințele crizei ucrainene asupra economiei mondiale. Cristine Lagarde, șefa Fondului Monetar Internațional (FMI), își exprima încă din luna mai, 2014, preocupările vizând „riscul de contagiune” pe care îl reprezenta criza declanșată pentru alte țări, criza afectând deja comerțul global, amenințând direct „securitatea energetică a Europei”⁶⁵⁰. Deși șefa FMI a refuzat să comenteze dacă împrumutul de 17 miliarde de dolari acordat Ucrainei ar fi urmat să fie utilizat pentru achitarea datoriei către furnizorul de gaze naturale rus Gazprom, comentariile apărute în presă sugerau însă această posibilitate, întrucât numai în acest mod se putea asigura continuitatea aprovizării Vestului cu gaze naturale.

La rândul său, cancelarul Germaniei Angela Merkel considera în august 2014 că recesiunea pe care o înregistrase Germania în semestrul al doilea al aceluia an (0,2%), își găsea explicațiile și în criza ucraineană⁶⁵¹.

Reacțiile Bucureștiului față de declanșarea crizei ucrainene au avut la început caracterul unor gesturi politice cu caracter liniștitor. Atât reprezentanții Băncii Naționale cât și unii exponenți politici reprezentativi au încercat să adopte o poziție de calmare a opiniei publice. Astfel, la începutul lunii martie 2014, BNR estima producerea unor efecte minore asupra economiei

⁶⁴⁹ Vlad Popescu (Mediafax), *Tensiunile din Ucraina generează riscuri pe piața petrolului și gazelor, cu prețuri deja în urcare*, București, 3 martie 2014, <http://www.mediafax.ro/economic/tensiunile-din-ucraina-generează-riscuri-pe-piața-petrolului-și-gazelor-cu-prețuri-deja-in-urcare-12183280>, (accesat în data de 15 iulie 2015).

⁶⁵⁰ Șefa FMI avertizează: *E un pericol la nivel Global*, [12 mai 2014], <http://www.ziare.com/articole/efecte+criza+ucraina>, accesat în data de 15 iulie 2015.

⁶⁵¹ *Merkel Avertizează: Criza din Ucraina afectează motorul economic al Europei*, [26 august 2014], <http://www.ziare.com/articole/efecte+criza+ucraina>, accesat în data de 15 iulie 2015.

românești. Chiar alternativa intrării în incapacitate de plată a Ucrainei putea produce o „contagiune limitată” asupra țării noastre. Argumentele aduse se înscriau afirmațiilor că România este stat membru UE și NATO, că are o economie stabilă etc.⁶⁵²

Au fost însă voci care chiar dintru început au exprimat potențialitatea riscurilor acestei crize. Chiar „dacă este dificil de anticipat care vor fi efectele crizei din Ucraina asupra României în acest moment” (26 februarie 2014 – n.n.s. – Gh. C.), era evident că România „resimte instabilitatea vecinilor”. În acest sens, europarlamentarul Corina Crețu preciza că „nimeni nu-și dorește un focar de tensiune la granițele sale”, efectele acestuia fiind evidente asupra imaginii „zonei în ochii investitorilor”⁶⁵³.

Dacă la nivel declarativ efectele păreau minime, concretul economic producea efecte notabile: cursul valutar a urcat la 4,5169 lei/euro, iar acțiunile tranzacționate au scăzut serios⁶⁵⁴.

Pe partea relațiilor româno-ruse, analiștii români estimau consecințe economice suportabile. În varianta aplicării unor sancțiuni europene împotriva Federației Ruse, ori a blocării acestor relații din partea rusă, ca o eventuală reacție în fața unor sancțiuni occidentale, se aprecia că economia nu va fi destabilizată. Statul român avea capacitatea de a-și asigura 80% din necesitățile de gaz din producția internă, exporturile românești către Rusia erau cifrate la 2,8% din totalul exporturilor naționale, în timp ce importurile provenite din această țară reprezentau 4,1% din totalul importurilor românești⁶⁵⁵.

Un serios studiu asupra acestei problematice considera că declanșarea crizei ruso-ucrainene „a generat cea mai mare criză regională de la Războiul rece” încoace⁶⁵⁶. În acest joc geostrategic „Rusia deține câteva atu-uri

⁶⁵² *Cât de tare va fi afectată România de războiul comercial UE – Rusia sau de falimentul Ucrainei*, [10 martie 2014], <http://www.ziare.com/articole/efecte+criza+ucraina>, accesat în data de 15 iulie 2015.

⁶⁵³ *Cât de periculoase sunt efectele crizei din Ucraina pentru România*, [26 februarie 2014], <http://www.ziare.com/articole/efecte+criza+ucraina>, accesat în data de 15 iulie 2015.

⁶⁵⁴ Andrei Chiruleasa, Vlad Popescu, Monica Jugănar, *Primele efecte economice ale crizei din Ucraina: euro urcă la 4,5169 lei, petrolul se scumpește cu 2%, iar indicele BET scade cu 2,5% în deschidere*, [3 martie 2014], <http://www.zf.ro/zf-24/primele-efecte-economice-ale-crizei-din-ucraina-euro-urca-la-4-5169-lei-petrolul-se-scumpeste-cu-2-iar-indicele-bet-scade-cu-2-5-in-deschidere-12183208>, accesat la data de 15 iulie 2015.

⁶⁵⁵ DP, *Cum va fi afectată România dacă Ucraina intră în incapacitate de plată (Raport)*, [HotNews.ro, 10 martie 2014], http://economie.hotnews.ro/stiri-finanțe_bănci-16782097-cum-afectata-romania-daca-ucraina-intra-incapacitate-plata-raport.htm, accesat în data de 15 iul 2015.

⁶⁵⁶ Mariana Papatulică, *UE în căutarea unor soluții pentru reducerea dependenței de gazul*

puternice” și anume, „faptul că asigură mai mult de jumătate din importul de gaze al Ucrainei și aproximativ 32–34% din importul anual de gaze naturale al Europei Occidentale”. Acest fapt îi conferă Rusiei posibilitatea de a folosi gazele naturale drept o armă politică importantă. Într-un alt registru, nu trebuie neglijată poziția geostrategică⁶⁵⁷ a Ucrainei, extrem de importantă întrucât aceasta asigură tranzitul gazelor rusești către Occident prin sistemul de conducte și capacitățile de stocare pe care le posedă⁶⁵⁸.

Autoarea acestui studiu, Mariana Papatulică, plasează în fond criza ruso-ucraineană în centrul disputei mondiale dintre Rusia și SUA privind controlul resurselor energetice mondiale. Prin anexarea Crimeei, Rusia ar fi vizat în fond asigurarea accesului la zăcămintele Mării Negre. Deși nu împărtășim în totalitate acest scenariu, viziunea merită considerația aferentă intereselor unei puteri de talie mondială. La rândul său SUA a urmărit diminuarea influenței Gazprom-ului asupra Ucrainei și a Europei prin realizarea unor acorduri privind exploatarea gazelor de șist ucrainene. Concluzia autoarei menționate era extrem de cinică, și în bună parte realistă: „Ucraina este prinsă, în mod nefericit, în mijlocul acestei lupte de accelerare a dominației asupra coridoarelor energetice din Eurasia”⁶⁵⁹.

Problematica acestei crize a constituit obiectul reflecțiilor decidenților europeni. Consiliul European s-a întrunit la Bruxelles, în martie 2014, și a discutat alternativele reducerii dependenței de gazele naturale rusești⁶⁶⁰. Concomitent, în lumea specialiștilor marilor companii petroliere dar și a teoreticienilor a apărut o sumedenie de proiecte, unele mai realiste, altele mai „fanteziste” vizând reducerea sau chiar eliminarea dependenței rusești.

Iată unele dintre acestea:

a) Planul polonez privind realizarea unei uniuni energetice la nivelul Uniunii Europene. Această propunere vizează instituirea unor mecanisme de solidaritate a europenilor în fața acestei provocări, realizarea unor investiții puternice în infrastructura de stocare a gazelor și cea de interconectare a rețelelor de aprovizionare, o utilizare mai eficientă a potențialului energetic existent, în special a cărbunelui, realizarea unor noi acorduri de import a

din Rusia, <http://www.iem.ro/fisiere/Sinteze-comunic%C4%83ri/MPsinteza-gaz-UE-Rusia.pdf>, accesat la data de 15 iulie 2015.

⁶⁵⁷ Pentru unele clarificări privind conceptele de geopolitic și geostrategic vezi Silviu Neaguț, *Introducere în geopolitică*, Editura Meteor Press, București, 2008, p. 5–144, 205–232.

⁶⁵⁸ Mariana Papatulică, *UE în căutarea unor soluții...*

⁶⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁶⁰ *Alternativele Uniunii Europene la gazele rusești*, <http://geopolitics.ro/alternativele-uniunii-europene-la-gazul-rusesc/>, accesat în date de 15 iulie 2015.

gazului lichefiat, un cod european unic și obligatoriu privind negocierile și încheierea contractelor în domeniul resurselor energetice, pentru a se evita prețurile diferențiate ale Gazpromului, diversificarea surselor de aprovizionare etc.

Reacțiile în fața acestor propuneri au fost diferite. Franța a salutat inițiativa. Germania și-a exprimat rezervele față de ideea unor contracte unitare invocând afectarea principiului libertății pieței. Spania s-a bucurat de ideea facilitării interconectărilor. Ea spera să poată realiza acest fapt cu Franța și astfel să ofere Europei gazul ieftin din nordul Africii. Marile companii franceze nu au agreat însă această idee.

b) Planul firmei *Sanford C. Bernstein & Co* se bazează pe 12 propuneri de eliminare a gazului rusesc. Cele mai semnificative idei se referă la: realizarea de către UE a unor importante stocuri de gaz (deși se cunoaște dificultatea și condițiile speciale a unor astfel de depozitări); înlocuirea gazului cu păcură; achiziționarea de gaz natural lichefiat din alte zone precum Qatarul, Australia, SUA etc; închiderea marilor consumatori industriali de gaze; construcția unor centrale electrice pe bază de cărbune, energii regenerabile, energie nucleară etc. Înfăptuirea acestui proiect implică realizarea unor investiții foarte mari.

c) Planul Institutului de cercetare „Breugel” din Belgia se referă la înlocuirea gazului rusesc din consumul UE în timp de un an. Propunerile sale vizează trei direcții importante de acțiune: 1) realizarea unor livrări alternative de gaze; 2) înlocuirea consumului de gaze naturale cu alți combustibili precum cărbunele și țițeiul; 3) reducerea consumului de gaze din sectorul casnic și cel comercial. Institutul realizează calcule și oferă soluții pentru fiecare direcție a propunerilor sale. Majoritatea specialiștilor și a analiștilor consideră acest plan nerealist, cu valoare pur științifică și aplicabil doar pe hârtie. Planului i se impută lipsa realismului în fața reacțiilor și răspunsurilor concrete ale diverșilor actori sociali, economici și politici. În pofida unor percepții cu impact atractiv, precum cea a reducerii cu 1,5°C a temperaturii ambientale în sezonul rece, inclusiv în spațiile rezidențiale ce ar putea asigura o economisire de 10% a gazului natural, sunt neglijate aspecte precum: costurile necesare acestor implementări, posibilitățile tehnice ale vastei operațiuni de substituire a gazului prin cărbune și țiței, penalitățile renunțării la contractele încheiate, faptul că importurile de gaz lichefiat ori obținut din șist nu pot avea relevanță într-un termen scurt, riscurile imprevizibile a eventualei prăbușiri a economiei Rusiei etc.⁶⁶¹.

⁶⁶¹ Vezi Mariana Papatulică, *UE în căutarea unor soluții...*

Indiferent care sunt concretizările acestor planuri, important este faptul că la nivel european, atât decidenții politici cât și specialiștii caută soluții și răspunsuri provocărilor generate de criza ucraineană.

Complexitatea crizei ucrainene revarsă unde care cer atenție și prudență sporită mai ales în spațiile învecinate. Sunt relevante în acest sens îngrijorările legate de preocupările rezolvării situației din Transnistria⁶⁶². Trebuie astfel recunoscut faptul că Republica Moldova resimte puternic fragilitatea situației din zonă⁶⁶³.

4. Concluzii

Anexarea Crimeei de către Rusia și declanșarea mișcărilor separatiste în estul Ucrainei au generat o criză internă ucraineană complexă, o criză geopolitică și geostrategică europeană și o criză internă și externă a resurselor energetice. În rezolvarea acestei crize s-au impus cel mai vizibil: Ucraina, Rusia și Uniunea Europeană, secondate oarecum de la distanță de SUA.

În mod evident Ucraina este cea mai afectată, întrucât în afara consecințelor economice, a pierderilor umane, ea are și pierderi teritoriale substanțiale.

Uniunea Europeană suferă moral și economic. Moral pentru că asistă neputincioasă la încălcarea unor drepturi și tratate internaționale. Economic, pentru că se simte amenințată de tăierea aprovizionării cu gaze naturale de către Rusia.

Statele Unite par a fi ofensate de libertatea de acțiune a Rusiei și atinse în calitatea autoînșușită de apărător și garant al dreptului și al libertăților internaționale. Concomitent, americanii par a fi pierdut o redută notabilă în controlul rutelor resurselor energetice mondiale.

Federația Rusă pare a fi statul câștigător. Și-a alipit Crimeea, este preferata autoproclamatelor republici Donețk și Lugansc care și-ar dori integrarea în marea Federație, a făcut față sancțiunilor economice impuse de Occident, a fost întotdeauna parte a formulelor de negociere a crizei ucrainene și chiar a părut a fi membrul cel mai puternic și curtat al acestor negocieri.

Occidentul încearcă să evite tăierea gazelor rusești, motiv pentru care nu-și poate permite să supere prea tare Rusia. Statele europene par concentrate pe găsirea unor soluții care să elimine dependența de aceste gaze. În

⁶⁶² *Efectul crizei ucrainene asupra Transnistriei*, [25 februarie 2015], <http://www.ziare.com/articole/efecte+criza+ucraina>, accesat în data de 15 iulie 2015.

⁶⁶³ *Deutsche Welle: Ambasadorul Moldovei în SUA – Republica Moldova se află în pericol!*, [11 martie 2014], <http://www.ziare.com/articole/efecte+criza+ucraina>, accesat în data de 15 iulie 2015.

mod realist, această problemă nu poate fi rezolvată rapid. Această situație generează un joc geostrategic și geopolitic foarte complicat în care prudența, compromisul, rațiunea, interesul și forța se împletesc într-o alchimie al cărui rezultat nu poate fi intuit cu precizie.

În diversitatea eforturilor vizibile, a scenariilor răsucite, a acțiunilor invizibile, nimic nu poate fi sigur, iar granița dintre cert și incert nu poate fi decât transparentă. Departe de a fi adeptul teoriilor circumscrise conspirației mondiale, ne întrebăm totuși dacă scăderea aproape la jumătate a prețului petrolului în a doua jumătate a anului 2014, nu are legătură cu intențiile de lovire a economiei rusești, în condițiile în care această țară își asigură jumătate din valoarea bugetului național din exporturile petroliere. Evident, „jocul” continuă.

III.2. Resursele de petrol și gaze între reflecție și acțiune

1. Introducere

După cum se știe, România este o importantă țară petrolieră a Europei⁶⁶⁴. Începuturile afirmării moderne a industriei de petrol s-au produs la jumătatea secolului al XIX-lea. Astfel, anul 1857, înregistrează trei premiere mondiale⁶⁶⁵: prima producție de petrol din lume înregistrată în mod oficial; înființarea la Ploiești a primei rafinării din lume, și Bucureștiul a fost primul oraș din lume iluminat public cu petrol⁶⁶⁶.

Producția petrolieră a țării a crescut într-un ritm deosebit. Astfel, dacă în anul 1857 România a avut o producție de 275 tone de petrol, în preajma primului război mondial producția petrolieră a țării a ajuns la aproximativ 1,9 milioane tone. Cea mai mare producție de petrol a României din perioada interbelică s-a înregistrat în anul 1936, cu aproximativ 8,7 milioane tone. Prin producția și mai ales prin exportul ei petrolier, România a ocupat un

⁶⁶⁴ Acest text constituie redarea lucrării: Nicolae-Napoleon Antonescu, Lazăr Avram, Gheorghe Calcan, *Resursele de petrol și gaze între reflecție și acțiune*, Academia de Științe Tehnice din România, Conferința Internațională „Creativitatea în dezvoltarea Societății cunoașterii”, Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, 17–18 octombrie 2019.

⁶⁶⁵ Gheorghe Ivănuș, Nicolae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *The Petroleum and Gas History of Romania*, AGIR Publishing House, Bucharest, 2017, p. 77–85.

⁶⁶⁶ Vezi și Gheorghe Calcan, *160 de ani de industrie petrolieră românească/ 160 Years of Romanian Petroleum Industry*, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 2017 – *Prahova Capitală Mondială a Petrolului/ World Capital of Petroleum, 1967–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 22–26.

loc fruntaș în ierarhia mondială a țărilor petroliere din perioada interbelică. În anii 1935 și 1936, România ocupa locul al patrulea în rândul producătorilor mondiali. În 1928, România se situa pe locul al șaselea în rândul marilor exportatori mondiali, cu 4,10% din totalul exportului mondial, după S.U.A., Venezuela, Mexic, Persia, U.R.S.S., iar în 1937, România ocupa locul al cincilea în aceeași ierarhie. Pe continentul european, România a ocupat constant locul I sau II, după U.R.S.S., în exportul mondial de petrol⁶⁶⁷.

În perioada care a urmat celui de al Doilea Război Mondial, după stabilizarea economică a țării și aplicarea politicilor de dezvoltare intensivă, producția petrolieră a României a atins maximul istoric al dezvoltării sale, înregistrând în anii 1975 și 1976 o producție de peste 15 milioane tone. Această producție a scăzut constant și progresiv după schimbările politice survenite în anul 1989, ajungând în etapa prezentă să oscileze în jurul a 4 milioane tone țiței anual⁶⁶⁸.

În paralel cu extracția petrolului s-a dezvoltat și producția gazelor de sondă. Prelucrarea gazelor de sondă a început în România în anul 1924, iar în anul 1928, Ploieștiul a devenit primul oraș din țară alimentat cu gaze naturale⁶⁶⁹. Această latură energetică s-a dezvoltat constant, iar după cel de al Doilea Război Mondial, s-a afirmat o veritabilă industrie a petrolului și gazelor⁶⁷⁰.

2. Din problematica rezervelor energetice petroliere ale țării

Se poate spune că problema rezervelor energetice nu este nouă. În lumea specialiștilor români, această dezbateră a devenit vizibilă spre sfârșitul perioadei interbelice, atunci când producția petrolieră națională a intrat într-un declin după anul 1936, declin accentuat de spectrul și mai apoi de declanșarea celui de al Doilea Război Mondial. Atât timp cât producția a crescut, optimismul a dominat. În etapa de avânt a anilor 1925–1926, „Monitorul

⁶⁶⁷ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 103–195. Vezi și Gheorghe Calcan, *La destruction de l'industrie petroliere roumaine pendant la Premiere Guerre mondiale*, în Alain Beltran (dir./ ed.) „Le pétrole et la guerre, Oil and War”, P. I. E., Peter Lang S. A., Brussels, 2012, p. 21.

⁶⁶⁸ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr., Mocuța, Șt. N., Stirimin, M. P. Coloja, *Industria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 366, 387, 431, 469–470; Gheorghe Calcan, *160 lat rumunskiego przemyslu naftowego (1857–2017)*, „Wiek Nafty”, Bobrka Muzeum, (Polska) rok XXVII, Nr. 1 (100) marzec 2018, p. 24–37.

⁶⁶⁹ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică...*, p. 146–147.

⁶⁷⁰ Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 405–641.

petrolului” considera că „subsolul regiunilor noastre petroliere ascunde imense bogății nebănuite”, iar inginerul chimist Cristian Leu, care vreme de două decenii a susținut rubrica Cronicii tehnice la revista amintită, aprecia că nu vor fi probleme cu resursele petroliere până spre anul 2600. La Congresul Internațional de Sondaje de la București din anul 1925, geologul Armand Rabischon degaja un optimism debordant susținând că România ar fi dispus de rezerve petrolifere mai mari chiar decât America.

În disonanță cu aceste opinii, Ludovic Mrazec s-a dovedit rezervat și a recomandat exploatarea rațională a acestor resurse petrolifere. Într-o conferință susținută în cadrul Asociației Inginerilor și Tehnicienilor din Industria Minieră, în anul 1937, inginerul Nicolae Filipescu se arăta foarte îngrijorat de semnalul descreșterii producției petrolifere a momentului, propunând o serie de măsuri pentru redresarea acesteia. Inginerul Florian Dumitrescu, reprezentant al Ministerului Industriei și Comerțului propunea intensificarea forajului, iar profesorul Vasile Iscu de la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale cerea în 1937 intervenția statului pentru reglarea producției de petrol în concordanță cu nevoile interne ale țării. G. Macovei, directorul Institutului Geologic, avertiza că rezervele petroliere ale țării se puteau epuiza în numai șapte ani, dacă se continua ritmul exploatării anilor 1934–1935.

La rândul său, Valeriu Patriciu, profesor la Școala Politehnică din Timișoara, a făcut propria analiză. A observat punctele de vedere a diverși specialiști, factori de răspundere, intelectuali și formatori de opinie. El constata, de exemplu, că fostul subsecretar de stat Gh. N. Leon, previziunea o perioadă de numai cinci ani pentru rezervele petroliere, că Tancred Constantinescu, fost ministru al Industriei, era extrem de vocal în fața poziției de neintervenție a statului, iar Lucrețiu Pătrășcanu era convins de debutul epuizării rezervelor cunoscute. Realizând propriile calcule, Valeriu Patriciu considera că rezervele petroliere ale țării ajungeau pentru încă 20 de ani, iar gazele captate ar fi putut susține industria țării și necesitățile de consum ale populației vreme de 20–30 de ani.

Concomitent, în epocă au apărut prognoze sumbre și din partea Institutului de Cercetări asupra Conjuncturii din Berlin, care estima că rezervele mondiale de petrol urmau să se epuizeze în următorii 20 de ani, iar cele ale României ar fi acoperit o perioadă de numai 13 ani⁶⁷¹.

⁶⁷¹ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică...*, p. 130–137. Vezi și Gheorghe Calcan, *Dezbateri în lumea specialiștilor privind reducerea producției de petrol a României în perioada 1934–1938*, în „Istorie și conștiință. Profesorului Ion Agrigoroaiei la a 65-a aniversare”, *Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași*, (Serie nouă),

Evident, rezervele nu s-au epuizat în epocă. Etapa care a urmat celui de al Doilea Război Mondial a cunoscut o nouă afirmare mult mai complexă, putându-se vorbi de maturitatea industriei de petrol și gaze, de o veritabilă industrie petrochimică și a utilajului petrolier. Declinul însă a venit după anul 1989. Deși cauzele sunt multiple, problema rezervelor naturale nu poate fi scoasă din explicații.

La nivelul anului 2000 se considera că România deținea rezerve de aproximativ 200 milioane de tone de țiței, ceea ce reprezenta 0,14% din rezervele mondiale de petrol⁶⁷². La orizontul anului 2016, se aprecia că România dispunea de 600 milioane de barili rezerve petrol. Prin aceste resurse România se situa la jumătatea clasamentului țărilor posesoare de rezerve petroliere (ocupând unul din locurile 42–46 dintr-un total de 98, conform mai multor statistici internaționale)⁶⁷³.

Conform unor calcule, realizate de data aceasta la nivel global, constatăm că rezervele dovedite sunt la ora actuală de aproximativ 1188 de miliarde de barili. Dacă se admite un consum zilnic mediu de 80 milioane de barili, rezultă că petrolul ar mai domina încă 15 000 de zile, adică aproximativ 41 de ani. Pe de altă parte, dacă se ține seama și de rezervele așa-numitelor țițeiuri ultra-grele din Venezuela, respectiv nisipurile asfaltice din Canada, cu un echivalent de 600 de miliarde de barili țiței convențional, s-ar ajunge la încă aproximativ 20 de ani, adică, în total, 61 de ani. Sunt însă și alte elemente de care ar trebui să se țină cont. Nu se poate neglija faptul că sunt cel puțin trei direcții de dezvoltare care nu și-au spus încă ultimul cuvânt, și anume: 1) forajul marin, cu zone încă puțin explorate precum Siberia sau Marea Caspică; 2) coeficientul de extracție sau de recuperare, mediu, de aproximativ 30% care ar mai putea crește; 3) creșterea adâncimii sondelor etc. Cu toate acestea, îngrijorarea față de rezervele energetice rămâne, iar tulburătoarea întrebare *Quo vadis?* își are pe deplin justificarea⁶⁷⁴.

Istorie, Tomul XLVI–XLVII, Supliment 2000–2001, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2002, p. 344–361.

⁶⁷² Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr., Mocuța, Șt. N., Stirimin, M. P. Coloja, *Industria petrolului în România...*, p. 547.

⁶⁷³ Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 839–842.

⁶⁷⁴ Lazăr Avram, *Elemente de tehnologia forării sondelor*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2011, p. 5–9.

3. În universul gazelor naturale. Actori, producție, rezerve, perspective

Gazele naturale reprezintă astăzi un vector important al vieții economice și sociale universale, care atrage atenția, suscită dezbateri, generează îngrijorări. Rezervele mondiale de gaz sunt cifrate la aproximativ 2180 mil. t (echiv. țiței) / sau conform altor calcule la 170 Gtep (mii de miliarde de tone echivalent petrol) ceea ce ar însemna o rezervă pentru aproximativ 60 de ani⁶⁷⁵. Din aceste rezerve, Europa (fără Federația Rusă) deține 12%, ceea ce reprezintă un procentaj mult mai bun, comparabil cu cel deținut din rezervele de petrol ale lumii (1,76%).

Producția națională a României de gaze naturale s-a situat în perioada anilor 2013–2017, la nivelul a 11–12 Mld mc (din care numai 1–2 Mld mc au venit din import)⁶⁷⁶. La nivelul anului 2015 se aprecia că rezervele de gaze ar mai ajunge pentru 15–20 de ani⁶⁷⁷. În prezent, potențialul de gaze al României este constituit din aproximativ 74% rezerve exploatabile, și aproximativ 26% rezerve de perspectivă⁶⁷⁸. Cei mai mari producători de gaze naturale sunt ROMGAZ și OMV – Petrom, cu valori aproximativ egale. Până în anul 2015, a dominat ROMGAZ-ul, iar după această dată, OMV-ul a ocupat această poziție⁶⁷⁹. Tabelul de mai jos indică producția celor două societăți economice în perioada 1991–2018⁶⁸⁰.

⁶⁷⁵ Gheorghe Stănescu, Mihail Minescu, Cătălin Niță, *Gaz de România – istorie ilustrată/ Gas of Romania – illustrated history*, Editura Boldaş, Constanța, 2018, p. 162–164.

⁶⁷⁶ Concret, producția a fost următoarea: 2013 – 12,5 Mld mc (din care, 10,6 producție internă); 2014 – 12,0 Mld mc (din care, 11,4 producție internă); 2015 – 11,1 Mld mc (din care, 10,88 producție internă); 2016 – 11,05 Mld mc (din care, 9,51 producție internă); 2017 – 11,41 Mld mc (din care, 10,25 producție internă). (Cf. Gheorghe Stănescu, Mihail Minescu, Cătălin Niță, *op. cit.*, p. 106).

⁶⁷⁷ *Ibidem*, p. 109–110.

⁶⁷⁸ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr., Mocuța, Șt. N., Stirimin, M. P. Coloja, *Industria petrolului în România...*, p. 548–549; Gheorghe Ivănuș, Nicolae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *op. cit.*, p. 843.

⁶⁷⁹ În ultimii ani producția OMV – Petrom a fost următoarea: 2015 – 5,32 Mld mc, 2016 – 5,29 Mld mc, 2017 – 5,72 Mld mc, comparativ cu 5,56 Mld mc – 2015, 4,22 Mld mc – 2016 și 4,53 – 2017, ROMGAZ. De precizat că producția ROMGAZ a scăzut treptat de la 17,3 Mld mc, în 1991 și 15,1 Mld mc în 1992, până să ajungă la nivelul precizat anterior. (Gheorghe Stănescu, Mihail Minescu, Cătălin Niță, *op. cit.*, p. 106–108).

⁶⁸⁰ *Ibidem*, p. 106–108; <https://www.romgaz.ro/ro/content/productie-gaze-naturale>, 12.06.2019. De precizat că cele două surse citate oferă cifre sensibil diferite. Pentru partea finală a perioadei am optat pentru cifrele afișate pe site-ul oficial al Romgaz.

Anul	Producție Romgaz (Mld mc)	Producție OMV – Petrom (Mld mc)	Anul	Producție Romgaz (Mld mc)	Producție OMV – Petrom (Mld mc)
1991	17,3	7,7	2005	6,3	6,0
1992	15,1	6,4	2006	6,2	6,0
1993	14,7	6,6	2007	5,9	5,6
1994	13,4	6,2	2008	5,9	5,4
1995	12,8	6,1	2009	5,8	5,1
1996	11,8	6,2	2010	5,78	5,0
1997	10,0	5,7	2011	5,64	5,1
1998	9,1	5,2	2012	5,66	5,0
1999	8,8	4,6	2013	5,65	5,0
2000	8,4	5,3	2014	5,66	5,1
2001	8,0	4,9	2015	5,56	5,32
2002	7,3	5,0	2016	4,22	5,29
2003	7,0	5,4	2017	5,16	5,72
2004	6,6	6,1	2018	5,33	(date necunoscute)

Societatea românească realizează eforturi considerabile pentru asigurarea și consolidarea acestei surse energetice. De precizat că, în ultimii ani, au apărut pe piața gazului românesc și producători de mică sau foarte mică anvergură. Aceștia sunt următorii (cu producția lor din anul 2016/ Mld mc): Raffles Energy (0,002), Foraj Sonde (0,01), Hunt Oil (0,01), Sratum Energy (0,22) și Amroco Energy (0,43)⁶⁸¹.

În ceea ce privește ROMGAZ-ul, este de reținut faptul că acționarul său principal este statul român, cu o participație de 70%. Experiența sa în domeniu depășește un secol⁶⁸². Posedă peste 140 zăcăminte de gaze, și dezvoltă o mare producție (5,33 mld. mc/ 2018), fapt care îi permite să posede o cotă de piață de 50,67% a livrărilor din consumul de gaze provenite din producția internă, ca și o cotă de 45,98% a livrărilor din consumul total al României⁶⁸³. Capacitatea de lucru a acestei societăți este de 2,92 mld mc, capacitate care îi asigură dominația netă a pieței interne, înregistrând o cotă de peste 90%⁶⁸⁴. Nu este neglijabilă nici capacitatea de generare a energiei electrice.

Portofoliul de resurse al ROMGAZ cuprinde un istoric de producție din zăcăminte convenționale de peste 100 de ani. Societatea deține trei zone

⁶⁸¹ Gheorghe Stănescu, Mihail Minescu, Cătălin Niță, *op. cit.*, p. 106.

⁶⁸² <https://www.romgaz.ro/>, accesat în data de 12 iunie 2019.

⁶⁸³ <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Raportul%20anual%202018.pdf>, accesat în data de 12 iunie 2019.

⁶⁸⁴ Gheorghe Stănescu, Mihail Minescu, Cătălin Niță, *op. cit.*, p. 172–173.

principale de producție: a) zona Bazinului Transilvaniei, care domină net, cu aprox. 90% din producție; b) zona Muntenia, Platforma Moesică și c) zona Platformei Moldovenești.

În privința câmpurilor rezervelor de gaze trebuie menționat faptul că 25 dintre acestea dețin aproximativ 70% din rezervele Romgaz, iar dimensiunea medie a rezervelor dovedite per câmp mediu este de circa 450 milioane mc, cu 17 câmpuri având peste 1 miliard mc. Factorul de recuperare al gazelor este cuprins între 55% și 85% pentru majoritatea câmpurilor, ajungându-se chiar la 90% în cazul unor câmpuri gazeifere mature.

La capitolul „patrimoniu” această societate deține șase depozite de înmagazinare subterană, unde gazul originar acționează ca pernă de gaze în procesul de înmagazinare. Prin această zestre, capacitatea de înmagazinare subterană a Romgaz este de 2,9 mld mc⁶⁸⁵ (capacitate activă), cantitate care îi asigură dominația netă a pieței interne, înregistrând o cotă de peste 90% . La aceasta se adaugă 40% cotă de participare din asocierea cu Gaz de France – Depomures (300 milioane mc).

Situația acestor depozite poate fi observată în tabelul de mai jos⁶⁸⁶:

Nr. crt.	Depozit	Capacitate activă	Nr. crt.	Depozit	Capacitate activă
1	Bilciurești	1.310 mil mc/ciclu	4	Cetatea de Baltă	200 mil mc/ciclu
2	Sărmășel	900 mil mc/ciclu	5	Ghercești	150 mil mc/ciclu
3	Urziceni	360 mil mc/ciclu	6	Bălăceanca	50 mil mc/ciclu

Începând cu data de 1 aprilie 2018, activitatea de înmagazinare a fost separată din cadrul SNGN ROMGAZ SA, în cadrul operatorului de înmagazinare „Filiala de Înmagazinare Gaze Naturale DEPOGAZ Ploiești SRL”, unde SNGN ROMGAZ SA este asociat unic⁶⁸⁷. În depozitul Cetatea de Baltă, DEPOGAZ a sistat activitatea de înmagazinare, la 1 ianuarie 2019. Acest depozit a fost predat către Sucursala Mediaș a SNGN ROMGAZ SA pentru continuarea activității de extracție a gazelor naturale din zăcămintul comercial⁶⁸⁸.

⁶⁸⁵ *Ibidem*, p. 182–183.

⁶⁸⁶ <https://www.depogazploiesti.ro/ro/despre-noi/profil>, accesat în data de 12 iunie 2019; Gheorghe Stănescu, Mihail Minescu, Cătălin Niță, *op. cit.*, p. 182–183.

⁶⁸⁷ <https://www.depogazploiesti.ro/ro/despre-noi/profil>, accesat în data de 13 iunie 2019.

⁶⁸⁸ <https://www.depogazploiesti.ro/ro/activitate/depozite/cetatea-de-balta>, accesat în data de 13 iunie 2019.

Principala sursă de venit a Romgaz o constituie vânzarea producției interne. Aceasta a cunoscut în ultima perioadă creșteri semnificative. Spre exemplu, în anul 2014, cifra vânzărilor a crescut cu 27%, iar această creștere s-a realizat în principal ca rezultat al creșterii prețului gazelor. Cea de-a doua sursă de venit (până în 2014) a fost vânzarea gazelor din import.

Aproximativ 63% din vânzările Romgaz sunt către E-ON Energy și GDF Suez Energy (2014). Distribuția vânzărilor se realizează astfel: 56,1% către clienții casnici (inclusiv centrale termoelectrice pentru gazul utilizat la încălzirea casnicilor), și către industrie, 43,9% (2014).

Între obiectivele strategice ale Romgaz, la loc de frunte s-a aflat constant creșterea portofoliului de resurse și rezerve de gaze, prin descoperirea de resurse noi și prin îmbunătățirea ratei de recuperare a resurselor deja descoperite.

În acest sens, descoperirea a noi rezerve în Marea Neagră și bazinul Caragele-Buzău îi asigură acestei companii condițiile consolidării poziției sale privilegiate pe piața energetică internă. Până la concretizarea acestor obiective sunt necesare însă eforturi complexe, de ordin financiar, tehnic, de proiectare, de resurse umane etc.

Dacă analizăm situația forajelor din zona Caragele, din perioada 2017–2019, putem observa un evantai extrem de larg al dificultăților, al accidentelor tehnice și soluțiilor intervenite în forarea sondelor, riscuri de altfel inerente explorării și exploatării unor astfel de resurse. Din această largă panoplie evidențiem: marșuri de corectare a găurii de sondă, tendințe de pierdere a garniturii de foraj, pierderi totale de circulație, rămânerea în sondă a dispozitivului *reamer-shoe*, imobilizarea garniturii de foraj cu sapă, neputința extragerii garniturii de prăjini, resăparea, recuperarea parțială a garniturii de foraj, prinderea sabelor, abandonarea intervalului săpat prin dop de ciment și reluarea găurii de forare, pierderea totală a fluidului la suprafață, abandonarea tronsonului de gaură, reluarea forajului cu gaură nouă, marș de corectare a găurii de sondă, prindere a sapei, detonare, deșurubare, dop de ciment, ratarea traversării „obiectivului mezozoic”, modificarea programului de construcție a sondei, o nouă proiectare etc.⁶⁸⁹

Redăm, cu valoare de exemplu, raportul succint al unui singur foraj: forajul sondei nr 14, Caragele Est. El a început la 20 iunie 2018. „După tubarea și cimentarea coloanei tehnice de 9⁵/8 in la adâncimea de 3.026 m (MD), s-a reluat forajul până la adâncimea de 3.240 m.

În urma informațiilor primite după executarea investigațiilor geofizice (13 august 2018) sub șitul coloanei de 9⁵/8 in (pe intervalul 3.240 ÷ 3.035

⁶⁸⁹ Raport de sondaj, Romgaz, 2015–2019.

MD, respectiv GR, DLL, CI, Deviație) s-a concluzionat că urmare a scăderii unghiului de înclinare de la 170 la 7,600, «sonda a traversat complexul Sarmațian inferior nisipos din blocul ridicat, în apropierea faliei ce compartimentează blocul tectonic cu sarmațianul inferior testat cu hidrocarburi de sondă 22 Caragele Bis și care reprezintă obiectivul de exploatare al sondei».

Prin urmare, solicitarea compartimentului geologic a fost următoarea: «reluarea forajului cu gaură nouă de la circa 3050 m de sub sabotul coloanei de 95/8 în și dirijarea sondei pe un azimut din sectorul sondei nord (cca. 3550 + 30) cu creșterea înclinării progresive până la maxim 30° la adâncimea verticală de 3200 m, în scopul interceptării și traversării colectoarelor cu hidrocarburi din Sarmațianul inferior și deschiderea nisipurilor presurizate ale Badenianului în limita adâncimii de aproximativ 3300 m pe verticală».

S-a decis faptul că, pentru continuarea lucrărilor la sondă, trebuie realizată o operație de *side track*, la adâncimea de 3453 m. În același timp, s-a stabilit și un program pentru efectuarea investigațiilor geofizice. Deoarece ansamblul de electrode geofizice s-a depus la 3257 m s-a decis efectuarea unui marș de corectare a găurii de sondă în timpul căruia, la extragere, la adâncimea de 3203 m garnitura s-a prins. După încercări nereușite de degajare a sapei, s-a detonat, deșurubat, s-a efectuat un dop de ciment și s-a decis luarea unei noi găuri și realizarea unei ferestre în coloana de 95/8 în la aproximativ 2700–2710 m. S-a cimentat linerul de 7 in la 3303 m.

Sonda 14 Caragele s-a finalizat cu tubarea coloanei de 4½ + 5½ in la adâncimea de 3597 m”.

Acest exemplu oferit, se multiplică cu „variațiuni” diferite în cazul fiecărui foraj de explorare. Putem deduce, cu lejeritate, dificultățile și consumul de energie „nevăzute” realizate de acești „scormonitori de comori” pentru a asigura căldura, lumina și bucuria semenilor. Producția de gaze naturale a acestei companii a înregistrat, în primul trimestru al anului 2019, o creștere de 4,8% comparativ cu primul trimestru al anului 2018⁶⁹⁰.

În privința celui alt mare „jucător”, OMV-Petrom⁶⁹¹, acesta poate acoperi aproximativ 40% din cererea de gaze naturale din România⁶⁹². Este cea mai

⁶⁹⁰ <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Raport%20trimestrial%20%28T1-2019%29%20si%20Situatii%20financiare%20la%2031%20martie%202019.pdf>, accesat în data de 12 iunie 2019.

⁶⁹¹ OMV-Petrom s-a constituit în anul 2004, din SN Petrom, format la rândul său în anul 1997, din Compania Română de Petrol care preluase toate activitățile de explorare și producție din România după revoluția din 1989 (<https://www.omvpetrom.com/ro/despre-noi/istoric>), accesat în data de 12 iunie 2019).

⁶⁹² <https://www.omvpetrom.com/ro/activitatile-noastre/downstream-gas/gaze>, accesat în data de 12 iunie 2019.

mare companie de energie din Sud-Estul Europei⁶⁹³. În perioada 2012–2016 a forat opt sonde în zona de mare adâncime a Mării Negre (Neptun Deep), a făcut noi descoperiri de gaze în Oltenia (2011) și la Padina (2015), posedă noi unități de tratare a gazelor (Burcioaia, Hurezani, Mădulari) ș.a. Ca obiectiv major al strategiei 2021+, al acestei companii, reținem creșterea ratei de recuperare de la 25% la 28% pentru zăcămintele de țiței și de la 50% la 55% pentru zăcămintele de gaze⁶⁹⁴.

Dacă luăm în considerație descoperirile din ultima perioadă, sau cele noi din Totea-Gorj (2011, OMV-Petrom), Caragele-Buzău (2016, Romgaz), estimate la 30 Mld mc (sectorul nord estic al Platformei Moesice), cele ale bazinului Transilvaniei, a zăcămintelor din Marea Neagră (estimate la peste 100 Mld mc) s-ar putea naște o ușoară rază a optimismului, România putând „redeveni un actor important pe piața europeană a gazelor naturale”⁶⁹⁵. Și pentru a consolida acest trend, trebuie spus că, oricum, România a rămas cel mai mare producător de gaze naturale din Europa estică, importând o cotă a gazelor naturale care reprezintă numai 10% din producția sa internă⁶⁹⁶.

4. Concluzii

România a fost și continuă să fie o țară cu importante resurse energetice. Problema rezervelor acestor resurse a generat nevrozii încă din perioada interbelică. În prezent, acest aspect a devenit stringent, constituind o problemă inclusă în strategia securității naționale, dar și în geo-politica și geo-strategia regională și mondială.

Producția petrolieră a României de astăzi se caracterizează printr-o scădere vertiginoasă, iar cea a gazelor naturale, în descreștere și ea, a intrat într-o etapă de stabilitate, generând speranța asigurării integrale a consumului intern și a creșterii acestui potențial. ROMGAZ și OMV-Petrom reprezintă cei doi coloși ai pieței gazelor naturale. Descoperirile recente din bazinul Mării Negre și zonele Caragele-Buzău, Totea și Padina consolidează orizontul asigurării resurselor naționale proprii. Dificultățile geologice, tehnice și financiare care trebuie surmontate nu sunt neglijabile. Ele constituie însă, alternativa dominării energiilor ascunse ale subsolului și asigurării standardelor civilizației contemporane.

⁶⁹³ <https://www.omvpetrom.com/ro/despre-noi>, accesat în data de 12 iunie 2019.

⁶⁹⁴ <https://www.omvpetrom.com/ro/activitatile-noastre/explorare-si-productie/productie>, accesat în data de 12 iunie 2019. Vezi și Gheorghe Stănescu, Mihail Minescu, Cătălin Niță, *op. cit.*, p. 169–170.

⁶⁹⁵ Gheorghe Stănescu, Mihail Minescu, Cătălin Niță, *op. cit.*, p. 108.

⁶⁹⁶ *Ibidem*, p. 110.

Cu toate acestea, rezervele energetice ale țării și planetei stârnesc justificat îngrijorare. Astăzi, rezerve sigure încă mai sunt. Ele nu sunt însă nepuizabile, iar „mâine”, ele pot genera o veritabilă problemă. Responsabilitatea reprezintă preocuparea majoră a contemporaneității. Sub acest imperativ, optimismul trebuie să triumfe.

III.3. Petrolul, sursa unei terminologii științifice, antroponomastici și toponomastici specifice

Petrolul și universul său ocupațional: foraj, extracție, prelucrare, distribuție, comercializare a generat o terminologie de specialitate impresionantă care abia poate fi cuprinsă în dicționare de termeni de specialitate⁶⁹⁷. Luăm în discuție, cu valoare de exemplu, câțiva termeni proveniți de la câteva cuvinte ale acestui domeniu atât de vast. Astfel, de la cuvântul *petrol* au derivat următorii termeni sau expresii: petrogeneza, petrografic, petrografie, petrol, petrol acid, petrol cu utilizare triplă, petrol greu, petrol marin, petrol viu, petrolier, petrolieră, petrolist, petrolifer, petrologie⁶⁹⁸. Dacă majoritatea acestor termeni, ca principiu, intră în apanajul utilizării de către specialiști, unii dintre ei generând domenii distincte ale științei (ex. petrografie, petrogeneză), alții sunt utilizați în limbajul relativ cotidian. Cunoașterea precisă a semnificației acestora este absolut necesară pentru a nu genera greșeli de exprimare. Spre exemplu, o confuzie care apare relativ frecvent este confundarea termenilor *petrolier* și *petrolifer*. Cel de-al doilea presupune existența, cuprinderea zăcămintului de petrol (făcând apel la un cuvânt de proveniență latină). Astfel, un teren care conține zăcăminte de petrol este petrolifer și nu petrolier, iar industria, este petrolieră și nu petroliferă.

De la cuvântul *țiței* au derivat următorii termeni/expresii de specialitate: țiței brut, țiței brut asfaltos, țiței brut necroziv, țiței brut sintetic, țiței brut vâscos, țiței de absorbție, țiței de etirare, țiței esențial, țiței greu, țiței hidratat, țiței nesulfuros, țiței recuperabil, țiței sulfuros, țițeiuri grele, țiței ușor, țiței uzat⁶⁹⁹.

Pentru a ilustra bogăția și inventivitatea din universul ocupațional al industriei petroliere în domeniul terminologiei ilustrăm cu un alt

⁶⁹⁷ Această prezentare constituie redarea variantei extinse a lucrării: Lazăr Avram, Gheorghe Calcan, *Industria petrolieră, sursă de terminologie științifică și onomastică*, în „Numele și numirea”, Actele Conferinței Internaționale de Onomastică, Ediția I: Interferențe multietnice în antroponomie, Baia Mare, 19–21 septembrie 2011, Editor: Oliviu Felecan, Editura Mega, Colecția Universitas, Cluj-Napoca, 2011, p. 591–595.

⁶⁹⁸ Lazăr Avram, Michel Troquet, Claude-Gilles Dussap, George Lixandru, *Dicționar de petrol și gaze, englez – român – francez*, Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2008, p. 540.

⁶⁹⁹ *Ibidem*, p. 580.

exemplu, *forajul*, care a generat: foraj cu aer, foraj cu alicie, foraj cu apă dulce, foraj cu ceață, foraj cu circulație locală, foraj cu circulație pierdută, foraj cu deviații multiple, foraj cu gaze, foraj cu jet, foraj cu sapă lingură, foraj cu exploatare, foraj de exploatare, foraj de prospecțiune, foraj deviat cu instrumentație, foraj direcționat controlat, foraj dirijat, foraj în diametru mic, foraj în stratul productiv, foraj în tufă, foraj la echilibru, foraj marin, foraj multiplu, foraj orizontal, foraj percutant, foraj Rotary, foraj rotativ percutant, foraj rotopercutant, foraj submarin, foraj supraechilibrat, forajul primului metru al unei sonde, forajul unei sonde, foraj vertical, foraj vibropercutant⁷⁰⁰.

Pentru a continua tabloul ilustrării universului terminologiei ocupaționale din sfera petrolului să mai notăm că în *Dicționarul de petrol și gaze* al autorilor Lazăr Avram, Michel Troquet, Claude Gilles Dussap, George Lixandru, sunt prezentate 88 de tipuri de dispozitive, 60 de tipuri de sape, 53 de tipuri de sonde⁷⁰¹ etc.

Universul termenilor sau expresiilor derivate din universul ocupațional al petrolului are o geneză multiplă. Unii termeni/expresii sunt autohtoni, alții sunt împrumuturi, iar alții pot fi integrați în vasta categorie a neologismelor⁷⁰². Pentru a pătrunde cât de puțin în universul terminologiei petroliere, ne propunem să luăm în discuție vasta problematică a originii și parcursului istoric al câtorva termeni ai acestui domeniu. Să reținem că utilizarea multor cuvinte legate de petrol provine dintr-o translare istorică, care se prelungește în mod evident până în zilele noastre.

Asfalt. Provine din latinescul „asphaltus”, la rândul lui din grecescul „asphaltos”, bitum (probabil format din „a” cu sens privativ și din verbul sphallein = a luneca, deci substanță care împiedică „căderea”; verbul grecesc fiind neîndoielnic înrudit cu ebraicul „safal” – zaț, drojdie, reziduu).

Asfaltul este în esență o rocă sedimentară, formată dintr-un amestec de calcare sau de gresii impregnate cu un fel de bitum, numit simplu asfalt. În realitate, acest asfalt provine dintr-o alterare a bitumurilor ajunse la suprafață. El este negru, între solid și foarte vâscos, la temperatura ambiantă. Asfaltul a fost cunoscut mai ales într-un loc și sub o formă care au atras de mult atenția oamenilor: Marea Moartă⁷⁰³.

⁷⁰⁰ *Ibidem*, p. 500–501.

⁷⁰¹ *Ibidem*, p. 438–439, 550–560, 564–565.

⁷⁰² Ion Mihalache, *Caleidoscop petrolist. Un purpuriu de gânduri și amintiri despre o profesie ce am îndrăgit*, Editura C 2 Design, Brașov, 2008, p. 199–200.

⁷⁰³ *Principales merveilles de la Nature, avec un précis des choses les plus rares et les plus curieuses qui s’y voient...*, Amsterdam, M.DCC.XLV.

Bitum. Din latinescul bitumen,-inis, bitum, lichid combustibil, fără îndoială împrumutat de la un cuvânt galic, latinizat în forma *betulla* (mesteacăn), deoarece se extrăgea un gudron prin distilarea scoarței de mesteacăn (o spune Pliniu). A fost ortografiat betumoi, betumei de asfalt în secolul al XII-lea și bitume în secolul al XVI-lea. Curios, regăsim aceeași etimologie în cuvântul „beton“. Trebuie să notăm mai întâi că, în vremurile vechi, *bitum* și *asfalt* erau noțiuni echivalente (și mai sunt încă și astăzi). Simplificând, grecii foloseau cuvântul „asfalt „ și precizau eventual „asfalt lichid“, pentru bitum. Latinii foloseau mai departe cuvântul lor „bitumen“, precizând, în cazuri speciale, „bitum lichid“.

„Bitum” este un termen generic care acoperă teoretic aproape totalitatea produselor de origine petrolieră. În practică, totuși, utilizarea curentă a restrâns sfera noțiunii la produsele grele, negre și vâscoase. Bitumul este în principal un produs natural. În fapt este o substanță minerală, mai mult sau mai puțin vâscoasă, compusă din mai multe produse petroliere grele (cu hidrocarburi), cu miros puternic. El provine din îndelungata evaporare a produselor volatile și din oxidarea petrolului care a reușit să ajungă la suprafață. Se găsește în anumite excavații (de exemplu, vestitul lac de bitum din insula Trinidad) și izvorăște din crăpăturile rocilor. Bitumul arde cu flacără și cu fum gros⁷⁰⁴.

Șisturile bituminoase. Din latinescul sehistus (lapis) „piatră care se poate sparge”, din grecescul „skhitos = care se poate sparge”, provenit din verbul „skhizein” = a sparge. Șisturile sunt roci sedimentare sau metamorfice cu o structură care se desface în foi. Șisturile bituminoase sunt roci bogate în materii organice, definite mai mult după criteriile economice decât geologico-chimice: orice rocă susceptibilă de o exploatare rentabilă este denumită „bituminoasă” (întâlnim chiar și calcare și nisipuri bituminoase).

Smoala. Se pare că provine din cunoscutul galic „bracu”, noroi, sau din verbul „brayer”, „broier”, „a unge cu gudron”, din „brad” = gudron.

Reprezintă numele generic pentru reziduurile de piroliză ale unor materii organice. Întotdeauna trebuie precizată originea: smoală din petrol, din rășină, din gudron de ulei. Smoala este neagră sau brună foarte închis, în general solidă la temperatura ambiantă. A fost folosită ca liant al prafului de ulei pentru fabricarea brichetelor de cărbune.

Fuel. Provine din englezescul „fuel-oil“. Cuvântul „fuel”, „combustibil” e atestat din secolul al XIII-lea pentru toate materialele care hrănesc focul și

⁷⁰⁴ R. P. Regnault, *Les entretiens physique d'Ariste et d'Eudoxe, chez Damonville*, Paris, M.DCC.XXXVII.

provine din vechiul cuvânt franțuzesc „foail”, „fouel” = vreascuri, lemn de încălzit, despre care se admite, în general, că provin din latinescul „focalia”, din „focus”, = foc.

Cuvântul a fost introdus în Anglia în secolul al XII-lea și a cunoscut numeroase variante ortografice în decursul timpului (fowuile, fewalle, fuell, fuelle, feuel etc). Totuși, dacă se știe că prin latinescul foculum și mai târziu, focalia, desemnăm tot ce servește la încălzit, din care a rezultat foail, nu trebuie uitat că cuvintele foil, foielle sau fueil = vreascuri, puf de pe frunze, provin din folia = frunze.

Cuvântul „oile” provine din franceza veche, care înseamnă „ulei”. Este un produs industrial, în care distingem un „fuel” casnic sau gaseoil (petrol lampant) (compușii C₁4 – C₂₀) și mai multe „fuel” grele (compușii C 20 sau plus) folosite de exemplu în centralele termice.

Gudron. Provine din cuvântul egiptean „qatran” sau „kathran”, poate din „kathara” (a curge picătură cu picătură). A existat sub diverse forme de-a lungul timpului: „catran”, „gotran”, „goutren”, „gouderon” (1611) etc. (cf. spaniolului „alquitran”, cu aglutinarea articolului).

Gudronul este un produs exclusiv industrial. Este o substanță vâscoasă, obținută prin piroliza anumitor produse: gudron de ulei, din șisturi bituminoase, de lemn (în special ienupăr, pin, brad) etc. Servește ca materie primă la fabricarea a numeroase produse chimice (benzen, toluen, fenol, naftalină etc.).

Macadam. Tehnică de pietruire a drumurilor pusă la punct de scoțianul John L. McAdam (1756–1836). Acest nume a fost dat prin antonomază (figură de stil) însuși pavajului, în urma publicării, în 1826, a «Memoriilor asupra drumurilor englezești, zise a la Mac-Adam».

Mazout. (Mazou, în secolul al XIX-lea)/ Provine din rusescul „mazut” la rândul lui provenit, prin intermediul Turciei, din arabul „mahzulat” = detritus, reziduu).

Nafta. Din latinescul „naphta” (un fel de bitum) provenit din grecescul „naphtha”, la „rându-i provenit din limbile orientale (akkadianul „naptu” prin intermediul limbii armene). „Naptēs” în secolul al XIII-lea. Acest cuvânt a fost de genul feminin până la jumătatea secolului al XIX-lea. Generic, acest cuvânt denumea în antichitate, în opoziție cu asfaturile și bitumurile aproape solide, un lichid foarte inflamabil, neîndoelnic un petrol brut, suficient de curat.

Focul grecesc. Cuvântul francez *grégeois* este un vechi adjectiv însemnând grec, din latinescul „graeciscus”, provenit din „graecus”. A fost ortografiat „grezois”, „grecois”, „gregois”.

Se atribuie inventarea focului grecesc, grecilor (după cum o indică și numele), mai exact unui inginer, Calinic din Heliopolis, în 673, pentru ca împăratul bizantin Constantin al V-lea Pogonat (Bărbosul) să poată incendia vasele sarazinilor. Tradițional, acest „foc” era preparat din naftă, smoală, sulf și cărbune. Grecii au păstrat vreme îndelungată acest secret, care s-a pierdut după incendierea și jefuirea Constantinopolului de către otomani (1453).

În Evul Mediu se dădea următoarea rețetă: „smoală sau alte rășini”, care se scoteau din arbori, amestecate cu sulf și măcinate împreună. Se poate adăuga „oleum incendiarium” (nafta) sau uleiul lui Medeu (vrăjitor grec din antichitate), sau, după alții, bitum. Se pretindea că apa nu putea stinge focul grecesc ci numai oțetul, urina sau praful.

În privința focului grecesc, arabii au avut o mare îndemânare, ceea ce le-a asigurat pentru moment o zdrobitoare superioritate asupra cruciaților. În special, Ludovic al IX-lea a avut mult de suferit din această pricină la asediul de la Mansourah în Delta Nilului, în decembrie 1249; Ludovic cel Sfânt, deși a fost biruitor aici, a căzut prizonier în anul următor. Turcii, la rândul lor, au adus cu ei o mașinărie pe care o numeau catapultă, o groaznică *mașinărie de făcut rău*. Focul grecesc nu este de fapt decât strămoșul îndepărtat al napalmului.

Petrolul. Din rădăcina grecească „elaion”, „elaia”, cuvântul a fost latinizat sub forma „oleum” = ulei („elaia” a dat „oliva” adică măslină), și din grecescul „petra” = piatră, rocă. Găsim cuvântul „petrelaion” latinizat în „petroleum”, denumire care acoperea numeroase produse.

Atunci când „petroleumul” izvora din roci, era numit în mod redundant „petroleum oleum” (termen folosit în secolul al XIII-lea), sau „ulei de piatră uleioasă”. A fost ortografiat, de-a lungul secolelor, ca „petroille”, „petroleon”, „pétréol”. Simbolistica petrolului e veche. În secolul al XIX-lea citim la începutul unei cărți: „Rod al infern sau dar al cerului? Pentru oamenii cu cap el este doar o materie primă”⁷⁰⁵.

Smoala (Rășina). Din latinescul *pix*, *piceis* – rășină de conifere. Aceeași rădăcină se regăsește în cuvântul „épiceá” – molid (*picea excelsa*), în englezescul „pitch” (cf. pitchpin, de exemplu), în germanul „pech” (cf. pechblende). Smoala (rășina) minerală a fost numită și „pissasphalte” (din grecescul „pissa” – smoală (rășină), adică asphalt (smolit sau rășinos).

Ea se numea în vechime și „maltha” sau „malthe”, cuvinte atestate încă în secolul al XIX-lea. La origine și etimologie, rășina este o substanță vegetală produsă de anumiți arbori, substanță galben-pal translucidă și foarte

⁷⁰⁵ A. Dupaigne, *Le pétrole*, Paris, 1872.

vâscoasă. În funcție de origine și puritate, ea purta denumiri diferite: „baras” (pin maritim), „oliban” (tămâie), „galipot” (reziduu uscat pe arbori) etc. Cu toate acestea, rășina de pin maritim era un amestec de gudron, ulei și terebentină, destinat călăfătuirii carenelor.

Ca urmare, s-a dat denumirea de „rășină minerală”, apoi pe scurt „rășină (poix) unor varietăți de bitum sau unor amestecuri vâscoase de gudroane și rășini vegetale. Ele ar fi servit și de lubrifiant. S-a spus că un amestec de rășină, lămâie și paie ar fi servit la întărirea zidurilor Babylonului (vezi asfalt) a cărui construcție a fost începută de către legendara Semiramida. Frumoasele grecoaiice foloseau plasturi cu rășină pentru a se epila.

Piscul cu rășină. Odinioară se afla în Auvergne, lângă Clermont, un mic „Pisc cu rășină” (măsura 6 metri înălțime și a fost nivelat cu ocazia prelungirii pistei aerodromului de la Clermont – Aulnat). Există acolo, la poale, un important izvor de apă, extrem de sărată, cu aducțiuni abundente de bitum, pe care țărani le numeau „rășină” și care atrăgeau, uneori, anumite păsări.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, țărani foloseau această rășină pentru a însemna oile. Pe cale industrială, rășina este obținută astăzi prin piroliza neoxidantă a lemnului rășinos sau a terebentinei. Astfel, după o scurtă panoramă, observăm că toate aceste cuvinte, de la „poix” și „bitum” latinești, la grecescul „asfalt”, de la „brai” galic la „gudron” arab, de la „fuel” franțuzesc la „mazout” rusesc, totul ne oferă o frumoasă și interesantă lecție de poliglotism, în timp și în spațiu.

Trebuie remarcat că vocabularul a rămas vreme îndelungată atât de imprecis, foarte probabil deoarece anticii (neexersând o clasificare după criteriul chimic) denumeau mai curând aceste produse în funcție de consistența și utilitatea lor. Și, ca să nu ne referim la o perioadă atât de îndelungată, țăranul din Evul mediu nu cunoștea cuvintele „savante”: găsea o scurgere de bitum, o denumea „poix” (smoală, rășină), singura materie asemănătoare pe care o cunoștea. Cărpaciul satului o folosea pentru a-și unge sfoara cu care cosea încălțăminte. Dincolo de aceste constatări, remarcăm importanța semnificativă pe care aceste materiale le-au avut pentru umanitate, atât în perioadele faste, cât și în cele mai puțin faste.

Petrolul s-a impus și în toponimia diferitelor zone în care petrolul și activitățile derivate din acesta au funcționat. În zonele în care aurul negru a existat din abundență, numele acestuia este mult mai răspândit. Luăm ca exemplu situația din județul Prahova, zonă cu greutate în producția de țiței a României⁷⁰⁶.

⁷⁰⁶ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 178–179.

Denumirea de *Păcuri* este prezentă în acest județ în două situații. Un cartier al orașului Câmpina se numește Păcuri. Cartierul este situat în partea estică a orașului înspre râul Doftana. Denumirea este menționată în anul 1872, atunci când această concentrare umană este atestată precum un cătun al Câmpiniei. La sfârșitul secolului al XIX-lea (1897), Păcuri era menționat ca un sat de sine-stătător. Înglobarea acestei localități în oraș s-a făcut în perioada interbelică, denumirea păstrându-se până astăzi în cartierul menționat mai sus⁷⁰⁷. Denumirea Păcuri derivă în mod evident de la bogăția de „izvoare” și bataluri de țitei existentă în zonă.

Păcuri este în același timp o localitate a Comunei Surani situată în zona colinară de nord-est a județului. Denumirea provine de la aceeași bogăție în păcură a zonei. Inițial denumirea a fost atribuită unei zone cu „izvoare” de păcură, atestată în anul 1897, perioadă în care începea explozia modernă a industriei petroliere românești. Resursele petroliere au determinat o concentrare demografică în zonă, care s-a finalizat cu întemeierea unei localități. Satul cu denumirea de Păcuri apare foarte târziu însă, abia reforma administrativă din anul 1968 menționându-l ca așezare umană de sine-stătătoare. Localitatea există și în prezent, în Comuna Surani din Județul Prahova⁷⁰⁸.

Localitatea care păstrează denumirea derivată din petrol și care are o vechime cu adevărat considerabilă este *Păcureți*, reședința comunei cu același nume. Localitatea a fost percepută uneori „leagănul industriei petrolului în țara noastră”⁷⁰⁹. Această comună este situată în zona colinară din centrul județului. Denumirea de Păcureți derivă din ocupațiile locuitorilor zonei implicați în explorarea, exploatarea și eventual comercializarea păcurii. Astfel, cuvântului „păcură”, care desemnează un reziduu vâcos negru sau brun închis⁷¹⁰, i se adaugă sufixul *eț* pentru a desemna persoana care se ocupa cu extracția empirică a petrolului. În construirea cuvântului, s-a produs o haplologie, de la *păcurăreț*, s-a pierdut silaba *ră*, rămânând *păcureț*⁷¹¹. *Păcurețul* se deosebea astfel de *păcurar* care reprezenta persoana care se ocupa cu comercializarea păcurii (negustorul de produse petroliere)⁷¹².

⁷⁰⁷ Mihai Apostol, *Dicționar istoric al județului Prahova*, Editura „Ploiești – Mileniul III”, 2004, p. 332.

⁷⁰⁸ *Ibidem*.

⁷⁰⁹ Ion Mihalache, *op. cit.*, p. 224.

⁷¹⁰ *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Academiei, București, 1975, p. 663.

⁷¹¹ Iorgu Jordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 357.

⁷¹² *Ibidem*; Mihai Apostol, *op. cit.*, p. 328.

Întreaga istorie a localității Păcureți și a satelor care compun această comună se împletește cu cea a extracției, utilizării și comercializării păcurii și țițeiului. Prima mențiune documentară a acestor fapte datează din anul 1521 când este menționată „moșia păcureanului” din Matița, localitate componentă a aceleiași comune Păcureți. La 1573 apare și cea dintâi menționare a localității Păcureți într-un document domnesc (hrisov al lui Alexandru al II-lea Mircea), care menționează o „vale a Păcureților”.

Istoricul zonei reprezintă o reconstituire în miniatură a istoriei petrolului românesc de pe la 1500 până pe la 1900. De menționat însă faptul că trecutul preocupărilor petroliere și al denumirilor aferente este cu certitudine mult mai vechi, acestea începând a fi consemnate în documente mult mai târziu, pe la începutul secolului al XVI-lea. Documentele păstrate ne înfățișează evoluția proprietății asupra izvoarelor sau gropilor de petrol, disputele pentru a stăpâni aceste izvoare, taxele și dările în produse petroliere, conflictele dintre proprietari și autoritățile statale sau dorința unor mănăstiri sau chiar episcopii de a le stăpâni.

Spre exemplu, un conflict puternic a izbucnit în anul 1676 între moșnenii din Hizești-Păcureți și mănăstirea Sinaia pentru stăpânirea terenurilor cu puțuri de păcură. Acest conflict a durat mai bine de o sută de ani, domnitorul Mihail Șuțu al Țării Românești dând dreptate moșnenilor din Păcureți în anul 1785. Proprietarii puțurilor de petrol erau totuși nemulțumiți de faptul că vameșii domniei acordau un preț prea mic produselor pe care ei le extrăgeau. Conflictele dintre proprietarii de petrol și stat s-au repetat în 1822, 1831, 1833 etc., cele cu reprezentanții vameșilor din Vălenii de Munte în 1824, cele cu mănăstirea Sinaia în 1814 și 1832, cele cu episcopia Buzăului în 1759 etc. În anul 1819 moșnenii din Hizești-Păcureți și-au suspendat munca la extracția păcurii datorită nemulțumirii față de prețul pe care îl acordau vameșii domniei acestui produs.

Produsele petroliere de la Păcureți erau apreciate și căutate. Pentru anul 1812, este de reținut faptul că vechea curte domnească de la București era iluminată cu petrolul adus de aici. Producția trebuie să fi fost considerabilă din moment ce un singur puț putea produce în anul 1841, 840 de vedre de păcură. Catagrafia din anul 1830, indica faptul că în Păcureți existau 33 de puțuri la care lucrau 105 muncitori⁷¹³.

O listă a exploatărilor petrolifere de la Păcureți din anul 1869 indica existența a 44 de puțuri și 11 gropi de exploatare petroliferă concentrate în trei zone: Valea Seacă – de calitate slabă, Duliga – de calitate mijlocie și Baca de

⁷¹³ Mihai Apostol, *op. cit.*, p. 329, 330.

calitate de frunte. Patru din aceste puțuri erau proprietate individuală, restul aparținând unui grup de 139 de persoane⁷¹⁴.

Un document din anul 1853 aducea precizări asupra proprietarilor acestor „izvoare petrolifere”. Cele de la Matîța erau o parte a moșnenilor, și o altă parte a Episcopiei Buzăului, iar cele de la Păcureți aparțineau o parte moșnenilor, iar cealaltă parte mănăstirii Sinaia⁷¹⁵.

La sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea rezervele petrolifere ale Păcureților, la fel ca toate cele ale Prahovei au fost atrase în circuitul extracției și prelucrării moderne. În anul 1906, societatea petrolieră „Româno-Americană” introducea pentru prima dată, la Păcureți, sistemul hidraulic rotativ de săpare a sondelor⁷¹⁶.

Interesant este și faptul că toponimul Păcureți a devenit și antroponim. Învățătorul Andrei Nicolescu (1866–1925), personalitate a localității Păcureți și-a adăugat numelui său și pe cel al localității sale. **Andrei Nicolescu-Păcureți** a profesat în comuna natală, dar pe lângă activitatea didactică a avut și remarcabile îndeletniciri culturale, publicistice și politice. Biografia sa reprezintă un veritabil model, un excelent exemplu care stârnește, fără nici un fel de reticență, reflecții și admirație chiar și pentru viața cotidiană a începutului secolului al XXI-lea, care pare a ignora puternicele valori și a se complăce în superficial, monden ori snobism.

Învățătorul Andrei Nicolescu-Păcureți a colaborat la mai multe publicații din care amintim ziarele: „Ploieștii”, „Universul”, „Viitorul”. A publicat mai multe lucrări din care semnalăm: *Rolul administrațiunii în îmbunătățirea soartei țaranului* (1906), *Rolul culturii în îmbunătățirea soartei țaranului* (1912), *Monografia comunei Păcureți* (1912), lucrare premiată de Academia Română în chiar anul publicării ei, *Zece ani de muncă în binele aproapelui* (1914). De la învățătorul Andrei Nicolescu-Păcureți au rămas în manuscris, lucrările: *Țăranul român în trecut, prezent și viitor și Istoricul petrolului din com. Păcureți, Matîța și Măgura*.

Arhivele Naționale, Filiala Prahova dețin fondul „Colecția familiei Aurelia și Andrei Nicolescu-Păcureți care însumează 213 unități de păstrare cu informații acoperind perioada 1636–1939, acte personale, fotografii, documente, lucrări în manuscris. În anul 1904, învățătorul Andrei Nicolescu-Păcureți a înființat o „fabrică” de petrol la Matîța care a funcționat trei decenii. Andrei Nicolescu-Păcureți este bunicul pe linie paternă al cunoscutului

⁷¹⁴ *Ibidem*, p. 330.

⁷¹⁵ *Ibidem*.

⁷¹⁶ *Ibidem*, p. 331.

fizician-atomist Basarab-Nicolescu, stabilit la Paris⁷¹⁷. Nicolescu-Păcureți – învățător din comuna omonimă a județului Prahova reprezintă dovada valorii și rolului educațional al învățătorului din societatea românească de la sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea.

Petrolul a fost baza genezei și a unor antroponime: **Păcurar, Păcurariu, Păcureanu, Păcuraru, Păcureț, Păcurețu, Păcurici, Țiței** etc.⁷¹⁸. În cazul numelor menționate mai sus, presupuse provenind de la păcură și derivatele acestuia, trebuie cercetat în amănunțime istoricul familiei respective, pentru că *păcurar* are și sensul de cioban, și în conformitate cu tradițiile pastorale ale neamului nostru, această ocupație se află în mod sigur la originea numelui multor familii. Aceeași este de altfel și situația unor toponime precum este cazul cartierului *Păcurari*, din orașul Iași, în direcția ieșirii spre Pașcani, care reprezenta o cunoscută rută de translare a oierilor ardeleni⁷¹⁹. De remarcat în acest context al antroponimiei, că mai multe personalități care au purtat nume provenind de la petrol, derivatele acestuia sau universul ocupațional care l-a generat, s-au impus în universul spiritualității românești. Noi le evidențiem, mai mult cu titlu de inventar, sub rezerva că este foarte posibil ca originea provenienței respectivelor nume să aibă cealaltă filiațiune (pastorală). Figura cea mai emblematică în acest sens, ar putea fi cea a celebrului matematician **Gheorghe Țițeica** (1873–1939) cu merite incontestabile în domeniul geometriei diferențiale. Am introdus acest nume pentru că din punct de vedere al sonorizării/fonetic, numele Țițeica poate proveni de la țitei; ca sens, Iorgu Iordan apreciază că țiteica(ă), ar însemna un fel de leagăn⁷²⁰. Continuând accepțiunea relevantă, putem reține și activitatea fiului acestuia, Șerban Țițeica afirmat în domeniul fizicii⁷²¹. În domeniul culturii s-a impus profesorul și academicianul **Mircea Păcurariu**, binecunoscutul specialist în istoria Bisericii Ortodoxe Române⁷²²). În domeniul politic, putem evidenția prezența lui **Paul Păcuraru**, ministru al Muncii în perioada 2007–2008, în guvernul României⁷²³ și a lui

⁷¹⁷ *Ibidem*.

⁷¹⁸ Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 357, 471.

⁷¹⁹ *Ibidem*, p. 357.

⁷²⁰ *Ibidem*, p. 471.

⁷²¹ *Mic Dicționar Enciclopedic*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 1790–1791.

⁷²² *Mircea Păcurariu*, Wikipedia, http://ro.wikipedia.org/wiki/Mircea_P%C4%83curariu, accesat în data de 10 septembrie 2011.

⁷²³ *Paul Păcuraru*, Wikipedia, http://ro.wikipedia.org/wiki/Paul_P%C4%83curaru, accesat în data de 10 septembrie 2011.

Ion Păcuraru – viceministru și apoi ministru al Culturii în Republica Moldova, în perioada anilor 2001–2002⁷²⁴.

Un pertinent studiu recent asupra onomasticii din spațiul public românesc deschide posibilitatea lărgirii analizei influenței cuvântului *petrol* în stabilirea denumirii oficiale a unor instituții, societăți, firme, branduri etc.⁷²⁵. Noi doar semnalăm acest lucru, precizând că unele dintre acestea au deja o denumire consacrată: Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, Rompetrol, OMV-Petrom, Petro-Brazi, Petro-Midia etc. Acordarea unor astfel de denumiri reprezintă „un act nonritual, implicând un aspect oficial”. Oficializarea acestor denumiri, înscrierea lor într-un nomenclator, aidoma înregistrării numelor civile, produce în mod evident efecte, sub raport sociolingvistic „în funcționarea structurilor sociale și a proceselor de interacțiune comunicativă”, cu efecte vizibile asupra percepției și psihologiei individuale și colective⁷²⁶.

Petrolul cu întregul său univers reprezintă o importanță primordială complexă: în viața economică și industrială, în cea terapeutică și a uzului casnic, în cea științifică, în terminologie și lingvistică, în toponimie, antroponomie și onomastică.

III.4. Industria petrolieră și reprezentanții acesteia în spațiul public ploieștean. Numele și numirea: instituții și străzi

1. Introducere

Istoria petrolului se pierde și se amestecă în însăși originile civilizației umane⁷²⁷. Atestat „arheologic” pe pereții unor vase aparținând unor culturi

⁷²⁴ *Ministry of Culture (Moldova)*, [http://en.wikipedia.org/wiki/Ministry_of_Culture_\(Moldova\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Ministry_of_Culture_(Moldova)), accesat în 10 septembrie 2011.

⁷²⁵ Oliviu Felecan, *Socio and Psycholinguistic Considerations on the Onomastics in the Romanian Public Space. Research Preliminaries*, Buletinul Universității „Petrol-Gaze din Ploiești”, Seria Științe Socio Umane și Juridice, Vol. LXIII, nr. 1 /2011, p. 119–128.

⁷²⁶ *Ibidem*, p. 128.

⁷²⁷ Acest text constituie redarea lucrării: Lazăr Avram, Gheorghe Calcan, *Industria petrolieră și reprezentanții acesteia în spațiul public ploieștean. Numele și numirea: instituții și străzi*, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord Baia Mare, Facultatea de Litere, Centrul de Onomastică, Conferința Internațională de Onomastică, „Numele și numirea”, Ediția a II-a, Baia Mare: *Onomastica din spațiul public actual*, Programul Conferinței, Baia Mare, 9–11 mai 2013; *Proceedings of the Second International Conference on Onomastics „Name and Naming”* Onomastics in Contemporary Public Space, Baia Mare, May 9–11, 2013, Edited by Oliviu Felecan, Editura Mega, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2013, p. 980–990.

străvechi, inclusiv ale spațiului românesc, menționat în scris de numeroși istorici ai antichității, începând cu Herodot în secolul al V-lea î.Hr., petrolul începe să-și joace marea sa carte abia spre sfârșitul secolului al XIX-lea. Până atunci el a traversat, mai discret ori mai apăsător, epocile și meridianele istoriei.

Definit drept o rocă sedimentară lichidă uleioasă⁷²⁸, termenul *petrol* își revendică denumirea din cuvintele „petra” (piatră) și „oleum” (ulei) în cazul țărilor francofone, utilizat astfel și în limba română. Germanicii l-au definit pornind de la termenii „erde” (pământ) și öl (ulei)⁷²⁹. Descrierea tehnică oferă detalii specifice: el este un compus natural cu o culoare brună-negricioasă, mai rar gălbuie și cu reflexe albastre-verzui, cu o densitate ce variază între 800 și 950 kg/m³, format atât dintr-un amestec de hidrocarburi (parafine, naftenice și aromatice) cât și din alți compuși organici⁷³⁰. În limba română el a fost definit în documentele medievale prin termenul de păcură, iar de la sfârșitul secolului al XIX-lea prin cel de țitei.

Folosit la „chituirea” în mână a uneltelor de piatră și metal, la fixarea cărămizilor în ziduri ori construcții, precum utilizarea mortalului de asfalt la zidurile Babilonului, „cimentarea” pietrelor în caldarâm („asfaltarea șoselelor în Persia antică”), călăfătuirea corăbiilor de către asirieni, babilonieni și chinezi, în scopuri terapeutice ori ca armă de luptă, („săgeți și șomoioage îmbibate în petrol” care „aduc moarte în rândul dușmanilor”, sau temutul „foc grecesc”), petrolul a fost dintotdeauna un apropiat al activităților omenești⁷³¹.

În spațiul românesc, petrolul a avut o atestare și utilizare neîntreruptă din perioada geto-dacică și până în prezent. El a fost folosit în scopuri terapeutice ori de utilitate casnică și economică: iluminat, încălzit, unsul osiilor de car etc. De-a lungul întregii epoci medievale, petrolul a fost utilizat prin componenta sa principală, păcura, obținută prin expunerea țiteiului la soare, ceea ce explică de altfel și menționarea sa în izvoarele istorice sub denumirea de *păcură*. Cele dintâi atestări documentare provin, deloc întâmplător, din zonele care vor consacra ulterior industria petrolieră. Pentru zona Moldovei, un document din anul 1440, menționa un teren cu păcuri la Lucăcești-Bacău,

⁷²⁸ *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Academiei, București, 1975, p. 684.

⁷²⁹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *Industria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 17.

⁷³⁰ Lazăr Avram, Michel Troquet, Julien Troquet, Dan Ichim, *Dicționar de ecologie aplicată, Dictionnaire d'écologie appliquée, Dictionary of applied ecology*, Editura Premier, Ploiești, 2002, p. 225–226.

⁷³¹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 44–45.

iar pentru cea a Țării Românești, un document din anul 1517, făcea referire la „un dâmb de păcuri” în zona Țintea-Prahova⁷³². Saltul propriu-zis în universul industrial s-a realizat destul de târziu, în secolul al XIX-lea.

Începând cu anul 1857, putem spune că preocupările petroliere și-au făcut intrarea triumfală în *imperiul* industrializării. În acest an se înregistrează trei premiere mondiale ale industriei petroliere românești: 1) prima producție de petrol din lume înregistrată în mod oficial; 2) înființarea, la Ploiești, a primei rafinării din lume, 3) Bucureștiul a fost primul oraș din lume iluminat public cu petrol⁷³³.

În anul 1857, România a avut o producție de 275 tone de petrol, iar în preajma primului război mondial producția petrolieră a țării ajungea la aproximativ 1,9 milioane tone. Cea mai mare producție de petrol a României din perioada interbelică s-a înregistrat în anul 1936 (aproximativ 8,7 milioane tone), iar cea mai mare producție a sa, din toate timpurile, a fost atinsă în perioada anilor 1975–1977, când s-au depășit 15 milioane tone. Prin producția și, mai ales, prin exportul ei, România a ocupat un loc fruntaș în ierarhia mondială a țărilor petroliere. În perioada 1857–1900, România ocupa locul al treilea în rândul producătorilor europeni, iar în anii 1935 și 1936, România ocupa locul al patrulea în rândul producătorilor mondiali. În 1928, România se situa pe locul al șaselea în rândul marilor exportatori mondiali, cu 4,10% din totalul exportului mondial, după S.U.A., Venezuela, Mexic, Persia, U.R.S.S., iar în 1937, ocupa locul al cincilea în aceeași ierarhie. Pe continentul european, România a ocupat constant locul I sau II, după U.R.S.S., în exportul mondial de petrol.

Pe harta exploatării petrolifere și a prelucrării petroliere, zona Prahovei și Ploieștiul au deținut cea mai importantă poziție, meritându-și pe deplin caracterizarea de metropolă a aurului negru. Numărul rafinăriilor a crescut constant. Dacă la sfârșitul secolului al XIX-lea (1897) în țară erau 87 de rafinării, aproape jumătate din acestea ființau în Prahova⁷³⁴. În Ploiești numărul lor a crescut vertiginos, de la 3 în anul 1870, la 10 în 1907 și la 15 în 1934⁷³⁵. În anul 1936, în țară existau 55 de rafinării, însă doar primele 17 rafinau 99% din întreaga cantitate, și aproape toate erau localizate la Ploiești și în împrejurimile acestuia. Situația era explicabilă, Prahova dând cea mai mare producție de petrol a țării (1 475 503 t în anul 1925, din

⁷³² *Ibidem*, p. 49.

⁷³³ Gh. Buzatu, *A history of Romanian Oil*, I, Mica Valahie, Publishing House, Bucharest, 2004, p. 36–37.

⁷³⁴ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 83.

⁷³⁵ M. Sevastos, *Monografia orașului Ploiești*, Cartea Românească, București, p. 656.

totalul de 2 316 504 t și 49,6% din producția anului 1936). Astfel, Ploieștiul devenea în anul 1928, primul oraș al țării care introducea alimentarea publică cu gaz de sondă⁷³⁶. La Ploiești și-au avut sediul numeroase societăți petroliere, concentrând în zonă numeroase personalități, fapt care a imprimat orașului un rafinament specific atât al vieții intelectuale cât și a celei social-culturale.

Orașul și-a conservat privilegiile și după cel de al Doilea Război Mondial, și chiar dacă în perioada 1948–1989 în țară s-au constituit și alți poli ai industriei petrochimice, Ploieștiul și județul Prahova au rămas în elita acestui univers specific. Acest fapt a marcat, evident, conștiința publică locală și chiar națională și, printr-o metamorfoză specifică, au apărut implicații psiholingvistice concrete⁷³⁷. Astfel, atât în spațiul public cât și în cel de specialitate au apărut cuvinte, termeni tehnici, elemente de toponomastică și onomastică. Dacă la cea dintâi ediție a Conferinței de onomastică am surprins o parte din impresiunile „lingvistice” ale petrolului în sfera tehnicii, toponomasticii și antroponomasticii⁷³⁸, ne propunem ca, de această dată, să insistăm asupra amprentelor lăsate de universul petrolier în spațiul public ploieștean: instituții, personalități, monumente, străzi.

2. Instituții de învățământ, cultură, sănătate, sport

În domeniul învățământului, culturii, sănătății și sportului o serie de instituții au introdus în denumirea lor cuvântul *petrol*, ori derivate ale acestuia, sau activități, personalități, acronime etc. din acest mare univers al sferei petroliere.

Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești este unică cu acest profil în România. Învățământul specializat petrolier a început în anul 1904, când s-a înființat Școala de maiștri sondori de la Câmpina. Aceasta a fost prima școală de acest gen din lume. În anul 1942, Școala de maiștri sondori de la Câmpina s-a mutat în Ploiești, iar în anul 1945, ea s-a transformat în școală de subingineri. În condițiile reorganizării învățământului din anul

⁷³⁶ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 111–186.

⁷³⁷ Oliviu Felecan, *Socio and Psycholinguistic Considerations on the Onomastics in the Romanian Public Space. Research Preliminary*, Buletinul Universității „Petrol-Gaze din Ploiești”, Seria Științe Socio Umane și Juridice, nr. LXIII (1), 2011, p. 119–128.

⁷³⁸ Lazăr Avram, Gheorghe Calcan, *Industria petrolieră, sursă de terminologie științifică și onomastică*, în „Numele și numirea”, Actele Conferinței Internaționale de Onomastică, Ediția I: Interferențe multietnice în antroponomie, Baia Mare, 19–21 septembrie 2011, Editor: Oliviu Felecan, Editura Mega, Colecția Universitas, Cluj-Napoca, 2011, p. 591–595.

1948, școala a fost desființată⁷³⁹. Concomitent, în anul 1948 s-a înființat la București, ca rezultat al întregii evoluții a industriei petroliere românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și din prima jumătate a secolului al XX-lea, Institutul de Petrol și Gaze (IPG), care avea două facultăți de profil. În 1957, când s-a integrat în Institut o componentă importantă a geologiei, acesta și-a schimbat numele în Institutul de Petrol, Gaze și Geologie (IPGG)⁷⁴⁰. După aproape două decenii de evoluție bucureșteană, în anul 1967, Institutul de Petrol și Gaze (IPG) s-a mutat la Ploiești, cel mai important centru al industriei petroliere românești.

În anul 1974 numărul facultăților tehnice a crescut la trei. În 1992, Institutul de Petrol și Gaze a devenit Universitatea din Ploiești, urmare a transformărilor din societate și a cerințelor locale care au impus extinderea și integrarea unor noi specializări cu profil economic și umanist, după prăbușirea comunismului. Din anul următor, numele universității noastre a devenit Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești (UPG), tocmai pentru a evidenția mai bine tradiția petrolieră a acestei instituții. „Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești este o instituție renumită atât în țară, cât și peste hotare, iar diplomele eliberate de facultățile tehnice din cadrul universității noastre sunt recunoscute în lumea întreagă”⁷⁴¹. De-a lungul timpului, peste 3000 de studenți din peste 80 de țări au urmat cursurile IPG sau UPG, deținând astăzi poziții importante în industria petrolieră din țările lor de origine. Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești a obținut în anul 2008 calificativul maxim „instituție cu grad de încredere ridicat” în urma procesului de evaluare instituțională externă, realizat de Agenția Română de Asigurare a Calității în învățământul superior. Site-ul oficial al universității evidențiază numărul mare de specialiști pregătiți în cadrul instituției, „care ocupă astăzi posturi importante de conducere atât în țară, cât și în afara ei”⁷⁴². În prezent, în Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești sunt aproximativ 8 500 de studenți cuprinși în cinci facultăți: Facultatea de Ingineria Petrolului și Gazelor, Facultatea de Inginerie Mecanică și Electrică, Facultatea de Tehnologia Petrolului și Petrochimie, Facultatea de Științe Economice și Facultatea de Litere și Științe.

⁷³⁹ Gh. Calcan, *Din istoria învățământului superior de petrol*, în *Buletinul Universității Petrol-Gaze Ploiești*, vol. XLVII – L (1995–1998), Secția Filologie și Științe socio-umane, Subsecția Științe Socio Umane și Juridice, nr. 20, 1998, p. 45–47.

⁷⁴⁰ Stelian Dumitrescu, *Universitatea Petrol-Gaze Ploiești. Confesiunile unui rector*, Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2012, p. 111.

⁷⁴¹ Mihai-Pascu Coloja, *Mesajul Rectorului*, Site-ul Universității Petrol-Gaze din Ploiești, www.upg-ploiesti.ro, accesat în data de 4 aprilie 2012.

⁷⁴² *Ibidem*.

Demn de semnalat este și faptul că în chiar spațiul public intern al Universității Petrol-Gaze din Ploiești au apărut denumiri care fac trimiteri la universul petrolier. Astfel, unul din cele mai dotate spații de învățământ din UPG este **Amfiteatrul Petrom**. Denumirea poartă numele puternicei societăți economice naționale care a acordat finanțarea modernizării acestui spațiu. El este utilizat atât pentru activitatea didactică curentă, cât și pentru unele activități cu caracter festiv. De asemenea, evidențiem și acțiunea de acordare a numelui unor specialiști, foști profesori ai instituției, unor săli de curs. Astfel, **Sala Alexandru Oroveanu** a fost denumită în memoria celui care a fost profesorul instituției din anul 1951, și șeful Catedrei de hidraulică și termotehnică (1970–1974). Alexandru Oroveanu (1920–2005) a fost membru corespondent al Academiei Române, membru al Academiei de Astronautică din Paris și al Geselishgafte für angewandte Mathematik und Mechanik din Berlin, autor a opt tratate, monografii și manuale de specialitate, 120 de articole, zece brevete de invenție, conducător de doctorat, distins cu numeroase premii, cetățean de onoare al Ploieștiului⁷⁴³. **Laboratorul de mecanică Prof. dr. doc. Rudolf Woinarowski**. Absolvent al Facultății de matematică de la București, Rudolf Woinarowski (1910–1973), a fost decan al Facultății de Mașini și Utilaj Petrolier (1952–1964), autorul unui tratat de *Mecanică teoretică*, de referință. Periodic, specialiștii de astăzi ai UPG-ului organizează acțiuni științifice în memoria personalității sale⁷⁴⁴. **Sala Alexandru Soare** a fost astfel numită în memoria profesorului doctor inginer, specialist în transportul și depozitarea fluidelor. Alexandru Soare (1938–2007) a urmat cursuri de specializare la Universitatea Berkeley din California, în Belgia și Austria, a fost autorul a 18 cărți și a peste 100 de studii și articole, a 15 brevete de invenție, și conducător de doctorat⁷⁴⁵. **Laboratorul de Calculul și Construcția Utilajului Petrochimic și de Rafinare „Ștefan Teodorescu”** (1919–1992) duce mai departe memoria celui care a lucrat în instituție din anul 1953, șef de catedră o mare perioadă de timp, conducător de doctorat, laureat a numeroase premii între care Meritul Științific și Premiul de Stat⁷⁴⁶.

Muzeul Național al Petrolului este situat în centrul orașului (strada Dr. Bagdasar, nr. 8). Hotărârea de înființare a muzeului a fost luată în 1957, când s-au aniversat 100 de ani de la cele trei premiere petroliere mondiale românești. Decretul de înființare a apărut în 1959, iar inaugurarea a avut loc în anul 1961. Este unicul muzeu de acest tip din țară. El cuprinde o sală mare

⁷⁴³ Stelian Dumitrescu, *op. cit.*, p. 318–319.

⁷⁴⁴ *Ibidem*, p. 331–332.

⁷⁴⁵ *Ibidem*, p. 356–357.

⁷⁴⁶ *Ibidem*, p. 327–328.

de expoziție de 500 m² care prezintă documente, hărți, fotografii, machete ale unor instalații petroliere, un parc expozitiv cu mașini și utilaje petroliere, o hală de unelte, scule și aparatură folosite în forajul, extracția și prelucrarea petrolieră și un fond documentar cu peste 10000 de unități care păstrează și documente originale aparținând unor mari personalități ale lumii petroliere (Ludovic Mrazec, Virgiliu Tacit, Ion Basgan, Andrei Drăgulănescu, Lazăr Edeleanu etc.)⁷⁴⁷.

Colegiul Tehnic „Lazăr Edeleanu”, Bulevardul Petrolului nr. 14 Ploiești, este o unitate școlară cu o tradiție îndelungată în învățământul petrolier (1904). Deși și-a schimbat de numeroase ori numele, aproape permanent a purtat în denumire cuvintele *petrol* și *chimie* (Liceul/Grupul Școlar de Petrol Chimie etc.). De-a lungul timpului a pregătit laboranți, rafinori, lucrători calificați, maiștri petrolieri etc.⁷⁴⁸. Din anul 2000, poartă numele lui Lazăr Edeleanu (1861–1941). Acest titan al chimiei petroliere a făcut studii superioare la Berlin și a devenit șef de lucrări la Catedra de Chimie organică a Universității din București. A fost șef al Laboratorului Institutului Geologic al României și directorul Rafinăriei „Vega” Ploiești (1906). A colaborat cu mari personalități ale timpului: C. I. Istrati, L. Mrazec și C. Alimăneșteanu. A scris și publicat lucrări de mare valoare științifică, unele din ele tipărite în reviste de specialitate renumite din străinătate. A fost membru de onoare al Societății de Științe Naturale din Moscova și al „Institution of Petroleum Technologists” din Anglia. Este inventatorul procedurii de rafinare cu bioxid de sulf – Procedeu Edeleanu (1908) –, utilizat în toate rafinăriile lumii. A brevetat 212 invenții în România, S.U.A., Germania, Franța, Austria, Olanda etc.⁷⁴⁹.

Grupul Școlar Industrial Petrol Teleajen funcționează în partea estică a orașului, în vecinătatea Rafinăriei Petrotel – Lukoil. Și-a început activitatea în anul 1922, ca Școală de ucenici. De-a lungul timpului a pregătit ucenici, muncitori și maiștri calificați pentru diverse meserii circumscrise activităților petroliere: sudură, distilare, mecanică, electricitate, foraj-extracție, transport-tratare țiței etc. Între absolvenții acestuia se numără și campionul mondial la box, Leonard Doroftei⁷⁵⁰.

⁷⁴⁷ Muzeul Național al Petrolului, [Pliant], 2013.

⁷⁴⁸ Ion Dumitru, *Învățământul preuniversitar ploieștean. Monografie*, Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2007, p. 216.

⁷⁴⁹ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 185–186; 565.

⁷⁵⁰ Ion Dumitru, *op. cit.*, p. 284–286.

În domeniul sănătății, în oraș au funcționat până nu demult **Spitalul municipal „Petrolul”** și **Policlinica „Petrolul”**, iar în domeniul sportiv, **Stadionul „Petrolul”**. Cunoscutele echipe de fotbal **„Petrolul”** și **„Astra”** (cu stadionul **C. S. Astra**) au marcat puternic opinia publică a localității, și nu numai, iar **Clubul Sportiv „Petrolul”** funcționează neîntrerupt în oraș, din anul 1958.

3. Instituții și unități economice de profil

PETROM, Membru OMV, Divizia de Exploatare și Producție, strada Mihai Eminescu, reprezintă o structură a Trustului Petrom, autodefinind „cel mai mare producător de petrol și gaze din Europa de sud est”. Cu rădăcinile în prima producție de petrol lampant obținută la Ploiești în anul 1856, după acumulări și transformări diverse, în 1948 se înființează societatea Petroliferă Muntenia, care a devenit în anul 1991 – Regia Autonomă a Petrolului Petrom S.A.. În anul 2004, aceasta s-a privatizat, iar majoritatea acțiunilor au fost achiziționate de OMV Austria. Are rezerve de 854 mil. bep., capacitate de rafinare de 8 milioane t/an, 540 de stații de benzină în România și 270 în Moldova, Bulgaria și Serbia⁷⁵¹.

CONPET S.A. are ca obiect de activitate transportul țițeiului și a produselor petroliere prin conducte. Bazele acestei activități au fost puse în anul 1901, când a fost construită prima conductă de transport de țiței între Buștenari și gara Băicoi. Compania administrează o rețea de peste 3800 de km de conducte, cu aproape 1200 de angajați. Capacitatea de transport intern: 10 milioane tone /an; transportul din import, 18 milioane tone/an (gazolină, 314 mii tone/an și 72 mii tone/an pentru etan lichid). Sediul principal al companiei este în Ploiești (str. Anul 1848, nr. 1–3). Pe de altă parte, dispune de mai multe locații în Ploiești și are una dintre cele mai noi și moderne construcții din oraș, realizată din oțel și sticlă⁷⁵².

UPETROM–IMai S.A. este faimoasa Întreprindere de Utilaj Petrolier, ale cărei începuturi sunt plasate în anul 1908, cu sediul în Piața 1 Decembrie 1918, nr. 1, și care în anii '80 ai secolului trecut ocupa locul al doilea în lume în exportul de echipamente petroliere în numeroase țări din Europa, America de Sud, Asia și Africa. Trebuie menționat și faptul că are *site*-ul de prezentare numai în limba engleză⁷⁵³.

⁷⁵¹ *Petrom*, www.petrom.com, accesat în data de 10 aprilie 2013.

⁷⁵² *Conpet S. A.* http://www.conpet.ro/cine_suntem.html, accesat în data de 9 aprilie 2013.

⁷⁵³ *Upetrom*, www.upetrom1mai.com, accesat în data de 10 aprilie 2013.

Institutul Național de Cercetare Dezvoltare pentru Utilaj Petrolier, IPCUP, Ploiești s-a dezvoltat în vecinătatea și în legătură directă cu evoluția Întreprinderii de Utilaj Petrolier 1 Mai, începând cu anul 1955. A realizat proiectările instalațiilor și echipamentelor de foraj și extracție petrolieră. În prezent traversează o perioadă dificilă sub aspect economic.

Institutul de Proiectare pentru Instalații Petroliere – S.C. IPIP S.A., strada Diligenței nr. 18, are ca obiect principal de activitate „activități de inginerie și consultanță tehnică” din domeniul petrolier, în țară și în străinătate, cu începuturile în anul 1950. Are sediul într-o clădire impunătoare a arhitecturii locale. *Site*, exclusiv în engleză⁷⁵⁴. Aici se află și sediul **Patronatului Petrolului din România**.

Petroconsult, Consultanță Tehnică în Industria Petrolului și Gazelor, strada Diligenței nr. 18, este o societate fondată în anul 1990, care oferă servicii înalt specializate în domeniul rafinării și platformelor petrochimice. *Site*, exclusiv în limba engleză⁷⁵⁵.

PETROSTAR S.A., B-dul București, nr. 37, aflată chiar în vecinătatea Universității Petrol-Gaze, „este principala companie de cercetare, inginerie tehnologică și proiectare pentru industria extractivă, inginerie tehnologică și proiectare pentru industria extractivă de petrol și gaze din România”. Începuturile companiei datează din anul 1949. Din anul 1991, compania are capital integral privat. A realizat peste 30000 de proiecte⁷⁵⁶.

INSPET S.A. Ploiești, strada Democrației, nr. 15, „este o companie specializată în construcția și întreținerea întreprinderilor de petrol și gaze”, înființată în anul 1990, care își revendică descendența din Întreprinderea de Construcții-Montaje în Petrol și Gaze, ce își găsește originile prin anul 1950⁷⁵⁷.

Rafinăria Astra, situată în partea sudică a orașului, pe Bulevardul Petrolului, 59, a fost o veritabilă emblemă reprezentativă a orașului. S-a înființat în anul 1888 și a devenit proprietate a trustului petrolier Royal Dutch Shell (1911–1947). A avut perioada de glorie în epoca socialistă, când rafina aproximativ 900000 tone de petrol pe an. În 2004 și-a încetat activitatea, astăzi fiind în stare de conservare⁷⁵⁸.

⁷⁵⁴ *IPIP*, www.ipip.ro, accesat în data de 11 aprilie 2013.

⁷⁵⁵ *Petroconsult*, www.ptroconsult.ro, accesat în data de 11 aprilie 2013.

⁷⁵⁶ *Petrostar*, www.petrostar.ro, accesat în data de 11 aprilie 2013.

⁷⁵⁷ *Inspet*, www.inspet.ro, accesat în data de 11 aprilie 2013.

⁷⁵⁸ *Astra Română*, http://ro.wikipedia.org/wiki/Astra_Rom%C3%A2n%C4%83, accesat în data de 6 aprilie 2013.

Rafinăria Petro-Brazi, situată în vecinătatea sudică a orașului, a fost percepută în mentalul colectiv făcând parte din platforma industrială a Ploieștiului. A fost construită în anul 1934, de către Societatea românească „Creditul Minier”. A fost o unitate reprezentativă a petrochimiei românești. În anul 1997, a fost integrată Societății Petrom. Capacitatea sa de prelucrare era, în anul 2005, de 4,5 milioane t/an, iar în anul 2006, de 3,1 milioane t țiței⁷⁵⁹.

Rafinăria Petrotel-Lukoil este situată pe platforma industrială estică a orașului. A fost înființată în anul 1904, de către Societatea Româno-Americană. După al Doilea Război Mondial și-a schimbat, de mai multe ori, denumirea (Rafinăria Teleajen /Petrotel-Teleajen). În anul 1998, Societatea rusească Lukoil a preluat pachetul majoritar de acțiuni. Controlează aproximativ 20% din piața românească de produse petroliere. În anul 2006, a rafinat 2,3 milioane t de țiței, iar în anul 2011 avea 2500 de angajați⁷⁶⁰.

Rafinăria Vega este situată în partea nord-estică a orașului. A fost înființată în anul 1905. În anul 1999, a fost preluată de Societatea Rompetrol. Realizează aproximativ 30–40 de produse speciale, și are o capacitate de rafinare de 300000 t pe an⁷⁶¹.

S.C. UZUC S.A. Ploiești, strada Depoului nr. 16, este producătorul principal de echipamente pentru industria chimică, petrochimică și energetică. Cu începuturile în anul 1904 (armament și vagoane de cale ferată), abordează și domenii de interes petrolier din anul 1953. A devenit Uzina de Utilaj Chimic și Petrolier (din 1962), cu profil complex de construcții industriale, inclusiv nuclear, din anii 1970⁷⁶².

Alte unități importante: **Romgaz S.A.**, strada Gh. Gr. Catacuzino, nr. 184 (S.N. Depogaz S.A. Ploiești), **Distrigaz Sud S.A. Ploiești** – Sucursala Prahova, B-dul Independenței nr. 10, **Transgaz S.A.**, strada Văleni, nr. 5 (operator tehnic al sistemului național de transport intern, tranzit internațional, dispecerizarea gazelor naturale, cercetarea și proiectarea în domeniul transportului de gaze naturale).

⁷⁵⁹ *Petrobrazi*, <http://ro.wikipedia.org/wiki/Petrobrazi>, accesat în data de 6 aprilie 2013.

⁷⁶⁰ *Petrotel-Lukoil*, <http://ro.wikipedia.org/wiki/Petrotel-Lukoil>, accesat în data de 6 aprilie 2013.

⁷⁶¹ *Rafinăria Vega*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Vega_Ploie%C8%99ti, accesat în data de 6 aprilie 2013.

⁷⁶² *Uzuc*, www.uzuc.ro, accesat în data de 11 aprilie 2013.

4. Busturi

Bustul lui Nicolae Carol Debie este amplasat în fața impozantei clădiri de pe strada Diligenței nr. 18, care găzduiește Institutul de Proiectare pentru Instalații Petroliere – IPIP și Petroconsult (Consultanță Tehnică în Industria Petrolului și Gazelor). Inginerul N. C. Debie (1904–1992), s-a născut la Turnu Severin. A urmat studii primare și medii în localitatea natală și în Ploiești, iar apoi studii superioare la București. A fost o personalitate enciclopedică cu activitate și lucrări științifice în varii domenii: petrochimie, istorie, muzică (primul dirijor și întemeietorul Filarmonicii din Ploiești), filatelie etc. S-a impus mai ales în domeniul specializării sale petroliere (Rafinăria Vega). A publicat numeroase lucrări privind tehnologia petrolului. Pentru lucrarea *Chimia petrolului* (două volume, 1951), a primit titlul de Laureat al Premiului de Stat, iar lucrarea *Tehnologia petrolului* (1961), publicată în mai multe ediții, a fost tipărită și în Bulgaria, Cehoslovacia, Uniunea Sovietică etc.⁷⁶³.

Bustul lui Ion Basgan este amplasat în curtea Muzeului Național al Petrolului. Ion St. Basgan (1902–1980), s-a născut la Focșani, urmând apoi studii liceale la Iași, superioare și doctorat în Austria. A avut mari responsabilități tehnice în cadrul societății „Steaua Română”: director al societății „Petrolifera Română” (1934–1943), a ținut cursuri de specialitate la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București etc. Între invențiile sale evidențiem: forajul prin rotație percutantă (Brevet – Regatul român, 1934); forajul combinat și de percuție pentru puțurile de țigă și gaze (Brevet S.U.A., 1934); aparat pentru forajul rotativ (Brevet S.U.A., 1934); sistem de foraj cu fluide și vibrații sonice (Brevet S.U.A., 1970)⁷⁶⁴.

Bustul lui Anghel Saligny este amplasat în fața foarte modernei construcții din beton, oțel și sticlă a CONPET, strada Anul 1848, nr. 2, din Ploiești. Festivitatea inaugurării bustului și Simpozionul „Anghel Saligny – inițiatorul construirii conductelor petroliere”, generat de acest eveniment, au avut loc la 27 ianuarie 2017⁷⁶⁵.

⁷⁶³ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 568.

⁷⁶⁴ *Ibidem*, p. 569.

⁷⁶⁵ <https://www.prahovabusiness.ro/anghel-saligny-de-azi-bust-fata-sediului-conpet-ploiesti/>, <https://ziarulprahova.ro/2017/01/bustul-lui-anghel-saligny-dezvelit-in-fata-sediului-conpet-sa/>, <https://stiriactuale.ro/administratie/17584-bust-dezvelit-la-ploiesti-in-semn-de-omagiu-adus-inganghel-saligny.html>, accesat în data de 20 decembrie 2021. Pentru succinte repere biografice ale lui Anghel Saligny, a se vedea studiul „Anghel Saligny: Raport asupra transportului petrolului prin conducte (1899)”, din lucrarea de față.

5. Străzi

Activitatea și tradiția petrolieră a orașului a impus ca numeroase străzi să poarte în denumirea lor această amprentă: **Bulevardul Petrolului, Băicoi, Buștenari, Concordiei, Chimiei, Energiei, Făcliei, Furnalului, Laboratorului, Industriei, Marin Mehedințeanu, Moreni, Păcureți, Petrochimiştilor, Rezervoarelor, Rafinorilor, Sondelor, Țintea, Țițeiului, Vega** etc. Dacă majoritatea denumirilor străzilor cu „iz petrolier” din Ploiești au o denumire intuitivă, care nu necesită o insistență specială, o parte din aceste denumiri se pretează la unele explicații, pe care le oferim în continuare.

Strada Buștenari amintește de localitatea cu același nume. Localitatea Buștenari, situată în partea nord-estică a județului Prahova, deși și-a luat denumirea de la ocupațiile vechi ale locuitorilor, de a strânge și curăța buștenii din pădurile zonei⁷⁶⁶, a devenit celebră ca urmare a implicării sale în industria petrolieră. Schela Petrolieră Buștenari a realizat o producție notabilă încă din anul 1865. La sfârșitul secolului al XIX-lea, Buștenarii dădeau 60% din întreaga producție a județului Prahova. Maximul strălucirii și celebrității localității a fost atins în perioada interbelică. Țițeiul de Buștenari, spre exemplu, avea cea mai bună cotație a prețurilor, fiind etalonul acestui indicator (1921–1925). Referindu-ne la contribuția cantitativă, Buștenarii, împreună cu zona adiacentă, a oferit în perioada 1857–1936, 13,36% din producția petrolieră a țării, situându-se pe poziția a treia din rândul producătorilor petrolieri⁷⁶⁷. Localitatea a fost prezentă în scrierile lui Geo Bogza și romanul „Flăcările” a lui Radu Tudoran⁷⁶⁸.

Strada Concordiei poartă denumirea Societății petroliere cu același nume. Societatea „Concordia” s-a înființat în anul 1907, și a devenit una dintre cele mai mari societăți petroliere, care în anul 1911, ocupa locul patru în rândul producătorilor români. În perioada interbelică a devenit un adevărat *holding*: petrol, metalurgie, electricitate, minerit. A avut numeroase terenuri petrolifere în județ. În Ploiești avea Direcția tehnică și deținea opt imobile administrative, dispersate pe șase străzi. A devenit proprietara Rafinării Vega⁷⁶⁹.

⁷⁶⁶ Mihai Apostol, *Dicționar istoric al județului Prahova*, Editura „Ploiești – Mileniul III”, 2004, p. 328–332.

⁷⁶⁷ Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România...*, p. 170–179.

⁷⁶⁸ Ioan Mihalache, *O clipă de 150 de ani. Etape, impresii și nostalgii privind industria exploatarea petrolului în România prezentate de un fost implicat*, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaz”, București, 2007, p. 64.

⁷⁶⁹ Ovidiu Dan Pintilie, *Istoricul Societății Concordia, 1907–1948*, Editura Universității

Strada Marin Mehedințeanu poartă numele celui care a întemeiat prima rafinărie în sensul real și modern al cuvântului, în România și în lume, constituind astfel o premieră mondială⁷⁷⁰. Această rafinărie s-a construit la Ploiești, în partea de periferie sud-estică a orașului, în Bariera Râfov, strada fiind amplasată astăzi în perimetrul sudic al orașului, evidențind și amintind de valențele petroliere ale urbei. Ea intersectează ori este în vecinătatea străzilor Industriei, Rezervoarelor și Bulevardului Petrolului, zonă în care se mai află Rafinăria nr. 1 („Astra”), Universitatea Petrol-Gaze, Colegiul Tehnic „Lazăr Edeleanu”, UPETROM-ul (fosta Uzină de Utilaj Petrolier „1 Mai”), IPCUP-ul și PETROSTAR-ul. Așchia de Mehedințeni prahoveni provine chiar din zona Mehedințiului, unde tatăl acestora era înrolat în armata de panduri a lui Tudor Vladimirescu, care s-a refugiat în localitatea Matița din Prahova. Fratele lui Marin, Teodor, era o persoană foarte instruită și pasionată de inovații. El a câștigat licitația pentru iluminatul public al orașului București. Pentru concretizarea acestei acțiuni a gândit realizarea rafinării. S-a documentat și a fructificat bunele relații pe care le avea cu farmacistul Curții Domnești, Adolf Steege⁷⁷¹ și cu profesorul de chimie Alexe Marin de la Școala „Sf. Sava” din București⁷⁷². Suplimentar, a întreprins călătorii de documentare în Franța, Anglia și Germania. Din Hamburg a achiziționat, în anul 1856, cazanele necesare distilării petrolului. Teodor l-a convins pe fratele său Marin care, pe lângă afacerile din cofetărie, deținea și importante terenuri petrolifere la Păcureți-Prahova⁷⁷³, să investească în rafinărie. Construcția rafinării lui Marin Mehedințeanu a început la sfârșitul anului 1857. Ea dispunea de un perimetru de 4 ha și avea cazane cilindrice de 10000 litri fiecare, dispuse grupat în baterii. Capacitatea ei de rafinare era de 7,5 tone pe zi, ceea ce însemna mai mult de 10 ori decât putea să producă România în acel moment. „La 1 aprilie 1857, străzile centrale ale Bucureștiului, reședințe ale unor instituții publice și ale notabilităților orașului au fost iluminate cu petrol lampant, spulberând bezna nopților dâmbovițene. Proiectul îndrăzneț al unei modeste capitale europene fusese realizat, surclasând și surprinzând edilii multor capitale și orașe europene, iar

Petrol-Gaze din Ploiești, 2007, p. 25–54.

⁷⁷⁰ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 70–73.

⁷⁷¹ Ioan Mihalache, *Evoluția industriei de petrol și artizanii ei, Imaginara călătorie de la hecnă la automat*, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de petrol și Gaze”, București, 2005, p. 214.

⁷⁷² Paul D. Popescu, *Ghid de oraș, Ploiești*, Întreprinderea Poligrafică Sibiu, 1985, p. 24.

⁷⁷³ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, Șt. Tr. Mocuța, Șt. N. Stirimin, M. P. Coloja, *op. cit.*, p. 71–72, 112.

numele fraților Teodor și Marin Mehedințeanu au devenit de notorietate în țară și străinătate [...]. Anul 1857 a rămas an de referință în istoria românească și universală a petrolului. A fost anul care a încheiat etapa păcurii și a inaugurat etapa petrolului lampant⁷⁷⁴, deschizând, concomitent, destiul petrolier al orașului Ploiești. La sfârșitul secolului al XIX-lea, în Ploiești exista deja strada Mehedințeanu⁷⁷⁵.

Strada Păcureți amintește atât de preocupările oamenilor zonei (păcurețul fiind cel care se ocupa cu extracția empirică a țițeiului), cât și de numele localității omonime. Localitatea Păcureți este situată în zona petroliferă a județului Prahova. Ea are o bogată istorie petrolieră care se pierde în zorii epocii medievale. În anul 1812, curtea domnească de la București era iluminată cu țițeiul extras din perimetrul acestei localități, iar la începutul secolului al XX-lea, localitatea a fost atrasă în circuitul extracției și prelucrării de tip industrial⁷⁷⁶. Unii autori fac aprecierea că în zona acestei localități ar fi apărut „leagănul industriei petrolului în țara noastră”⁷⁷⁷. Învățătorul Andrei Nicolescu-Păcureți, personalitate întru totul remarcabilă a localității, străbunicul academicianului Basarab Nicolescu, și-a adăugat numelui său și pe cel al localității natale⁷⁷⁸.

Strada Vega poartă numele Rafinării Vega de la periferia nord estică a orașului, la care ne-am referit mai sus. Străzile **Băicoi**, **Moreni**, **Țintea**, reprezintă numele localităților respective, care au avut importante exploatări (schele) petrolifere, și sunt grupate alături de alte străzi și chiar instituții din același univers simbolistic, într-un veritabil cartier „petrolier” al părții de sud a orașului.

La nivelul impregnării petroliere a **mentalului colectiv**, am putea insera și denumirea unor localuri publice precum „**Hanul Găzarilor**”, ori arborarea unor înscrisuri specifice pe altele, cum ar fi bannerul „**Berăria Petroliștilor**” postat la Societatea Comercială Cosmona Anamaria, Ploiești, strada Democrației, nr. 109. Un reper pentru o anume fațetă a vieții comerciale a ploieștenilor sunt **Depozitele Xenia**, denumite astfel după numele fostei Rafinării *Xenia*. Am putea avea în vedere și denumirea unora din **stațiile transportului public ploieștean** cu numele instituțiilor cu iz petrolier: *Muzeul Petrolului*, *Rafinăria Astra*, *U.P.G.*, (Universitatea Petrol Gaze) etc.

⁷⁷⁴ *Ibidem*, p. 73.

⁷⁷⁵ Alexandru H. Popa, *Aspecte inedite din trecutul familiei Mehedințeanu*, în „Atitudini”, an XI, nr. 5 (74), mai, Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești, 2013, p. 22.

⁷⁷⁶ Mihai Apostol, *op. cit.*, p. 328–332.

⁷⁷⁷ Ion Mihalache, *Caleidoscop petroliștilor. Un purpuriu de gânduri și amintiri despre o profesie ce am îndrăgit*, Editura C 2 Design, Brașov, 2008, p. 224.

⁷⁷⁸ Lazăr Avram, Gheorghe Calcan, *op. cit.*, p. 294.

6. Concluzii

Concitadini cu prima rafinărie modernă din lume și cu cele mai multe rafinării din țară, locuitorii orașului au fost denumiți generic cu termenul specific de *găzari*. Acest termen pare a avea valențe ușor peiorative, care pot fi sugerate de însuși contextul în care el este cel mai adesea folosit. Analogia denumire-termen se realizează instantaneu și involuntar, prin faptul că în nivelul reprezentativ apare percepția gazului ca o fracție inferioară a procesului de rafinare.

Realizările economice, tehnice și științifice de la Ploiești, din domeniul petrolului, au fost însă mult mai mari. Ploieștiul, prin întreaga sa evoluție economică și industrială, își merită pe deplin titlul de oraș al petrolului și de capitală a aurului negru. Această situație s-a reflectat în mentalul colectiv, cu concretizări în spațiul public în numirea și denumirea unui număr însemnat de instituții, asociații, străzi, busturi etc.

III.5. Din istoria învățământului superior românesc de petrol: Universitatea Petrol și Gaze din Ploiești – profesori și studenți basarabeni

1. Introducere

România a fost o importantă țară petrolieră a Europei și chiar a lumii⁷⁷⁹. Anul 1857 consemnează trei premiere mondiale petroliere românești: înregistrarea oficială a primei producții petroliere din lume, construirea la Ploiești a primei rafinării moderne din lume și Bucureștiul a fost cea dintâi capitală din lume iluminată public cu petrol.

Prin producția și mai ales prin exportul ei petrolier, România a ocupat un loc fruntaș în ierarhia mondială a țărilor petroliere din perioada interbelică. Iată câteva din reperetele producției sale: 1857 – 275 t; 1936 – 8,7 milioane t;

⁷⁷⁹ Această prezentare constituie redarea lucrării: Gheorghe Calcan, *Din istoria învățământului superior românesc de petrol: Universitatea Petrol și Gaze din Ploiești – Prezențe basarabene*, Conferința internațională „O istorie multidimensională a carierelor universitare: Instituții, Rețele sociale, Biografii”, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” Chișinău, 9–10 octombrie 2015, în S. Musteață, (ed.), *O istorie multidimensională a carierelor universitare: instituții, rețele sociale, biografii*, Chișinău, Editura ARC, 2017, p. 154–170, https://www.academia.edu/31049416/S._MUSTEA%C5%A2%C4%82_ed._O_istorie_multidimensional%C4%83_a_carierele_universitare_institu%C8%9Bii_re%C8%9Bele_sociale_biografii_Chi%C8%99in%C4%83u_Editura_ARC_2017_360_p, accesat în data de 23 ianuarie 2017.

1975–1977 – 15 milioane t. Dacă în anul 1925, România ocupa locul al șaptelea în lume, cu o cotă de 1,9% din totalul producției mondiale, în perioada anilor 1931–1936, România ocupa poziția a patra în ierarhia producătorilor mondiali, cu o medie de 3,76% din exportul mondial. Pe continentul european, România a ocupat constant locul I sau II, după U.R.S.S., în producția și exportul mondial de petrol⁷⁸⁰. Acest avantaj s-a transformat în anumite etape și în dezavantaj, România suferind din pricina rezervelor sale petrolifere numeroase distrugerii în timpul celor două conflagrații mondiale⁷⁸¹. Județul Prahova a deținut cea mai importantă poziție în exploatarea și prelucrarea petrolului, iar Ploieștiul a devenit capitala „aurului negru” românesc.

2. Din istoria Universității Petrol și Gaze din Ploiești

Evoluția spectaculoasă a industriei petroliere românești a impus și asigurarea unui învățământ de specialitate adecvat. Astfel, după ce la sfârșitul secolului al XIX-lea Societatea „Steaua Română” Câmpina își constituia fluctuant cursuri de formare a propriilor specialiști, în anul 1904, s-a înființat Școala de maiștri sonori de la Câmpina⁷⁸². Această școală s-a dezvoltat constant, și-a diversificat specializările reușind să formeze maiștri sonori și rafinori șefi și să aibă filiale în unele localități învecinate⁷⁸³.

În anul 1942, Școala de maiștri sonori de la Câmpina s-a mutat la Ploiești. În anul 1945, această școală s-a transformat în Școală de subingineri. Reforma învățământului din anul 1948 a desființat Școala de subingineri de la Ploiești și a înființat Institutul de Petrol și Gaze (IPG) de la București. Elevii Școlii de subingineri de la Ploiești au fost transferați la București⁷⁸⁴. Procedura a prevăzut ca absolvenții anului II de la Ploiești să se înscrie în

⁷⁸⁰ Vezi Gheorghe Buzatu, *A history of Romanian Oil*, Mica Valachie Publishing House, Bucharest, 2006, p. 13–59; Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 147–153.

⁷⁸¹ Vezi spre exemplu Gheorghe Calcan, *La destruction de l'industrie petroliere roumaine pendant la Premiere Guerre mondiale*, în „Le petrole et la guerre, Oil and War”, Conference organized by CNRS and Total Cy on February 11th and 12th, 2010 in Paris (France), P. I. E., Peter Lang, Bruxelles – Bonn – Berlin – Frankfurt am Main – New York – Oxford – Wien, Brussels, 2012, p. 21–36.

⁷⁸² Vezi Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sonori din Câmpina (1904–1948)*, „Anuar”, Societatea de Științe Istorice din România, Filiala Prahova, nr. 1, Ploiești, 1989, p. 134 – 140.

⁷⁸³ Conform relatărilor profesorului Dumitru Tocan, al cărui tată era absolventul acestei școli, calitatea procesului educațional de la Câmpina era atât de ridicată, încât în perioada interbelică absolvenții acestei școli se puteau înscrie în anul al III-lea al Facultății de ingineri petrolști din Statele Unite (Convorbire cu profesorul Dumitru Tocan, 7 octombrie 2015).

⁷⁸⁴ Informație oferită de profesorul Neculai Macovei, 2015.

anul al II-lea la IPG București (era vorba deci de o repetare a anului absolvit la Ploiești), iar absolvenții anului al treilea de la Ploiești să se înscrie în anul al III-lea la București⁷⁸⁵.

Încă de la înființare IPG a avut dreptul de a organiza studii de doctorat care aveau durata de trei ani⁷⁸⁶. În anul 1948, IPG București avea două facultăți: Facultatea de Foraj – Producție (numită ulterior Facultatea de Exploatarea Zăcămintelor de Țiței și Gaze) și Facultatea de Prelucrarea Țițeiului⁷⁸⁷. Durata studiilor era de patru ani⁷⁸⁸. În anul următor s-a constituit în cadrul IPG-ului, Facultatea de Geologie și Exploatarea Zăcămintelor de Țiței și Gaze⁷⁸⁹. După încă doi ani s-au înființat Facultatea de Mașini și Utilaj Petrolier și Facultatea de Economia și Organizarea Industriei de Țiței și Gaze. Astfel, în anul 1951 IPG București avea cinci facultăți⁷⁹⁰. Din anul

⁷⁸⁵ Convorbire cu profesorul Dumitru Tocan, 7 octombrie 2015. Cursanții anului I de la Ploiești urmau să susțină examen de admitere pentru anul I de la București. Decizia era într-un fel logică dacă avem în vedere faptul că anul I de la Ploiești era rezervat practicii la întreprinderile petroliere (Gheorghe Calcan, „Din istoria învățământului superior de petrol”, *Buletinul Universității „Petrol – Gaze” Ploiești*, vol. XLVII – L (1995–1998), Secția Filologie și Științe socio-umane, Subsecția Științe Socio Umane și Juridice, nr. 20, Ploiești, 1998, p. 46).

Profesorul Dumitru Tocan, profesor la UPG, în vârstă de 90 de ani, a fost student la IPG București chiar din anul înființării acestuia. Dânsul ne-a relatat că IPG s-a înființat în anul 1948, cu existența concomitentă a primilor trei ani de studii din totalul celor patru cât cuprindea programul de învățământ. Anul I cuprindea studenții admiși prin examen, iar anii II și III studenții de la Facultățile de Mine și Metalurgie de la București și Timișoara, care doreau să devină ingineri petroliști, la care se adăugau studenții transferați de la Ploiești. Acestora din urmă li se acordau unele cursuri de pregătire suplimentară (matematică, fizică) pentru uniformizarea nivelului de cunoștințe. Demersul de constituire concomitentă a cursurilor petroliere pentru anii doi și trei (și, deci de constituire a IPG), au fost declanșate de către studenți (între care s-a încadrat și prof. Tocan) care au avut întvederi cu rectorul Petrolian (Convorbire cu profesorul Dumitru Tocan, 7 octombrie 2015).

⁷⁸⁶ Niculae Napoleon Antonescu, Vlad Ulmanu, Ion Crețu, Vasile Marinioiu, Mihai Pascu Coloja, Vasile Cârtoaje, Ion Bolocan, Eugen Stănescu, Gabriela Duda, Cristian Marinioiu, Coordonator Vasile Marinioiu, *Universitatea Petrol-Gaze Ploiești, 50 de ani, 1948–1998*, Centrul de multiplicare al Universității Petrol Gaze din Ploiești, Ploiești, 1998, p. 8.

⁷⁸⁷ Gheorghe Ivănuș, Ion Ștefănescu, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan N. Stirimin, Mihai Pascu Coloja, *Industria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004, p. 507.

⁷⁸⁸ Niculae Napoleon Antonescu, Vlad Ulmanu, Ion Crețu, Vasile Marinioiu, Mihai Pascu Coloja, Vasile Cârtoaje, Ion Bolocan, Eugen Stănescu, Gabriela Duda, Cristian Marinioiu, Coordonator Vasile Marinioiu, *op. cit.*, p. 9.

⁷⁸⁹ Mihail Mînescu, Ion Pană, Ioan Popa, Alexandru Popa, Adrian Moise, *Facultatea de Inginerie Mecanică și Electronică, 65 de ani de Tradiție, Profesionalism și Performanță*, Editura Petrol-Gaze din Ploiești, 2015, p. 6.

⁷⁹⁰ Denumirea acestor facultăți era următoarea: Facultatea de Geologie și Exploatarea Zăcămintelor de Țiței și Gaze, Facultatea de Exploatarea Zăcămintelor de Țiței și Gaze,

universitar 1951–1952, durata studiilor a devenit de cinci ani. IPG-ul și-a desfășurat activitatea de la început în clădirea fostului Liceu Regina Maria din București, aflat pe strada Traian Vuia nr. 7, căreia i-au fost adăugate ulterior două noi aripi de construcție⁷⁹¹.

În anul 1957, IPG București și-a schimbat denumirea în Institutul de Petrol, Gaze și Geologie (IPGG) București⁷⁹².

Prin Hotărâre a Consiliului de Miniștri, IPGG din București s-a transferat în anul 1967 la Ploiești. Cea dintâi facultate transferată la Ploiești a fost Facultatea de Mașini și Utilaj Petrolier. Astfel, a apărut Institutul de Petrol din Ploiești. Activitățile didactice s-au desfășurat în localul Școlii de Cooperatie aflat pe terenul actualului campus universitar, al Grupului Școlar de Petrol din vecinătatea acestuia și ale Palatului Culturii.

La 20 de ani de la întemeierea IPG, instituția avea un corp didactic valoros. Din cele peste 250 de cadre universitare (34 de profesori, 42 conferențieri, 68 șefi de lucrări, 113 asistenți), titlul de doctor în științe era deținut de 60 de cadre didactice, cel de doctor docent de 22 cadre didactice, erau cinci membri corespondenți și patru membri titulari ai Academiei Române⁷⁹³.

În anul 1972, a început transferul la Ploiești a Facultății de Foraj, iar în anul 1975 s-a încheiat transferul facultăților IPGG de la București prin venirea Facultății de Prelucrarea Țițeiului. Atunci denumirea instituției de la Ploiești a devenit Institutul de Petrol și Gaze (IPG). IPG Ploiești avea următoarele trei facultăți: Facultatea de Mașini și Utilaj Petrolier, Facultatea de Forajul Sondelor și Exploatarea Zăcămintelor de Petrol și Gaze și Facultatea de Tehnologie și Chimizarea Petrolului și Gazelor. (Nu s-a transferat la Ploiești Facultatea de Geologie, care a fost atașată Universității din București)⁷⁹⁴.

Facultatea de Tehnologie Țițeiului și Gazelor, Facultatea de Mașini și Utilaj Petrolier, Facultatea de Economia și Organizarea Industriei de Țiței și Gaze. (*Ibidem*, p. 6). Se constată faptul că în denumirea primelor facultăți au apărut transformări și probabil chiar și în structura și organizarea acestora, fapt inerent, de altfel, oricăror începuturi. Sursele documentare deja menționate mai sus nu conțin întotdeauna informații identice.

⁷⁹¹ Niculae Napoleon Antonescu, Vlad Ulmanu, Ion Crețu, Vasile Marinoiu, Mihai Pascu Coloja, Vasile Cârtoaje, Ion Bolocan, Eugen Stănescu, Gabriela Duda, Cristian Marinoiu, Coordonator Vasile Marinoiu, *op. cit.*, p. 9–10.

⁷⁹² În anul 1955, Facultatea de Geologie și Exploatarea Zăcămintelor de Țiței și Gaze a fost transferată pentru doi ani la Institutul de Geologie și Tehnică Minieră din București. Revenirea acesteia în cadrul IPG în anul 1957, a condus la adoptarea noii denumiri a instituției – IPGG (Gheorghe Ivănuș, Ion Ștefănescu, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan N. Stirimin, Mihai Pascu Coloja, *op. cit.*, p. 507).

⁷⁹³ *Institutul de Petrol, Gaze și Geologie, 1948–1968*, Editura Apimondia, București, (f.a. și nepaginat).

⁷⁹⁴ Mihail Minescu, Ion Pană, Ioan Popa, Alexandru Popa, Adrian Moise, *op. cit.*, p. 7–9;

După prăbușirea regimului comunist din anul 1989, Institutul de Petrol și Gaze aliniindu-se solicitărilor societății, și-a extins oferta educațională domeniilor economic și umanist. Astfel în anul 1992, IPG s-a transformat în Universitatea din Ploiești, însă rațiunile păstrării tradiției au impus ca numele Universității din Ploiești să fie schimbat în 1993, în Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești (UPG), denumire pe care o păstrează până în prezent⁷⁹⁵.

Astăzi UPG are cinci facultăți, trei tradiționale, cu profil tehnic, și două cu profil economic și umanist: Facultatea de Inginerie Mecanică și Electrică, Facultatea de Ingineria Petrolului și Gazelor, Facultatea de Tehnologie Petrolului și Petrochimie, Facultatea de Litere și Științe și Facultatea de Științe Economice. De-a lungul timpului aici și-au făcut studiile universitare ori post universitare un număr de aproximativ 3000 de studenți proveniți din peste 90 de țări de pe toate continentele⁷⁹⁶.

În anul universitar 2015–2016 în UPG au fost înscriși 7130 de studenți (4861 la studii de zi, 1061 la studii cu frecvență redusă și la distanță și 1208 la masterat). Universitatea susținea cursuri pentru 33 de specializări la ciclul de licență, 32 de programe de masterat, toate fiind acreditate și șase domenii de doctorat cu 109 doctoranzi (coordonăți de 22 profesori conducători de doctorat). În cadrul UPG au fost înscriși 346 de studenți străini proveniți din 31 de țări. Baza materială a universității era compusă din 85 de săli de clasă, 9 amfiteatre, 135 de laboratoare, Aula cu 468 de locuri, 7 cămine cu 1676 locuri de cazare și o cantină cu 500 de locuri pe serie⁷⁹⁷.

3. Profesori și studenți basarabeni la Universitatea Petrol și Gaze din Ploiești

După prăbușirea comunismului în Universitatea de la Ploiești au venit să studieze și un număr apreciabil de studenți din Republica Moldova. Până în

Gheorghe Ivănuș, Ion Ștefănescu, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan N. Stirimin, Mihai Pascu Coloja, *op. cit.*, p. 507–508. Denumirea Facultăților a fost într-un perpetuu proces de schimbare. Nu ne-am propus urmărirea exactă a acestei evoluții. Un atare demers e pretabil mai degrabă unei analize monografice a fiecărei facultăți.

⁷⁹⁵ *Prezentare Universitate, Mesajul Rectorului*, <http://www.upg-ploiesti.ro/>, accesat în data de 29 septembrie 2015.

⁷⁹⁶ Un tabel cu 87 de state din care proveneau studenții și absolvenții IPG Ploiești, până în anul 1978 poate fi văzut în Broșura aniversară, *Institutul de Petrol și Gaze 1948–1978*, Centrul de multiplicare (al Institutului de Petrol și Gaze Ploiești), Ploiești, p. 43.

⁷⁹⁷ Mihai Coloja, rector, *Prezentare la Deschiderea festivă a anului universitar 2015–2016*, Aula Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 1 octombrie 2015.

anul 2015 au absolvit cursurile UPG 277 de studenți cu următoarea distribuție: 208 la ciclul de licență (67 la Facultatea Ingineria Petrolului și Gazelor, 59 la Facultatea Științe Economice, 30 la Facultatea Tehnologia Petrolului și Petrochimie, 29 la Facultatea Inginerie Mecanică și Electrică, 23 la Facultatea Litere și Științe), 54 la masterat, 12 la treapta studiilor aprofundate și 3 la doctorat.

În anul universitar 2015–2016, au urmat cursurile UPG 129 de studenți basarabeni, aproximativ jumătate fiind bursieri ai statului român. Din anul 2012, ei au alcătuit o asociație numită *Liga Studenților Basarabeni*, președinte fondator fiind Iacob Cerlat. Asociația are ca activitate în primul rând problematica integrării și a rezolvării cerințelor specifice ale studenților basarabeni. Pe de altă parte, în activitatea Ligii se regăsesc și aspecte vizând reliefaarea legăturilor de unitate spirituală a românilor de pe ambele maluri ale Prutului, de omagiere a evenimentelor aniversare din istoria națională, de cinstire a personalităților basarabene, precum Constantin Stere la Casa sa memorială de la Bucov etc. Actualul președinte al *Ligii Studenților Basarabeni* este Adam Daniel, student în anul IV la Facultatea de Inginerie Mecanică și Electrică, care provine din localitatea Strășeni din apropierea Chișinăului.

De asemenea, în UPG și-au desfășurat activitatea de-a lungul timpului valoroase cadre didactice provenite de pe plaiurile basarabene. Ilustrăm astfel activitatea profesorului Moise Cuciuc, șeful Catedrei de matematică în perioada anilor 1967–1980, a conferențiarului Nicolae Moșescu, șeful Catedrei de fizică, a profesorului doctor docent Dumitru Rașeev, a profesorului Sergiu Rașeev, rector al Institutului de Petrol și Gaze și a profesorului Siro Boris titular al cursurilor de electrotehnică și mașini electrice. Punctăm în continuare o scurtă prezentare a acestora.

Profesorul Moise Cuciuc a fost șeful Catedrei de matematică din Institutul de Petrol și Gaze din Ploiești în perioada anilor 1967–1980⁷⁹⁸. S-a născut în anul 1909 în localitatea Telenești, județul Orhei din Basarabia. După studiile școlii generale din localitatea natală și cele ale Liceului „Vasile Lupu” din Orhei a susținut examenul de Bacalaureat la Chișinău (1931). În anul 1933, a venit la București și a urmat cursurile Facultății de Științe din București, Secția Matematici. Cariera universitară a început-o ca asistent în

⁷⁹⁸ În dosarul personal aflat în Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești ultimele date provin din anul 1976 (*Cuciuc Moise, Dosar personal*, Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești). Indicarea anului 1980, ca cel al pensionării a fost făcută de profesorul Miron Oprea, coleg de catedră (Convorbire cu profesorul Miron Oprea, 31 august 2015). Broșura aniversară *Institutul de Petrol și Gaze 1948–1978...* îl indica în calitate de șef de catedră pe Cuciuc Moise (p. 30).

anul 1948, la Institutul de Petrol Gaze și Geologie din București. În anul 1951, era șef de lucrări (lector universitar), apoi, în perioada 1954–1958, a fost conferențiar la Institutul de Căi Ferate și la Institutul de Mine București, iar din 1967, și până la pensionare a fost profesor la Institutul de Petrol și Gaze din Ploiești. A fost autorul câtorva zeci de lucrări de specialitate, inclusiv a patru manuale de matematici pentru învățământul superior, a unui Curs de analiză matematică pentru Facultatea de Tehnologie din Institutul de Petrol Gaze și Geologie, și a unui Curs de Matematici generale în două volume. A participat la diverse manifestări științifice, inclusiv la unele Congrese internaționale de matematică desfășurate la București, Cluj și Craiova⁷⁹⁹. A dece-

⁷⁹⁹ *Cuciuc Moise, Dosar personal*, Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești. Biografia Profesorului Moise Cuciuc este extrem de contorsionată, similară pământului în care s-a născut și perioadei pe care a traversat-o. După venirea lui la București a urmat cursurile Școlii de ofițeri de rezervă de la Craiova, s-a înscris la Școala Politehnică din București, dar s-a retras, din cauza problemelor financiare, după cum se precizează în Dosarul său personal. A urmat cursurile Facultății de matematică în perioada anilor 1933–1938, dar va obține licența în matematică în anul 1946. În anul 1953, a urmat cursurile Universității serale de marxism-leninism. În perioada anilor 1939–1941, a lucrat în Serviciul de Informații al Ambasadei URSS la București pentru zona balcanică. În perioada anilor 1939–1940, a fost concentrat în armată, apoi a fost eliminat din armată pe motiv că era evreu. În perioada anilor 1941–1946, a stat la București și a fost protejat/ascuns de proprietarul casei în care locuia. S-a întreținut din meditații.

Părinții împreună cu ceilalți cinci copii au dispărut în contextul războiului mondial. Tata, Achile Cuciuc a fost grefier la Judecătoria Ciocâlneni, Orhei, mama Blima născută Benderschi a fost casnică. Aprecierile făcute în diverse documente, unele chiar de către Moise Cuciuc, au variat de la o etapă la alta. Astfel, părinții apar consemnați odată ca fiind evrei, altă dată ca având naționalitatea română. Și consemnarea profesiei a variat de la cea de funcționar, la cea de țărani agricultori. Alte documente îi consemnau ca fiind „mici burghezi”. Evident, înțelegem fluctuația acestor însemnări: fluctuația regimurilor, prigonirea evreilor, criteriile de ascensiune în societate promovate de către sovietici și de către regimul comunist au determinat un anume „modus vivendi”. Despre părinți, Moise Cuciuc spunea că sunt decedați în împrejurări necunoscute în timpul celui de al Doilea Război Mondial, iar apoi că au fost împușcați de hitleriști în anul 1941. La fel și despre frați, doi băieți și trei fete, declara că au dispărut în împrejurări neelucidate pe teritoriul Basarabiei, iar în anul 1962, preciza că ei au fost omorâți de hitleriști și bănuia că una din surori, totuși ar fi trăit în URSS.

Prin Ordin de ministru, în perioada 1948–1954, Moise Cuciuc a deținut funcția de Șef metodic la Ministerul Minelor și Petrolului. În etapa următoare el a avut diverse alte responsabilități ministeriale cu caracter administrativ și didactic/pedagogic la București, Pitești și Ploiești. În conformitate cu precizările profesorului Miron Oprea, Moise Cuciuc a predat și coordonat activitatea Secției de Ingineri petroliști de la Ploiești a Facultății de Utilaj Petrolier de la București. Această secție a funcționat în clădirea Liceului „I. L. Caragiale” din Ploiești în perioada anilor 1959–1962 (Convorbire cu profesorul Miron Oprea, 31 august 2015).

Dosarul său personal arată faptul că profesorul Moise Cuciuc a avut două căsătorii (la București și respectiv, la Ploiești) și că nu a avut copii. De asemenea, el conține aprecieri și

dat în anul 1984 și a fost înmormântat în Cimitirul Vișoara din Ploiești, în cavoul familiei. A fost o fire jovială și sociabilă. A venit în contact cu diverse personalități ale epocii⁸⁰⁰.

Profesorul Nicolae Moșescu s-a născut în localitatea Chipirceni, județul Orhei – Basarabia, în anul 1942. Părinții săi au fost funcționari: tata – Ion născut în Valea Cânepii (Brăila), mama – Ana (Mocanu) născută în Ciocâlteni (Orhei). A urmat studiile școlii generale și liceale în localitatea Ianca (Brăila), pe cele universitare la Facultatea de Fizică în cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași și pe cele doctorale la Universitatea București (1975). A lucrat mai întâi în cercetare și apoi la Universitatea din Ploiești, în calitate

note informative (secrete) cu caracter contradictoriu. Unele îl denigrau și chiar îl incriminau descriindu-l ca „încezut, carierist, umblă după succese ieftine”, „Este ușor îngâmfat și încezut. Nu primește ușor critica”, altele considerau că el a ajuns profesor pentru că a lucrat la Minister, că este slab pregătit, ori afirmau că „este puțin atașat regimului nostru de democrație populară”, iar „în viața particulară a dat dovadă de imoralitate”.

Sub raport profesional, în documentația aflată la Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești nu se află nici un document care să ateste titlul de doctor în știință al lui Moise Cuciuc. O parte din aceste aprecieri sunt confirmate și de profesorul Miron Oprea care preciza faptul că academicianul Miron Constantinescu avea unele rezerve față de pregătirea profesională a acestuia, în plus academicianul nu agreea faptul că Moise Cuciuc încerca să adopte în relațiile cu el un ton familiar (Convorbire cu profesorul Miron Oprea, 31 august 2015). Alte documente și note informative arătau că Moise Cuciuc „este un tovarăș foarte disciplinat în muncă”, că din punct de vedere moral „este un tovarăș serios și foarte conștiincios”, iar ca profesor era apropiat de studenți pe care îi ajuta cu traducerea din limba rusă. În amintirea unor studenți s-a imprimat imaginea unui profesor temeinic pregătit și cu un exercițiu metodic extrem de eficient (Convorbire cu profesorul Paul Roșca, fost student al profesorului Cuciuc prin anii 1975–1976, Decanul Facultății de Tehnologia Petrolului și Petrochimie, 1 octombrie 2015). Alți studenți au păstrat o impresie mult mai rezervată față de profesorul lor. (Mărturiile inginerului Ryczard Cygan din Cracovia, Polonia, absolvent al IPGG, în anul 1961; convorbiri din anii 2015–2019). Moise Cuciuc a primit aprecieri cu ocazia acordării gradărilor de vechime în muncă la 20 și 25 de ani, ori prin distincția „Ziua învățătorului”. În afară de română și idiș cunoștea limbile rusă, franceză și germană. (*Cuciuc Moise, Dosar personal*, Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești).

Fără a emite aprecieri definitive asupra personalității profesorului Moise Cuciuc, putem spune că el reprezintă fotografia unei anumite epoci, cu bunele și mai puțin bunele ei. De altminteri, dosarul său oferă date și informații fluctuante și contradictorii. În mod clar acestea nu spun întotdeauna realitatea. Unele documente escamotează realitatea, o fasonează, sau o „înfloresc”, altele pot fi delatațiuni „fabricate” în funcție de imperativele epocii ori interesul personal al unuia sau altuia. În mod cert, stereotipiile, formalismul, convenționalismul distorsionează realitatea, iar denigrările „voite” o pot transforma complet. O imagine clară asupra profesorului Moise Cuciuc se va putea obține continuând investigațiile documentare în diverse alte sfere și eventual coroborându-le cu cele provenite din partea celor care l-au cunoscut și sunt încă în viață.

⁸⁰⁰ Convorbire cu profesorul Miron Oprea, 31 august 2015.

de colaborator (1974), și mai apoi în calitate de titular din 1978, și până la pensionare (2010). A fost o lungă perioadă de timp șeful catedrei de Fizică din UPG.

Activitatea științifică, didactică și metodică a profesorului Moșescu este impresionantă: 13 cărți, 10 cursuri universitare, 2 îndrumătoare didactice, 2 culegeri de probleme, 90 de articole științifice, 32 de articole publicate în străinătate, participări la congrese naționale și internaționale, 2 brevete de invenții. A fost membru a diverse societăți profesionale și i-au fost conferite mai multe diplome. Ultima sa lucrare publicată la Editura Universității din Ploiești este o valoroasă și impresionantă sinteză în trei volume despre *Istoria științelor fizice*⁸⁰¹.

A fost unul din pionierii spectroscopiei moleculare⁸⁰². Prin lucrarea sa *Metode de determinare a hidrocarburilor aromatice cu ajutorul spectrelor electronice* „a intrat în practica laboratoarelor și în literatura de specialitate sub denumirea de *Metoda Moșescu*”⁸⁰³.

Personal, l-am cunoscut drept o fire modestă, laborioasă, principială și implicată în manifestările cu caracter științific.

Profesorul universitar doctor docent Dumitru Rașeev (1914–2007) s-a născut la Odesa, a făcut studiile primare la Chișinău și la Brașov, a urmat Liceul Teoretic de băieți la Tighina (absolvent 1933)⁸⁰⁴ și a absolvit Politehnica din București (Facultatea de Electromecanică, 1940)⁸⁰⁵. A fost

⁸⁰¹ Nicolae Moșescu, *Istoria științelor fizice*, Editura Universității din Ploiești, vol. I-II, 2009, vol. III, 2010.

⁸⁰² Convorbire cu profesorul Nicolae Moșescu, 28 septembrie 2015.

⁸⁰³ Fundația Oamenilor de Știință Prahova, *Oameni de știință ai Prahovei*, Ediție îngrijită de Corneliu Manoliu, Constantin Săftoiu, Tipografia R.A.T.P., Ploiești, 1997, p. 96.

⁸⁰⁴ *Dosar personal, Profesor Rașeev D., Șef catedră*, Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești.

⁸⁰⁵ Dumitru Rașeev făcea parte dintr-o familie care s-a integrat în elita societății românești interbelice. Tatăl său a fost absolvent al Facultății de drept din Odesa și până în anul 1918 a fost judecător în acest oraș. În perioada anilor 1919–1922, familia a stat în Bulgaria, după care a venit în România (București, Brașov, Tighina). Tatăl lui Dumitru Rașeev a devenit Director al Băncii de Credit Agricol din Tighina (până în anul 1932), și apoi Șeful Agenției de Distribuire a Tutunului din același oraș (până la decesul său, 1939). Mama sa Paraschiva provenea dintr-o familie înstărită (documentele regimului comunist al anilor 1950–1960, etichetând-o prin termenul „consacrat” de *chiabură*). Această situație îi făcea pe slujitorii primelor două decenii ale regimului comunist să conchidă că „tovarășul Rașeev provine dintr-o familie mic burgheză”.

Soția lui Dumitru Rașeev, Olga, a urmat cursurile liceale la Chișinău, unde tatăl său era medic pediatru.

Dosarul personal al profesorului Dumitru Rașeev (în Arhiva Universității, de fapt, sunt două dosare: *Dosar personal, Rașeev Dumitru și Profesor Rașeev D. șef de catedră*, fapt care

inginer șef la Atelierele Societății petroliere *Steaua Română* și la Uzina

probează „meticulozitatea” urmării și controlului pe care regimul comunist o exercita asupra cetățenilor) oferă și alte informații despre situația socială a familiei lui Dumitru Rașeev. Despre frații tatălui aflăm că unul (Alexandru) locuia în Bulgaria, iar altul (Vasile) locuia în Franța. Un frate al mamei (Vasile Caro) era academician la Moscova. Fratele lui Dumitru Rașeev, Sergiu (fost profesor la IPG), era menționat într-un document din anul 1984 ca fiind pensionar, plecat în Franța împreună cu soția. În dosar apare și Gheorghe Rașeev, cu doctorat realizat în Belgia, căsătorit cu o cetățeană belgiană. O altă rudă era menționată ca fiind expert UNESCO. Fii săi erau menționați în anul 1984, ca fiind: inginer geofizician (Irina), și șef de lucrări (lector universitar) la Institutul Politehnic București (Mihai).

Dosarele profesorului Rașeev ne relevă personalitatea complexă a acestuia cât și „cosmopolitismul” familiei sale. Solida lui pregătire profesională și caracterul lui serios transpar ca principală notă definitorie.

Ca în toate dosarele timpului și în dosarul lui Dumitru Rașeev au fost adunate de către „organele de partid” câteva zeci de note informative secrete, scrise de mână pe hârtie de diferite tipuri, calități și dimensiuni, „referințe” despre activitatea și „profilul moral” al acestuia. Semnatarii erau de pregătire profesională și intelectuală diferită și proveneau din diferite locuri de muncă ale acestuia sau din diferite etape ale vieții lui. Interesant este faptul că semnatara uneia din note era chiar o fostă colegă de liceu de la Tighina. Concluzia era aceeași: un om serios și preocupat de problemele profesionale. Referințele erau foarte bune și pentru etapele liceale și studențești, Dumitru Rașeev situându-se permanent în elita concurenței intelectuale a elevilor ori studenților. Unele din aceste documente erau caracterizări „profesioniste” întocmite conform uzanței timpului de „organele competente” ale instituției.

Redăm cu valoare exemplificativă câteva din aceste însemnări: „Din perioada studenției, este caracterizat ca un element sârguincios cu aplicații spre studiu, plasându-se printre elevii buni, iar în facultate a fost printre studenții frunțași la învățătură. Nu îl preocupa decât învățătura. Era un bun coleg.”; „Politică în trecut nu a făcut. În prezent este membru PMR [Partidul Muncitoresc Român, devenit Partidul Comunist Român în anul 1965 – n.ns. – Gh. C.], are un nivel politic și ideologic ridicat, ia parte activă la ședințele Organizației de Bază [a PMR – n.ns. – Gh. C.] ridicând probleme juste. În prezent este Președintele Comitetului de Luptă pentru Pace din cadrul Direcției Generale Sovromutilaj Petrolier.

Moral este un tovarăș cinstit, corect și modest.” Semnatarii acestor ultime aprecieri erau A. Vărău, Șef Serviciu Cadre și N. Rădulescu, Inspector de cadre din cadrul Institutului de Petrol-Gaze, fiind datate la 2 iulie 1954. În același an, o altă notă preciza că în anul 1930, Dumitru Rașeev citea cărți interzise, ca de exemplu cele scrise de Marx, și că „din timpul liceului era plasat printre elevii cei mai pregătiți”. O altă notă informativă datată 1949, preciza: „știu că ura regimul din trecut, are purtare bună față de regimul de azi”.

Atunci când citim ori interpretăm aceste referințe va trebui să ținem cont și de formalismul și tipicul epocii. Era considerat pozitiv, și-l ajutai pe cel în cauză dacă făceai afirmația că respectivul avea sentimente de negare a regimului trecut „burghezo moșieresc”, și simpatiza noul regim comunist.

În ton cu „spiritul epocii” Dumitru Rașeev a urmat cursurile Universității serale de marxism-leninism. Nu știm dacă acest fapt a fost rodul convingerii intime, dar e cert că atunci aceste „studii” reprezentau pașaportul de acces spre afirmare ierarhică și chiar profesională. „Am simpatizat cu Partidul comunist încă din timpul studenției și am avut unele legături cu

petrolieră *IMai* din Ploiești. De tânăr s-a remarcat prin inovații și publicații științifice. Și-a concretizat cercetările prin teza de doctorat, în domeniul aliajelor și turnării pieselor de fontă cu grafit. A coordonat activitatea unor cercetări tehnice sub auspiciile Academiei Române. A fost consilier tehnic în Ministerul Industriei Metalurgice (1951–1954).

Dumitru Rașeev a început activitatea universitară în anul 1950, când a fost numit conferențiar și șef de catedră la Institutul de Petrol și Gaze din București. Peste doi ani i s-a acordat titlul de profesor, și peste alți doi ani a devenit până la pensionare titularul acestei instituții, mutate ulterior la Ploiești. Broșura de prezentare a *Institutului de Petrol, Gaze și Geologie*, București, editată în anul 1962, îl prezenta cu calitatea de Șef de catedră, titular al cursurilor de Tehnologia construcției de utilaj petrolier și Metalurgie fizică⁸⁰⁶.

În anul 1965, a devenit conducător de doctorat, iar în anul 1974, a obținut titlul științific doctor docent în științe tehnice. I-au fost atribuite numeroase premii și distincții, inclusiv din partea Academiei Române (pentru lucrarea *Construcția și exploatarea garniturii de foraj*).

Autor a numeroase lucrări, cursuri universitare și articole științifice, contribuțiile sale sunt deplin recunoscute în țară și străinătate. El a fost creatorul unei veritabile școli în domeniul tehnologiei construcției de utilaj petrolier și petrochimic. Întotdeauna în Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești despre

comuniștii, încă din timpul studenției”; nota el însuși într-o autobiografie datată 1981 (*Sergiu Rașeev, Dosar personal*, Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești).

Referințele din dosar cu caracter negativ au fost excepții, două-trei. Spre exemplu, o notă îl „incrimină” pe profesorul Rașeev astfel: „Faptul că a avansat foarte repede profesor și că a înzestrat bine laboratorul de metalurgie fizică se datorează în bună măsură relației familiare cu fratele său care a fost în acea perioadă și este și în prezent rector”. Evident pot fi și elemente reale în aceste afirmații. Nouă ne atrage atenția acuzația voalată, ca principiu, că între frați ar exista relații familiare...! Nu ne putem pronunța asupra „vitezei” de avansare profesională a profesorului Rașeev, pentru că nu ne-am ocupat special de această problemă, însă e cert că în epocă se realizau unele salturi spectaculoase, iar obținerea titlului de profesor universitar fără doctorat nu era o surpriză. O altă notă, provenind din anul 1952, îl acuza pe Dumitru Rașeev că într-o problemă tehnică punctuală și-ar fi aplicat superficial cunoștințele sale profesionale. Evident nimeni nu este perfect și poate greși. În contextul în care în epocă se știa foarte bine ce consecințe puteau avea referințele cu caracter negativ, noi considerăm că aceste note au fost rezultatul cel mai probabil al malițiozității ori invidiei personale. Nu negăm însă nici carierismul care poate l-a caracterizat pe Dumitru Rașeev, înscriindu-se în partid încă din anul 1945, din dorința de avansare și promovare rapidă și ușoară. (*Dosar personal, Rașeev Dumitru; Dosar Profesor Rașeev D. șef de catedră*, Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești).

⁸⁰⁶ Ministerul Învățământului, *Institutul de Petrol, Gaze și Geologie*, București, 1962, p. 63.

profesorul Dumitru Rașeev s-a vorbit numai la superlativ întrucât „Rigoarea științifică, perseverența, spiritul inventiv al omului de știință au fost dublate de o ținută morală și etică exemplară [...]. Prin întreaga sa activitate profesorul Dumitru Rașeev a contribuit în mod decisiv la formarea și dezvoltarea școlii românești de petrol și gaze în universitatea noastră”⁸⁰⁷. O dovadă a aprecierii sale o constituie și faptul că profesorul Dumitru Rașeev a fost sărbătorit în Universitate la împlinirea vârstei de 90 de ani. I-au fost conferite numeroase distincții inclusiv din partea Academiei Române (Premiul „Traian Vuia”)⁸⁰⁸.

Profesorul universitar Sergiu Rașeev este fratele lui Dumitru Rașeev. S-a născut în anul 1916, la Odesa, a făcut studiile primare la Brașov și la Tighina (ultimul an), cele liceale la Liceul de băieți „Ștefan cel Mare” din Tighina (1927–1933),⁸⁰⁹ și a absolvit în anul 1938, Facultatea de Chimie din cadrul Universității București, cu mențiunea „Foarte bine” înscrisă pe diplomă. A fost în echipa directorială tehnică a Rafinării „Colombia” și mai apoi Șeful Serviciului de Studii și Proiectare al Direcției Rafinărilor din Ploiești⁸¹⁰. Și-a început activitatea didactică ca profesor universitar în anul

⁸⁰⁷ Mihail Minescu, Ion Pană, Ioan Popa, Alexandru Popa, Adrian Moise, *op. cit.*, p. 144–145.

⁸⁰⁸ Stelian Dumitrescu, *Universitatea Petrol-Gaze Ploiești, Confesiunile unui rector*, Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2012, p. 292, 322.

⁸⁰⁹ A făcut ultimele două clase liceale într-un an (*Sergiu Rașeev, Dosar personal*, Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești).

⁸¹⁰ Informațiile oferite de dosarul său personal păstrat în cadrul Arhivei Universității indică faptul că Sergiu Rașeev a lucrat în perioada 1939–1941, la Administrația Generală București; în calitate de Șef birou în cadrul Ministerului Industriei Alimentare; Direcția Generală a Tutunului/CAM, în calitate de inginer în exploatarea fabricației de tutun; la Întreprinderea Română de Asfalt (IRAS) București; ca inginer șef de fabricație la rafinaria „Dacia” Ploiești și Titan București. După 23 august 1944, a fost promovat în funcția de director, iar în perioada 1946–1948, a lucrat la societatea „Concordia” Ploiești ca ajutor al directorului sovietic, până când societatea a fuzionat cu Sovrompetrol. În perioada 1949–1950, a lucrat la Direcția Generală a Prelucrării petrolului, etapă în care a îndeplinit două misiuni în Uniunea Sovietică (Moscova, Leningrad). Durata uneia din misiuni (ori a celor două – cumulate) a fost destul de lungă – șase luni. Între obiectivele misiunii s-a înscris problematica exporturilor românești petroliere și a importurilor de utilaje sovietice. Sergiu Rașeev aprecia că a putut aduce avantaje țării de aproximativ 3 milioane de dolari prin obținerea modificării prețurilor. După revenirea în țară a fost transferat la Institutul de Petrol și Gaze din București fiind numit rector și devenind șef al Catedrei de Tehnologia țițeiului. Concomitent deținea și funcția de Consilier tehnic al Ministerului Petrolului (până în anul 1951, când legea nu a mai permis cumulul a trei funcții). Din anul 1953, a căpătat dreptul de a conduce doctorate, deși atestatul de profesor l-a obținut în anul 1955, iar titlul de doctor în științe l-a obținut abia în anul 1973. S. Rașeev a fost profesor și la Facultatea Tehnico-Economică din cadrul Institutului Politehnic București unde a ținut cursuri post universitare (1958–1970),

1950, la Institutul de Petrol și Gaze. Având o solidă experiență profesională a predat cursuri de mare complexitate și finețe tehnică vizând procesele termocatalitice de rafinare, cinetica industrială și calculul reactoarelor, extracție selectivă și de parafinare. A fost șeful Catedrei de inginerie petrochimică din cadrul Facultății de Tehnologia Prelucrării Petrolului și Petrochimie. A contribuit la organizarea și dotarea modernă a laboratoarelor de specialitate. Este autorul a 14 tratate și monografii, 3 cărți de popularizare, 165 de lucrări științifice publicate în țară și în străinătate, opt brevete de invenție, 26 de lucrări în manuscris⁸¹¹. Un punct de vedere selectiv consideră că S. Rașeev era autorul a cinci importante cărți de specialitate între care *Conversia hidro-carburilor*, în trei volume, publicată și în Statele Unite ale Americii (2003)⁸¹².

A fost rector al IPG în două rânduri: 1950–1953 și 1955–1961⁸¹³, iar în etapa ploieșteană „a coordonat activitatea de proiectare și realizare a corpului de clădiri care adăpostesc laboratoarele Facultății de Tehnologia Prelucrării Petrolului”⁸¹⁴. A devenit expert UNESCO, calitate în care a coordonat realizarea laboratoarelor de chimie ale Școlii Naționale Politehnice din Algeria. În anul 1974, la recomandarea Institutului de Petrol Gaze și Geologie București și-a întocmit dosarul pentru a deveni Membru Corespondent al Academiei (dar nu avem confirmarea arhivistică a acceptării lui)⁸¹⁵. În anul 1978, s-a pensionat și s-a stabilit în Franța, iar în anul următor a devenit consilier științific UNESCO oferindu-și expertiza sa diverselor unități de rafinaj și de învățământ superior din numeroase state din Africa, Venezuela, SUA, Mexic etc.⁸¹⁶.

deținând și calitatea de șef al Catedrei de Industrie petrolieră (până în anul 1962). (*Sergiu Rașeev, Dosar personal*, Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești).

⁸¹¹ *Sergiu Rașeev, Dosar personal*, Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești.

⁸¹² Stelian Dumitrescu, *op. cit.*, p. 322–323.

⁸¹³ Nicolae Napoleon Antonescu, Vlad Ulmanu, Ion Crețu, Vasile Marinoiu, Mihai Pascu Coloja, Vasile Cârtoaje, Ion Bolocan, Eugen Stănescu, Gabriela Duda, Cristian Marinoiu, Coordonator Vasile Marinoiu, *op. cit.*, p. 11.

⁸¹⁴ Stelian Dumitrescu, *op. cit.*, p. 322.

⁸¹⁵ *Sergiu Rașeev, Dosar personal*, Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești.

⁸¹⁶ Stelian Dumitrescu, *op. cit.*, p. 323. Sergiu Rașeev a efectuat numeroase vizite în străinătate și înainte de a deveni expert UNESCO. Iată o cronologie a acestora, realizată în principal după cea consemnată în anul 1974, de rectorul Stelian Dumitrescu: 1956, în Ungaria; 1958, de două ori în URSS și Cehoslovacia; 1959, în Republica Democrată Germană; 1961, în Ungaria; 1962, în Cehoslovacia; 1963, în Polonia (unde a susținut mai multe conferințe); 1965, în Republica Arabă Unită; 1966, în Iugoslavia și Cehoslovacia; 1968, la Varșovia; 1969, în Algeria, Franța și Cehoslovacia; 1970, în Algeria și Franța; în 1971, în Polonia; 1972, în Bulgaria, Algeria și Cehoslovacia, iar în anul 1973, a fost turist în Berlinul occidental, Franța

Profesorul Siro Boris este născut în anul 1931 în Tătăraști (Tatar Bunar),

și Belgia. Nu i s-a acordat viza pentru a merge în India, în anul 1958. (*Sergiu Rașeev, Dosar personal*, Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești).

Informațiile cuprinse în cele două dosare păstrate în cadrul Arhivei Universității oferă date interesante despre personalitatea și datele personale ale acestuia. Naționalitatea sa a apărut consemnată uneori, în contextul anilor 50, ca fiind rusă, după care a fost considerată constant ca fiind română. Sergiu Rașeev a fost căsătorit de două ori. Prima sa soție a fost Xenia Rașeev, născută (Sârbu) la Chișinău, membră PCR, inginer chimist, salariată la Sovrompetrol, apoi la Institutul de Cercetări Farmaceutice, după care a fost asistentă la Institutul de Construcții București. Din această căsătorie au rezultat doi copii: Xenia (n. 1944, medic stomatolog) și Gheorghe (n. 1946, chimist, doctorat în Belgia, căsătorit cu cetățeană belgiană), membri ai Uniunii Tineretului Comunist.

În anul 1962, unele documente consemnau starea lui socială ca fiind divorțat. În anul 1963, Sergiu Rașeev s-a recăsătorit cu Irena Markijaniwicz, economistă, cetățean polonez care lucra la Liniile aeriene poloneze din București – Aeroportul Băneasa. Era membră a Partidului Socialist Polonez. Un document arăta că soția sa Irena Srzepekowska (probabil numele de dinainte de căsătorie) era născută la Tighina în 1921. Tatăl acesteia a fost cercețator la Academia Poloniei.

Situația sa militară a fost cea de „impropriu militar”. Fiind scutit medical, nu a efectuat serviciul militar și nu a fost concentrat pe front în timpul celui de al Doilea Război Mondial. A devenit membru al Partidului Comunist în anul 1945. Într-unul din formularele cu caracter autobiografic, Sergiu Rașeev scria că s-ar fi înscris în partid în ianuarie 1944. El mai preciza că în perioada ianuarie 1944 – toamna anului 1944, încă înainte de a i se comunica primirea în partid, „împreună cu alți patru tovarăși muncitori în rafinăria Titan am organizat celula PCR în fabrică”, el având funcția de secretar de celulă. Această rafinărie a reînceput să lucreze în octombrie 1944, după ce fusese oprită în anul 1942, în urma livrării de unsoare dăunătoare armamentului.

Referitor la acest aspect în formularele cu caracter autobiografic, scrise și semnate de el, Sergiu Rașeev scria în anul 1953, că a fost „anchetat în 1942, pentru că am fabricat pentru armată unsoare dăunătoare armamentului (care strica armamentul) împreună cu Sandu Kramer, azi meșter la *Rafinăria 1 Ploiești* și Nicu Simșa, amândoi membri PCR”, în anul 1956: „Am fost anchetat în 1942 de SSI [Serviciile Secrete de Informații] pentru sabotarea producției destinate armatei”, iar în 1959: „Anchetat în 1942 pentru calitatea proastă a unsoarii fabricată pentru armată în rafinăria Titan”. O apreciere din dosarul său personal consemna faptul că „în timpul ilegalității PCR a avut legături sporadice cu membrii de partid și a contribuit la ajutorul deținuților politici”. Între persoanele cu care a avut legături în perioada ilegalității Partidului erau indicate chiar de el: Alexandra Sidorovici, M. Levente, ing. M. Celac etc.

Ceva mai târziu, el însuși consemna, „ridicându-se în slăvi” și „turnându-și”, așa cum dădea bine propagandei comuniste a epocii, „cenușă în cap”: „Am cunoscut încă din liceu Tovarăși membri de partid sau având legături cu partidul, care m-au lămurit în parte asupra luptei clasei muncitoare și problemele rasiale și economice. Din cauza educației mele mic burgheze primite și din lipsa unei lămuriri suficiente nu am intrat în partid în timpul cât am fost elev și la universitate”.

Din toamna lui 1944, și până în ianuarie 1946, a deținut funcția de secretar al Organizației de Partid din rafinăria Titan. În 1944, a devenit și membru de sindicat. Un referat semnat de

Județul Chilia (astăzi regiunea Odesa, Ucraina). Face studiile primare în

referențialul Ion Gagiu în anul 1950, arăta că „imediat după 1944 a început să lămurească pe tov. a se înscrie în partid și a lua parte la acțiunile partidului, fiind în fruntea masei și dând dovadă de tov. conștiințios”. A fost membru ARLUS (Asociația Română pentru strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică) din momentul înființării acestei asociații.

A făcut parte din diverse structuri și comisii înalte coordonate de Comitetul Central al Partidului Comunist care au proiectat evoluția economică (petrolieră) a țării în primii ani ai regimului comunist (1948–1950), care au organizat industria de petrol imediat după naționalizarea din 1948, au elaborat „Propunerile de dezvoltare a industriei de prelucrare a țițeiului în cursul primului cincinal”, ori cea de perspectivă atunci când a activat în comisii de pe lângă Consiliul de Miniștri (1958, 1972), Consiliul Superior Economic (1972), ori ministerul de resort. Concomitent, dosarul său personal indică faptul că el a avut „o contribuție esențială în organizarea și dezvoltarea învățământului de partid în țara noastră”. Un document emis de Direcția Personal a Ministerului Învățământului conținea propunerea ca „tov. Sergiu Rașeev să aibă acces la documente strict secrete”.

Sergiu Rașeev a fost responsabilul secției AGIR – Petrol, devenită Asociația Științifică a Inginerilor și Tehnicienilor (ASIT), fiind secretarul de redacție al acesteia (1946–1950). „Am inițiat înființarea în 1947 a primei reviste tehnice românești de petrol, revista AGIR – Petrol...” scria Sergiu Rașeev într-unul din formularele cu caracter autobiografic solicitate în epocă. În perioada 1945–1950, a fost secretarul Organizației de bază al PCR și instructor de partid la Sectorul II – Negru, București, propagandist la învățământul ideologic din IPGG (1963–1974), Președinte al Sindicatului din Facultate, Vicepreședinte al Biroului Executiv al Asociației Filateliștilor din România. A urmat cursurile Universității serale de marxism-leninism.

În anul 1951 (25 octombrie), Sergiu Rașeev a fost exclus din partid, rectorul Petrolian consemnând în anul 1965 că „nu se cunosc motivele” acestei decizii. O notiță dactilografiată, nesemnată și nedată, prinsă în dosarul său, care pare a fi emisă din partea Rectoratului lăsa a se înțelege că excluderea din partid s-ar fi făcut pe considerente de „fost antonescian”. În formularul său autobiografic din 1953, Sergiu Rașeev scria: „Asupra excluderii din partid am depus contestație în termen legal (2 noiembrie 1951), la CC al PMR fără a primi până în prezent vreun răspuns”. A fost reprimat în PCR la cel de-al doilea congres al partidului, în anul 1955, apreciindu-se că motivele excluderii au fost lipsite de temei, recunoscându-i-se vechimea începând cu anul 1945. A coordonat activitatea Uniunii Tineretului Comunist din universitate.

În funcție de anul în care se consemna, și de vântul intereselor ideologice ale partidului, informațiile scrise în formularele cu caracter autobiografic sunt fluctuante. În unele el neagă vehement faptul că ar fi avut rude în străinătate: „Nu am nici un fel de rudă în străinătate” (Fișa personală, 1962, dar și 1959). În altele, le consemnează și precizează fie că pe unele le-a cunoscut pasager, în copilărie, ori că nu le cunoaște, nu întreține legături cu acestea și nu posedă informații despre ele.

Caracterizările făcute de factorii responsabili ai universității și facultății, de către colegi, de către foști colegi de școală ori de serviciu sunt aproape la unison pozitive, și chiar superlative. Iată câteva dintre acestea: „S-a dovedit a fi unul din cei mai buni profesori din țară. Are o excelentă metodă de predare, care stârnește un viu interes la studenți”. (1956, A Vărau, Șef cadre, a se vedea și caracterizările făcute de către decanul Facultății din anii 1963, 1966, 1967 și de mai târziu); „În felul în care se poartă față de muncitori în acest timp, și cum explică

localitatea natală și pe cele liceale la Cetatea Albă (Liceul „Marele Voievod

muncitorilor lupta Uniunii Sovietice pentru eliberarea popoarelor, dă dovadă că de pe atunci era atașat clasei muncitoare”; „a dus muncă de partid în ilegalitate [...], a citit foarte multe cărți sovietice [...], nu are vicii (N. Celac, membru de partid, Consilier la Ministerul Industriei, care îl cunoștea din anii 1930–1931); „element eminent” (Olga Stroghiu, funcționară, membră de partid care îl cunoștea din anul 1926); „element foarte bine pregătit [...], prin școală era privit ca un comunist” (ing. Dumitru Nedelcu, membru de partid care îl cunoștea din 1934–1935).

Aprecierile negative sunt puține, iar unele, semnificative sub raportul interpretării politice: „Uneori avea momente de delăsare în producție amânând executarea unor lucrări de pe o zi pe alta” (perioada 1939–1941 când lucra la Fabricile de tutun CAM București); „a avut o perioadă când a simpatizat cu hitlerismul (1941–1943). Înainte de aceasta a avut idei îndrăznețe de stânga. Apoi a fost contra regimului sovietic. Din 1944 s-a schimbat pornind pe un drum sănătos” (ing. N. Ganițchi, într-un document al ministerului Petrolului din 1949, Serviciul Cadre); „Ca lipsuri, manifestă uneori tendința de a da un caracter spectaculos realizărilor sale, de a se autoevidenția”. Notița dactilografată, nesemnată, nedată și neautentificată, prinsă în dosarul său, care consemnează faptul că e emisă din partea Rectoratului, la care am făcut deja referire are următorul conținut: „IPG-Rector-Sergiu Rașeev exclus din PMR fost antonescian. Origine socială mic burgheză. După 23 August 1944 fiind membru de partid s-a dezvoltat mult politicește, foarte bine pregătit, capabil. S-a dovedit unul din cei mai buni rectori, din sectorul tehnic. Dat fiind trecutul său nu prezintă încredere în postul său de rector. Trebuie schimbat din această funcție” (neputându-ne pronunța la acest moment al cercetării noastre, dacă documentul a fost emis în prima, ori în cea de-a doua perioadă de rectorat a lui Sergiu Rașeev). (*Sergiu Rașeev, Dosar personal, Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești*).

Din însemnările dosarului lui Sergiu Rașeev putem formula câteva aprecieri fără a avea pretenția de a avea valoare definitivă. E cert că Sergiu Rașeev a fost un foarte bun specialist, apreciat de majoritatea persoanelor cu care a venit în contact. E cert că activitatea lui științifică, didactică și managerială a fost una pozitivă și valoroasă. Cunoștea limbile: rusă, franceză, germană, engleză. Sub semnul reflecției rămân câteva aspecte: înscrierea în partid imediat ce sovieticii au ajuns să controleze România, voluntarismul său în activitățile „pionieratului” instaurării principiilor comuniste în țară, includerea lui în delegațiile care au mers la Moscova în deceniul 1949–1958, acțiunea lui de sabotaj din anul 1942, numărul mare de vizite făcute în străinătate, inclusiv în țări nesocialiste, într-o perioadă în care astfel de situații erau rarissime pentru oamenii și intelectualii de rând, ascensiunea profesională și managerială fulminantă, stabilirea în Franța imediat ce s-a pensionat etc. Evident, în interpretarea documentelor epocii trebuie avută circumspecția cuvenită: convenționalismul unor declarații și destăinuirii, mărturiile formale, șablon, făcute numai pentru că „dădeau bine” și așa putea fi ajutat un om, confecționarea unui profil atașat politicii comuniste și Moscovei, ca o trambulină a protecției și avansării etc.

Întrebarea cât a fost adevăr și cât a fost fals ori fabricat în dosarul său rămâne o temă a reflecției! La fel cea referitoare la cât de convins a fost Sergiu Rașeev de ideile comuniste, ori cât de mult a „jucat teatru” în această piesă cu scopul de a „profita” și obține avantaje pe toate planurile. Este posibil ca ceva să fie adevărat din toate și să avem de-a face cu o personalitate extrem de complexă subordonată în egală măsură atât intereselor personale, de conservare și ascensiune, dar și imperativelor politice ale epocii (epocă care marginaliza, elimina și chiar

Mihai”) și la Buzău (Liceul „B. P. Hașdeu”). S-a refugiat de două ori împreună cu familia în România. Mai întâi în anul 1940, când Basarabia a fost cedată Uniunii Sovietice, și mai apoi în anul 1944, din cauza operațiunilor militare, și de această dată definitiv. A făcut studii universitare la Craiova – Institutul de Mașini și Aparate Electrice (1951–1955). A lucrat 16 ani ca inginer energetician, preponderent în sfera petroliferă a zonei Prahovei. A contribuit la punerea în funcțiune a unor unități de referință ale economiei naționale. Colaborarea cu UPG-ul a început-o în anul 1968. Din anul 1972, a devenit titularul acestei instituții ocupând un post de șef de lucrări (lector universitar). În anul 1982, și-a susținut doctoratul, iar în 1994, a obținut gradul didactic de profesor universitar. A fost titularul cursurilor de Electrotehnică și Mașini electrice. Referindu-se la partea practică a activității sale, profesorul Siro Boris spunea: „n-am învățat ingineria la Universitate, am venit aici cu ea învățată”⁸¹⁷. S-a pensionat în anul 2005, dar continuă să susțină activități didactice. Este dinamic, deschis dialogului, păstrează amintiri vii locurilor natale și nu poate da uitării imaginile tragismului războiului⁸¹⁸.

extermina intelectualitatea „retrogradă” formată în perioada precomunistă și pe toți opozanții noii ordini comuniste).

⁸¹⁷ Mihail Minescu, Ion Pană, Ioan Popa, Alexandru Popa, Adrian Moise, *op. cit.*, p. 218–219. Vezi și Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, *Seniorii petrolului românesc*, Volumul 5, Televiziunea Regională Valea Prahovei, (DVD; www.youtube.com/dumitrascuiviuemisiunitv.dumitrascu.ro).

⁸¹⁸ Convorbire cu profesorul Siro Boris, UPG, 18 septembrie 2015. Redăm în continuare câteva din reperele acestei conversații.

Profesorul Siro Boris și-a schimbat numele din Sirotenko în Siro. Terminația *-enکو*, în ucraineană este ceea ce este terminația *-escu* la români, iar siro înseamnă orfan. Așadar, el a decis să-și păstreze doar prima parte din numele său de familie.

Tatar-Bunarul (natal) se traduce prin Izvoarele tătarilor, acolo existând trei izvoare însemnate, cu uluce de piatră, pentru adăpatul cailor. Conform tradiției, aici ar fi fost sediul Hanatului tătarilor din Bugeac. Localitatea, un fel de Mizil românesc, avea prin 1939, în jur de zece mii de locuitori și avea mari antrepozite de cereale. În localitate exista un labirint de galerii – catacombe – subterane pietruite. Rolul lor ar fi fost acela de păstrare a aurului tătarilor. Aceste tuneluri, de ordinul kilometrilor, erau în cea mai mare parte înfundate sau prăbușite.

Din povestirile bunicii sale posedă nuanțări interesante despre rebeliunea de la Tatar Bunar din anul 1924, și despre reprimarea acesteia. Conform acestor povestiri, instigatorii ar fi venit în sudul Basarabiei, pe mare, în vreo 20 de bărci. Ei au ocupat câteva sate. Au început propaganda în satele zonei, ținând cuvântări în centrul localităților pe tema organizării viitoare a Basarabiei în cadrul Uniunii Sovietice. În localitățile zonei existau celule de 4–5 persoane simpatizante ale Uniunii Sovietice. Replica autorităților române a fost foarte fermă. Armata ar fi sosit din zona Bârladului. Câteva mici cătune ar fi fost incendiate și distruse. Aceasta ar fi fost și soarta Tatar Bunar-ului. Ar fi intervenit un ofițer român, aflat în peșit în localitate și ascuns de populația românească în timpul rebeliunii. Acesta a depus mărturie

4. Concluzii

Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești este o unitate reprezentativă a învățământului tehnic superior românesc. Ea a răspuns solicitărilor industriei petroliere românești de a crea specialiști în domeniu. Tradiția ei este considerabilă, bucurându-se de aprecieri și peste hotare. Între studenții străini care s-au specializat aici s-au aflat și cei proveniți din Republica Moldova.

O notă aparte a legăturilor spiritualității românești cu cea de dincolo de Prut o constituie prezența unor cadre didactice universitare care își au originea, ori au avut legături directe cu spațiul basarabean. Profesorii proveniți din acest spațiu au urcat cele mai înalte trepte științifice ori administrative academice ale învățământului universitar, inclusiv cea de rector. Biografia unora este de-a dreptul spectaculoasă, circumscrisă pentru unii, în cea mai mare parte specificității, imperativelor și comandamentelor primei etape a comunismului din România.

III.6. Muzeul Petrolului din Ploiești – o scurtă prezentare

1. Introducere

În lucrarea de față ne propunem să realizăm o succintă prezentare a Muzeului Petrolului din Ploiești⁸¹⁹. Structura lucrării noastre este direcționată sub raport informațional, spre două planuri principale. Primul plan urmărește geneza, organizarea și serviciile pe care le poate oferi muzeul atât

despre buna credință a populației și ar fi convins autoritățile militare să pedepsească numai persoanele vinovate (întrucât instigatorii și simpatizanții erau foarte bine cunoscuți de populația locală). Liniștea a fost instaurată în zonă după câteva zile de intervenție a armatei. Octogenarul de astăzi păstrează amintirile copilului de altădată care a surprins un episod local al holocaustului practicat de germani. Din via părintească, aflată la marginea satului, urcat în nuc a văzut cum nemții escortau un convoi de ordinul zecilor, de evrei, poate chiar mai mult, în direcția transnistreană. La marginea satului, în fața șanțului antitanc săpat de săteni, evreii au fost aliniați și apoi mitraliați.

Deși amintirile pot fi estompate de timp, iar povestirile bunicilor pot intra în sfera hiperbolizării, mărturiile profesorului Siro Boris merită întreaga atenție și pot deveni o invitație pentru o temeinică investigare istorică.

⁸¹⁹ Acest subcapitol este realizat împreună cu doamna Emilia Iancu și constituie dezvoltarea lucrării noastre: Emilia Elena Iancu, Gheorghe Calcan, *National Oil Museum of Ploiești: Presentation*, care a fost susținută la International Scientific Conference, *First Oil Production and Processing Facilities Candidates on the UNESCO World Heritage List*, Ignacy Lucasiewicz Museum of Oil and Gas Industry Foundation in Bobrka, Poland, 29–30 September 2021. Susținerea a fost realizată de dl. Dragoș Grigorescu.

publicului larg cât și specialiștilor și cercetătorilor. Cel de al doilea plan, își propune evidențierea selectivă a activităților publice ale acestei instituții.

Sursele documentare ale realizării acestei prezentări au fost în primul rând cele ale informațiilor, documentațiilor și prezentărilor muzeului, realizate în timp de specialiștii muzeului. Ele se păstrează prioritar, în arhiva electronică a Muzeului. Multe dintre acestea nu posedă, din păcate, menționarea autorilor. Urmează apoi, în seria documentării, cele ale relativ puținelor materiale publicate în timp, despre acest muzeu. Adăugăm în final, investigațiile și observațiile noastre directe.

2. Geneza și evoluția muzeului

Începuturile realizării Muzeului Petrolului își au sorgintea în anul 1957, când s-au sărbătorit 100 de ani de la înființarea la Ploiești a primei rafinării de petrol de tip modern din lume. Inițiativa a aparținut unui grup de intelectuali ploieșteni.

În concretizarea acestei idei s-a implicat Ministerul Petrolului, care a cerut doi ani mai târziu ca toate unitățile din domeniu să identifice și să colecteze documente, piese, unelte și utilaje vechi necesare proiectatului muzeu. Hotărârea de înființare a muzeului a fost adoptată de Consiliul de Miniștri, la 16 septembrie 1959.

Se poate vorbi de o adevărată epopee a realizării acestui muzeu. Zeci de adrese au fost direcționate tuturor șantierelor, schelelor și rafinăriilor din Prahova și din țară. Peste tot s-au organizat zeci de reuniuni de lucru și de informări în rândul tuturor petroliștilor. S-a declanșat o popularizare prin ședințe și afișe. Scopul: depistarea și colectarea a diverselor documente și fotografii, a mașinărilor, aparatelor și uneltelor necesare proiectatului muzeu. Ministrul Industriei Petrolului și Chimiei, Mihai Florescu, și adjuncții acestuia s-au implicat personal: întruniri, preocupări, vizite repetate la Ploiești. Rezultatul: recepționarea a sute și sute de documente, de fotografii, de utilaje și unelte; alocarea succesivă a două sedii ale muzeului, până la fixarea definitivă a celui de-al treilea. Sediul actual al muzeului era la acel moment un Club cu cantină al Rafinării 1 din Ploiești.

Dintre zecile de nume menționate în documentele perioadei, prin decantarea timpului se rețin ușor cele ale profesorului Nicolae Simache, și a inginerilor Nicolae Charles Debie și C. Fotescu⁸²⁰, ori a lui Alex. Bădulescu⁸²¹.

⁸²⁰ Octavian Onea, Doina Onea, *Preliminarii la o istorie a Muzeului Național al Petrolului din Ploiești*, „Arhivele Prahovei”, VI, Editura Scrisul Prahovean, 2001, p. 315–329.

⁸²¹ Roxana Manolache, *Muzeul Petrolului din Ploiești – istoric, tradiție, tezaur*, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.

După amânarea repetată a datei de „recepție” a noului așezământ, Muzeul a fost inaugurat festiv la 8 octombrie 1961⁸²².

Dacă la început muzeul cuprindea aproximativ 700 de unități de patrimoniu, astăzi el numără peste 11.000 de piese. Acest rezultat se datorează pasiunii și investigațiilor realizate de-a lungul timpului de către specialiștii muzeului care au reușit să colecționeze piese, dintre care multe se integrează Tezaurului Național al României.

Cu denumiri și patronaje diverse, Muzeul Republican al Petrolului (1961), Muzeul Național al Petrolului (1994)⁸²³, subordonat PETROM (1997) și OMV (2004), Muzeul Petrolului este în prezent (începând cu anul 2017), Secție a Muzeului Județean de Științele Naturii Prahova, Manager Director General, prof. dr. Emilia Iancu⁸²⁴.

3. Structura muzeului

Muzeul Petrolului din Ploiești este un *veritabil complex muzeal* alcătuit din următoarele componente:

1. Clădirea monument și Sala Mare a spațiului expozițional documentar permanent, cu Sala expozițiilor temporare și Sala conferințelor
2. Parcul de utilaje în aer liber;
3. Hala de scule, unelte și aparatură;
4. Biblioteca muzeului;
5. Arhiva muzeului.

1. Clădirea monument și Sala Mare a spațiului expozițional documentar permanent, cu Sala expozițiilor temporare și Sala conferințelor constituie punctul principal de activitate al muzeului.

A. Clădirea monument este o importantă construcție de epocă a orașului. Înaintea construcției actuale a existat o alta ridicată înainte de anul 1800 de boierul Nedelcu-Nedeianu. Aceasta a fost cumpărată de Gheorghe Panait (Panait Ceaușu) care în perioada anilor 1800–1821, a fost membru al Sfatului orașenesc (mădular al sfatului târgului)⁸²⁵. Gheorghe Panait locuia

⁸²² Paul D. Popescu, *Ghid de oraș. Ploiești*, Editura Sport Turism, 1985, p. 97.

⁸²³ Magdalena Banu, „Muzeul petrolului, 1957–2017. Un muzeu unic în România”, în Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, *2017 – Prahova Capitală Mondială a Petrolului/ World Capital of Petroleum, 1867–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 60–69.

⁸²⁴ <http://muzbioph.ro/conducerea>, accesat în data de 7 aprilie 2021; *Muzeul Petrolului 2017*, p. 2–3, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.

⁸²⁵ *Muzeul Petrolului 2017*, p. 2, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.

vis-a-vis de casa pe care a cumpărat-o. În noua sa proprietate acesta organiza petreceri mondene la care participau tinerii înstăriți din urbe, școliți în Franța. Scopul acestor reuniuni era, mai degrabă, unul personal: acela ca noul proprietar să-și mărite bine fetele sale, obiectiv care s-a și împlinit⁸²⁶. Actuala construcție a muzeului a fost înălțată pe la jumătatea secolului al XIX-lea. A fost folosită ca spațiu de locuit și o perioadă ca sediu de poștă⁸²⁷. Între anii 1840–1865, spațiul generos al construcției a permis ridicarea unor anexe care au servit magaziilor poștei și a remizelor diligențelor poștale. Aceste spații au devenit mai apoi, prin reconstruire, depozite de cereale și coloniale⁸²⁸. Actuala stradă Diligenței, din spatele muzeului, poartă astfel o denumire simbolică, și constituie dovada împlinirii istoriei acestei construcții, cu cea a poștei române, și a orașului Ploiești.

Realizată într-un stil arhitectonic neobaroc cu un aer de eleganță și zveltețe, clădirea posedă frumoase medalioane exterioare care transmit o plăcută impresie artistică. Imobilul flanchează intersecția a două străzi cu rezonanță din zona centrală a orașului Ploiești⁸²⁹. Clădirea și spațiul aferent acesteia este de 2150 metri pătrați⁸³⁰.

Clădirea a fost integrată în Lista monumentelor istorice, care în anul 2010 a fost publicată în Monitorul Oficial al României⁸³¹.

B. Sala Mare a spațiului expozițional documentar permanent constituie punctul central și impozant al clădirii. Aceasta posedă dimensiuni extrem de generoase: 500 m². Este zona documentară expozițională principală a muzeului. Sunt expuse documente originale și în facsimile, hărți geologice, documentație tehnică de profil, fotografii și machete care reproduc instalații și utilaje specifice industriei petroliere, busturi, artefacte etc.⁸³².

Tematic, parcurgând vasta expoziție se pot surprinde:

- istoria explorării, exploatării și prelucrării petrolului;
- începuturile și evoluția cercetării geologice cu profil petrolier din România;

⁸²⁶ Informații provenite din Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.

⁸²⁷ *Ibidem*.

⁸²⁸ *Muzeul Petrolului 2017*, p. 2 (*Ibidem*); Magdalena Banu, *op. cit.*, p. 61.

⁸²⁹ Strada Diligenței și strada Dr. Bagdasar, nr. 8, unde este și adresa muzeului.

⁸³⁰ Magdalena Banu, *op. cit.*, p. 61. În anul 1961, când imobilul a intrat în proprietatea statului și implicit în administrația Muzeului, acesta aparținea inginerului Constantin Ion din Ciolpani, Ilfov, și a Mariei Căpitănescu din Ploiești. (Informații provenite din Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești).

⁸³¹ Monitorul Oficial al României, nr. 670 bis/1. X. 2010, la poziția 263. (Copie/Extras, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești).

⁸³² A se vedea și Paul D. Popescu, *op. cit.*, p. 97.

- evoluția principalelor rafinării ale țării;
- ipostaze ale vieții sociale a petroliștilor;
- personalitățile care au marcat evoluția petrolului românesc etc.

Structura clădirii conține și un mic hol expozițional de primire și o încăpere destinată întâlnirilor protocolare. Intrarea în muzeu este flancată de bustul inginerului Ion Basgan, autorul a numeroase invenții din domeniul forajului rotativ⁸³³.

C. Sala expozițiilor temporare cu un spațiu de aproape 70 m², oferă posibilitatea ca prin vitrine, expozate și panouri să fie omagiate diferite personalități, societăți și fenomene specifice evoluției petroliere din țara noastră⁸³⁴. Sala este foarte frumos amenajată și utilă atât activității muzeale cât și informării și primirii vizitatorilor, și uneori chiar a unor reuniuni⁸³⁵.

D. Sala conferințelor, situată la demisol, este un cadru arhitectural deosebit de plăcut conferit de o succesiune de bolți arcuite susținute prin stâlpi puternici și plăcuți privirii. Aici au loc cursuri și întâlniri, ateliere și lecții organizate de muzeografi, seminarii și conferințe, susținute de specialiștii din domeniu sau alți colaboratori ai muzeului. Sala este dotată cu toate sistemele necesare susținerii de prezentări, scaune și mese pliabile. Posedă un spațiu de 66,3 m².

2. Parcul de utilaje în aer liber expune dintr-un total de 683 de utilaje și unelte, 94 utilaje, mașini și motoare, folosite de-a lungul timpului în industria petrolieră. Între expozate pot fi văzute: o hecnă de extracție a petrolului care era acționată de cal, agregate, pompe, instalații etc. Cel mai vechi expozat este o tobă de lăcărit din anul 1870. Alte expozate reprezintă „rarități de tehnică petrolieră mondială” (Friction de tip Tețcani, 1895)⁸³⁶. O serie de piese au o vechime centenară și au fost fabricate în străinătate. Un număr de opt expozate au fost integrate în anul 2008 în categoria „Tezaur” de către Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor (Pompa cu abur Gardner, SUA, 1925; Granic Alianța, Germania, 1914; Pompă verticală Peiner, Germania, 1925; Agregat Bernard, Franța, 1920; Cap hidraulic Ideal, SUA, 1925; Pompă

⁸³³ Vezi Gheorghe Ivănuș, Nicolae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *The Petroleum and Gas History of Romania*, AGIR Publishing House, Bucharest, 2017, p. 864–865.

⁸³⁴ Vezi spre exemplu, Emilia Elena Iancu, Roxana Manolache, *Anul Lazăr Edeleanu (1861–1941)*, „Natura și Omul”, Publicație editată de Muzeul Județean de Științele Naturii Prahova, nr. 20, aprilie – iunie 2021, p. 2–3.

⁸³⁵ <http://www.muzbioph.ro/sectii-muzeale/sectia-ploiesti/muzeul-petrolului>, accesat în data de 6 aprilie 2021.

⁸³⁶ Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.

de noroi Gardner, SUA, 1925; Mașină cu aburi Oil Well, SUA, 1926; Granic Lemine, Belgia, 1924)⁸³⁷.

3. Hala de scule, unelte și aparatură găzduiește o importantă colecție de unelte și aparatură de foraj, extracție și prelucrare a petrolului. Ele au o vechime apreciabilă, și sunt ordonate cu explicațiile tehnice aferente.

4. Biblioteca muzeului conține aproximativ 3000 de volume și periodice de specialitate⁸³⁸, alcătuiind atât un fond de carte veche cu valoare de patrimoniu, cât și un fond de carte tehnică contemporană. Autorii sunt nume consacrate cercetării universului petrolier (Vasile Iscu, Ion Basgan, Gh. Damaschin, I. Drăgulănescu, N. C. Debie, Lazăr Edeleanu, D. Filipescu, George Macovei, Ludovic Mrazec, Valeriu Patriciu, Mihail Pizanty, V. Tacit, I. Tănăsescu etc.)⁸³⁹. Colecția de cărți istorico-documentar tehnice cuprinde 838 volume⁸⁴⁰.

Din inventarul bibliotecii evidențiem valoroasa colecție a revistei „Moniteur du pétrole roumain”. Aceasta a apărut la București în perioada 1900–1948. A fost o publicație bilingvă româno-franceză, conținând informații excepționale despre evoluția industriei și tehnicii petroliere românești, dar și a celei universale⁸⁴¹. Remarcăm de asemenea, cursurile în manuscris ori tipărite, predate la prima școală de maiștri sondori din lume, înființată în anul 1904, la Câmpina⁸⁴². Nu putem exclude prima carte de specialitate apărută la nivel mondial, referitoare la petrol, „Petroleul”, 1881, autor Cucu Starostescu.

⁸³⁷ Roxana Manolache, *op. cit.*

⁸³⁸ *Ibidem.*

⁸³⁹ Daniel Mihai, *O bibliotecă despre petrol. Rafinată...*, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.

⁸⁴⁰ Adriana Mihai, Veronica Rădulescu, Alisa Angelescu, *Muzeul Petrolului*, p. 13. (*Ibidem*).

⁸⁴¹ Zezi Gh. Calcan, *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997, p. 2–5; Gheorghe Calcan, „Moniteur du pétrole roumain” – *the Most Important Magazine of the Interwar Roumania Oil Industry*, Buletinul Universității „Petrol-Gaze” Ploiești, Seria Științe Socio Umane și Juridice, Vol. LX, nr. 1 bis/2008, p. 77–82.

⁸⁴² Zezi Gheorghe Calcan, *Școala de maiștri sondori din Câmpina (1904–1948)*, „Anuar”, Societatea de Științe Istorice din România, Filiala Prahova, nr. 1, 1989, Ploiești, p. 134–140; Gheorghe Calcan, *Din istoria învățământului superior de petrol*, Buletinul Universității „Petrol-Gaze” Ploiești, vol. XLVII – L (1995–1998), Secția Filologie și Științe socio-umane, Subsecția Științe Socio Umane și Juridice, nr. 20, Ploiești, 1998, p. 41–48; Magdalena Banu, *Școala de maiștri sondori și rafinori de la Câmpina, premieră mondială (1904–1950)*, în *Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 2017 – Prahova Capitală Mondială a Petrolului...*, p. 49–58.

5. Arhiva muzeului conține peste 9000 de documente vechi, acte originale referitoare la explorarea și exploatarea petrolului din marile bazine petrolifere ale țării, invenții și inventatori, hărți geologice și documentarii elaborate de specialiștii români, actele constitutive ale diferitelor societăți de petrol etc. precum și o fototecă și o videotecă cu imagini și informații extrem de valoroase referitoare la istoria petrolului românesc⁸⁴³. Structural, arhiva muzeului cuprinde:

A. Fonduri documentare. Dintre acestea se evidențiază cel aparținând chimistului Lazăr Edeleanu inventatorul metodei de rafinare cu dioxid de sulf, fondator al petrochimiei românești (994 de scrisori, fotografii, cărți și brevete), cel aparținând inginerului Virgil Tacit, inventatorul ventilului care îi poartă numele (brevete, schițe, cărți, diplome și fotografii); cel aparținând inginerului Nicolas Charles Debie, fondatorul Institutului de Cercetare în Industria Petrolieră (ICITPR Ploiești), cel aparținând inginerului Ion Basgan, care folosindu-se de principiul sonicității a brevetat în România și SUA un nou sistem de foraj (1934), cel aparținând profesorului Virgiliu Patriciu, autorul primului curs de geofizică aplicată, donația Otto Barabas Teleajen (colecție de grafică cu specific petrolier), donația Walter Hamilton (cărți poștale – început de secol XX) etc.⁸⁴⁴

B. Colecția de fotografii. Aceasta conține 6000 de poze originale care acoperă perioada 1855–1943. Sunt imagini cu vechile rafinării, ale marilor personalități din industria petrolului, ale exploatărilor din bazinele Moinești-Bacău, Berca-Buzău, Băicoi, Câmpina, Buștenari-Prahova, ale zonelor petroliere din timpul celui de al Doilea Război Mondial etc.

C. Colecția de cărți poștale ilustrate. Aceasta este alcătuită din peste 350 de piese cu imagini despre câmpurile de sonde de la Moreni, Buștenari, Băicoi, Câmpina, cu erupțiile și incendiile unor sonde, cu unele rafinării. Temporal, ele acoperă perioada 1902–1942.

D. Colecția de hărți. Sunt conservate 28 de hărți originale care ilustrează zonele petrolifere și geologice ale țării, câmpurile cu gaze ale perioadei 1905–1928.

E. Colecția de tablouri. Cuprinde 97 de opere ale pictorului, graficianului și petrolistului Otto Barabas-Teleajen⁸⁴⁵.

Un fapt demn de remarcat, este acela că în perioada anilor 1980–2005, muzeul a organizat o secție muzeală la Moinești, în Moldova. Deși secția a

⁸⁴³ Adriana Mihai, Veronica Rădulescu, Alisa Angelescu, *op. cit.*, p. 8–16.

⁸⁴⁴ A se vedea și Paul D. Popescu, *op. cit.*, p. 98; Magdalena Banu, „Muzeul petrolului...”, p. 65–66.

⁸⁴⁵ Adriana Mihai, Veronica Rădulescu, Alisa Angelescu, *op. cit.*, p. 11.

funcționat fluctuant, ea a reliefat importanța zonală a regiunii în istoria petrolieră a țării, și a transmis un semnal despre necesitatea înființării muzeelor locale.

Să punctăm în finalul considerațiilor organizatorice că, în perioada lui de maximă extensiune, muzeul a avut 22 de angajați (conducere, specialiști, personal administrativ și de întreținere).

4. Activitățile publice ale muzeului

4.1. Din activitățile locale și naționale ale muzeului

Activitatea Muzeului Petrolului este diversă, acesta organizând acțiuni cultural-științifice referențiale, festivități omagiale, vizite ghidate, expoziții temporare, lecții deschise, simpozioane, concursuri cu tematică petrolieră pentru elevi și studenți, întâlniri cu foștii petroliști⁸⁴⁶, vizite de documentare la cele mai importante șantiere petroliere din țară etc.

Să începem prezentarea acestor activități prin a arăta faptul că anual este sărbătorită Ziua Petrolistului (8 septembrie), și se realizează constant integrarea în programul educațional național „Școala altfel”, și în proiectele europene *Noaptea Muzeelor* și *Noaptea Cercetătorilor*.

Continuăm prin evidențierea unor acțiuni de impact. Astfel, în anul 2003, muzeul a organizat *Simpozionul Național de Istorie a Petrolului*, cu 75 de lucrări în program structurate în șase secțiuni. Ca urmare a acțiunilor specialiștilor din muzeu, Lazăr Edeleanu și Ion Basgan au căpătat post mortem titlul de membru al Academiei Române (2004 și 2005). Prin specialiștii săi, muzeul a avut colaborări cu revista „Magazin Istoric” și „Jurnalul de petrol și gaze”, și și-a adus contribuția la realizarea unor filme documentare despre istoria petrolului românesc (TVR Internațional și Antena 1 Ploiești)⁸⁴⁷.

Porțile muzeului sunt generos deschise numeroșilor săi vizitatori. Între cei peste 1 milion de oaspeți, de-a lungul anilor s-au aflat Emil Constantinescu, Președintele României în perioada 1996–2000, Dumitru Prunariu, cel dintâi român care a zburat în spațiul cosmic, foști ambasadori, personalități și specialiști din SUA, Austria, Olanda, Polonia etc.⁸⁴⁸

⁸⁴⁶ Cea mai recentă astfel de întâlnire a fost cea cu inginerul Ion Vlad, în data 2 iulie 2020. Acesta a donat muzeului următoarele documentații: *Cartea de operare a sistemului de exploatare marină – Platforma Gloria; Sistem faclă pe platformă; Conduce submarine; Terminal Midia 1*. Intrarea în funcțiune a Platformei Gloria a avut loc în data de 7 mai 1987, iar inginerul Vlad a fost șeful de proiect. (*Muzeul Petrolului – evenimente*, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului).

⁸⁴⁷ Magdalena Banu, „Muzeul petrolului...”, p. 69; Adriana Mihai, Veronica Rădulescu, Alisa Angelescu, *op. cit.*, p. 9–10; Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.

⁸⁴⁸ Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.

În ultima perioadă muzeul și-a propus valorificarea multiplă a inestimabilului său patrimoniu în cadrul a numeroase manifestări, programe și parteneriate la nivel local, județean, național și internațional. Evidențiem astfel implicarea în manifestările organizate în cadrul programului „Prahova – 2017, Capitală Mondială a Petrolului”, consacrat aniversării a 160 de ani de Industrie Petrolieră în România (1857–2017)⁸⁴⁹. În toate activitățile organizate prin acest proiect, pe parcursul anului 2017, la Universitatea de Petrol-Gaze din Ploiești, la București, la Constanța, la Telega, la Câmpina, la Palatul Culturii din Ploiești, muzeul a fost partener fidel. Activitatea din septembrie dedicată aniversării a 60 de ani de la înființarea Muzeului Petrolului, desfășurată în Sala Coloanelor a Palatului Culturii din Ploiești, a fost organizată și coordonată de Muzeul Județean de Științele Naturii Prahova.

Pentru cultivarea respectului și aprecierea trecutului petrolier al țării, a marilor societăți și a valorii personalităților evidențiate în acest univers, muzeul organizează cu regularitate expoziții temporare cu tematică dedicată. Exemplificăm prin faptul că numai în perioada anilor 2018–2021 au fost vernisate șapte astfel de expoziții⁸⁵⁰. Remarcăm participarea muzeului la diverse conferințe organizate de Universitatea de Petrol și Gaze din Ploiești, pe plan local ori național. Nu pot fi neglijate implicarea în diverse acțiuni conexe, cu scopul de educare și integrare a copiilor și tinerilor, în mediul cultural istoric și tehnic al muzeului⁸⁵¹.

4.2. Din activitățile internaționale ale muzeului

Pe plan extern, activitatea muzeului este notabilă. Muzeul a avut colaborări cu „Petroleum Industry Review” și, din 2003, Muzeul Petrolului din Ploiești a devenit parte a Rețelei Europene a Muzeelor de Petrol și Gaze (Germania,

⁸⁴⁹ Vezi spre exemplu, Gheorghe Calcan, *Cuvânt înainte/Foreword*, în Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 2017 – *Prahova Capitală Mondială a Petrolului, / World Capital of Petroleum 1967–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 1–2.

⁸⁵⁰ Acestea au fost următoarele: „Istoria petrolului prin ochi de artist”, (vernisaaj, 13 septembrie 2018); „Proiectarea în industria petrolieră – repere în timp”, (vernisaaj, 27 noiembrie 2018); „Rafinăria Petrotel-Lukoil, 115 ani de istorie”, (vernisaaj, 19 iunie 2019); „Tradiție în industria de rafinare: Societatea Creditul Minier – Rafinăria Petrobrazii 1919–1934–2019”, (vernisaaj, 12 decembrie 2019); „Petrolul în cartofilie”, (vernisaaj, 18 iunie 2020); „Rafinăria Vega – 115 ani de istorie vie a industriei de rafinare românești”, (vernisaaj, 25 noiembrie 2020); „Lazăr Edeleanu – savantul care a revoluționat lumea petrolului”, (vernisaaj, 23 iunie 2021). (*Muzeul Petrolului – evenimente*, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului).

⁸⁵¹ Putem exemplifica prin Expoziția de desene „Lampa lui Aladin”, (25 mai 2018) și „*Atelier de creație la Muzeul Petrolului*”, (5 iunie 2021). (*Ibidem*).

Austria, Norvegia, Ungaria, Suedia, Polonia). În anul 2004, muzeul a fost reprezentat la Conferința internațională *In the Shadow of Podcarpacie Oil Rigs* (Polonia)⁸⁵², iar în anul 2013, Muzeul Petrolului din Ploiești a fost gazda reuniunii Rețelei Europene a Muzeelor de Petrol.

Din anul 2018, muzeul ploieștean a demarat un consistent și activ parteneriat de cooperare cu Fundația Muzeului Bobrka din Polonia (schimb de informații, vizite reciproce ale specialiștilor, publicarea reciprocă a unor articole științifice în publicațiile celor două muzee etc.). În anul următor, cele două instituții au realizat vizite reciproce ale reprezentanților lor. Astfel, o delegație a muzeului din Ploiești a participat la sărbătorirea a „165 de ani de industrie petrolieră în Polonia” și la întrunirea Rețelei Europene a Muzeelor de Petrol din Europa⁸⁵³. De asemenea, o delegație a Muzeului și Fundației din Bobrka s-a aflat la Ploiești, semnându-se un protocol de cooperare între cele două muzee⁸⁵⁴.

Dintre cele mai recente acțiuni, evidențiem implicarea muzeului în proiectul *A Place for Oil: Memory of Oil and Place in Museums Across the World*, organizat de Centre Energy Ethics al Universității St. Andrews, din Scoția, Marea Britanie (aprilie 2021). A fost un workshop internațional desfășurat pe parcursul unei săptămâni, la care au fost prezenți specialiști ai tuturor muzeelor de petrol și ai cercurilor interesate din întreaga lume. În acest frumos și inedit „concert universal petrolist”, muzeul nostru a avut posibilitatea de a-și prezenta conținuturile și valențele sale specifice⁸⁵⁵. Inserăm și preparativele de participare a muzeului la Conferința internațională *First Oil Production and Processing Facilities – candidates on the UNESCO World Heritage List*, organizată de Muzeul Industriei de Petrol și Gaze din Polonia (septembrie 2021).

5. Directorii Muzeului

În evoluția sa, muzeul a avut șase directori. Realizăm o foarte scurtă prezentare a acestora⁸⁵⁶.

⁸⁵² Informații provenite din Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.

⁸⁵³ Septembrie 2019.

⁸⁵⁴ Decembrie 2019.

⁸⁵⁵ <https://energyethics.ac.uk/a-place-for-oil/schedule/>, accesat în data de 25 iulie 2021. A se vedea și <https://www.youtube.com/playlist?list=PLf8ViCSm5p1aRQs8cYBU1OBF6DYFjdA1r>, accesat în data de 25 iulie 2021.

⁸⁵⁶ În creionarea personalității acestora, mai ales în cazul primilor directori, am dispus de puține informații, fapt care a făcut ca prezentarea acestora să fie secvențială, „completată” uneori cu notarea unor aspecte „conexe”.

1. Ing. Gheorghe Baicu (1960–1962). N. 1920, în comuna Pleșcoi, județul Buzău. A deținut funcția de director al stațiilor de comercializare a benzinei, PECO. Căsătorit, soția profesoară la Liceul „I. L. Caragiale” din Ploiești⁸⁵⁷. A fost numit în funcție prin ordinul Ministerului Industriei, Petrolului și Chimiei, nr. 913 din 14 aprilie 1960⁸⁵⁸.

2. Ing. Maria Gheorghiu (1963–1974). N. 1917. A fost numită în funcție „pe linie de partid”⁸⁵⁹. A fost caracterizată prin spirit organizatoric și a manifestat preocupare pentru întreținerea pieselor și utilajelor deținute de muzeu⁸⁶⁰.

3. Prof. Pompiliu Popa (1975). A fost profesor de geografie⁸⁶¹. A ocupat funcția venind din mediul muzeistic. În anul 1968, era angajat la Muzeul de Științele Naturii, ca îndrumător și apoi, imediat, ca muzeograf. Documentele arhivistice ale anilor 1968–1971 îi consemnează activitatea pe o traiectorie a cotidianului specificității acestei profesii, cu unele stagii de perfecționare la București (1970)⁸⁶². S-a stins din viață subit în perioada exercitării funcției. A fost înmormântat în localitatea sa natală din zona Văii superioare a Buzăului. O serie de notabilități prahovene au participat la ceremonia acestei despărțiri⁸⁶³.

4. Prof. Ion Ștefănescu (1975–1998). N. 1934 la Horezu, județul Vâlcea. A urmat studiile Școlii Medii Tehnice de Comerț din Râmnicu Vâlcea și apoi ale Facultății de istorie de la București și Iași. A fost profesor de istorie la Fântânele, județul Prahova și din 1962, muzeograf la Muzeul Petrolului. Din 1975 și până la pensionare a deținut funcția de director al acestei instituții. Prin personalitatea și activitatea sa a impus muzeul la nivel local și național, un biograf local făcând astfel, referire la „Epoca Ștefănescu”⁸⁶⁴. A coordonat acțiunea de editare a unor plachete de prezentare a muzeului. A scris numeroase articole în presa locală. Este autorul ori coautorul a mai multor studii referitoare la petrol publicate în reviste de specialitate. Autor și coautor al mai multor volume dedicate petrolului și industriei petroliere. Este unul din autorii valorosului volum *Industria petrolului în România*, cu două versiuni în limba română (2004 și 2008) și două versiuni în limba engleză (2009

⁸⁵⁷ Discuție cu prof. Ion Șt. Baicu, 7 ianuarie 2022.

⁸⁵⁸ Octavian Onea, Doina Onea, *op. cit.*, p. 329.

⁸⁵⁹ Discuție cu prof. Ion Șt. Baicu, 7 ianuarie 2022.

⁸⁶⁰ Discuție cu prof. Mihai Rachieru, 14 ianuarie 2022.

⁸⁶¹ Ion Șt. Baicu, *Istorici și istoriografie pe plaiurile Prahovei, secolele XVII–XXI*, Editura TIPO-MAN, Ploiești, 2010–2012, p. 488.

⁸⁶² Arhiva Muzeului Județean de Științele Naturii Prahova.

⁸⁶³ Discuție cu prof. Mihai Rachieru, 14 ianuarie 2022.

⁸⁶⁴ Ion Șt. Baicu, *op. cit.*, p. 488.

și 2017)⁸⁶⁵. A avut numeroase prezentări la conferințe locale, naționale și internaționale (Anglia, Republica Moldova, Polonia, SUA, Ungaria, URSS). Și-a adus contribuția la realizarea unor filme documentare, unele cu difuzare națională etc.⁸⁶⁶ Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavaler (2004). A încetat din viață în anul 2019⁸⁶⁷.

5. Ing. Gabriela Tănăsescu (1998–2016). N. în 1957, la Ceptura, județul Prahova. Studii: Liceul Teoretic „Mihai Viteazul” din Ploiești, Facultatea de Forajul Sondelor și Exploatarea Zăcămintelor de Țiței, a Universității Petrol-Gaze din Ploiești. Inginer la Schela Petrolieră Berca, Județul Buzău și Baza de Aprovizionare Tehnică, Scăieni – Prahova. Din 1985, muzeograf și din 1998, Director Muzeul Național al Petrolului, Ploiești⁸⁶⁸. S-a remarcat prin conferirea unui ambient plăcut muzeului și organizarea unor activități științifice și omagiale (Primul Simpozion Național de Istorie a Petrolului – 2002, Centenarul Societății „Astra Română” – 2010 etc.⁸⁶⁹). A susținut comunicări la diverse sesiuni și simpozioane științifice. A contribuit notabil la consolidarea percepției interne și externe a muzeului prin acțiuni de excepție⁸⁷⁰.

6. Prof. dr. Emilia Iancu (2017 – prezent). N. 1946, Albești, Prahova. Studii: Liceul „I. L. Caragiale” din Ploiești; Facultatea de Biologie, Geografie și Geologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj; Doctorat în științe medicale, (antropologie medicală), Academia Română. Cercetător științific gr. I. Profesor de biologie în mai multe unități școlare din Ploiești și județul Prahova. Din 1985, muzeograf, din 1987, șef de secție, și din 1990, Director

⁸⁶⁵ Gh. Ivănuș, I. Ștefănescu, St. N. Stirimin, Șt.-Tr. Mocuța, M. P. Coloja, *Industria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004; Gheorghe Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Niculae Napoleon Antonescu, Ștefan-Traian Mocuța, Mihai Pascu Coloja, *Industria de petrol și gaze din România*, Editura AGIR, București, 2008; Gh. Ivănuș, Ion Șt. Ștefănescu, Niculae Napoleon Antonescu, Ștefan-Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, Mihai Pascu Coloja, *The Petroleum and Gas Industry in Romania, Tradition and Prospects*, Editura AGIR, București, 2009; Gheorghe Ivănuș, Niculae Napoleon Antonescu, Ion Ștefan Ștefănescu, Mihai Pascu Coloja, Ștefan-Traian Mocuța, Ștefan Stirimin, *The Petroleum and Gas History of Romania*, AGIR Publishing House, Bucharest, 2017.

⁸⁶⁶ Ion Șt. Baicu, *Istorici și istoriografie pe plaiurile Prahovei, secolele XVII–XXI*, Editura TIPO-MAN, Ploiești, 2010–2012, p. 379–381.

⁸⁶⁷ <https://www.observatorulph.ro/social/109293-a-murit-profesorul-ion-stefanescu-fost-director-al-muzeului-petrolului-timp-de-23-de-ani>. (Site transmis de d-na Magdalena Banu, la 1 februarie 2022, căreia îi adresăm mulțumirile noastre).

⁸⁶⁸ Marian Chirulescu, Paul D. Popescu, Gabriel Stoian, în colaborare cu Mihai Apostol și Maria Necula, *Personalități prahovene. Dicționar bio-bibliografic*, Ediția a II-a revăzută, actualizată și adăugită, Editura Premier, Ploiești, [2002], p. 369.

⁸⁶⁹ Ion Șt. Baicu, *op. cit.*, p. 489–490.

⁸⁷⁰ A se vedea subtitlul 4 al acestei prezentări: *Activitățile publice ale muzeului*.

General, Muzeul Județean de Științele Naturii Prahova. Din 2017, când Muzeul Petrolului a fost integrat Muzeului de Științele Naturii, director, implicit al acestui muzeu. A publicat ca autor sau coautor 20 de volume și peste 120 de articole în țară și străinătate. Coordonator a numeroase proiecte de cercetare și expoziții din țară și din străinătate. Realizator, susținător ori coordonator al secțiilor: Muzeul Valea Superioară a Teleajenului din Vălenii de Munte; Muzeul Rezervația Munților Bucegi din Sinaia; Muzeul Flori de Mină din Cheia; Muzeul Francisc Rainer din Cheia; Muzeul Sării din Slănic, ca și al Grădinii Botanice Bucov-Ploiești. Membră a mai multor societăți științifice. Proiecte de colaborare și schimb de experiență în Franța, Ungaria, Polonia, Italia, Mexic, China⁸⁷¹. O contribuție admirabilă în vizibilitatea locală și internațională a muzeului⁸⁷².

6. Concluzii

Muzeul Petrolului din Ploiești este o importantă instituție muzeală și culturală a orașului și a țării. Relevanța lui națională este evidentă. Această importanță îi este conferită în primul rând de faptul că muzeul ilustrează evoluția unei industrii care a susținut economia și modernizarea națională. Prin petrol, utilaj, rafinaj, România s-a situat în elita mondială a domeniului.

În al doilea rând, muzeul este valoros prin patrimoniul și spațiile sale expoziționale. Valoarea acestui patrimoniu este excepțională, conținând utilaje și piese de relevanță mondială pentru istoria acestui domeniu.

Trebuie apoi reținută consistența și valoarea bibliotecii și arhivei sale documentare.

Directorii și întregul personal al muzeului s-au impus prin profesionalism și pasiune în consolidarea percepției interne și externe.

Întregul complex muzeal constituie un reper al științei, tehnicii și inventivității petroliere românești și mondiale.

⁸⁷¹ *Iancu Emilia Elena*, CV, Arhiva electronică a Muzeului Județean de Științele Naturii Prahova. (Corespondență electronică cu secretariatul acestei instituții, 16 ianuarie 2022).

⁸⁷² A se vedea subtitlul 4 al acestei prezentări: *Activitățile publice ale muzeului*.

Bibliografie

- Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Prahova, Fond „Astra Română”
Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Prahova, Fond Societatea
„Creditul Minier”, București.
- Arhiva Muzeului Național al Petrolului, Ploiești, Fond V. Tacit.
Arhiva Muzeului Național al Petrolului, Ploiești, Fond ing. Drăgulănescu Andrei.
Arhiva Muzeului Național al Petrolului, Ploiești, Fond Xenia Andreescu.
Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.
Arhiva Muzeului Județean de Științele Naturii Prahova.
Arhiva electronică a Muzeului Județean de Științele Naturii Prahova.
Arhiva Universității Petrol-Gaze din Ploiești.
Arhiva Colegiului Tehnic „Lazăr Edeleanu”, Ploiești. Dosar Monografia școlii.
- „Annales des mines de Roumanie”, București, 1937.
„Argus”, [București], 1924, 1929, 1937.
„Moniteur du pétrole roumain”, București, 1900–1948.
„Monitorul Oficial”, 1929, 2010.
„România Petroliferă”, [București], 1929, 1936, 1937.
„Sondarul”, [Câmpina], 1913.
- Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, *De la Independență la Marea Unire*, Editura Enciclopedică, București, 2003.
- Agrigoroaiei, Ion, *Opinie publică și stare de spirit în vremea războiului de Întregire și a Marii Uniri, Iași, 1916–1918*, Editura Fundației Axis, Iași, 2004.
- Agrigoroaiei, Ion, *România interbelică*, vol. I, Editura Universitară „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2001.
- Agrigoroaiei, Ion, Preda, Gavriil, Calcan, Gheorghe, *România interbelică. Economie, administrație, apărare*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2008.
- Agrigoroaiei, Ion (coord), Buruiiană, Ovidiu, Iacob, Gheorghe, Turliuc, Cătălin, *România interbelică în paradigmă europeană*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2005.
- Anagnoste, Gogu, G., *Legislația minieră și petrolieră română*, Tipografia Aurora, Ploiești, 1924.
- Antonescu, Niculae, Napoleon, Ulmanu, Vlad, Crețu, Ion, Marinoiu, Vasile, Coloja,

- Mihai, Pascu, Cârtoaje, Vasile, Bolocan, Ion, Stănescu, Eugen, Duda, Gabriela, Marinoiu, Cristian, Coordonator Vasile Marinoiu, *Universitatea Petrol-Gaze Ploiești, 50 de ani, 1948–1998*, Centrul de multiplicare al Universității Petrol Gaze din Ploiești, Ploiești, 1998.
- Apostol, Mihai, *Dicționar istoric al județului Prahova*, Editura Ploiești – Mileniul III, Ploiești, 2004.
- Apostol, M., *Mehedințenii și prima noastră rafinărie de petrol*, „Petrol și Gaze”, vol. 21, nr. 4, aprilie 1970, p. 241–243.
- Apostol, Mihai, Dumitrică, Fl., *Despre începuturile prelucrării petrolului în țara noastră*, Comitetul Județean pentru Cultură și Artă, Muzeul de Istorie al Județului Prahova, *Studii și materiale privitoare la trecutul istoric al jud. Prahova*, Ploiești, 1970, p. 31–54.
- Avram, Lazăr, Troquet, Michel, Troquet, Julien, Ichim, Dan, *Dicționar de ecologie aplicată, Dictionnaire d'écologie appliquée, Dictionary of applied ecology*, Editura Premier, Ploiești, 2002.
- Avram, Lazăr, Troquet, Michel, Dussap, Claude – Gilles, Lixandru, George, *Dicționar de petrol și gaze, englez – român – francez*, Editura Karta – Graphic, Ploiești, 2008.
- Avram, Lazăr, *Elemente de tehnologia forării sondelor*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2011.
- Avram, Lazăr, Calcan, Gheorghe, *Industria petrolieră, sursă de terminologie științifică și onomastică*, în „Numele și numirea”, Actele Conferinței Internaționale de Onomastică, Ediția I: Interferențe multietnice în antroponimie, Baia Mare, 19–21 septembrie 2011, Editor: Oliviu Felecan, Editura Mega, Colecția Universitas, Cluj-Napoca, 2011, p. 591–595.
- Avram, Lazăr, Calcan, Gheorghe, *Industria petrolieră și reprezentanții acesteia în spațiul public ploieștean. Numele și numirea: instituții și străzi*, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord Baia Mare, Facultatea de Litere, Centrul de Onomastică, Proceedings of the Second International Conference on Onomastics „Name and Naming” Onomastics in Contemporary Public Space, Baia Mare, May 9–11, 2013, Edited by Oliviu Felecan, Editura Mega, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2013, p. 980–990.
- Baicu, Ion Șt., *Istorici și istoriografie pe plaiurile Prahovei, secolele XVII–XXI*, Editura TIPO-MAN, Ploiești, 2010–2012.
- Balalia (Irimia), Denisa – Anca, *Consecințele dezvoltării industriei petroliere asupra vieții cotidiene din Prahova (1945–1965)*, Teză de doctorat, Universitatea din București, 2015.
- Berca, Alex, *Ucraina – un punct de vedere geopolitic*, Editura Top Form, București, 2014.
- Banu, Magdalena, *Începutul prelucrării țițeiului în Principatele Române*, Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova, I (9), Serie nouă, 1991, p. 187–192.
- Banu, Magdalena, *Școala de maiștri sondori și rafinori de la Câmpina 1904 (1904–1950)/ Drilling Foremen School in Câmpina World Premiere 1904 (1904–1950)*, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 2017 – *Prahova Capitală Mondială a*

- Petrolului/ World Capital of Petroleum, 1867–2017, 160 de ani de industrie petroli-eră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 49–58.
- Banu, Magdalena, *Muzeul petrolului, 1957–2017. Un muzeu unic în România*, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 2017 – *Prahova Capitală Mondială a Petrolului/ World Capital of Petroleum, 1867–2017, 160 de ani de industrie petroli-eră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 60–69.
- Beca, C., *Școala românească de petrol*, în „Mine, petrol și gaze”, Organ al Ministerului Minelor, Petrolului și Geologiei, Vol. 37, nr. 10, octombrie 1986, p. 460–466.
- Bold, Emilian, *De la Versailles la Lausanne (1919–1932). Activitatea diplomației românești în problema reparațiilor de război (Contribuții)*, Editura Junimea, Iași, 1976.
- Boncu, Constantin, M., *Contribuții la istoria petrolului românesc*, Editura Academiei, București, 1971.
- Boncu, Constantin, M., *Date noi privind istoricul prelucrării petrolului în România*, București, 1981.
- Buliga, Gheorghe, *Historical Highlights of Romanian petroleum Industry 1857–2007*, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaze”, București, 2007.
- Buzatu, Gheorghe, *România și trusturile petroliere internaționale până la 1929*, Editura Junimea, Iași, 1981.
- Buzatu, Gh., *O istorie a petrolului românesc*, Editura Enciclopedică, București, 1998.
- Buzatu, Gh., *A History of Romanian Oil*, vol. I–II, Mica Valahie Publishing House, Bucharest, 2004–2006.
- Calcan, Gh., *Industria petrolieră din România în perioada interbelică. Confruntări și opțiuni în cercurile de specialiști*, Editura Tehnică, București, 1997.
- Calcan, Gheorghe, Moșoiu, Cantemir, *Profesorul și senatorul Aurelian Moșoiu, o personalitate a lumii prahovene*, Editura „Printeuro”, Ploiești, 2003.
- Calcan, Gheorghe, *Istoria Românilor*, Editura Universității din Ploiești, 2005.
- Calcan, Gheorghe, Agrigoroaiei, Ion, *România și Conferința de Pace de la Paris, 1919–1920. Studii și documente*, Editura Prahova, Ploiești, 2001.
- Calcan, Gheorghe, *Petrolul românesc – un brand național și local*, în Silviu Neagu, Marian Neacșu, Iulian Iancu, Corneliu Dinu, Stelian Dumitrescu, Liviu Ilași, Gheorghe Ionescu, Ovidiu Pintilie, Gheorghe Calcan, Gavriil Preda, Daniel Dimache, Liviu Dumitrașcu (coordonator), *Administrarea afacerilor în industria de petrol și gaze, Studii de caz și seminarii științifice*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2016, p. 225–248.
- Calcan, Gheorghe, Stoian, Gabriel, *Școala de maiștri sondori de la Câmpina*, în „Tineret, participare, progres social”, Studii și cercetări filiale, nr. 3, Editare Institutul „Petrol și Gaze”, Ploiești, 1987, p. 51–52.
- Calcan, Gheorghe, *Școala de maiștri sondori din Câmpina (1904–1948)*, „Anuar”, Societatea de Științe Istorice din România, Filiala Prahova, nr. 1, 1989, Ploiești, p. 134–140.

- Calcan, Gheorghe, *Din istoricul celui de al III-lea Congres Internațional de Petrol București 1907*, „Anuar”, Arhivele Naționale Direcția Județeană Prahova, Fundația pentru Istoria Prahovei, Societatea de Științe Istorice – Filiala Prahova, vol. VIII, Ploiești, 1996, p. 160–162.
- Calcan, Gheorghe, „*Moniteur du petrole roumain*” (1900–1948); o perlă a publicisticii românești, „Citadela”, Revista de cultură, Cerașu – Prahova, an I, nr. 1, octombrie 1996, p. 102–106.
- Calcan, Gheorghe (coordonator), Adam, Cosmin, *Războiul întregirii naționale reflectat în Moniteur du pétrole roumain*, „Citadela”, Revista de cultură, an II, nr. 4, 5, 6, 1997, Cerașu, Prahova, p. 84–87.
- Calcan, Gheorghe (coordonator), Țintea, Nicolae, *Marea răscoală a țăranilor din anul 1907 reflectată în „Moniteur du petrole roumain”*, „Citadela”, Revista de cultură, Cerașu – Prahova, an. II, nr. 7–12 (10–15) iulie – decembrie 1997, p. 124–127.
- Calcan, Gheorghe, *Din istoria învățământului superior de petrol*, Buletinul Universității „Petrol – Gaze” Ploiești, vol. XLVII – L (1995–1998), Secția Filologie și Științe Socio-Umane, Subsecția Științe Socio Umane și Juridice, nr. 20, Ploiești, 1998, p. 41–48.
- Calcan, Gheorghe, *Dezbateri în lumea specialiștilor privind reducerea producției de petrol a României în perioada 1934–1938*, în „Istorie și conștiință. Profesorului Ion Agrigoroaiei la a 65-a aniversare”, Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași, (Serie nouă), Istorie, Tomul XLVI–XLVII, Supliment 2000–2001, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2002, p. 344–361.
- Calcan, Gheorghe, *Aspects of Romanian petroleum industry in the inter-war period*, „Annual of University of Mining And Geology «St. Ivan Rilski» Sofia, part IV: Humanitarian and Economics Sciences”, Publishing House „St. Ivan Rilski”, Sofia, 2005, p. 37–40.
- Calcan, Gheorghe, *Aspects of Tehnical progressis in Romanian petroleum industry in inter war period. Drilling*, „Annual of University of Mining And Geology «St. Ivan Rilski» Sofia”, vol 50, part I: Geology and Geophysics, Publishing House „St. Ivan Rilski”, Sofia, 2007, p. 183–186.
- Calcan, Gheorghe, *Les aspects de l'évolution de l'industrie petroliere roumaine pendant la periode comprise entre les deux guerres mondiales. Considerations sur le rapport entre technique et le profit*, La Conférence Internationale de Formations d'Ingénieurs et de Techniciens d'Expresion Française, Journées Internationales de Technologie 2008, „Les defis actuels de la formation des Ingeineurs et de Techniciens superieurs pour le developpement economique dans l'espace francophone”, Université Petrol-Gas de Ploiești (Roumanie), 29–1er juin 2008, Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2008, p. 137–153.
- Calcan, Gheorghe, „*Moniteur du petrole roumain*” – the Most Important Magazine of the Interwar Rumania Oil Industry, în Buletinul Universității „Petrol-Gaze” Ploiești, Seria Științe Socio Umane și Juridice, Vol. LX, nr. 1 bis, 2008, p. 77–82.
- Calcan, Gheorghe, *Concerning the Nationalisation of the Rumanian Oil Industry. The*

- Mining Law of 1924 and its Rejoinders of 1929 and 1937*, în Alain Beltran (ed.), *Oil Producing Countries and Oils Companies. From the Nineteenth Century to the Twenty-First Century*, Conference organized by CNRS and Total Cy on September 18th and 19th, 2006 in Paris (France), P. I. E., Peter Lang, Bruxelles–Bonn–Berlin–Frankfurt am Main–New York–Oxford–Wien, Brussels, 2011, p. 245–246.
- Calcan, Gheorghe, *La destruction de l'industrie petroliere roumaine pendant la Premiere Guerre mondiale*, în „Le petrole et la guerre, Oil and War”, Conference organized by CNRS and Total Cy on February 11th and 12th, 2010 in Paris (France), P. I. E., Peter Lang, Bruxelles–Bonn–Berlin–Frankfurt am Main–New York–Oxford–Wien, Brussels, 2012, p. 21–36.
- Calcan, Gheorghe, *About the Oil Pipelines and Interwar Romanian Oil Exports trough the Port of Constanta*, First International Conference on EU and Bleack Sea Regions, Dimitrie Cantemir Christian University, Bucuresti, May 3rd–5th, 2012, în *Black Sea: History, Diplomacy, Policies and Strategies*, Mineo Giovanni Editore, Bagheria, Italy, 2012, p. 73–78.
- Calcan, Gheorghe, *About Constanta Harbour and Romanian Oil Export during the interwar Period*, Second Edition of International Conference on European Union and Bleack Sea Regions, Dimitrie Cantemir Christian University, Bucharest, June, 6–8, 2013, „History and Civilization, EUBSR 2013, International Conference, Volume 2”, Italian Academic Publishing, 2014, Edited by Gavriil Preda, Radu Ciuceanu, p. 113–119.
- Calcan, Gheorghe, *Conflictele determinate de disputele „insulelor maritime”: paralelă între insula Takeshima și Insula Șerpilor*, în *Conflictele asimetrice și conflictele înghețate*, Coordonatori Vasile Simileanu, Dumitru Codiță, Școala Internațională de vară „Geopolitica. Conflictele înghețate și asimetrice”, Ediția a VII, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 15–19 septembrie 2014, Editura Top Form, București, 2014, p. 67–78.
- Calcan, Gheorghe, *Constantin G. Dissescu – note de personalitate: conferințe publice și consemnări memorialistice*, Centrul de Studii și Cercetări Juridice și Socio-Administrative, Facultatea de Științe Economice, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, Volumul colectiv al Conferinței Naționale „Tendințe actuale în dreptul public. Abordare juridică și filosofică” dedicată împlinirii a 160 de ani de la nașterea profesorului de drept public Constantin G. Dissescu, UPG, Ploiești, 13 iunie 2014, Editura Universitară, București, 2014, p. 110–117.
- Calcan, Gheorghe, *Efectul crizei din Ucraina asupra pieței de petrol și gaze*, în „Războiul resurselor – Geopolitică și strategii de securitate”, Coordonatori Vasile Simileanu, Dumitru Codiță, Școala Internațională de vară „Geopolitica”, ediția a X-a, Universitatea „Petrol-Gaze” din Ploiești, 7–11 septembrie 2015, Editura Top Form, București, 2015, p. 16–25.
- Calcan, Gheorghe, *The Organization of the Third International Petroleum Congress in Bucharest, 1907*, „Mircea cel Batrân” Naval Academy, Sea-Conf 2016, 2nd International Conference, Full text, „Mircea cel Batran” Publishing House,

- Constanta, May 12th –14th, 2016, ISSN 2457–144X, ISSN L–2457–1444X (CD), Scientific Bulletin, Volum XIX–2016, Issue 1, Published by „Mircea cel Batrân” Naval Academy Press, Constanta, Romania.
- Calcan, Gheorghe, *The Organization of the Third International Petroleum Congress in Bucharest, 1907*, Sea-Conf 2016, 2nd International Conference, Constanta, May 12th –14th, 2016, Book of Abstracts, „Mircea cel Batran” Publishing House, Constanta, 2016, p. 83–84.
- Calcan, Gheorghe, *Prezența polonezilor la cel de al III-lea Congres Internațional de Petrol de la București din anul 1907*, Conferința internațională „Zilele Culturii Poloneze/Dni Polskie”, Suceava, 8–10 septembrie 2016, în „Istoria și prezentul relațiilor polono-române”, Editor Uniunea Polonezilor din România, Tipografia SC Tipo Lidana S.R.L., Suceava, 2017, p. 102–113.
- Calcan, Gheorghe, *Obecnosc polakow na trzecim meidzynarodowym kongresie naftowym w Bukareszcie w 1907 roku*, „Wiek Nafty”, Bobrka (Polska), rok XXV, Nr. 4 (95) grudzien 2016, p. 25–33.
- Calcan, Gheorghe, *The Report of Anghel Saligny in Favour of Building Oil Pipelines, 1899*, The 22nd International Conference The Knowledge-Based Organization, Conference Proceedings 3, Applied Technical Sciences and Advanced Military Technologies, ”Nicolae Bălcescu” Land Forces Academy Publishing House, Sibiu, 2016, 9–11 june, p. 108–113.
- Calcan, Gheorghe, *160 de ani de industrie petrolieră românească/ 160 Years of Romanian Petroleum Industry*, în Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, Mihail Minescu, Diana Luciana Cursaru, Mihai Adrian Albuлесcu, Ionela Neagu, (coordonatori), *2017 – Prahova Capitală Mondială a Petrolului/World Capital of Petroleum, 1967–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 21–35.
- Calcan, Gheorghe, *Anghel Saligny: Raport asupra transportului petrolului prin conducte (1899)/ Anghel Saligny: Report of Petroleum Pipe-Line Transportation (1899)*, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, Mihail Minescu, Diana Luciana Cursaru, Mihai Adrian Albuлесcu, Ionela Neagu, (coordonatori), *2017 – Prahova Capitală Mondială a Petrolului/ World Capital of Petroleum, 1867–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2017, p. 37–47.
- Calcan, Gheorghe, *Cuvânt înainte/ Foreword*, în Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, Mihail Minescu, Diana Luciana Cursaru, Mihai Adrian Albuлесcu, Ionela Neagu, (coordonatori), *2017 – Prahova Capitală Mondială a Petrolului,/ World Capital of Petroleum 1967–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității „Petrol-Gaze” din Ploiești, 2017, p. 1–2.
- Calcan, Gheorghe, *Din istoria învățământului superior românesc de petrol: Universitatea Petrol și Gaze din Ploiești – Prezențe basarabene*, în S. Musteață,

- (ed.), *O istorie multidimensională a carierelor universitare: instituții, rețele sociale, biografii*, Chișinău, Editura ARC, 2017, p. 154–170.
- Calcan, Gheorghe, *160 lat rumunskiego przemyslu naftowego (1857–2017)*, „Wiek Nafty”, Bobrka Muzeum, rok XXVII, Nr. 1 (100) marzec 2018, p. 24–37.
- Calcan, Gheorghe, *160 de ani de industrie petrolieră românească*, Conferința internațională/ Simpozion științific, „Despre relațiile româno-poloneze de-a lungul timpului în anul Centenarului Independenței Poloniei și Marii Uniri a României, Zilele Culturii Poloneze/Dni Polskie”, Suceava, 14–16 septembrie 2018, în volumul „Despre relațiile româno-poloneze de-a lungul timpului în anul Centenarului Independenței Poloniei și Marii Uniri a României”, Suceava, 2019, Editor Uniunea Polonezilor din România, Tipografia „S. C. Tipo-Lidana, S.R.L.”, p. 497–524.
- Calcan, Gheorghe, *Preludiile industrializării petrolului românesc. Etapele și artizanii acestui proces*, în Consiliul Județean Prahova, Muzeul Județean Științele Naturii Prahova, Academia Română, Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer”, București, Coordonatori Emilia Iancu, Cristina Glavce, Adina Baciuc, „Natura și omul”, Editura BIOEDIT, Ploiești, 2019, p. 103–116
- Calcan, Gheorghe, *Początki industrializacji rumuńskiej nafty etapy i pionierzy tego procesu*, „Wiek Nafty”, Bobrka Muzeum, rok XXVIII, Nr. 2 (109) czerwiec 2020, p. 11–19.
- Centrul Școlar de Chimie Ploiești, 1948–1973. Scurtă monografie.*
- Chirulescu, Marian, Popescu, Paul D., Stoian, Gabriel, în colaborare cu Mihai Apostol și Maria Necula, *Personalități prahovene. Dicționar bio-bibliografic*, Ediția a II-a revăzută, actualizată și adăugită, Editura Premier, Ploiești, [2002].
- Debie, Carol Nicolae, *O cronică ploieșteană 1825–1974. Muzica în viața orașului Ploiești, Cartea I, Psalți și lăutari, 1825–1865*, Editor Constantin Trestioreanu, Ediție îngrijită, adnotată, completată și ilustrată de Mihai Apostol, Gheorghe Marinică, Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2006.
- Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Academiei, București, 1975.
- Dimitrescu, Grigore, Ioanițescu, D. R., Nicolaescu, Dem I., Predescu, I., Constantinescu Bordeni, N., *Legea minelor cu expunerea de motive a domnului ministru Tancred Constantinescu*, Imprimeria Statului, București, 1926.
- Dobrescu, Constantin, *Istoricul Societății „Astra Română” (1880–1948)*, Editura Scrisul Prahovean, Cerașu, 2002.
- Duca, I. G., „Doctrina liberală”, în *Doctrinile partidelor politice – 19 prelegeri organizate de Institutul Social Român*, București.
- Dumitrescu, Stelian, *Universitatea Petrol-Gaze Ploiești. Confesiunile unui rector*, Editura Ploiești-Mileniul III Ploiești, 2012.
- Dumitrică, Florica, Laza, Monica-Anca Maria, *Domnitorul Alexandru Ioan Cuza în drum spre capitala țării*, Societatea de Științe Istorice din România, Filiala Prahova, Arhivele Statului, Filiala Prahova, „Anuar”, III–IV, 1991–1992, Ploiești, 1993, p. 84–89.

- Dumitru, Ion, *Învățământul preuniversitar ploieștean, Monografie*, Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2007.
- Dupaigne, A., *Le pétrole*, Paris, 1872.
- Enciclopedia României*, vol. III, Imprimeria Națională, București.
- Felecan, Oliviu, *Socio and Psycholinguistic Considerations on the Onomastics in the Romanian Public Space. Research Preliminare*, Buletinul Universității „Petrol-Gaze din Ploiești”, Seria Științe Socio Umane și Juridice, nr. LXIII (1), 2011, p. 119–128.
- Franaszek, Piotr, Pawel Grata, Anna Kozicka-Kolaczowska, Marius Ruszel, Grzegorz Zamoyski, *A Prometheus on a Human Scale – Ignacy Lukaszewicz*, Peter Lang, Berlin, 2019.
- Fundația Oamenilor de Știință Prahova, *Oameni de știință ai Prahovei*, Ediție îngrijită de Corneliu Manoliu, Constantin Săftoiu, Tipografia R.A.T.P., Ploiești, 1997.
- Gheorghe, Spiridon, *Monografia UPETROM 1 Mai S.A. Ploiești, 1908–2008*, (fără an, editură, loc).
- Goșescu, Ioan, *Mahalalele Ploieștilor*, Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2008.
- Harea, Larisa, N., *Statele extrasovietice în geopolitica rusă: conflictele înghețate*, în *Conflictele asimetrice și conflictele înghețate*, Coordonatori Vasile Simileanu, Dumitru Codiță, Școala Internațională de vară ”Geopolitica. Conflictele înghețate și asimetrice”, Ediția a VII, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, 15–19 septembrie 2014, Editura Top Form, București, 2014, p. 187–205.
- Iancu, Emilia, Elena, Manolache, Roxana, *Anul Lazăr Edeleanu (1861–1941)*, „Natura și Omul”, Publicație editată de Muzeul Județean de Științele Naturii Prahova, nr. 20, aprilie – iunie 2021.
- Institutul de Petrol, Gaze și Geologie, 1948–1968*, Editura Apimondia, București, (f.a.).
- Institutul de Petrol și Gaze 1948–1978*, Centrul de multiplicare (al Institutului de Petrol și Gaze Ploiești), Ploiești (f.a.).
- Iordan, Iorgu, *Dicționar al numelor de familie românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- Ivănuș, Gh., Ștefănescu, I., Mocuța, Șt.-Tr., Stirimin, Șt. N., Coloja, M. P., *Industria petrolului în România*, Editura AGIR, București, 2004.
- Ivănuș, Gheorghe, Ștefănescu, Ion Șt., Antonescu, Nicolae, Napoleon, Mocuța, Ștefan Traian, Coloja, Mihai, Pascu, *Industria de petrol și gaze din România*, Editura AGIR, București, 2008.
- Ivănuș, Gh., Ștefănescu, Ion Șt., Antonescu, Nicolae, Napoleon, Mocuța, Ștefan, Traian, Stirimin, Ștefan, Coloja, Mihai, Pascu, *The Petroleum and Gas Industry in Romania, Tradition and Prospects*, Editura AGIR, București, 2009.
- Ivănuș, Gheorghe, Antonescu, Nicolae, Napoleon, Ștefănescu, Ion, Ștefan, Coloja, Mihai, Pascu, Mocuța, Ștefan-Traian, Stirimin, Ștefan, *The Petroleum and Gas History of Romania*, AGIR Publishing House, Bucharest, 2017.
- Kirițescu, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

- Maier, Valentin, *Industria petrolieră românească după anul 1989*, Teză de doctorat, Universitatea din București, 2013.
- Manolache, Roxana, *Muzeul Petrolului din Ploiești – istoric, tradiție, tezaur*, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.
- Mic Dicționar Enciclopedic*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
- Mihai, Adriana, Rădulescu, Veronica, Angelescu, Alisa, *Muzeul Petrolului*, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului.
- Mihalache, Ioan M., *Evoluția industriei de petrol și artizanii ei. Imaginara călătorie de la hecnă la automat*, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaze”, București, 2005.
- Mihalache, Ioan M., *O clipă de acum 150 de ani*, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaze”, București, 2007.
- Mihalache, Ioan M., *Caleidoscop petrolist. Un purpuriu de gânduri și amintiri despre o profesie ce am îndrăgit*, Editura C 2 Design, Brașov, 2008.
- Mihu, Daniel, *O bibliotecă despre petrol. Rafinată...*, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.
- Minescu, Mihail, Pană, Ion, Popa, Ioan, Popa, Alexandru, Moise, Adrian, *Facultatea de Inginerie Mecanică și Electronică, 65 de ani de Tradiție, Profesionalism și Performanță*, Editura Petrol – Gaze din Ploiești, 2015.
- Minescu, Mihail, Cursaru, Diana, Luciana, Albulescu, Mihai, Adrian, Neagu, Ionela, (coordonatori), *2017 – Prahova Capitală Mondială a Petrolului/ World Capital of Petroleum, 1967–2017, 160 de ani de industrie petrolieră în România. 50 de ani de învățământ superior la Ploiești*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2017.
- Ministerul Învățământului, *Institutul de Petrol, Gaze și Geologie*, București, 1962.
- Moșescu, Nicolae, *Istoria științelor fizice*, Editura Universității din Ploiești, vol. I–II, 2009, vol. III, 2010.
- Murgescu, Costin, *Mersul ideilor economice la români. Epoca modernă, vol. I*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987.
- Muzeul Național al Petrolului*, [Pliant], 2013.
- Muzeul Petrolului – evenimente*, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.
- Muzeul Petrolului 2017*, Arhiva electronică a Muzeului Petrolului din Ploiești.
- Năstase, Gabriel I., *Ion Șt. Basgan, Un inventator român pentru eternitate*, Editura Ion Basgan, București, 2004, Editura Performantica, Iași, 2004.
- Nicolau, Edmond, Ștefan, I. M., *100 de oameni de știință și inventatori români*, Editura Ion Creangă, București, 1987.
- Neguț, Silviu, *Introducere în geopolitică*, Editura Meteor Press, București, 2008.
- Nekhaieva, Olga, *Ukraine – Nato: A Georgiane Case?*, în „Geopolitica. Revistă de Geografie Politică, Geopolitică și Geostrategie, Conflictele euro-asiatice/The Frozen Euro-Asiatic Conflicts”, Editura Top Form, Anul VI, nr. 28, București, 2008, p. 91–95.

- Olteanu, Mihai, *Mari personalități ale ingineriei românești*, Editura AGIR, București, 2007.
- Onea, Octavian, Onea, Doina, *Preliminarii la o istorie a Muzeului Național al Petrolului din Ploiești*, „Arhivele Prahovei, VI, Editura Scrisul Prahovean, 2001, p. 315–329.
- Pintilie, Dan, Ovidiu, *Istoricul societății „Concordia”, 1907–1948*, Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești, 2007.
- Pizanty, Mihail, *L'Industrie du raffinage en Roumanie*, Bucarest, 1938.
- Popa, Alexandru H., *Aspecte inedite din trecutul familiei Mehedințeanu*, în „Atitudini”, Anul XI, Nr. 5 (74), mai 2013, Casa de Cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești, p. 21–22.
- Popa, Alexandru H., *Luxița (Dumitra) Mehedințeanu, (I), (15 august 1837 – 13 septembrie 1876)*, în „Atitudini”, Anul XI, Nr. 9 (78), septembrie 2013, Casa de cultură „I. L. Caragiale” a Municipiului Ploiești, p. 21–22.
- Popa, Mircea N., *Primul război mondial, 1914–1918*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.
- Popescu, Paul D., *Ghid de oraș, Ploiești*, Intreprinderea Poligrafică, Sibiu, 1985.
- Principales merveilles de la Nature, avec un précis des choses les plus rares et les plus curieuses qui s'y voient...*, Amsterdam, M.DCC.XLV.
- Raport de sondaj*, Romgaz, 2015–2019.
- Regnault, R. P., *Les entretiens physique d'Ariste et d'Eudoxe, chez Damonville*, Paris, M.DCC.XXXVII.
- Rizea, Marian, Rizea, Eugenia, *Petrol, dezvoltare și (în)securitate*, Editura Asociația „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaze”, București, 2007.
- România, Institutul Național de Statistică, National Institute of Statistics, *Anuarul Statistic al României, 2012, Romanian Statistical Yearbook*.
- Sevastos, M., *Monografia orașului Ploiești*, Cartea Românească, București.
- Simache, N. I., *Mișcările din Ploiești din 1860*, Comitetul Județean pentru Cultură și Artă, Muzeul de Istorie al Județului Prahova, *Studii și materiale privitoare la trecutul istoric al jud. Prahova*, Ploiești, 1970, p. 19–30.
- Simileanu, Vasile, *Conflicte asimetrice*, Editura Top Form, București, 2011.
- Stănescu, Gheorghe, Nicolae, Gabriel Octavian, Minescu, Mihail, *Petrolul Românesc – 160 de ani de istorie ilustrată/ Romanian Oil. 160 years of history by pictures*, Editura Boldaş, 2017.
- Stănescu, Gheorghe, Minescu, Mihail, Niță, Cătălin, *Gaz de România – istorie ilustrată/ Gas of Romania –illustrated history*, Editura Boldaş, Constanța, 2018.
- Swiatlo z ziemi, Published for the celebration of the sesquicentennial of the oil industry, 180th anniversary of birth and 120th anniversary of death of Ignacy Lukasiewicz*, Gorlice, Krosno, Sanok, 2002.
- Șerban, Constantin, *Astra Română, Societate de prestigiu a petrolului românesc în perioada interbelică*, vol. I, Editura Asociației „Societatea Inginerilor de Petrol și Gaze”, București, 2006.

- Ștefănescu, Ion, *Contribuții la istoricul învățământului profesional și tehnic petrolier*, „Anuarul Muzeului Tehnic”, București, 1975.
- Tone, Mihaela, Păunescu, Cristian, *Istoria Băncii Naționale a României în date*, vol I, 1880–1914, Editura Oscar Print, București, 2008.
- Zidaru, Constantin, Stanciu, Lucian, Dumitrescu, Nicolae, *Din istoria transportului țigeliului prin conducte în România*, Vol. I, II, București, Editura Silex, 1998.
- Zorilă, Polin, *Exploatarea economică a județului Prahova în timpul ocupației germane*, „Anuar”, vol. VIII, Arhivele Naționale Direcția Județeană Prahova, Editura Silex, Ploiești, 1996, p. 182–188.

*
* *

- Chiruleasa, Andrei, Popescu, Vlad, Jugănar, Monica, *Primele efecte economice ale crizei din Ucraina: euro urcă la 4,5169 lei, petrolul se scumpește cu 2%, iar indicele BET scade cu 2,5% în deschidere*, [3 martie 2014], <http://www.zf.ro/zf-24/primele-efecte-economice-ale-crizei-din-ucraina-euro-urca-la-4-5169-lei-petrolul-se-scumpeste-cu-2-iar-indicele-bet-scade-cu-2-5-in-deschidere-12183208>.
- Mihai Pascu Coloja, *Mesajul Rectorului*, Site-ul Universității Petrol-Gaze din Ploiești. www.upg-ploiesti.ro.
- Corneliu-Anton Cociașu, Mihaela Cociașu, Mihai-Lucian Stănescu, Ana Carata, Constanța Rizescu, *Chimiști, farmaciști, oameni de afaceri, în istoria petrolului și cele trei priorități mondiale realizate de România în 1857*, <https://www.revistagalenus.ro/manifestari-stiintifice/chimisti-farmacisti-oameni-de-afaceri-in-istoria-petrolului-si-cele-trei-prioritati-mondiale-realizate-de-romania-in-1857/>.
- Papatulică, Mariana, *UE în căutarea unor soluții pentru reducerea dependenței de gazul din Rusia*, <http://www.iem.ro/fisiere/Sinteze-comunic%C4%83ri/MPsinteza-gaz-UE-Rusia.pdf>.
- Popescu Vlad, (Mediafax), *Tensiunile din Ucraina generează riscuri pe piața petrolului și gazelor, cu prețuri deja în urcare*, București, 3 martie 2014, <http://www.mediafax.ro/economic/tensiunile-din-ucraina-genereaza-riscuri-pe-piata-petrolului-si-gazelor-cu-preturi-deja-in-urcare-12183280>.
- România, Institutul Național de Statistică/ National Institute of Statistics, *Anuarul Statistic al României/ Romanian Statistical Yearbook, 2016*, http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/anuar_statistic_al_romaniei_2016_format_carte.pdf.
- România, Institutul Național de Statistică, National Institute of Statistics, *Anuarul Statistic al României/ Romanian Statistical Yearbook, 2018*, https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/anuarul_statistic_al_romaniei_carte_ro_0.pdf.
- România, Institutul Național de Statistică, National Institute of Statistics, *Anuarul Statistic al României/ Romanian Statistical Yearbook, 2019*, <https://insse.ro/cms/>

- sites/default/files/field/publicatii/anuarul_statistic_al_romaniei_carte_ro_1.pdf.
- Ion Țuțuianu, *Camerele de muncă – etapă în dezvoltarea Dreptului muncii în România*, Revista Națională de Drept, Nr. 12, 2012, p. 43–45, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/43_45_Camerele%20de%20munca%20%E2%80%93%20etapa%20in%20dezvoltarea%20dreptului%20muncii%20in%20Romania.pdf.
- Alexe Marin, <http://galeriaportretelor.ro/item/alexe-marin/>.
- Alexe Marin (1814–1895), <http://www.scritub.com/personalitati/Alexe-Marin2216241920.php>.
- Alexe Marin, *chimistul oltean care a inventat sistemul de iluminare cu gaz lampant*, <https://gazetanoua.ro/index/art/t/alexe-marin-chimistul-oltean-care-a-inventat-sistemul-de-iluminare-cu-gaz-lampant->.
- Alexe Marin, *profesor, fizician și chimist oltean*, <https://ctamslatina.ro/despre>.
- Alexe Marin sau „învățătorul de sat”, <https://www.gds.ro/Local/2010-08-28/Alexe-Marin-sau-Invatatorul-de-sat/>.
- Alternativele Uniunii Europene la gazele rusești*, <http://geopolitics.ro/alternativele-uniunii-europene-la-gazul-rusescl/>.
- Cât de periculoase sunt efectele crizei din Ucraina pentru România*, [26 februarie 2014], <http://www.ziare.com/articole/efecte+criza+ucraina>.
- Cât de tare va fi afectată România de războiul comercial UE – Rusia sau de falimentul Ucrainei*, [10 martie 2014], <http://www.ziare.com/articole/efecte+criza+ucraina>.
- Conpet S. A., http://www.conpet.ro/cine_suntem.html, accesat în data de 9 aprilie 2013.
- DP, *Cum va fi afectată România dacă Ucraina intră în incapacitate de plată (Raport)*, [HotNews.ro, 10 martie 2014], http://economie.hotnews.ro/stiri-finante_banci-16782097-cum-afectata-romania-daca-ucraina-intra-incapacitate-plata-raport.htm.
- Deutsche Welle: Ambasadorul Moldovei în SUA – Republica Moldova se află în pericol*, [11 martie 2014], <http://www.ziare.com/articole/efecte+criza+ucraina>.
- Efectul crizei ucrainiene asupra Transnistriei*, [25 februarie 2015], <http://www.ziare.com/articole/efecte+criza+ucraina>.
- Inspet, www.inspet.ro.
- IPIP, www.ipip.ro.
- Istoria țițeiului și gazelor în România*, <http://www.ropepca.ro/articole/istoria-titeiului-si-gazelor-in-romania/55/>.
- Ministry of Culture (Moldova), [http://en.wikipedia.org/wiki/Ministry_of_Culture_\(Moldova\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Ministry_of_Culture_(Moldova)).
- Mircea Păcurariu, Wikipedia, http://ro.wikipedia.org/wiki/Mircea_P%C4%83curariu.
- Merkel Avertizează: *Criza din Ucraina afectează motorul economic al Europei*, [26 august 2014], <http://www.ziare.com/articole/efecte+criza+ucraina>.
- Paul Păcuraru, Wikipedia, http://ro.wikipedia.org/wiki/Paul_P%C4%83curaru.
- Petrobrazi, <http://ro.wikipedia.org/wiki/Petrobrazi>.
- Petroconsult, www.ptroconsult.ro.

Petrom, www.petrom.com.

Petrostar, www.petrostar.ro.

Petrotel-Lukoil, <http://ro.wikipedia.org/wiki/Petrotel-Lukoil>.

Prezentare Universitate, Mesajul Rectorului, <http://www.upg-ploiesti.ro/>.

Rafinăria Vega, https://ro.wikipedia.org/wiki/Vega_Ploie%C8%99ti.

Șefa FMI avertizează: E un pericol la nivel Global, [12 mai 2014], <http://www.ziare.com/articole/efecte+criza+ucraina>.

Upetrom, www.upetrom1mai.com.

Uzuc, www.uzuc.ro.

120 de ani de la intrarea în vigoare a Legii repausului în zilele de duminică și sărbători, http://stiri.tvr.ro/120-de-ani-de-la-intrarea-in-vigoare-a-legii-repausului-in-zilele-de-duminica-si-sarbatori_814838.html#view.

<http://www.eualegromania.ro/2018/10/29/bucurestiul-devine-primul-oras-din-lume-iluminat-cu-petrol-lampant/>.

<https://uzp.org.ro/16271/bucuresti-primul-oras-din-lume-iluminat-cu-lampi-de-petrol-lampant/>.

<https://www.gds.ro/Local/2010-08-28/Alexe-Marin-sau-invatatorul-de-sat/>.

<https://www.romgaz.ro/ro/content/productie-gaze-naturale>.

<https://www.romgaz.ro/>.

<https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Raportul%20anual%202018.pdf>.

<https://www.depogazploiesti.ro/ro/despre-noi/profil>.

<https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Raport%20trimestrial%20%28T1-2019%29%20si%20Situatii%20financiare%20la%2031%20martie%202019.pdf>.

<https://www.omvpetrom.com/ro/despre-noi/istoric>.

<https://www.omvpetrom.com/ro/activitatile-noastre/downstream-gas/gaze>.

<https://www.omvpetrom.com/ro/activitatile-noastre/rafinaria-petrobrazirbia>.

<https://www.omvpetrom.com/ro/despre-noi>.

<https://www.omvpetrom.com/ro/activitatile-noastre/explorare-si-productie-productie>.

http://ro.wikipedia.org/wiki/Astra_Rom%C3%A2n%C4%83.

<http://www.bnr.ro/Inceputurile--1053.aspx>; <https://alexantonache.wordpress.com/2015/09/30/135-de-ani-de-la-infintarea-bancii-nationale-a-romaniei/>.

https://en.wikipedia.org/wiki/Oil_refinery.

https://www.omvpetrom.com/portal/01/petromcom/petromcom/OMV_Petrom/Business_Segments.

<https://www.agerpres.ro/160aniderafinare/2016/12/11/160-de-ani-de-rafinare-ar-pechim-una-dintre-cele-mai-mari-rafinarii-din-tara-transformata-in-depozit-de-carburanti-11-08-46>.

https://ro.wikipedia.org/wiki/RAFO_One%C8%99ti.

<http://www.cugetliber.ro/stiri-economie-rafinaria-petromidia-navodari-5-4-milioane-tone-de-titei-procesate-in-2016-314385>.

https://www.omvpetrom.com/portal/01/petromcom/petromcom/OMV_Petrom/Business_Segments/Downstream_Oil/Petrobrazi_Refinery.

<https://ziarulprahova.ro/2017/01/rafinaria-petrotel-lukoil-ploiesti-intra-in-revizie-tehnica/>.
https://www.dcnews.ro/descoperire-zacamant-gaze-naturale-buzau-grindeanu-pas-pentru-asigurarea-independen-ei-energetice_542718.html?
<http://muzbioph.ro/conducerea>.
<http://www.muzbioph.ro/sectii-muzeale/sectia-ploiesti/muzeul-petrolului>.
<https://energyethics.ac.uk/a-place-for-oil/schedule/>. <https://www.youtube.com/playlist?list=PLf8ViCSm5p1aRQs8cYBU1OBF6DYFjdA1r>.
<https://www.prahovabusiness.ro/anghel-saligny-de-azi-bust-fata-sediului-conpet-ploiesti/>.
<https://ziarulprahova.ro/2017/01/bustul-lui-anghel-saligny-dezvelit-in-fata-sediului-conpet-sa/>.
<https://stiriactuale.ro/administratie/17584-bust-dezvelit-la-ploiesti-in-semn-de-omagiu-adus-inganghel-saligny.html>.
<https://www.observatorulph.ro/social/109293-a-murit-profesorul-ion-stefanescu-fost-director-al-muzeului-petrolului-timp-de-23-de-ani>.

*

* *

Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, *Seniorii petrolului românesc*, Volumul 5, Televiziunea Regională Valea Prahovei, (DVD; www.youtube.com/dumitrascu-liviuemisiunitv.dumitrascu.ro).

Seniorii petrolului românesc, 30 mai 2015, (YouTube), <https://www.youtube.com/watch?v=rvlJNXZ-X2M>, accesat în data de 5 octombrie 2018.